

ຄຳນຳ

ປຶ້ມຕຳລາຮຽນວິຊາ: ລາວສຶກສາ ເຫຼັ້ມນີ້ໄດ້ຮຽບຮຽງຂຶ້ນ ເພື່ອເປັນເອກະສານປະກອບການຮຽນ ຮຽນ-ການສອນ ວິຊາລາວສຶກສາ ຕາມໂຄງສ້າງຫຼັກສູດການຮຽນ ຂອງສະຖາບັນການທະນາຄານ; ນອກຈາກນີ້, ປຶ້ມເຫຼັ້ມນີ້ຍັງສາມາດເປັນເອກະສານປະກອບການບັນຍາຍ ຫຼື ການຮຽນ-ການສອນ ຕາມ ສະຖາບັນການສຶກສາລະດັບຊັ້ນສູງ ແລະ ປະລິນຍາຕີ ໃນຂອບເຂດທົ່ວປະເທດ.

ໃນການຮຽບຮຽງຄັ້ງນີ້ ຜູ້ຂຽນ ຫຼື ຜູ້ຮຽບຮຽງໄດ້ລວບລວມບັນດາເນື້ອຫາສາລະທິສາ ມາດສະໜ ອງຄວາມຮູ້ກ່ຽວກັບຫຼັກການບາງຢ່າງທີ່ສຳຄັນ ແລະ ຈຳເປັນໃນການນຳໃຊ້ເຊັ່ນ: ຄວາມຮູ້ກ່ຽວກັບລາວ ສຶກສາໂດຍສັງເຂບ, ການສຶກສາສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວໂດຍທົ່ວໄປ, ສຶກສາວິວັດທະນານການ ຂອງພາສາລາວ, ການນຳໃຊ້ພາສາລາວ, ທັກສະທາງພາສາ, ຍາດລະຍາດທາງສັງຄົມ ແລະ ເສດຖະກິດໃນ ລາວໂດຍສັງເຂບ.

ດັ່ງນັ້ນ, ໃນການຮຽບຮຽງປຶ້ມຫົວນີ້ເນື່ອງຈາກວ່າມີເວລາຈຳກັດ; ສະນັ້ນ, ບໍ່ອາດປາສະ ຈາກໄດ້ຂໍ້ ຂາດຕົກບົກຜ່ອງບາງດ້ານ ໂດຍສະເພາະທາງດ້ານເນື້ອໃນ, ການໃຊ້ສັບສຳນວນ, ປະໂຫຍກ ແລະ ຫຼັກໄວ ຍະກອນບາງຢ່າງ; ສະນັ້ນ, ຫວັງຢ່າງຍິ່ງວ່າບັນດາທ່ານຜູ້ອ່ານ, ຜູ້ຮຽນ ແລະ ຜູ້ຊົມໃຊ້ປຶ້ມຫົວນີ້ ຄົງຈະໃຫ້ ຄຳຕຳນິຕິຊົມໃນການຂຽນຄັ້ງນີ້ ເພື່ອຈະນຳເອົາໄປສຶກສາປັບປຸງແກ້ໄຂໃຫ້ດີຂຶ້ນໃນຂັ້ນຕໍ່ໄປດ້ວຍ.

ຄະນະຮຽບຮຽງ

ສາລະບານ
ບົດທີ 1
ລາວສຶກສາໂດຍສັງເຂບ

	ໜ້າ
1. ຄວາມໝາຍ, ຄວາມສຳຄັນ ແລະ ຄຸນປະໂຫຍດຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.	1
1.1. ຄວາມໝາຍຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.	1
1.2. ຄວາມເປັນມາຂອງຄຳວ່າ “ລາວ” ໂດຍສັງເຂບ.	1
1.3. ຄວາມສຳຄັນຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.	5
1.4. ຄຸນປະໂຫຍດຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.	5
2. ປະຫວັດຄວາມເປັນມາ ແລະ ຂອບເຂດຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.	6
2.1. ປະຫວັດຄວາມເປັນມາຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.	6
2.2. ຂອບເຂດຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.	7

ບົດທີ 2
ແນວຄິດໃນການສຶກສາສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳໂດຍທົ່ວໄປ

1. ຄວາມໝາຍຂອງຄຳວ່າ “ສັງຄົມ” ແລະ ວັດທະນະທຳ.	8
1.1. ຄວາມໝາຍຂອງຄຳວ່າ “ສັງຄົມ”.	8
1.2. ຄວາມໝາຍຂອງຄຳວ່າ “ວັດທະນະທຳ”.	8
2. ປັດໄຈກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ.	9
2.1. ຄົນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນ.	9
2.2. ສະພາບແວດລ້ອມຂອງການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນ.	11
2.3. ອຸປະກອນ ແລະ ວິທີການທີ່ໃຊ້ໃນການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນຂອງກຸ່ມຄົນ.	13
2.4. ຄວາມສຳພັນລະຫວ່າງກຸ່ມຄົນ, ສະພາບແວດລ້ອມ ແລະ ອຸປະກອນທີ່ໃຊ້ໃນການດຳລົງ ຊີວິດຮ່ວມກັນ.	15
3. ບັນຫາໃນການກຳນົດຂອບເຂດຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ.	16
3.1 ສັງຄົມວັດທະນະທຳທີ່ເປັນສາກົນກັບສັງຄົມວັດທະນະທຳທີ່ມີຊື່ສະເພາະ.	16
3.2 ສັງຄົມ-ວັດທະນະທຳລະດັບປະເທດກັບສັງຄົມ-ວັດທະນະທຳກຸ່ມເຊື້ອຊາດ.	17
3.3. ສັງຄົມວັດທະນະທຳສ່ວນກາງກັບສັງຄົມວັດທະນະທຳສ່ວນຜູກມີພາກ	19
3.4. ສັງຄົມວັດທະນະທຳແບບປະເພນີກັບສັງຄົມວັດທະນະທຳແບບສະໄໝໃໝ່	20
3.5. ສັງຄົມຕາມຄວາມຮູ້ສຶກຂອງຕົນເອງກັບສັງຄົມຕາມການກຳນົດຂອງຜູ້ອື່ນ	21

ບົດທີ 3
ການສຶກສາສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວ

1. ແນວຄິດໃນການສຶກສາຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວ	23
1.1. ຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວທີ່ກຳໜົດດ້ວຍການພົວພັນແບບເຄືອຍາດ.	23
1.2. ຂອບເຂດສັງຄົມລາວກຳໜົດດ້ວຍອຳນາດການປົກຄອງໃນປັດຈຸບັນ.	25
1.3. ຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວທີ່ກຳໜົດຕາມແງ່ພູມສາດແລະປະຫວັດສາດ.	25
2. ແນວຄວາມຄິດ (ປ່ອນອີງ) ໃນການສຶກສາລັກສະນະຂອງວັດທະນະທຳລາວ.	27
2.1. ແຫ່ງຂໍ້ມູນວັດທະນະທຳລາວໃນອາດິດ.	27
2.2. ລັກສະນະວັດທະນະທຳລາວມີລັກສະນະລະດັບຊັ້ນຄົນ ແລະ ກຸ່ມອາຊີບ.	29
2.3. ລັກສະນະວັດທະນະທຳລາວມີລັກສະນະວັດທະນະທຳເມືອງ ແລະ ຊົນນະບົດ.	29
2.4. ວັດທະນະທຳສູນກາງ ແລະ ວັດທະນະທຳພູມິພາກ.	30
2.5. ວັດທະນະທຳປະຈຳຊາດ ກັບ ວັດທະນະທຳຂອງຊົນເຜົ່າຕ່າງໆ.	31
3. ປັດໄຈທີ່ກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະວັດທະນະທຳລາວ.	31
3.1. ຈຳນວນ, ປະເພດ ແລະ ຄວາມສຳພັນຂອງພົນລະເມືອງ.	31
3.2. ສະພາບແວດລ້ອມຂອງສັງຄົມ.	34
3.3. ຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດຂອງຄົນລາວ.	36
3.4. ຄວາມຕ້ອງການ, ຄວາມພໍໃຈຂອງຄົນໃນສັງຄົມ.	38

ບົດທີ 4

ວິວັດທະນາການ ແລະ ການນຳໃຊ້ພາສາລາວ

1. ຄວາມສຳຄັນຂອງພາສາລາວ.	45
1.1. ພາສາລາວມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ປະເທດຊາດ.	45
1.2. ພາສາມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ການພົວພັນລະຫວ່າງຄົນກັບຄົນໃນສັງຄົມ.	46
1.3. ພາສາມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ການຮຽນວິຊາຄວາມຮູ້ ແລະ ການປະກອບອາຊີບ	46
2. ວິວັດການຂະຫຍາຍຕົວຂອງພາສາລາວ.	47
2.1. ພາສາລາວເປັນພາສາໃນກຸ່ມພາສາຕະກູນໄຕ.	47
2.2. ວິວັດການຂະຫຍາຍຂອງພາສາລາວແຕ່ລະໄລຍະ.	48
3. ຫຼັກການນຳໃຊ້ພາສາລາວຈຳນວນໜຶ່ງ.	51
3.1. ການນຳໃຊ້ພາສາລາວລະດັບຕ່າງໆ.	51
3.2. ຫຼັກການທີ່ຈຳເປັນໃນການຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຕ້ອງ.	57

ບົດທີ 5

ການຂຽນບົດຄວາມ ແລະ ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ

1. ການຂຽນບົດຄວາມທົ່ວໄປ.	68
1.1. ຫຼັກການຂຽນບົດຄວາມທົ່ວໄປ.	68
1.2. ການຂຽນບົດລາຍງານທາງວິຊາການ.	69
2. ຫຼັກການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ.	72

2.1. ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.	72
2.2. ປະໂຫຍດຂອງຫຍໍ້ໜ້າ	73
2.3. ປະເພດຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.	73
2.4. ຮູບແບບຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.	77
2.5. ວິທີຂຽນປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນ ແລະ ຂະຫຍາຍປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນ.	79
2.6. ຫຼັກການສໍາຄັນໃນການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ.	81

ບົດທີ 6

ມາລະຍາດທາງສັງຄົມ

1. ມາລະຍາດທາງສັງຄົມ	87
1.1. ມາລະຍາດແມ່ນຫຍັງ?	87
2. ມາລະຍາດໃນການແຕ່ງກ່າຍ (ນຸ່ງຫົ່ມ).	88
2.1. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມ ຢູ່ໃນເຮືອນ.	88
2.2. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມ ໃນການອອກແຮງງານ.	88
2.3. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນງານປະເພນີ	88
2.4. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນພິທີທາງການ.	89
2.5. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນເວລາລັດຖະການ.	89
2.6. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນວົງສັງຄົມຕ່າງໆ.	89
2.7. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນງານດອງ (ເຈົ້າປ່າວ ແລະ ເຈົ້າສ່າວ).	90
2.8. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໄປໃນເວລາສົ່ງສະກາ.	90
2.9. ມາລະຍາດໃນການນຸ່ງຫົ່ມຂອງນັກຮຽນ-ນັກສຶກສາ.	90
2.10. ມາລະຍາດໃນການແຕ່ງຕົວຂອງຊາດລາວເຮົາ.	90
3. ການນຸ່ງຫົ່ມແບບສາກົນນໍາຍຸກສະໄໝປັດຈຸບັນ.	90
3.1. ການນຸ່ງຫົ່ມຂອງເພດຊາຍໃນລາວ.	90
3.2. ການນຸ່ງຫົ່ມຂອງເພດຍິງໃນລາວ.	90
4. ການນຸ່ງຫົ່ມທີ່ຂາດລະບຽບແບບແຜນ.	91
4.1. ການນຸ່ງສິ້ນສໍາລັບເພດຍິງ.	91
4.2. ການນຸ່ງເສື້ອສໍາລັບເພດຍິງ.	91
5. ການໄວ້ຊົງຜົມ.	91
5.1. ການໄວ້ຊົງຜົມຂອງເພດຊາຍ.	91
5.2. ການໄວ້ຊົງຜົມຂອງເພດຍິງ.	91
6. ມາລະຍາດທາງດ້ານການປະພຶດ.	91
6.1. ການສະແດງຄວາມເຄົາລົບດ້ວຍການຂາບໄຫວ້ ຫຼື ຍົກມືໄຫວ້.	92
6.2. ມາລະຍາດ ແລະ ທຳທາງໃນອະລິຍະບົດຕ່າງໆ.	92

6.3. ມາລະຍາດໃນການສິນທະນາ.	94
2.5. ມາລະຍາດໃນການນອນ.	95
6.4. ມາລະຍາດໃນການກິນ.	95
6.5. ມາລະຍາດໃນການກິນຢູ່ບ່ອນສາທາລະນະ.	95
6.6. ມາລະຍາດໃນການຕ້ອນຮັບແຂກ.	97
6.7. ມາລະຍາດໃນການສຳຜັດມື, ໄອ, ຈາມ ແລະ ຫາວ.	97
6.8. ມາລະຍາດ ແລະ ໜ້າທີ່ຂອງແມ່ເຮືອນ ເນື່ອງໃນງານລ້ຽງຕ່າງໆ.	97
6.9. ມາລະຍາດໃນຫ້ອງການ	98
6.10. ມາລະຍາດໃນການຮັບໂທລະສັບ ແລະ ໃຊ້ໂທລະສັບໃນຄອບຄອບ.	98
6.11. ມາລະຍາດໃນການຮັບໂທລະສັບ ແລະ ໃຊ້ໂທລະສັບທົ່ວໄປ.	98
6.12. ມາລະຍາດໃນການຂຶ້ນລົດ-ລົງເຮືອ.	99
6.13. ມາລະຍາດໃນການຮຽນ.	99
6.14. ມາລະຍາດຮອຍຍິ້ມ ແລະ ສຽງຫົວ.	99
6.15. ມາລະຍາດໃນການໄປມາ.	100
7. ມາລະຍາດທາງດ້ານຄຸນສົມບັດ.	100
7.1. ຄຸນສົມບັດແມ່ນຫຍັງ?	100
7.2. ຄຸນສົມບັດຂອງຄົນເຮົາມີດັ່ງນີ້.	100

ບົດທີ 7

ລັກສະນະເສດຖະກິດໃນລາວ

1. ຄວາມຮູ້ທົ່ວໄປກ່ຽວກັບຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດໃນລາວ.	103
2. ບັນດາຂະແໜງເສດຖະກິດໃນລາວ.	106
2.1. ຂະແໜງວຽກງານການກະສິກຳ.	106
2.2. ຂະແໜງອຸດສາຫະກຳ ແລະ ຫັດຖະກຳ.	109
2.3. ຄົມມະນາຄົມຂົນສົ່ງ ໄປສະນີ ແລະ ກໍ່ສ້າງ.	113
2.4. ການຂະຫຍາຍຕົວຂອງວຽກງານການຄ້າຂາຍ ແລະ ການບໍລິການ.	116

ວິຊາລາວສຶກສາ

ບົດທີ 1

ລາວສຶກສາໂດຍສັງເຂບ

1. ຄວາມໝາຍ, ຄວາມສຳຄັນ ແລະ ຄຸນປະໂຫຍດຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.

1.1. ຄວາມໝາຍຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.

1.1.1. ຄວາມໝາຍທາງດ້ານຄຳສັບ.

ຄຳວ່າ “ລາວສຶກສາ” ເປັນຄຳປະສົມທີ່ມາຈາກຄຳລາວປະສົມກັບຄຳສັບພາສາສັນນະສະກິດ. ຄຳວ່າ: “ລາວ” ເປັນຄຳທີ່ໄດ້ຮັບມາຈາກພາສາລາວ ຊຶ່ງມີຄວາມໝາຍເວົ້າເຖິງຄົນລາວ ຫຼື ປະເທດລາວ. ສ່ວນຄຳວ່າ “ສຶກສາ” ເປັນຄຳທີ່ມີຮາກສັບມາຈາກພາສາສັນນະສະກິດວ່າ “ສຶກຂາ” ມີຄວາມໝາຍວ່າ: “ການຄົ້ນຄວ້າຮຳຮຽນ”. ດັ່ງນັ້ນ, ຄຳວ່າລາວສຶກສາຈຶ່ງມີຄວາມໝາຍເຖິງການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າຮຳຮຽນກ່ຽວກັບຄົນລາວ ຫຼື ປະເທດລາວ.

1.1.2. ຄວາມໝາຍທາງດ້ານສັງຄົມ.

ເພື່ອຄວາມເຂົ້າໃຈຄວາມໝາຍທາງດ້ານສັງຄົມຂອງຄຳວ່າ: “ລາວ” (ຄົນລາວ ຫຼື ປະເທດລາວ) ແຈ້ງຂຶ້ນຕື່ມ. ສະນັ້ນ, ຈຶ່ງນຳເອົາຄຳເຫັນຂອງອາຈານຫຼາຍທ່ານໄດ້ກ່າວເຖິງການກຳເນີດຊາດລາວ ແລະ ຄົນລາວມານຳສະເໜີດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

1.2. ຄວາມເປັນມາຂອງຄຳວ່າ “ລາວ” ໂດຍສັງເຂບ.

1.2.1. ວິເຄາະການກຳເນີດຄຳວ່າລາວຕາມທັດສະນະຂອງນັກປະຫວັດສາດ.

ພົງສາວະດານຂອງ ທ່ານ ສິລາ ວິລະວົງ (2532:6) ໄດ້ຂຽນໄວ້ວ່າ: ນັກປາດທາງປະຫວັດສາດທັງຫຼາຍໄດ້ລົງຄວາມເຫັນວ່າ: ມະນຸດເຮົາເກີດຂຶ້ນມາເປັນເວລາຫຼາຍແສນປີແລ້ວ ແລະ ສັນນິຖານວ່າດິນແດນທີ່ເປັນແຫຼ່ງກຳເນີດຂອງມະນຸດດັ່ງເດີມນັ້ນແມ່ນຢູ່ໃຈກາງຊຸມພູທະວີບ (ແຖນພູເຂົາອັນໄຕ) ອັນເປັນດິນແດນພາກໃຕ້ຂອງພວດມົງໂກລີໃນປັດຈຸບັນນີ້. ມະນຸດທີ່ເກີດຂຶ້ນໃຈກາງຊຸມພູທະວີບນີ້ມີຫຼາຍເຜົ່າພັນທີ່ດຳລົງຊີວິດຢູ່ຮ່ວມກັນແຕ່ມີຈຳພວກໃຫຍ່ໆທີ່ຕັ້ງກົກຮາກທຳມາທາກິນມາຕັ້ງແຕ່ດົນນານຢູ່ໃນແຖບອາຊີນີ້ມີຢູ່ 04 ຈຳພວກໃຫຍ່ຄື:

1. ພວກຈີນ: ທຳມາທາກິນດ້ວຍການລ້ຽງສັດ ແລະ ດຳລົງຊີວິດຢູ່ແຖບບໍລິເວນທະເລຊາຍແຄສະປຽນ (ທິດຕາເວັນອອກສຽງໃຕ້);

2. ພວກຕາດ: ທຳມາທາກິນດ້ວຍການປຸ້ນສະດົມ, ໃຊ້ມ້າເປັນພາຫະນະ ແລະ ດຳລົງຊີວິດອາໄສຢູ່ໃນແຖບທະເລຊາຍ;

3. ພວກຊະນົງຍູ: ທຳມາທາກິນດ້ວຍການປຸ້ນສະດົມຄືກັບພວກຕາດ ແລະ ດຳລົງຊີວິດອາໄສຢູ່ໃນດິນແດນຂອງປະເທດເກົາຫຼີ, ຈີນຕະຫຼອດເຖິງມົງໂກລີ;

4. ພວກອ້າຍລາວ: ທຳມາທາກິນດ້ວຍການລ້ຽງສັດມາແຕ່ດົນນານ ແລະ ຕັ້ງຫຼັກແຫຼ່ງຢູ່ດິນແດນລະຫວ່າງແມ່ນ້ຳຮວງໂທ ແລະ ແມ່ນ້ຳແຍງຊຶກງຽງ; ຊຶ່ງເປັນດິນແດນອານາຈັກຂອງປະເທດຈີນໃນປັດຈຸບັນດຽວນີ້; ນັບຕັ້ງແຕ່ກ່ອນພຸດທະການປະມານ 2500 ປີມາແລ້ວ.

ການກຳເນີດຄຳວ່າ: “ລາວ ຫຼື ຄົນລາວ” ໄດ້ມີຄຳກ່າວໄວ້ຕ່າງກັນແຕ່ ທ່ານ ສີລາ ວິລະວົງ ໄດ້ລວບລວມໄວ້ຢູ່ປຶ້ມຊີວິດ ແລະ ຜົນງານຂອງ ທ່ານ ສີລາ ວິລະວົງ (1990:6) ຂຽນໄວ້ວ່າ:

1. ໃນພົງສາວະດານໄທຂອງ ທ່ານ ຫຼວງວິຈິດ ວາທະການໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າ: “ລາວ” ມາຈາກຄຳວ່າລົວະ, ລະວ້າ ຫຼື ລະວາ; ຊຶ່ງເປັນຊື່ຂອງຄົນຊົນຊາດໜຶ່ງທີ່ຕັ້ງຖິ່ນຖານຢູ່ໃນດິນແດນຂອງສ່ວນນີ້ມາກ່ອນເມື່ອພວກໄທອົບພະຍົກລົງມາປົນກັບພວກນີ້ພວກໄທຈຶ່ງເອີ້ນຜູ້ນີ້ວ່າ: “ລາວ”.

2. ໃນໜັງສື ຊຸນບູລົມລາຊາທິລາດໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າ ຄົນຊາດລາວກຳເນີນມາຈາກໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ 2 ໜ່ວຍນ້ຳເຕົ້າປຸງພາສາບາລີເອີ້ນວ່າ: “ລາວ” ແລະ ຕໍ່ມາກໍກາຍມາເປັນຄຳວ່າລາວ. ດັ່ງນັ້ນ, ຄົນລາວຈຶ່ງນາມວ່າລາວຕາມຊື່ເອີ້ນຂອງໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ.

3. ໃນຕຳນານເລື່ອງຊາດໄທຂອງພະຍາອານຸມານ ລາຊະທິນ ກໍໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າ: ກ່ອນຈະໄດ້ຊື່ວ່າ “ລາວ” ມີຕຳນານເລື່ອງກ່າວໄວ້ດັ່ງນີ້:

ນານມາແລ້ວມີຄົນຈຳພວກໜຶ່ງ ຕັ້ງຖິ່ນຖານຢູ່ແຖບແມ່ນ້ຳຂອງຂ້າງພູເຂົາອັນເປັນດິນແດນເສສວນຂອງປະເທດຈີນໃນທຸກວັນນີ້. ໃນຄົນກຸ່ມນີ້ມີຜູ້ຍິງຜູ້ໜຶ່ງມີລູກຊາຍ 9 ຄົນ. ໃນເວລາທີ່ນາງມີລູກຜູ້ທີ່ 9, ມີໜຶ່ງນາງໄດ້ລົງໄປຊ້ອນປາຕາມຝັ່ງແມ່ນ້ຳຂອງ ໃນເວລານັ້ນປະກົດວ່າມີຂອນໄມ້ເປັນເກັດຊາງມາພາດໃສ່ຂານາງ. ນັບແຕ່ນັ້ນມາ, ນາງກໍຖືພາລູກຜູ້ທີ່ 9. ເມື່ອກຸ່ມມານຄົນທີ່ 9, ທີ່ເກີດຕາມຫຼັງເຕີບໃຫຍ່ຂຶ້ນມາພໍແລນໄດ້ ແລະ ແມ່ໄດ້ພາໄປຫາປາຢູ່ແຄມນ້ຳຂອງອີກ ໃນເວລານັ້ນມີນາກຕົວໜຶ່ງມາຮ້ອງຖາມນາງວ່າ “ລູກເຮົາຢູ່ໃສ່” ນາງກໍມີຄວາມຕົກໃຈຈຶ່ງຮ້ອງຂຶ້ນວ່າ “ເກົ້າຫຼັງ” ແລ້ວກໍແລ່ນໜີໄປພ້ອມກັບລູກຊາຍຜູ້ໃຫຍ່. ສ່ວນລູກຊາຍຜູ້ນ້ອງແລນບໍ່ທັນ, ນາກຈຶ່ງແຍ່ລີ້ນເລຍຫຼັງ, ຕໍ່ມາເມື່ອຊາຍທັງ 9 ຄົນຈະເລີນເຕີບໂຕມີຄອບຄົວ, ກຸ່ມມານຄົນທີ່ 9 ເປັນຄົນທີ່ມີປັນຍາລະຫຼວງສະຫຼາດກວ່າຜູ້ອື່ນໆ; ຄົນທັງຫຼາຍຈຶ່ງຍົກໃຫ້ເປັນຫົວໜ້າການປົກຄອງສືບເຊື້ອສາຍຕໍ່ມາ. ຊາຍທັງ 9 ນັ້ນເປັນຕົ້ນກຳເນີນດຂອງຄົນລາວ ຊຶ່ງເອີ້ນກັນວ່າ “ອ້າຍລາວ”.

ພົງສາວະດານຈີນເອີ້ນຊາຍທັງ 9 ຄົນນັ້ນວ່າ ພວກລີ ແລະ ເອີ້ນປະເທດລີວ່າ ປະເທດຈີນ. ໃນລະຫວ່າງກ່ອນພຸດທະສັກກະລາດ 2055, ພວກລີທັງ 9 ເມືອງ. ຊຶ່ງເປັນອ້າຍນ້ອງກັນໄດ້ເຮັດສົງຄາມກັບພວກຈີນເປັນການໃຫຍ່. ດັ່ງນັ້ນ, ຄຳວ່າ: ທົງກັບ ລີ ເປັນຄຳດຽວກັນ, ຕໍ່ມາພ້ຽນເປັນລຸງ ແລະ ພ້ຽນມາເປັນລວງ ແລະ ໃນທີ່ສຸດກໍກາຍມາເປັນລາວ. ຈີນເອີ້ນວ່າ: ເກົ້າຫຼີງ ຫຼື ກົວລຸງ ນັ້ນກໍໝາຍຄວາມວ່າລາວ ຫຼື ອ້າຍລາວທັງ 9 ຄົນນັ້ນເອງ.

4. ນັກປາດບາງທ່ານມີຄວາມເຫັນວ່າ: ຄຳວ່າ: “ລາວ” ຄືຄຳດຽວກັນກັບຄຳວ່າ: “ດາວ” ເນື່ອງຈາກວ່າພວກອ້າຍລາວຢູ່ທີ່ສູງ ແລະ ມີຄວາມຈະເລີນ ຈຶ່ງຖືວ່າເປັນດາວ ຫຼື ທຽນ, ແຖນ, ໄທ, ໄທ້ ຊຶ່ງໝາຍຄວາມວ່າຟ້າ. ເນື່ອງຈາກວ່າສຽງຕົວ “ດ” ກາຍເປັນສຽງຕົວ “ລ” ແລະ ພວກລາວກໍນິຍົມເຊື່ອຖື “ລັດທິຜີຟ້າ ຫຼື ຜີແຖນ” ມາແຕ່ດົນນານ.

& ທ່ານມະຫາສີລາ ວິລະວົງ ໄດ້ສັນນິຖານວ່າ ຄຳເຫັນຂໍ້ທີ 03 ແລະ ຂໍ້ທີ 04 ທີ່ກ່າວມານັ້ນ ມີຫຼັກຖານທີ່ໜ້າເຊື່ອຖືເພາະເຫດຜົນດັ່ງນີ້:

1. ໃນພົງສາວະດານຈີນໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າ: ຖິ່ນດັ່ງເດີມຂອງຊາດລາວຕັ້ງຢູ່ບໍລິເວນອ້າຍລາວ ຊຶ່ງຕັ້ງຢູ່ເຂດເມືອງເສສວນຂອງປະເທດຈີນທຸກວັນນີ້. ແມ່ນ້ຳຂອງ ຂອງພວກອ້າຍລາວທີ່ຕັ້ງຢູ່ນັ້ນເອີ້ນວ່າ “ເກົ້າຫຼີງ”, ຕໍ່ມາຈີນເອີ້ນວ່າ “ກົວລຸງກັງ” ແປວ່າແມ່ນ້ຳນາກທັງ 9 ຄົນ, ໝາຍຄວາມວ່າເປັນຖິ່ນຖານຂອງພວກອ້າຍລາວທັງ 9 ຄົນ ທີ່ເປັນຕົ້ນກຳເນີນຂອງຊາດລາວ. ເນື່ອງຈາກວ່າຊາດລາວສືບເຊື້ອສາຍມາຈາກນາກ, ພວກອ້າຍລາວຈຶ່ງນິຍົມເຊື່ອຖືນາກ, ມັກສັກຮູບນາກໃສ່ແຂນ ແລະ ຂາ.

2. ເມື່ອຊາດລາວອົບພະຍົກລົງມາຢູ່ເມືອງແຖນໃນສະໄໝຊຸນລໍ, ຈົນເອີ້ນເມືອງແຖນໃນສະໄໝນັ້ນວ່າ: “ເກົ້າຫຼົງ” ແລະ ເອີ້ນແມ່ນ້ຳຂອງຍານຊຽງຮຸ່ງວ່າ: “ກົວລຸງກຽງ” ຕາມນາມເດີມ.

3. ໃນໜັງສືເລື່ອງ ທ້າວຮຸ່ງ ແລະ ທ້າວເຈືອງ ກໍເອີ້ນເມືອງ ຊຸນລໍວ່າ “ກາຫຼົງ” (ມາຈາກເກົ້າຫຼົງນັ້ນເອງ) ດັ່ງຕອນໜຶ່ງຂອງຊຸນລໍລົງມາຕີເອງເມືອງປະກັນ (ຊຽງຂວາງ) ໄວ້ວ່າດັ່ງນີ້:

ພະບາດທ້າວ	ລ້ານໂລກແຖນລໍ
ກໍຫຍໍ້ກິນກາຫຼົງ	ຢູ່ກະສິມຮູ້ສ້າງ
ທຸກໄທພ້ອມ	ຊຸນແຖນເລີຍກ່າວ
ວອນພະນ້າວ	ລົງພ້ອມໄພ່ທົນ.

4. ໃນໜັງສືທ້າວ ຊຸນທົງ ໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າ ທ້າວຊຸນເທື່ອງ ໄປໄດ້ກັບ ນາງ ເອກໄຄ້ ລູກສາວພະຍານາກຢູ່ໜອງກະແສນຍ່ານໄດ້ລູກຄົນໜຶ່ງຊື່ ທ້າວ ຊຸນທົງ. ທ້າວ ຊຸນເທື່ອງ ໄດ້ສ້າງເມືອງຊຽງໃໝ່ຂຶ້ນ. ເລື່ອງນີ້ສັນນິຖານວ່າ, ພວກທ້າວ ຊຸນ ເທື່ອງ ເປັນພວກຂອມ, ສືບເຊື້ອມາຈາກ ນາງ ຈາມເທວີ ທີ່ໄດ້ມາຂຶ້ນຄອງເມືອງຫະລີກຸໄຊ ໃນລະຫວ່າງປີ ພ.ສ 1008. ໃນສະໄໝນັ້ນ, ລາວລົງມາຢູ່ອານາຈັກໜອງແສແລ້ວ ພວກຂອມກັບລາວຈຶ່ງໄປມາຫາສູ່ກັນເປັນເວລາຫຼາຍຊົ່ວຄົນ; ຈົນທ້າວຊຸນເທື່ອງ ໄປໄດ້ກັບ ນາງ ເອກໄຄ້ລູກສາວກະສັດເມືອງໜອງແສ. ໜອງແສສືບເຊື້ອມາຈາກ ຫຼົງ, ລີ, ລວງ. ດັ່ງນັ້ນ ຈຶ່ງເອີ້ນວ່າ ນາງ ລວງ ແລະ ຄຳວ່າ “ລວງ” ນີ້ໝາຍຄວາມວ່າ: “ນາກ” (ລວງເປັນຄຳລາວ ແລະ ນາກເປັນຄຳພາສາບາລີ). ດັ່ງທີ່ກ່າວໄວ້ໃນໜັງສືສິນໄຊຕອນໜຶ່ງວ່າ “ເປັນດັ່ງສາຄ້ອນບ້າ ນາງ ລວງ ລື່ມເພດ” ແລະກ່າວໄວ້ໃນໜັງສືພະເວດສັນດອນວ່າ “ແປ້ນອັດຫ້າພິຍັງແຕ້ມລາຍລວງດວງປີພິຈະໃສ່ຊໍ່ຟ້າ” ດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນ. ສະນັ້ນ, ຄຳວ່າລາວ ຈຶ່ງອາດພົ້ນມາຈາກຄຳວ່າ ລວງ, ລຸງ, ລີ, ຫຼົງ ດັ່ງທີ່ກ່າວມາແລ້ວ.

5. ຊື່ນະຄອນຫຼວງຂອງຊາດລາວ ໃນສະໄໝອ້າຍລາວກໍເອີ້ນວ່າ ນະຄອນລຸງ ຫຼື ເມືອງລຸງ. ເມືອງລຸງນີ້ຢູ່ທາງທິດເໜືອຕ້ອນຕົ້ນແມ່ນ້ຳຮວງໂທ ແລະນະຄອນຫຼວງອານາຈັກລ້ານຊ້າງກໍເອີ້ນວ່ານະຄອນສີສັດຕະນາຄະນະທູດ ຫຼືວຽງຈັນສີສັດຕະນາກ.

6. ເນື່ອງຈາກຄົນລາວສືບເຊື້ອຕະກຸນມາຈາກ ລວງ, ລຸງ, ຫຼົງ ດັ່ງນັ້ນ ຄົນຊາດລາວຈຶ່ງນິຍົມເຊື່ອຖືນາກ, ໃຊ້ຮູບນາກເປັນກາປະຈຳຊາດສືບມາຈາກນາກຈົນຮອດອານາຈັກລາວລ້ານຊ້າງສະໄໝຕົ້ນ ແລະ ລາວກໍມີນາມທີ່ຄົນທົ່ວໄປໄດ້ກ່າວຂານກັນມາເຖິງທຸກວັນນີ້ວ່າ: “ລາວນາມນາກ”.

1.1.2. ວິເຄາະການກຳເນີດຄຳວ່າ “ລາວ” ຕາມທັດສະນະຂອງນັກສັງຄົມສາດ.

ຖ້າວິເຄາະການກຳເນີດຄຳວ່າ “ລາວ” ຕາມທັດສະນະຂອງນັກສັງຄົມສາດ ຫຼື ສັງຄົມວິທະຍາ Emile Durkheim. Emile Durkheim ເປັນນັກສັງຄົມວິທະຍາສາດຜູ້ທີ່ມີຊື່ສຽງຂອງຊາວຝລັ່ງເສດ; ແນວຄິດສຳຄັນຢ່າງໜຶ່ງຂອງທ່ານ Emile Durkheim ທີ່ນຳມາສຶກສາສັງຄົມຄືແນວຄິດ ລັດທິໂຕເຕັມ (totemism).

Emile durkheim ໄດ້ສຶກສາຊາດຕະກຸນ (clans) ໃນສັງຄົມສະໄໝກ່ອນໄດ້ສະຫຼຸບວ່າ: ທີ່ມາຂອງສາສະໜາຂອງສັງຄົມດັ່ງເດີມຄືລັດທິໂຕເຕັມ. ລະບົບຄວາມເຊື່ອລັດທິໂຕເຕັມໝາຍເຖິງການນຳເອົາພືດ, ສັດເປັນສັນຍາລັກທີ່ສັກສິດ ມາເປັນສິ່ງເຄົາລົບບູຊາ ເປັນທີ່ມາຂອງສາສະໜາ ແລະ ຄວາມສຳນຶກຢູ່ຮ່ວມກຸ່ມຂອງຄົນໃນສັງຄົມ. ໝາຍຄວາມວ່າ ບັນດາເຜົ່າດັ່ງເດີມ (ເກົ້າແກ່) ຂອງໂລກສ່ວນຫຼາຍຈະມີສັນຍາລັກໃນການຮ່ວມກຸ່ມ; ສັນຍາລັກໃນການຮ່ວມກຸ່ມຈະເປັນສັດ, ວັດຖຸ ແລະ ພືດຕ່າງໆ. ຫາກນຳແນວຄິດນີ້ມາສຶກສາວິເຄາະສັນຍາລັກໃນການຮ່ວມກຸ່ມຂອງຄົນລາວພົບວ່າ ຄົນລາວມີເລື່ອງລາວໄດ້ເລົ່າສືບກັນມາຈົນກາຍເປັນນິທານ,

ເປັນຕຳນານຝາກໄວ້ໃຫ້ພວກເຮົາໄດ້ອ່ານ ແລະ ໄດ້ສຳພັດຮັບຮູ້ວ່າ ຄົນລາວມີກົກເຄົ້າມາຈາກນາກ (ນິທານ ເລື່ອງ “ນາກທັງ 9 ” ແລະ ໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ ເປັນນິທານເລື່ອງ “ໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ”).

ຈາກການສຶກສາສັນຍາລັກໃນການຮ່ວມກຸ່ມຂອງຄົນລາວໂດຍຜ່ານນິທານເລື່ອງ “ໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ” ແລະ ເລື່ອງ “ນາກທັງ 9” ພົບວ່າຄົນລາວມີສັນຍາລັກໃນການຮ່ວມກຸ່ມ 2 ຢ່າງຄື: ນາກ ແລະ ໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ. ຖ້ານຳເອົາສັນຍາລັກ 2 ຢ່າງນີ້ໄປສຶກສາປຸງປະກອບກັບການກຳເນີດຄຳວ່າລາວຕາມທັດສະນະຂອງນັກປະ ຫວັດສາດທີ່ກ່າວມານັ້ນສາມາດຍັງຢືນວ່າ ທັດສະນະຂອງນັກປະຫວັດສາດທີ່ໄດ້ກ່າວອະທິບາຍການກຳເນີດຄຳ ວ່າລາວ ໄວ້ຖືກຕ້ອງທັງ 4 ຂໍ້ ເພາະເຫດຜົນດັ່ງນີ້:

1. ໃນປຶ້ມປະຫວັດສາດຂອງທ່ານ ມະຫາ ສິລາ ວິລະວົງ (ປີພ.ສ 2540:6)ໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າ: ນັກປັດ ຊະຍາທາງມະນຸດວິທະຍາລົງຄວາມເຫັນວ່າ ມະນຸດຊາດທີ່ມີຢູ່ໃນແຫຼມອິນດູຈີນດັ່ງເດີມໄດ້ແກ່ຊົນຊາດຊວາ ແລະ ຊາດລະວ້າ ຫຼື ລົວະ; ຊົນຊາດຊວາເປັນຕົ້ນຕະກູນຂອງພວກມາເລເຊຍ (ມາລາຍູ) ແລະ ອິນໂດເນ ເຊຍ. ສ່ວນຊົນຊາດລະວ້າ ຫຼື ລົວະອາດເປັນຕົ້ນຕະກູນຂອງຄຳວ່າລາວ. ໃນພົງສາວະດານຂອງຊາດໄທ ຂອງ ຫຼວງວິຈິດ ວາສະການ ກໍໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າຄຳວ່າລາວມາຈາກຄຳວ່າ ລົວະ ຫຼື ລະວ້າ.

2. ຊົນຊາດລົວະ ຫຼື ລົວ ຫຼື ລາວກຸ່ມນີ້ໄດ້ໃຊ້ “ໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ” ເປັນສັນຍາລັກໃນການຮ່ວມກຸ່ມ ຂອງຊົນເຜົ່າ. ດັ່ງນັ້ນ, ໃນໜັງສືເລື່ອງ ທ້າວ ຊຸນບໍລົມ ລາຊາທິລາດ ຈຶ່ງໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າ ຄົນລາວເກີດມາຈາກ ໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ 2 ໜ່ວຍ. ໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງພາສາບາລີເອີ້ນວ່າ “ລະວຸ”. ສະນັ້ນ, ຊົນເຜົ່າລະວ້າ ຫຼື ລົວະ ກຸ່ມ ນີ້ຈຶ່ງມີນາມວ່າ “ລະວຸ” ຕາມຊື່ຂອງໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ.

3. ສ່ວນຄຳວ່າ “ລາວ” ມາຈາກຄຳວ່າລວງ, ລຸງ, ຫຼື ຊຶ່ງລາວກຸ່ມນີ້ໄດ້ໃຊ້ນາກເປັນສັນຍາລັກໃນການ ຮ່ວມກຸ່ມຂອງຊົນເຜົ່າ. ດັ່ງນັ້ນ, ລາວກຸ່ມນີ້ຈຶ່ງໄດ້ນາມວ່າ ລາວນາມນາກສືບຕໍ່ມາດັ່ງໄດ້ອະທິບາຍມາແລ້ວ.

4. ສິ່ງສຳຄັນ, ຊົນເຜົ່າລະວ້າ ແລະ ລວງ (ລະວຸ ແລະ ນາກ) ໄດ້ໄປມາຫາສູ່ກັນເປັນເວລານານ ແລະໄດ້ແຕ່ງງານນຳກັນ ດັ່ງປະກົດໃນເລື່ອງ ທ້າວ ຊຸນທິງ ແລະ ທ້າວ ຊຸນເທືອງ. ທ້າວ ຊຸນທິງ ແລະ ທ້າວ ຊຸນເທືອງ ເປັນອົງກະສັດທີ່ສືບເຊື້ອມາຈາກຊົນເຜົ່າລະວ້າ ໄດ້ໄປແຕ່ງງານກັບ ນາງ ເອກໄຄ້ ລູກສ່ວພະຍາ ນາກທີ່ອານາຈັກໜອງແສ ຊຶ່ງສືບເຊື້ອສາຍມາຈາກລວງ..

ດັ່ງນັ້ນຈຶ່ງໄດ້ສະຫຼຸບຄຳວ່າລາວໃນປັດຈຸບັນນີ້ ມີກົກເຄົ້າການກຳເນີດມາຈາກການປະສົມປະສານພົນລະ ເມືອງລະຫວ່າງລະວ້າ ແລະ ລວງ (ລະວຸ ແລະ ນາກ). ຍ້ອນເຫດຜົນນີ້, ຄົນລາວໃນປັດຈຸບັນຈຶ່ງມີຄວາມເຊື່ອ ວ່າ “ຄົນລາວເກີດມາຈາກໝາກນ້ຳເຕົ້າປຸງ ແລະ ນາກ” (ລາວລະວຸ ແລະ ລາວນາມນາກ) ສືບຕໍ່ກັນມາເຖິງ ປັດຈຸບັນນີ້. ເນື່ອງຈາກວ່າ, ລາວນາມນາກເປັນຕົ້ນຕະກູນຝ່າຍຍິງ ຈຶ່ງຖືວ່າເປັນນ້ອງ ແລະ ລາວນາມລະວຸ ເປັນຕົ້ນຕະກູນທາງຝ່າຍຊາຍຈຶ່ງຖືວ່າເປັນອ້າຍ ສືບມາເຖິງປັດຈຸບັນ.

1.2.3. ຄວາມໝາຍຂອງຄຳວ່າ “ລາວ”.

ຄວາມໝາຍຂອງຄຳວ່າ “ລາວ” ໃນແງສັງຄົມນີ້ໄດ້ມີທີ່ສັນນິຖານໄວ້ແຕກຕ່າງກັນຫຼາຍຢ່າງ ຊຶ່ງທ່ານ ມະຫາ ສິລາ ວິລະວົງ (2532: 10) ໄດ້ກ່າວໄວ້ດັ່ງນີ້:

1. ສາສະດາອາຈານ ຄະລິບຕັນດອນ ກ່າວໄວ້ວ່າ: “ລາວ” ແປວ່າໃຫຍ່ ຫຼື ຄົນໃຫຍ່, ໝາຍຄວາມ ວ່າ: ຊາດລາວເປັນຊາດໃຫຍ່ທີ່ມີຄົນຫຼາຍ ແລະ ມີຄວາມຈະເລີນ ຫຼື ເປັນຊາດທີ່ມີອະລິຍະທຳໃນສະໄໝບູຮານ ຫຼາຍດ້ານ.

2. ທ່ານ ເຈົ້າຄຸນ ພະທຳທິລາຊິມຫາມຸນີ ໄດ້ກ່າວໄວ້ໃນໜັງສືພິມລາຍເດືອນຍົກວ່າ “ລາວ” ອາດ ພົ່ນມາຈາກຄຳວ່າ “ດາວ”; ຊຶ່ງມີຄວາມໝາຍວ່າ “ຟ້າ” ຫຼື ສູງສຸດ ເພາະພວກລາວມີຖິ່ນຖານເດີມຢູ່ທີ່ຮາບສູງ

ໃນປະເທດຈີນ ແລະ ເປັນພວກທີ່ມີຄວາມຈະເລີນສືບເຊື້ອສາຍມາຈາກແຖນ. ຄຳວ່າ ແຖນ, ທຽນ, ໄທ, ໄທ້ ມີຄວາມໝາຍວ່າ “ພ້ຳເຊັ່ນດຽວກັນ”.

3. ທ່ານ ມະຫາ ສິລາ ວິລະວົງ ໃຫ້ຄວາມເຫັນວ່າ “ລາວ” ພຽນມາຈາກຄຳວ່າ ຫຼົງ, ລວງ, ລຸງ, ລີ ແລະ ຄຳວ່າ: “ລວງ” ພຽນມາຈາກຫຼວງກໍ່ໄດ້. ດັ່ງນັ້ນ, ຄຳວ່າລາວຈຶ່ງມີຄວາມໝາຍວ່າໃຫຍ່ ແລະ ຈະເລີນ.

ລວມຄວາມແລ້ວ: ຄວາມໝາຍທາງດ້ານສັງຄົມຂອງຄຳວ່າ: “ລາວ ຫຼື ຊາດລາວ” ບໍ່ທັນມີຄວາມເປັນເອກະພາບກັນກໍ່ຕາມ ແຕ່ນັກປະຫວັດສາດໄດ້ສະຫຼຸບຄວາມເປັນເອກະພາບກັນວ່າ ຊົນຊາດລາວໄດ້ກຳເນີດເກີດຂຶ້ນມາເປັນເວລາດົນນານພ້ອມໆກັບຊົນຊາດຈີນ. ຊົນຊາດລາວນັບວ່າເປັນຊາດທີ່ເກີ້ແກ່ ແລະ ເປັນຊາດທີ່ມີອະລິຍະທຳຈະເລີນຮຸ່ງເຮືອງຊາດໜຶ່ງໃນໂລກ.

1.3. ຄວາມສຳຄັນຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.

ວິຊາລາວສຶກສາມີຄວາມສຳຄັນຢ່າງໃຫຍ່ຫຼວງ ຕໍ່ກັບການກຳເນີດຊີວິດຂອງຄົນລາວ ແລະ ຕໍ່ກັບຄວາມຈະເລີນກ້າວໜ້າໃນສັງຄົມ. ເນື່ອງຈາກວ່າ ເຮົາເປັນຄົນລາວຮູ້ຈັກວິທີການດຳເນີນຊີວິດຂອງຄົນລາວ, ຮູ້ຈັກແນວຄິດຈິດຕະສາດ ຄວາມງຸ່ມງາດປາຖະໜາຂອງຄົນລາວ ແລະ ເຮົາປະຕິບັດຕົວໃຫ້ຖືກກັບກິລິຍາມາລະຍາດຂອງຄົນລາວ. ຈາກນັ້ນ, ພວກເຮົາກໍ່ຈະໄດ້ຄວາມຮັກແພງ, ໄດ້ຮັບຄວາມຊ່ວຍເຫຼືອຈາກຄົນລາວ ແລະ ພວກເຮົາກໍ່ຈະໄດ້ຮັບຄວາມຍິນດີຍອມຮັບສັນລະເສີນວ່າເຮົາເປັນຄົນດີ, ມີຄວາມສາມາດ; ເມື່ອເປັນຄົນດີສິ່ງນັ້ນຈະເປັນແຮງຜັກດັນໃຫ້ການເຮັດວຽກຂອງເຮົາ, ເຮັດອັນໃດກໍ່ຈະໄດ້ຮັບຜົນສຳເລັດ. ເມື່ອແຕ່ລະຄົນເປັນຄົນດີ, ມີຄວາມຈະເລີນກ້າວໜ້າສັງຄົມລາວກໍ່ຈະມີຄວາມຈະເລີນກ້າວໜ້າຕາມມາ.

1.4. ຄຸນປະໂຫຍດຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.

ວິຊາລາວສຶກສາມີຄຸນປະໂຫຍດຕໍ່ຄົນລາວ, ຕໍ່ຄົນຕ່າງປະເທດທີ່ມາອາໄສຢູ່ແຜນດິນລາວ ແລະ ຄຸນປະໂຫຍດຕໍ່ກັບການພັດທະນາຊາດ.

1.4.1. ມີຄຸນປະໂຫຍດຕໍ່ກັບຄົນລາວທຸກຄົນ.

ວິຊາລາວສຶກສາ ສາມາດຊ່ວຍໃຫ້ພວກເຮົາກາຍເປັນຄົນດີ. ພວກເຮົາຈະກາຍເປັນຄົນດີ ຫຼື ຄົນບໍ່ດີນັ້ນ ແມ່ນຂຶ້ນກັບສັງຄົມ ຫຼື ຄົນອື່ນຍິນດີຍອມ ບໍ່ແມ່ນຂຶ້ນກັບຕົນເອງເປັນຜູ້ບອກກ່າວ. ດັ່ງນັ້ນ, ເພື່ອຍາກໄດ້ຮັບຄຳຍິນດີຍອມສັນລະເສີນວ່າເປັນຄົນດີຈາກຄົນລາວ, ສັງຄົມລາວ; ພວກເຮົາກໍ່ຈະປະຕິບັດໃຫ້ຖືກຕາມລະບຽບກົດໝາຍ, ຖືກຕາມກົດປະເພນີ, ຮີດຄອງ ແລະ ວິທີຊີວິດຂອງຄົນລາວ. ຢາກປະຕິບັດໃຫ້ຖືກຕ້ອງ ຈະຕ້ອງໄດ້ຮຽນຮູ້ກ່ຽວກັບຄົນລາວ ແລະ ປະເທດລາວ ໂດຍຜ່ານວິຊາລາວສຶກສາ.

ວິຊາລາວສຶກສາ ຊ່ວຍໃຫ້ພວກເຮົາມີຄວາມຈະເລີນກ້າວໜ້າໃນອາຊີບ. ວິຊາອາຊີບ ແລະ ການງານທຸກຢ່າງມີກ່ຽວຂ້ອງກັບຄົນລາວ ແລະ ປະເທດລາວແລ້ວລ້ວນແຕ່ມີຄວາມຈຳເປັນຕ້ອງໄດ້ເຂົ້າໃຈກ່ຽວກັບຄົນລາວ ແລະ ປະເທດລາວຈຶ່ງຈະເຮັດອາຊີບນັ້ນ, ວຽກງານນັ້ນຈະເລີນຮຸ່ງເຮືອງໄດ້.

ຕົວຢ່າງ: ອາຊີບນັກແປພາສາແມ່ນຈະເກັ່ງພາສາອັງກິດ ຫຼື ພາສາອື່ນໆ ຖ້າຈະແປເປັນພາສາລາວ ຫຼື ແປພາສາລາວເປັນພາສາອື່ນໆກໍ່ຈະຕ້ອງເກັ່ງກ່ຽວກັບພາສາລາວເສຍກ່ອນຈຶ່ງຈະເຮັດອາຊີບນັ້ນໄດ້ດີ. ຫຼືອາຊີບເປັນນັກການຄ້າຕ່າງປະເທດ ຖ້າຈະຄ້າລະຫວ່າງລາວກັບຕ່າງປະເທດກໍ່ຕ້ອງຮູ້ຈັກຄົນລາວ ແລະ ປະເທດລາວເສຍກ່ອນຈຶ່ງຈະຄ້າໄດ້. ນອກຈາກນັ້ນ, ທຸກໆວິຊາອາຊີບທີ່ຈະເຮັດໃຫ້ປະເທດລາວລ້ວນແຕ່ມີຄວາມສຳພັນກ່ຽວຂ້ອງກັບຄົນລາວ ແລະ ກໍ່ແມ່ນຄົນລາວນັ້ນເອງຈະເປັນຜູ້ຊຸກຍູ້ໃຫ້ເຈົ້າຈະເລີນກ້າວໜ້າເຈົ້າຈຶ່ງກ້າວໜ້າໄດ້.

1.4.2. ມີຄຸນປະໂຫຍດຕໍ່ກັບຄົນຕ່າງປະເທດ.

ວິຊາລາວສຶກສາມີຄຸນປະໂຫຍດຕໍ່ກັບຄົນຕ່າງປະເທດ ທີ່ມາຢູ່ປະເທດລາວ ແລະ ຊາວຕ່າງຊາດທີ່ຈະມາເຮັດວຽກງານພັດທະນາ ຫຼື ການຄົ້ນຄວ້າກ່ຽວກັບບັນຫາຕ່າງໆໃນລາວ. ກ່ອນອື່ນໝົດຈະຕ້ອງຮຽນຮູ້, ເຂົ້າໃຈກ່ຽວກັບຄົນລາວ ແລະ ສະພາບແວດລ້ອມຂອງປະເທດລາວເສຍກ່ອນຈຶ່ງຈະປັບຕົວໃຫ້ແທດເໝາະກັບຄົນລາວ ແລະ ສະພາບແວດລ້ອມຂອງຄົນລາວໄດ້. ຖ້າບໍ່ດັ່ງນັ້ນ, ຈະເຮັດໃຫ້ການປະກອບອາຊີບ ແລະ ດຳເນີນວຽກງານພົບຄວາມຫຍຸ້ງຍາກໃນທີ່ສຸດກໍຈະບໍ່ໄດ້ຮັບຜົນສຳເລັດເທົ່າຄວນ.

1.4.3. ມີຄຸນປະໂຫຍດຕໍ່ກັບການພັດທະນາຊາດ.

ການພັດທະນາຊາດໃຫ້ມີຄວາມເລີນກ້າວໜ້າທາງດ້ານເສດຖະກິດ ແລະ ສັງຄົມນັ້ນຈະຕ້ອງພັດທະນາບົນພື້ນຖານ ຫຼື ຮາກຖານວັດທະນະທຳສັງຄົມ, ປະຫວັດສາດ, ພູມສາດ, ຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ ແລະ ສິ່ງແວດລ້ອມຂອງປະເທດເປັນຫຼັກ. ປະເທດໃດກໍຕາມຖ້າຈະເລີນແລ້ວ ຫຼື ມອງຂ້າມຄວາມສຳຄັນຂອງສິ່ງເຫຼົ່ານີ້ຢູ່ພັດທະນາປະເທດໄປເທົ່າໃດກໍຍິ່ງເຮັດໃຫ້ປະຊາຊົນມີຄວາມທຸກຍາກຫຼາຍຂຶ້ນເທົ່ານັ້ນ. ໂດຍສະເພາະແມ່ນການພັດທະນາທີ່ລະເລີຍ “ວັດທະນະທຳ” ບໍ່ໄດ້ນຳເອົາວັດທະນະທຳໄປໃຊ້ເປັນພື້ນຖານຮອງຮັບການກຳນົດນະໂຍບາຍ, ການວາງແຜນ ແລະ ການປະຕິບັດໃນການພັດທະນາໃຫ້ສອດຄ່ອງແລ້ວກໍຈະເຮັດໃຫ້ການພັດທະນານັ້ນນຳໄປສູ່ຄວາມເຊື່ອມເສຍເອກະລັກ ແລະ ຄວາມເປັນຊາດ.

ວັດທະນະທຳເປັນເອກະລັກຂອງຊາດ ເປັນສິ່ງທີ່ສຳຄັນ ແລະ ຈຳເປັນທີ່ສຸດຕໍ່ກັບການພັດທະນາຊາດ. ດັ່ງນັ້ນ, ຜູ້ມີໜ້າທີ່ໃນການພັດທະນາຊາດທຸກຄົນດຽມລະດັບຈະຕ້ອງຮັບຮູ້ ແລະ ເຂົ້າໃຈວັດທະນະທຳຂອງຊາດຢ່າງເລິກເຊິ່ງ ແລະ ກວ້າງຂວາງ. ການທີ່ຈະເຂົ້າໃຈວັດທະນະທຳຢ່າງເລິກເຊິ່ງ ແລະ ກວ້າງຂວາງໄດ້ນັ້ນຕ້ອງໄດ້ສຶກສາຄົ້ນຄວ້າ ແລະ ທຳຄວາມເຂົ້າໃຈຈາກສະພາບແວດລ້ອມທາງພູມມິສາດ, ປະຫວັດສາດ, ວັນນະຄະດີ, ຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ, ສະພາບແວດລ້ອມທາງທຳມະຊາດ, ສັງຄົມ ແລະ ອາຊີບຫຼັກຂອງຄົນພາຍໃນຊາດ, ຕະຫຼອດຮອດສິລະປະ, ວັດທະນະທຳ, ຮີດຄອງປະເພນີຂອງຊາດ; ບັນຫາດັ່ງກ່າວນີ້ໄດ້ກ່າວຫຍັງໄວ້ຢູ່ໃນວິຊາລາວສຶກສາ.

2. ປະຫວັດຄວາມເປັນມາ ແລະ ຂອບເຂດຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.

2.1. ປະຫວັດຄວາມເປັນມາຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.

ຕາມຂໍ້ສະເໜີຂອງອົງການເນສະໂກ (UNESCO) ຫຼື ອົງການສຶກສາວິທະຍາສາດ ແລະ ວັດທະນະທຳຂອງສະຫະປະຊາຊາດ, ເມື່ອວັນທີ 08 ທັນວາ 1982 ແລະ ໄດ້ມີມະຕິປະກາດໃຊ້ໃນປີ 1984–1994 ເປັນທົດສະວັດໂລກເພື່ອການພັດທະນາວັດທະນະທຳ. ເຫດຜົນໃນການຖະແຫຼ່ງການກ່າວໄວ້ວ່າ “ການພັດທະນາທີ່ຜ່ານມາຜິດພາດ; ເນື່ອງຈາກການວ່າພັດທະນາຜ່ານມາໄດ້ເນັ້ນຄວາມຈະເລີນທາງດ້ານວັດຖຸ ໂດຍເອົາວະທະຍາສາດ, ເຕັກໂນໂລຊີເປັນປັດໄຈສຳຄັນໃນການພັດທະນາພຽງແຕ່ຢ່າງດຽວ ແລະ ມອງຂ້າມວັດທະນະທຳທີ່ເປັນປັດໄຈສຳຄັນຢ່າງໜຶ່ງໃນການພັດທະນາ ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ການພັດທະນາຄວາມຈະເລີນນັ້ນມາເທິງຄວາມຕັນ”. ຖ້າຫາກດຳເນີນການພັດທະນາຕໍ່ໄປໃນທິດທາງນັ້ນອາດໄປສູ່ທາງຕັນ ດັ່ງນັ້ນ, ອົງການສຶກສາວິທະຍາສາດ ແລະ ວັດທະນະທຳຂອງສະຫະປະຊາຊາດ ຈຶ່ງວາງແນວທາງໃນການພັດທະນາແບບໃໝ່. ໂດຍຕັ້ງວັດຖຸປະສົງຂໍ້ໜຶ່ງຂຶ້ນວ່າ: ການພັດທະນາໃນສະຕະວັດຂ້າງໜ້ານີ້ຕ້ອງໃຫ້ວັດທະນະທຳເປັນສູນກາງໃນການພັດທະນາໂດຍໃຫ້ຄຸນຄ່າຂອງມະນຸດ ແລະ ວັດທະນະທຳເປັນຫົວໃຈຫຼັກໃນການພັດທະນາເສດຖະກິດສັງຄົມ ແລະ ເຕັກໂນໂລຊີ (ປະຍຸດໂຕ, 2539: 51-53).

ສຳລັບປະເທດສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ ຫາກກ່າວເຂົ້າສູ່ຍຸກແຫ່ງການພັດທະນາຊາດໃນສະຕະວັດທະ 21. ເພື່ອເຮັດໃຫ້ການພັດທະນາຊາດດຳເນີນໄປຕາມແນວທາງທີ່ຖືກຕ້ອງ ແລະ ຫຼີກລ້ຽງບັນຫາທີ່ຜິດພາດທີ່ປະເທດພັດທະນາມາແລ້ວກໍາລັງປະເສີນຢູ່. ດັ່ງນັ້ນ, ພັກ ແລະ ລັດຖະບານລາວຈຶ່ງໄດ້ນຳເອົາແນວຄິດນີ້ເຂົ້າມາສູ່ແນວທາງຫັນປ່ຽນໃໝ່, ສຳລັບການພັດທະນາປະເທດ; ຊຶ່ງໄດ້ກຳນົດຈຸດໝາຍຂອງການພັດທະນາປະເທດລາວວ່າ: “ສ້າງສັງຄົມນິຍົມແບບລາວ”. ບັນຫາຕັ້ງຂຶ້ນມາວ່າ: ແບບລາວແມ່ນແບບແນວໃດ? ບັນຫານີ້ຢາກເຂົ້າໃຈຕ້ອງໄດ້ສຶກສາຄົ້ນຄວ້າກ່ຽວກັບລາວເຊັ່ນ: ປະຫວັດສາດລາວ, ພູມສາດລາວ, ສະພາບແວດລ້ອມລາວ, ວິຖີການດຳລົງຊີວິດຂອງຄົນລາວ, ແນວຄິດຈິດໃຈ ແລະ ຄວາມຸ່ງມາດປາຖະໜາຂອງຄົນລາວ.

ເພື່ອຜັນຂະຫຍາຍແນວທາງນະໂຍບາຍ ໃນການສ້າງສັງຄົມນິຍົມແບບລາວ, ຂອງພັກ ແລະ ລັດຖະບານລາວທີ່ກ່າວມານັ້ນ ກະຊວງສຶກສາທີ່ເປັນອົງການໜຶ່ງໃນການພັດທະນາຄົນ ເພື່ອພັດທະນາຊາດໃນອະນາຄົດ ຈຶ່ງເຫັນວ່ານັກຮຽນ, ນັກສຶກສາທຸກລະດັບມີຄວາມຈຳເປັນທີ່ຕ້ອງຮຽນຮູ້ກ່ຽວກັບປະເທດລາວ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວ. ດັ່ງນັ້ນ, ກະຊວງສຶກສາຈຶ່ງກຳນົດເອົາວິຊາ “ລາວສຶກສາ” ເຂົ້າມາສູ່ການຮຽນ-ການສອນທຸກໆໂຮງຮຽນ, ທຸກສະຖາບັນການສຶກສາ ແລະ ເລີ່ມເປີດຮຽນ ແລະ ສອນມາແຕ່ ປີ 2000 ມານີ້.

2.2. ຂອບເຂດຂອງວິຊາລາວສຶກສາ.

ວິຊາລາວສຶກສາເປັນວິຊາທີ່ມີຂອບເຂດກວ້າງຂວາງ ຊຶ່ງລວມເອົາແນວຄິດໃນການສຶກສາສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ, ວິວັດທະນາການຂອງພາສາລາວ, ອັກສອນລາວ ແລະ ການນຳໃຊ້ພາສາລາວ, ເສດຖະກິດໃນລາວ, ລັກສະນະຊຸມຊົນ, ການເມືອງການປົກຄອງລາວ, ມາລະຍາດທາງສັງຄົມ, ຄວາມເຊື່ອງຖືທາງສາສະໜາປະຫວັດສາດ, ພູມສາດ, ຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ ແລະ ສະພາບແວດລ້ອມເປັນຫຼັກ.

ໃນກອງປະຊຸມສາກົນກ່ຽວກັບມໍລະດົກດ້ານວັດທະນະທຳ, ວັດທະນະຄະດີຂອງລາວ ເປີດຂຶ້ນເມື່ອວັນທີ 08-10/01/2004 ທີ່ໂຮງແຮມລ້ານຊ້າງ, ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ ໄດ້ຕົກລົງເປັນເອກະ ສັນວ່າ: “ຕ້ອງໄດ້ສ້າງປຶ້ມຕຳລາລາວສຶກສາຂຶ້ນ ໃນປີ 2004-2005” ໝາຍຄວາມວ່າ ການຮຽນ-ການສອນວິຊາລາວສຶກສາ ປັດຈຸບັນນີ້ບໍ່ທັນມີຄວາມເປັນເອກະພາບກັນ. ໂດຍທົ່ວໄປແລ້ວແມ່ນອີງໃສ່ຈຸດປະສົງ, ເປົ້າໝາຍ ແລະ ຄວາມຕ້ອງການຂອງແຕ່ລະໂຮງຮຽນ ຫຼື ແຕ່ລະສະຖາບັນການສຶກສາ; ສຳລັບສະຖາບັນການທະນາຄານຂອງພວກເຮົາຈະໄດ້ຮຽນດັ່ງນີ້:

ລາວສຶກສາໂດຍສັງເຂບ, ແນວຄິດໃນການສຶກສາສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ, ວິວັດທະນາການຂອງພາສາລາວ ແລະ ການນຳໃຊ້ພາສາລາວ, ເສດຖະກິດໃນລາວ, ລັກສະນະຊຸມຊົນໃນລາວ, ຄວາມເຊື່ອງຖືທາງສາສະໜາ ແລະ ພິທີກຳຕ່າງໆຂອງຄົນລາວ, ມາລະຍາດທາງສັງຄົມ, ທຳມະຊາດ ແລະ ປະຍຸກວິທະຍາ.

ບົດທີ 2

ແນວຄິດໃນການສຶກສາສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳໂດຍທົ່ວໄປ

1. ຄວາມໝາຍຂອງຄຳວ່າ “ສັງຄົມ” ແລະ ວັດທະນະທຳ.

1.1. ຄວາມໝາຍຂອງຄຳວ່າ “ສັງຄົມ”.

ການມີຄົນຫຼາຍຄົນມາຢູ່ຮ່ວມກັນໃນບໍລິເວນສະຖານທີ່ທີ່ເປັນພູມລຳເນົາດຽວກັນຕະຫຼອດເວລາ. ຄົນຈຳນວນນີ້ ຕ່າງກໍມີການສື່ສານຄວາມຄິດຄວາມຕ້ອງການເຊິ່ງມີການກະທຳດ້ວຍການສະເໜີສະໜອງຄວາມຕ້ອງການຕໍ່ກັນແລະກັນຢ່າງຕໍ່ເນື່ອງ. ຈາກການກະທຳແລະຄວາມສຳພັນຕໍ່ກັນຢ່າງຕໍ່ເນື່ອງເຊັ່ນນີ້, ເຮັດໃຫ້ຄົນກຸ່ມນີ້ມີຄວາມຮູ້ສຶກຜູກພັນເປັນກຸ່ມ, ເປັນພວກດຽວກັນທີ່ຕ່າງໄປຈາກກຸ່ມຫຼືພວກອື່ນໆ. ກຸ່ມສັງຄົມເຊັ່ນນີ້ໄດ້ມີຄວາມຄຸ້ນເຄີຍສະນິດສະໜີມັກຫຼາຍທີ່ສຸດເພາະເປັນຄອບຄົວ, ຍາດພີ່ນ້ອງ, ໝູ່ເພື່ອນໃນບ້ານດຽວກັນ.

ນອກຈາກນີ້, ກຸ່ມສັງຄົມອື່ນທີ່ນອກຈາກຍາດພີ່ນ້ອງ ແລະໝູ່ເພື່ອນໃນບ້ານດຽວກັນແຕ່ໄດ້ມີກິດຈະການດ້ານຕ່າງໆຂອງຊີວິດຮ່ວມກັນເຊັ່ນການທຳມາຫາກິນ, ການຊື້ຂາຍແລກປ່ຽນ, ການເຈັບໄຂ້ໄດ້ປ່ວຍ, ການບໍລິຫານປົກຄອງ, ການພັກຜ່ອນຢ່ອນໃຈ, ການເຄົາລົບບູຊາສາດສະໜາແລະພິທີກຳອື່ນໆ. ຖ້າຜູ້ຄົນທັງຫຼາຍເຫຼົ່ານີ້ສາມາດເຂົ້າກັນໄດ້, ສື່ສານກັນໄດ້ດ້ວຍພາສາດຽວກັນ, ມີການກະທຳຕໍ່ກັນຕາມລະບຽບແບບແຜນຢ່າງດຽວກັນເຊິ່ງທຸກຄົນພໍໃຈຢຶດຖືປະຕິບັດ, ພໍໃຈໃນປະໂຫຍດທີ່ຕ່າງຄົນຕ່າງໄດ້ຮັບ ແລະ ຍິນດີທີ່ຈະມີຊີວິດຮ່ວມກັນເປັນໝູ່ຄະນະຫຼືພວກພ້ອງດຽວກັນຫຼາຍກວ່າຈະສຶກຮ່ວມກັບກຸ່ມ ຫຼື ໝູ່ຄະນະອື່ນ. ກຸ່ມຄົນພວກນີ້, ນັກວິຊາການໄດ້ສົມມຸດຄຳໃຫ້ໃຊ້ເປັນຊື່ເອີ້ນວ່າ “ສັງຄົມ”.

ເພື່ອຄວາມສະດວກ ແລະ ງ່າຍຕໍ່ຄວາມເຂົ້າໃຈກ່ຽວກັບສັງຄົມຈຶ່ງສະຫຼຸບຄວາມໝາຍສັງຄົມໄວ້ດັ່ງນີ້. “ສັງຄົມ” ໝາຍເຖິງຄົນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນໃນອານາເຂດບໍລິເວນໃດໜຶ່ງທີ່ມີການກະທຳສຳພັນຕາມແບບຢ່າງການດຳລົງຊີວິດທີ່ກຳນົດຂຶ້ນ ແລະ ຢຶດຖືຮ່ວມກັນ, ມີຄວາມຮູ້ສຶກຜູກພັນເປັນພວກດຽວກັນແຕກຕ່າງຈາກພວກອື່ນ.

1.2. ຄວາມໝາຍຂອງຄຳວ່າ“ວັດທະນະທຳ”.

ຕາມປົກກະຕິ, ກຸ່ມຄົນທີ່ເອີ້ນເປັນ “ສັງຄົມ” ເຊິ່ງສາມາດດຳລົງຊີວິດຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນໝູ່ຄະນະໄດ້ຕ້ອງປະກອບດ້ວຍຫຼາຍປັດໃຈເຊັ່ນ: ຕ້ອງມີພາສາດຽວກັນເພື່ອກຳນົດໃຫ້ແກ່ສິ່ງຕ່າງໆທີ່ຕ້ອງຮູ້ ແລະ ຮ່ວມໃຊ້ເພື່ອສື່ສານຄວາມຮູ້ສຶກນິກົດ, ຄວາມຕ້ອງການ ແລະ ຄວາມເຊື່ອແກ່ກັນ ແລະ ກັນໄດ້. ຕ້ອງມີເຄື່ອງມືໃຊ້ທີ່ເປັນວັດຖຸອຸປະກອນການເຮັດວຽກງານເພື່ອສະໜອງຄວາມຕ້ອງການຂອງຊີວິດ. ຕ້ອງມີລະບຽບວິທີການກົດເກນ ແລະ ແບບແຜນທີ່ສຳຄັນສຳລັບການເຮັດວຽກ ຫຼື ການປະພຶດປະຕິບັດຕໍ່ກັນ. ມີຄວາມຮູ້ຄວາມຄິດ, ຄວາມເຊື່ອກ່ຽວກັບສິ່ງຕ່າງໆທີ່ຈຳເປັນຕ້ອງໃຊ້ໃນການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນ. ທັງໝົດນີ້ເປັນແບບຢ່າງ ຫຼື ມາດຕະຖານທີ່ສະມາຊິກຂອງສັງຄົມທຸກຄົນຮ່ວມຮູ້ເຂົ້າໃຈ ແລະ ຮັບເອົາໄວ້ໃຊ້ນຳກັນທັງໝົດນີ້ລວມເປັນລັກສະນະວິຖີຊີວິດຂອງກຸ່ມຄົນ. ດັ່ງນັ້ນພວກເຮົາຈຶ່ງເຫັນໄດ້ລັກສະນະວິຖີຊີວິດຂອງກຸ່ມແຕກຕ່າງກຸ່ມອື່ນ. ແບບຢ່າງການດຳເນີນຊີວິດຮ່ວມກັນເປັນວິຖີຊີວິດຂອງສັງຄົມເຊັ່ນນີ້, ນັກວິຊາການໄດ້ສົມມຸດຄຳໃຫ້ໃຊ້ເປັນຊື່ເອີ້ນວ່າ “ວັດທະນະທຳ”.

“ວັດທະນະທຳ” ໝາຍເຖິງແບບຢ່າງການດຳເນີນຊີວິດທີ່ກຸ່ມ ຫຼື ສັງຄົມນັ້ນກຳນົດຂຶ້ນເພື່ອຢຶດຖືຮ່ວມກັນເຊິ່ງປະກອບດ້ວຍພາສາ, ອຸປະກອນ, ລະບຽບແບບແຜນ ແລະ ຄວາມຄິດຄວາມເຊື່ອທີ່ສາມາດແຍກໄດ້ຈາກກຸ່ມອື່ນ.

ສະຫຼຸບລວມແລ້ວ ກຸ່ມຄົນທີ່ຢູ່ນຳກັນເປັນພວກ, ເປັນໝູ່ຄະນະດຽວກັນເປັນສັງຄົມໜຶ່ງ ຕ້ອງມີແບບຢ່າງການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນດ້ວຍເຄື່ອງມືເຄື່ອງໃຊ້, ລະບຽບວິທີການ ແລະຄວາມຄິດຄວາມເຊື່ອທີ່ເປັນລະບົບແບບແຜນ ຫຼື ມາດຖານດຽວກັນທີ່ມີລັກສະນະສະເພາະຂອງວິຖີຊີວິດຂອງຄົນກຸ່ມນັ້ນຄື “ວັດທະນະທຳ”. ດັ່ງນັ້ນ, “ສັງຄົມ” ແລະ “ວັດທະນະທຳຈຶ່ງເປັນຂອງຄູ່ກັນ, ມີສັງຄົມແລ້ວກະຕ້ອງມີວັດທະນະທຳ. ໝາຍຄວາມວ່າ ຄົນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນກຸ່ມດຽວກັນມີແບບຢ່າງການດຳເນີນຊີວິດຮ່ວມກັນເປັນລັກສະນະສະເພາະ ຫຼື ວິຖີຊີວິດຂອງຄົນກຸ່ມນັ້ນ.

2. ປັດໄຈກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະວັດທະນະທຳ.

ສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳແມ່ນສັບວິຊາການທີ່ກວຳນານທາງສັງຄົມໄດ້ກຳນົດຂຶ້ນເພື່ອຈຳແນກຄວາມແຕກຕ່າງຂອງກຸ່ມສັງຄົມ. ຄົນຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນໝູ່ຄະນະ ແລະແຍກລັກສະນະຂອງກຸ່ມຄົນແຕກຕ່າງໄປຈາກກຸ່ມອື່ນດ້ວຍແບບຢ່າງ ຫຼື ວິທີການດຳລົງຊີວິດທີ່ເປັນລັກສະນະສະເພາະຂອງກຸ່ມຕົນ. ນີ້ກໍສະແດງວ່າ, ສັງຄົມຕ່າງກັນດ້ວຍວັດທະນະທຳ. ເມື່ອພວກເຮົາພິຈາລະນາໂດຍລະອຽດຈະເຫັນໄດ້ວ່າລັກສະນະແຕກຕ່າງກັນຂອງແຕ່ລະສັງຄົມ ແລະວັດທະນະທຳປະກອບດ້ວຍ 3 ຫຼັກການໃຫຍ່ໆຄື ຄົນຢູ່ຮ່ວມກັນ, ສະພາບແວດລ້ອມຂອງຊີວິດທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນ ແລະ ອຸປະກອນພ້ອມທັງວິທີການທີ່ໃຊ້ໃນການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນຂອງກຸ່ມຄົນນັ້ນໃນສະພາບແວດລ້ອມນັ້ນ.

2.1. ຄົນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນ.

2.1.1. ຈຳນວນຄົນໃນສັງຄົມ.

ຄົນຢູ່ຮ່ວມກັນ ແລະ ມີການກະທຳສຳພັນກັນຍືດເຍື້ອຖາວອນຕາມແບບຢ່າງມາດຖານທີ່ຢືດຖືຮ່ວມກັນຂອງກຸ່ມເຮັດໃຫ້ເກີດເປັນສະພາບຂອງສັງຄົມ. ສັງຄົມທີ່ມີຈຳນວນສະມາຊິກໜ້ອຍ ຍ່ອມມີຄວາມແຕກຕ່າງກັບສັງຄົມທີ່ມີຈຳນວນສະມາຊິກຫຼາຍ ເພາະຄົນຈຳນວນຫຼາຍມີບັນຫາຂອງການຢູ່ຮ່ວມກັນເຊັ່ນ ການຈັດສັນຄວບຄຸມແກ້ໄຂຄວາມຮຽກຮ້ອງຕ້ອງການບໍລິເວນສະຖານທີ່ຢູ່ອາໄສ, ຊັບພະຍາກອນແລະປັດໃຈຕ່າງໆໃນການລ້ຽງຊີວິດ, ການບໍລິການ ແລະ ການຄຸ້ມຄອງປ້ອງກັນ, ຄວາມຂັດແຍ່ງດ້ານສິດພົນປະໂຫຍດ ແລະ ການຄຸ້ມຄອງລະບຽບຕ່າງໆມີຄວາມຫຍຸ້ງຍາກກວ່າຄົນຈຳນວນໜ້ອຍ.

ການເພີ່ມຂຶ້ນ ຫຼື ຫຼຸດລົງ ແລະ ຮັກສາຈຳນວນສະມາຊິກຂອງສັງຄົມລ້ວນແຕ່ມີຜົນຕໍ່ລັກສະນະຂອງສັງຄົມທັງໝົດ. ເນື່ອງຈາກວ່າ, ຈຳນວນເພີ່ມຂຶ້ນໝາຍເຖິງຄວາມຈຳເປັນທີ່ຕ້ອງໃຊ້ຊັບພະຍາກອນໃນການລ້ຽງຊີວິດເພີ່ມຂຶ້ນ. ຄວາມຕ້ອງການທີ່ຢູ່ອາໄສບ່ອນທຳມາຫາກິນ ແລະວິທີການລ້ຽງຊີວິດກໍເພີ່ມຂຶ້ນ ຫຼື ອາດຈະໝາຍເຖິງພະລັງງານຂອງສັງຄົມເພີ່ມຂຶ້ນອາດຈະຂະຫຍາຍບໍລິເວນຮຸກຮານຜູ້ອື່ນເພື່ອຫາປະໂຫຍດສະໜອງຕໍ່ຄວາມຕ້ອງການ. ໃນຂະນະທີ່ຈຳນວນຫຼຸດລົງໝາຍເຖິງພະລັງອຳນາດໃນການຮຸກຮານຜູ້ອື່ນ ຫຼື ປ້ອງກັນໂຕເອງຫຼຸດລົງ ແລະ ຄວາມຕ້ອງການ, ຄວາມຈຳເປັນທີ່ຈະໃຊ້ຊັບພະຍາກອນ ຫຼື ຄອບຄອງອານາບໍລິເວນກໍຈະລົດລົງ. ເຖິງວ່າບໍ່ມີການເພີ່ມຂຶ້ນ ຫຼື ຫຼຸດຈຳນວນສະມາຊິກກໍຕາມ ແຕ່ການຮັກສາສະມາຊິກສັງຄົມໃຫ້ຄົງເດີມກໍ ຕ້ອງມີວິທີການ ແລະຄວາມສາມາດທີ່ຈະລ້ຽງດູສະມາຊິກທຸກລຸ້ນ, ທຸກເພດ, ທຸກໄວໃຫ້ດຳລົງຊີວິດຈະເລີນເຕີບໃຫຍ່, ມີສຸຂະພາບສົມບູນ, ມີຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດ, ມີຄວາມສຸກ, ມີຄວາມພໍໃຈທີ່ຈະຢູ່ຮ່ວມກັນ ແລະ ສະ ໜອງປະໂຫຍດຕໍ່ກັນ ແລະ ກັນໄດ້. ດັ່ງນັ້ນ, ການຮັກສາຈຳນວນສະມາຊິກຂອງສັງຄົມໃຫ້ພໍດີກັບສັງຄົມສ່ວນລວມຕ້ອງການຈຶ່ງເປັນເລື່ອງສຳຄັນຂອງທຸກສັງຄົມ.

ຈຳນວນສະມາຊິກຂອງສັງຄົມສາມາດເພີ່ມ ຫຼື ຫຼຸດໄດ້ສອງວິທີຄື ວິທີທາງທຳມະຊາດ ແລະ ເຈຕະນາຂອງບຸກຄົນ ແລະ ກຸ່ມ. ວິທີທາງທຳມະຊາດແມ່ນການເພີ່ມດ້ວຍການເກີດຂອງຄົນພາຍໃນກຸ່ມ ແລະ ຫຼຸດດ້ວຍການຕາຍເພາະໂລກໄພໄຂເຈັບ. ຖ້າຈຳນວນເກີດຫຼາຍກວ່າຕາຍປະຊາກອນຈະເພີ່ມ, ຖ້າຕາຍຫຼາຍກວ່າເກີດຈຳນວນຈະຫຼຸດ. ວິທີທາງເຈຕະນາຂອງບຸກຄົນ ແລະ ກຸ່ມແມ່ນການເພີ່ມຂຶ້ນຍ້ອນການແຕ່ງງານ, ຂໍເຂົ້າມາອາໄສ, ໄປກວາດຕ້ອນຫຼື ຊື້ (ຂໍ) ມາເປັນສະມາຊິກ. ສ່ວນການຫຼຸດລັກສະນະນີ້ໄດ້ແກ່ການຂໍລາອອກຈາກກຸ່ມ, ການອົບພະຍົບ, ການແຍກຕົວອອກໄປຕັ້ງກຸ່ມໃໝ່ ຫຼື ການຂ້າຟັນສັງຫານກຳຈັດໃຫ້ໝົດໄປຈາກກຸ່ມເປັນຕົ້ນ.

2.1.2. ປະເພດຂອງບຸກຄົນໃນກຸ່ມສັງຄົມ.

ປະເພດຂອງສາມາຊິກຕ່າງກັນກໍ່ມີຜົນເຮັດໃຫ້ສັງຄົມນັ້ນມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນ. ຄົນກຸ່ມໜຶ່ງມີສະມາຊິກເປັນເພດຍິງ ແລະ ເດັກນ້ອຍຫຼາຍຍອມມີຄວາມແຕກຕ່າງກັບກຸ່ມທີ່ມີສະມາຊິກເປັນຊາວນາເປັນສ່ວນໃຫຍ່. ຖ້າກຸ່ມ ຫຼື ສັງຄົມປະກອບດ້ວຍສະມາຊິກຫຼາຍປະເພດ ແຕ່ລະປະເພດກໍ່ຈະມີຄຸນສົມບັດ ແລະ ໜ້າທີ່ຕ່າງກັນໄປຕາມສັງຄົມເຫັນວ່າເໝາະສົມ. ດັ່ງນັ້ນ, ກຸ່ມສັງຄົມຈຶ່ງຕ້ອງການຜູ້ທີ່ມາເປັນສະມາຊິກມີຄຸນສົມບັດເໝາະສົມ, ບໍ່ພຽງແຕ່ຕ້ອງການມີຈຳນວນສະມາຊິກເທົ່ານັ້ນ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ຈຳນວນສະມາຊິກຕ້ອງສອດຄ່ອງກັບປະເພດ ຫຼື ຄຸນສົມບັດ ແລະ ຄ່ານິຍົມຂອງສັງຄົມວ່າຊື່ນຊົມ ແລະ ລັງກຽດປະເພດໃດ.

ຕົວຢ່າງ: ສັງຄົມກຳໜົດຜົວດຽວເມຍດຽວຍ່ອມປະຕິເສດຄົນທີ່ມີຫຼາຍເມຍ, ຫຼາຍຜົວ, ສັງຄົມນິຍົມລູກຊາຍຍ່ອມລັງກຽດລູກຍິງ ແລະ ກົງກັນຂ້າມ. ສັງຄົມກະສິກຳຍ່ອມຕ້ອງການສະມາຊິກຜູ້ທີ່ມີກຳລັງແຂງແຮງ ແລະ ດຸໝັ່ນ, ສັງຄົມທະຫານ ແລະ ສົງຄາມຍ່ອມຕ້ອງການສະມາຊິກສັງຄົມມີຄວາມຮູ້ທາງເທັກໂນໂລຢີສູງສະຫຼຽວສະຫຼາດຢ່າງນີ້ເປັນຕົ້ນ.

ຄຸນສົມບັດຂັ້ນພື້ນຖານຂອງສະມາຊິກສັງຄົມໂດຍທົ່ວໄປໄດ້ແກ່ ຄວາມສົມປະກອບເປັນບົກກະຕິຂອງຮ່າງກາຍຄືມີສຸຂະພາບແຂງແຮງ, ມີສະຕິປັນຍາສະຫຼຽວສະຫຼາດສົມເພດສົມໄວ. ຈາກນັ້ນ ຈຶ່ງແມ່ນຄຸນສົມບັດສະເພາະຕາມລັກສະນະໜ້າທີ່ວຽກງານຂອງສະມາຊິກແຕ່ລະປະເພດ ເຊິ່ງຂຶ້ນກັບຄວາມຕ້ອງການພິເສດຂອງສັງຄົມນັ້ນໆ. ສະນັ້ນ, ປະເພດແລະຄຸນສົມບັດຂອງຈຶ່ງມີສ່ວນກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມແຕ່ລະສັງຄົມໃຫ້ມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນ. ການເຮັດໃຫ້ສະມາຊິກໃນສັງຄົມມີຄຸນສົມບັດກົງຕາມຄວາມປະສົງຂອງສັງຄົມ, ແຕ່ລະສັງຄົມຍ່ອມມີວິທີການໃນການສຶກສາອົບຮົມ ແລະ ຂັດເລືອກຄົນດ້ວຍກົດເກນ ແລະ ມາດຖານທີ່ຕັ້ງຂຶ້ນ ແລະ ຍອມຮັບ ແລະ ພ້ອມກັນສົ່ງເສີມໃຫ້ຮັກສາ ແລະ ເພີ່ມພູນຄຸນສົມບັດຂອງສັງຄົມດ້ວຍ ຮູບການຕ່າງໆທີ່ສັງຄົມໄດ້ກຳນົດ.

2.1.3. ການກະທຳ ແລະ ຄວາມສຳພັນຂອງຄົນໃນກຸ່ມ.

ຄົນຢູ່ໃນສັງຄົມທຸກໆສັງຄົມຕ່າງກໍ່ມີການກະທຳໃຫ້ແກ່ຕົນເອງໄດ້ປະໂຫຍດຕາມທີ່ຕົນເອງພໍໃຈໃຫ້ໄດ້ຫຼາຍທີ່ສຸດ, ແຕ່ປະໂຫຍດນັ້ນຕ່າງກ່ຽວຂ້ອງກັບການກະທຳ ແລະ ປະໂຫຍດຂອງຜູ້ອື່ນທີ່ຕົນຢູ່ຮ່ວມ. ດັ່ງນັ້ນ, ສັງຄົມຈຶ່ງຕ້ອງມີກົດເກນ ຫຼື ບັນທັດຖານເປັນແນວທາງໃຫ້ບຸກຄົນຍຶດຖືໃນການກະທຳຕໍ່ກັນ ແລະ ກັນ ໂດຍຜ່ານສິດ ແລະ ໜ້າທີ່ກໍ່ຄືບົດບາດຂອງແຕ່ລະຄົນທີ່ເປັນຢູ່ໃນການກະທຳສຳພັນກັບຜູ້ອື່ນເຊັ່ນຍິງກັບຊາຍ, ພັນລະຍາດກັບສາມີ, ນາຍຈ້າງກັບລູກຈ້າງ ແລະ ອື່ນໆ. ການພົວພັນກັນຂອງບຸກຄົນ ແລະ ກຸ່ມອາດມີສິດ ແລະ ໜ້າທີ່ຕາມບັນທັດຖານຕາມແຕ່ລະສັງຄົມກຳນົດໄວ້ບໍ່ຄືກັນເຊັ່ນການກະທຳສຳພັນລະຫວ່າງຍິງ ແລະ ຊາຍໃນສັງຄົມຕາເວັນຕົກ ບໍ່ຄືກັບສັງຄົມເອເຊຍຕາເວັນອອກ ດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນ. ໝາຍຄວາມວ່າລັກສະນະການພົວພັນລະ

ຫວ່າງປະເພດຕ່າງໆຂອງບຸກຄົນຈຶ່ງມີສ່ວນກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມໃຫ້ມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນແມ່ນວ່າສັງຄົມຈະມີຈຳນວນ ແລະ ເພດຂອງສະມາຊິກສັງຄົມເທົ່າທຽມກັນ.

ການກະທຳ ແລະ ການພົວພັນຂອງຄົນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນໃນສັງຄົມ ແມ່ນວ່າຈະເກີດຂຶ້ນຈາກຄວາມຕ້ອງການຫຼືຄວາມຈຳເປັນຂອງແຕ່ລະຄົນ ກໍຕາມຕ້ອງເປັນໄປຕາມປະເພດຂອງບຸກຄົນທີ່ເປັນຢູ່ໃນຂະນະທີ່ມີການກະທຳຕໍ່ກັນ. ເນື່ອງຈາກວ່າ, ຄົນທຸກຄົນມີການກະທຳທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບຜູ້ອື່ນຕະຫຼາດ ເວລາຕັ້ງແຕ່ເກີດຈົນຕາຍເຊັ່ນເວລາເປັນລູກມີການກະທຳຕໍ່ພໍ່ແມ່ເມື່ອໃຫຍ່ກໍມີການກະທຳຕໍ່ໝູ່ເພື່ອນໃນບ້ານ, ຄູອາຈານ ແລະ ຜູ້ທີ່ມີຄວາມກ່ຽວຂ້ອງກັບວຽກງານການປະກອບອາຊີບ, ກັບຄົນທີ່ມີໜ້າທີ່ບໍລິຫານປົກຄອງ, ຜູ້ໃຫ້ບໍລິການອາຫານ ການບັນເທີງເພື່ອພັກຜ່ອນຢອນໃຈ ຫຼື ຜູ້ເຮັດໜ້າທີ່ພິທີກຳທາງສາສະໜາ ແລະ ອື່ນໆ. ການກະທຳກັບບຸກຄົນປະເພດຕ່າງໆທີ່ກ່າວມານັ້ນຍ່ອມມີກົດເກນ, ບັນທັດຖານທີ່ໝູ່ຄະນະກຳນົດໄວ້ເປັນແນວທາງຄວບຄຸມການປະພຶດປະຕິບັດຕໍ່ກັນ.

2.2. ສະພາບແວດລ້ອມຂອງການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນ.

ຄົນແຕ່ລະຄົນມີຊີວິດຢູ່ໃນກາລະ ແລະ ເທລະໃດໜຶ່ງຢ່າງແນ່ນອນ. ການຄອບຄອງເທລະ ຫຼື ສະຖານທີ່ໃນໄລຍະເວລາທີ່ມີຊີວິດຢູ່; ຖ້າຈົບສິ້ນຊີວິດເມື່ອໃດ, ຄົນກໍບໍ່ຕ້ອງການກາລະ ແລະ ເທສະອີກ. ດັ່ງນັ້ນ, ກາລະ ແລະ ເທສະຈຶ່ງເປັນສອງມິຕິທີ່ແຍກຈາກຊີວິດບໍ່ໄດ້. ແຕ່ວ່າຊີວິດຈະຄອບຄອງສະຖານທີ່ໃດເປັນໄລຍະເວລານານເທົ່າໃດແມ່ນຂຶ້ນກັບເງື່ອນໄຂຕ່າງໆອີກຫຼາຍປະການເຊັ່ນ ຄອບຄອງສະຖານທີ່ໃນເວລາທີ່ມີກຳລັງວັງຊາສາມາດ ຮັກສາສະຖານທີ່ນັ້ນໄວ້ໂດຍບໍ່ມີໃຜມາຍາດຊົງເອົາໄດ້. ຫຼືວ່າ, ເຈົ້າຂອງທີ່ໃຊ້ຢູ່ເກີດມີຄວາມເປື້ອນໜາຍບໍ່ຕ້ອງການຢູ່ໃນບໍລິເວນນັ້ນ ແລ້ວເຄື່ອນຍ້າຍໄປຄອບຄອງບ່ອນໃໝ່ເພື່ອດຳເນີນຊີວິດ. ສັງຄົມຫຼື ກຸ່ມຄົນກໍເຊັ່ນດຽວກັນຕ້ອງມີສະຖານທີ່ ແລະ ໄລຍະເວລາທີ່ຄອບຄອງຢູ່. ສະນັ້ນ, ບໍລິເວນສະຖານທີ່ໃນຊ່ວງເວລາໜຶ່ງທີ່ເຈົ້າຂອງຊີວິດໃຊ້ເປັນທີ່ພັກພາອາໄສບໍ່ວ່າຈະເປັນພຽງຊີວິດຂອງພັກຄົນ ຫຼື ຊີວິດຂອງສັງຄົມຈຶ່ງເທົ່າກັບເປັນສະພາບແວດລ້ອມທາງກາຍຍະພາບຂອງຊີວິດໃນຂະນະນັ້ນໆທີ່ຕ້ອງພິຈາລະນາ.

2.2.1. ສະຖານທີ່:

ສະຖານທີ່ສຳລັບຊີວິດມະນຸດດຳເນີນຢູ່ໄດ້ຢ່າງໜ້ອຍຕ້ອງມີອາຫານ, ແຮ່ທາດ ແລະ ວັດຖຸດິບທີ່ຊ່ວຍຍັງຊີບ ເພື່ອຮັກສາຊີວິດໃຫ້ຢູ່ລອດປອດໄພໄດ້. ໃນຖານະທີ່ມະນຸດເປັນສັດພິເສດສາມາດສ້າງ ຫຼື ເຮັດເຄື່ອງມືໃຊ້ເປັນອຸປະກອນຊ່ວຍການດຳລົງຊີວິດໄດ້, ບໍລິເວນທີ່ຢູ່ອາໄສຂອງມະນຸດຕ້ອງມີປັດໃຈທີ່ເອື້ອນວຍ ແລະ ສະໜອງຕໍ່ຄວາມຕ້ອງການຈຳເປັນຂອງມະນຸດຄື ອາຫານ, ເຄື່ອງນຸ່ງຫົ່ມ, ທີ່ຢູ່ອາໄສ ແລະ ການຮັກສາໂລກພ້ອມທັງປັດໄຈອື່ນໆທີ່ມະນຸດຈະພິຈາລະນາຕ້ອງການ ແລະ ສາມາດສ້າງສາ ດ້ວຍການແປຮູບວັດສະດຸທຳມະຊາດມາເປັນເຄື່ອງໃຊ້ຂອງສອຍ ເພື່ອສະໜອງຕໍ່ຄວາມຕ້ອງການ, ຄວາມປາດຖະໜາຂອງມະນຸດ. ສະນັ້ນ, ບໍລິເວນທີ່ມະນຸດຢູ່ອາໄສຈຶ່ງບໍ່ພຽງແຕ່ມີສະພາບສອດຄ່ອງກັບລັກສະນະຊີວິດຕາມທຳມະຊາດຂອງມະນຸດເທົ່ານັ້ນຍັງຕ້ອງມີຊັບພະຍາກອນສະໜອງຄວາມຕ້ອງການນອກເໜືອທຳມະຊາດກາຍຍະພາບຂອງມະນຸດຄື ຕ້ອງມີວັດຖຸທີ່ມະນຸດມີຈິນຕະນາການ ແລະ ຄວາມສາມາດສ້າງສັນດ້ວຍການປະດິດ ຫຼື ແປຮູບເປັນວັດຖຸກຳ, ສິລະປະກຳປະດັບຊີວິດມະນຸດຕາມຄວາມຕ້ອງການ ແລະ ປາດຖະໜາຂອງມະນຸດ. ມະນຸດຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນສັງຄົມ ຍ່ອມມີຄວາມຕ້ອງການໃຊ້ສະຖານທີ່ ແລະ ຊັບພະຍາກອນທີ່ອຳນວຍປະໂຫຍດໃຫ້ຊີວິດຂອງຜູ້ຄົນຈຳນວນຫຼາຍຍ່ອມແຕກຕ່າງກັບຄົນຈຳນວນໜ້ອຍ. ບໍລິເວນທີ່ຢູ່ອາໄສຂອງຊຸມຊົນມີຄວາມອຸດົມສົມບູນ ແລະ ຂໍ້ຈຳກັດທີ່ແຕກຕ່າງ

ກັນໃນພູມມີພາກທີ່ແຕກທີ່ແຕກຕ່າງກັນຂອງໂລກພາໃຫ້ສັງຄົມທີ່ຕັ້ງຖິ່ນຖານຢູ່ໃນບໍລິເວນ ທີ່ແຕກຕ່າງກັນຍ່ອມມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນ.

2.2.2. ເວລາ:

ເວລາເປັນເງື່ອນໄຂສ່ວນໜຶ່ງໃນການດຳລົງຄົງຢູ່ຂອງສິ່ງວັດຖຸ, ພຶດ, ສັດລວມທັງມະນຸດອີກດ້ວຍ. ດັ່ງນັ້ນ, ເວລາກໍສາມາດພິຈາລະນາໄດ້ໃນລັກສະນະເຊັ່ນດຽວກັນກັບສະຖານທີ່ວ່າ ມີອິດທິພົນຕໍ່ສະພາວະການຈະເລີນເຕີບໃຫຍ່ຂອງສັບພະສິ່ງ. ເພາະເຫດວ່າ, ສັບພະສິ່ງທັງໝົດໃນໂລກໄດ້ອາໄສສະຖານທີ່ຂອງໂລກຈຶ່ງຕ້ອງໃຊ້ເວລາຂອງໂລກເປັນເລື່ອງແນ່ນອນ. ໂລກທີ່ເຮົາອາໄສຢູ່ເປັນດາວເຄາະໜ່ວຍໜຶ່ງໃນລະບົບສຸລິຍະຈັກກະວານໄດ້ມີເວລາກຳນົດຕາມການໝູນຮອບຕົວຂອງຕົວເອງເປັນວັນ ແລະຄືນກັບການໝູນຂອງໂລກຮອບດວງອາທິດເປັນລະດູການໃນຊ່ວງປີ.

ເວລາທີ່ເອີ້ນເປັນກາງ “ເວັນ” ຄືຊ່ວງເວລາທີ່ບໍລິເວນຂອງໂລກໄດ້ຮັບແສງສະຫວ່າງ ແລະຄວາມຮ້ອນຈາກດວງອາທິດ, ສ່ວນເວລາກາງ “ຄືນ” ເປັນໄລຍະເວລາທີ່ບໍ່ມີແສງສະຫວ່າງ ແລະຄວາມຮ້ອນຈາກດວງອາທິດ. ດັ່ງນັ້ນ, ເວລາກາງເວັນ ແລະ ກາງຄືນຈຶ່ງມີຄວາມແຕກຕ່າງຂອງອຸນນະພູມ ແລະ ແສງຊຶ່ງມີຜົນຕໍ່ວັດຖຸກາຍຍະພາບທີ່ບໍ່ມີຊີວິດ ແລະ ມີຊີວິດ. ມີຜົນຕໍ່ວັດຖຸກາຍຍະພາບທີ່ບໍ່ມີຊີວິດ ແມ່ນການທົດຕົວ ແລະ ຂະຫຍາຍຕົວ, ຕໍ່ສິ່ງທີ່ມີຊີວິດແມ່ນໂອກາດຫາອາຫານ ແລະ ການເຄື່ອນໄຫວ, ການສັງເຄາະແສງປຸງອາຫານໃນຕອນກາງເວັນ ແລະ ພັກຜ່ອນຂອງຮ່າງກາຍໃນຕອນກາງຄືນ.

ຄວາມແຕກຕ່າງຂອງລະດູການເຊັ່ນລະດູຮ້ອນຫຼືໜາວ, ລະດູຝົນ ຫຼືແລ້ງມີຜົນຕໍ່ການເຕີບໃຫຍ່ ຫຼື ຢຸດສະຫງັດຂອງວາຖະຈັກຊີວິດ (ວົງຈອນຊີວິດ) ທີ່ເພິ່ງພາອາໄສກັນຕາມຄວາມອຸດົມສົມບູນ ຫຼື ຂາດແຄນຂອງອາຫານ, ອຸນຫະພູມແສງສະຫວ່າງຕ່າງໆທີ່ມີຫຼາຍໜ້ອຍຕາມລະດູການ; ລວມທັງຈັງຫວະເວລາ ແລະ ເງື່ອນໄຂທີ່ເໝາະສົມກັບການສືບພັນ, ການຮ່ວມກຸ່ມ ຫຼື ແຍກຍ້າຍອົບພະຍົບຂອງສິ່ງທີ່ມີຊີວິດໃນປະເພດຕ່າງໆຕາມທຳມະຊາດ.

ເວລາ ແລະລະດູການມີຜົນຕໍ່ຊີວິດຂອງມະນຸດໃນສ່ວນທີ່ເປັນບຸກຄົນ ແລະ ສັງຄົມ. ເວລາທີ່ເປັນວັນ, ເດືອນ, ປີ ແລະ ລະດູການນອກຈາກຈະມີອິດທິພົນຕໍ່ການດຳລົງຢູ່ ແລະ ເຕີບໃຫຍ່ຂອງຊີວິດບຸກຄົນແລ້ວຍັງມີອິດທິພົນຕໍ່ການເຄື່ອນໄຫວຂອງຊີວິດສັງຄົມໃນຊ່ວງເວລາທີ່ເປັນວັນ, ເດືອນ, ປີ ແລະ ລະດູການອີກດ້ວຍ. ບັນຫາດັ່ງກ່າວສະແດງອອກໃຫ້ເຫັນໃນການເຮັດງານບຸນຕາມທຳນຽມປະເພນີໃນຮອບປີຂອງຊຸມຊົນສອດຄອງກັບການປ່ຽນແປງຂອງລະດູການໃນຊ່ວງໄລຍະເວລາຂອງວັນ, ເດືອນ ໃນຮອບປີເປັນຕົ້ນ. ແຕ່ລະຊຸມຊົນ ຫຼື ສັງຄົມທີ່ຢູ່ໃນພູມມີພາກທີ່ແຕກຕ່າງກັນ ຂອງໂລກຈະມີຄວາມສັ້ນຍາວຂອງກາງເວັນກັບກາງຄືນແຕກຕ່າງກັນ, ມີລະດູການຮ້ອນໜາວແຕກຕ່າງກັນ, ມີກິດຈະການ ແລະ ງານບຸນປະເພນີຂອງຊຸມຊົນບໍ່ຄືກັນ.

ໃນເວລາທີ່ຍາວນານຂອງວັນ, ເດືອນ, ປີ ແລະ ລະດູການມີຄວາມໝາຍຕໍ່ຊີວິດຂອງຄົນ ແລະລັກສະນະຂອງຊຸມຊົນຫຼືສັງຄົມ. ເມື່ອພວກເຮົາປຸງບອກສັງຂານຂອງຄົນຕັ້ງແຕ່ເກີດຈົນຕາຍກັບເວລາພົບວ່າໃນຊ່ວງເວລາຂອງຊີວິດບໍ່ແມ່ນກິນເວລາພຽງປີໜຶ່ງປີດຽວມັນກິນເວລາເປັນສິບໆປີ. ເວລາຂອງຊີວິດຄົນສາມາດແບ່ງເປັນແຕ່ລະໄລຍະ ຫຼື ແຕ່ລະໄວໄດ້ເຊັ່ນໄວທາລົກ, ໄວເດັກ, ໄວໜຸ່ມສາວ, ໄວສະກັນ, ໄວຄອງເຮືອນ, ໄວກາງຄືນ ແລະໄວສະລາ. ລວມຄວາມວ່າ, ຊີວິດຂອງຄົນເລີ່ມຕົ້ນແຕ່ເວລາເກີດແລະຈົບລົງເມື່ອຕາຍ. ຊ່ວງເວລາເກີດຫາເວລາຕາຍນັ້ນໄດ້ຜ່ານໄລຍະເວລາຫຼາຍໄວ ແລະໃນແຕ່ລະໄວກໍໄດ້ກິນເວລາຫຼາຍປີ. ໃນແຕ່ລະປີ ແຕ່ລະຄົນກໍຈະມີການເຄື່ອນໄຫວກິດຈະກຳທີ່ແຕກຕ່າງກັນ.

ຖ້າຫາກພວກເຮົາອຸປະມານຊີວິດຂອງຄົນກັບຊຸມຊົນ ຫຼື ສັງຄົມກໍ່ອາດສາມາດປຸງປຸງກັນໄດ້ໃນແງ່ ໜຶ່ງ ແລະ ອາດປຸງປຸງກັນບໍ່ໄດ້ໃນແງ່ໜຶ່ງອີກ. ໃນແງ່ທີ່ປຸງປຸງກັນໄດ້ຄືຊີວິດຂອງຊຸມຊົນ ຫຼື ສັງຄົມເມື່ອ ເລີ່ມຕົ້ນກໍ່ປຸງປຸງເໝືອນເປັນໄວທາລິກ, ເມື່ອຊຸມຊົນ (ສັງຄົມ) ມີການຂະຫຍາຍຕົວເປັນຫຼັກຖານໝັ້ນຄົງກໍ່ປຸງປຸງ ເໝືອນສັງຄົມເຕີບໃຫຍ່ເປັນໄວລຸ່ນ, ເປັນໜຸ່ມສາວ ແລະ ສັງຄົມໄດ້ພັດທະນາຄວາມຮຸ່ງເຮືອງສາມາດສ້າງ ເປັນເມືອງເປັນອານາຈັກກໍ່ປຸງປຸງເໝືອນຄົນທີ່ຈະເລີນເຕີບໃຫຍ່ທັງກາຍ ແລະ ໃຈ, ມີວຽກເຮັດການທຳ, ມີຖານະ ທາງສັງຄົມເຕັມສ່ວນ, ມີຄວາມສາມາດຄອງເຮືອນຢ່າງເປັນສຸກໄດ້. ເມື່ອສັງຄົມເລີ່ມ, ມີບັນຫາວັນວາຍເພາະ ບໍ່ມີບ່ອນທຳມາຫາກິນ, ບໍ່ມີວຽກເຮັດງານທຳໃຫ້ພົນລະເມືອງພຽງພໍ, ມີເຫດການທຸກຈະລົດສໍລາດບັງຫຼວງ, ມີ ການຂ້າພັນລັນແທງ ສະແດງເຖິງສັງຄົມເລີ່ມມີການເສື່ອມຖອຍ, ອຳນາດປຸງປຸງເໝືອນໄວສະລາສັງຂານເສື່ອມ ໂຊມເກີດມີໂລກໄພໄຂເຈັບ.

ໃນສ່ວນທີ່ປຸງປຸງກັນບໍ່ໄດ້ແມ່ນອາຍຸສັງຂານຂອງຄົນແຕ່ເກີດຈົນເຖິງຕາຍມີຄວາມສາມາດກຳນົດໄດ້ຄືປະ ມານ 60-70 ຫຼື 80 ປີໂດຍປະມານ. ຖ້າມີອາຍຸຍືນພິເສດກໍ່ປະມານ 100 ກວ່າປີ ຈຶ່ງສາມາດແບ່ງຊ່ວງເວລາ ຕາມທຳມະຊາດຂອງກາຍະພາບ. ທາງຮ່າງກາຍຂອງມະນຸດຕາມມາດຕະຖານການເຕີບໃຫຍ່ຂອງມະນຸດອອກ ເປັນໄວຕ່າງໆຂ້ອນຂ້າງແນ່ນອນ ແລະຊັດເຈນ ແຕ່ບໍ່ມີໃຜສາມາດບອກໄດ້ວ່າຊ່ວງເວລາວົງຈອນຊີວິດຂອງສັງ ຄົມມະນຸດແຕ່ລະສັງຄົມເກີດເຖິງເວລາສັງຄົມສະຫຼາຍຕົວ(ຕາຍ) ເປັນເວລາຍາວເທົ່າໃດປີ. ເມື່ອເວົ້າເຖິງອາຍຸ ສັງຂານຂອງສັງຄົມກໍ່ອາດມີຄົນສົນໃຈວ່າສັງຄົມມີການຕາຍທີ່ຊັດເຈນແນ່ນອນເໝືອນມະນຸດ ຫຼື ບໍ່? ເຖິງແມ່ນ ວ່າມີການຍອມຮັບວ່າສັງຄົມມີການເກີດຈິງເຊັ່ນ ສັງຄົມອາເມລິກາເກີດເມື່ອປະເທດສະຫະລັດອາເມລິການປະ ກາດເອກະລາດເມື່ອປະມານ 200 ກວ່າປີມາແລ້ວ ແຕ່ຂະນະນີ້ສັງຄົມອາເມລິກາຢູ່ໃນໄວໃດ ແລະ ຈະແກ່ ຊະລາ ແລະ ຈະຕາຍເມື່ອໃດ. ສັງຄົມຈີນເກີດເມື່ອໃດ, ຖ້ານັບຄາວໆຕາມປະຫວັດສາດຂອງຈີນກໍ່ປະມານ 4- 5 ພັນປີ. ຂະນະນີ້ຈີນຢູ່ໃນໄວໃດ ແລະ ຈະສິ້ນສຸດອາຍຸສັງຄານເມື່ອໃດ ຫຼື ຈະມີຄວາມຈະເລີນໄປເລື້ອຍໆບໍ່ມີ ມື້ສິ້ນສຸດ ຫຼື ຈະປຸງປຸງສັງຄົມໄປຕາມທິດສະດີມາກ-ເລນິນວ່າ ສັງຄົມມະນຸດຈະຂະຫຍາຍຕົວຜ່ານ 5 ລະບອບ ສັງຄົມຫຼື 3 ອະລິຍະທຳຕາມທິດສະດີຂອງອານວິນຕິບເພີ, ນັກສັງຄົມວິທະຍາຊາວອາເມລິກາ ແລະ ສັງຄົມ ອື່ນໆ. ຄຳຖາມທຳນອງດຽວກັນນີ້ຖາມໄດ້ທຸກສັງຄົມ ແຕ່ບໍ່ມີຄຳຕອບເປັນຄຳສຸດທ້າຍນອນຂ້າງແນ່ນອນຄື ຊ່ວງ ໄລຍະຊີວິດຂອງບຸກຄົນໄດ້.

ເຖິງແມ່ນວ່າ, ອາຍຸສັງຂານຂອງສັງຄົມບໍ່ສາມາດປຸງປຸງກັບອາຍຸ ສັງຂານຂອງຄົນໄດ້ແຕ່ການປຸງປຸງ ທຽບກັບພໍ້ເຮັດໃຫ້ເຫັນໄດ້ວ່າມີຕິເວລາມີຜົນຕໍ່ລັກສະນະຂອງສັງຄົມມະນຸດນັ້ນ ມີຄວາມໝາຍໄດ້ຫຼາຍຢ່າງຕາມໄລ ຍະເວລາທີ່ນຳມາໃຊ້ພິຈາລະນາລັກສະນະຂອງສັງຄົມຄື ອາດເປັນໄລຍະເວລາລະດູການໃນຮອບປີທີ່ສະແດງ ກົດຈະກຳຂອງຊີວິດໃນຊຸມຊົນ (ສັງຄົມ) ໃນແນວຄິດຫຼັກນີ້ມີຕິຂອງເວລາມີຄວາມໝາຍໃກ້ຄຽງກັບເລື່ອງປະ ຫວັດສາດຄືສັງຄົມແຕ່ລະສັງຄົມທີ່ມີຢູ່ໃນປັດຈຸບັນນີ້ຍ່ອມເລີ່ມມີມາແຕ່ໄລຍະເວລາອາດິດຄືປະວັດ ຫຼື ປະຫວັດ ສາດຂອງສັງຄົມນັ້ນໄດ້ເຮັດ ແລະ ສະສົມປະສົບການໃນຂະບວນການດຳລົງຊີວິດຂອງກຸ່ມຄົນ. ເຫດການບາງ ຢ່າງແມ່ນຈະເກີດຂຶ້ນຄືກັນເຊັ່ນໄຟໄໝ້ບ້ານ, ສັງຄົມເກີດອັກຄີໄຟຕ່າງໆເໝືອນກັນ ແຕ່ເຫດການນັ້ນຄົງບໍ່ໄດ້ ເກີດຂຶ້ນໃນຂັ້ນຕອນ, ສະຖານະການຂອງຊີວິດເໝືອນກັນໄດ້ໝົດ. ເຫດການຈຶ່ງມີລັກສະນະ ແລະຄວາມໝາຍ ຕໍ່ຊີວິດຂອງຄົນ ແລະ ສັງຄົມບໍ່ຄືກັນ. ດັ່ງນັ້ນ, ເຫດການຕາມໄລຍະເວລາຂອງຊີວິດສັງຄົມຈຶ່ງ ມີສ່ວນກຳນົດ ລັກສະນະສະເພາະຂອງສັງຄົມນີ້ບໍ່ຄືກັບສັງຄົມອື່ນ.

2.3. ອຸປະກອນ ແລະວິທີການທີ່ໃຊ້ໃນການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນຂອງກຸ່ມຄົນ.

ອຸປະກອນ ແລະວິທີການທີ່ມະນຸດປະດິດສ້າງຂຶ້ນມາໃຊ້ຊ່ວຍການດຳລົງເນີນວິດຮ່ວມກັນ ຂອງບຸກຄົນ, ກຸ່ມພາຍໃຕ້ກາລະ, ເທສະ ແລະ ສະພາບແວດລ້ອມຕ່າງໆທີ່ຊີວິດຂອງບຸກຄົນ, ກຸ່ມອາໄສຢູ່ນັ້ນຮ່ວມກັນເອີ້ນວ່າ “ວັດທະນະທຳ”. ວັດທະນະທຳຂອງມະນຸດແຕ່ລະກຸ່ມຄົນ (ສັງຄົມ) ຊຶ່ງປະກົດອອກມາໃນຮູບວັດຖຸເຊັ່ນສິ່ງຂອງ, ເຄື່ອງໃຊ້ຂອງສອຍໃນກິດຈະກຳຕ່າງໆ ແລະ ເປັນຮູບປະທຳເຄິ່ງນາມທຳຄືທ່າທີ, ກິລິຍາມາລະຍາດ, ລະບຽບກົດເກນ, ວິທີການ ແລະ ຂັ້ນຕອນໃນການເຮັດວຽກຫຼືການພັກຜ່ອນຢ່ອນໃຈຕະຫຼອດເຖິງສິ່ງທີ່ເປັນນາມທຳແທ້ໆບໍ່ເປັນວັດຖຸ ຫຼື ການກະທຳເຊັ່ນຄວາມຮູ້, ຄວາມຄິດ, ຄວາມເຊື່ອ ແລະ ຄຳນິຍົມທີ່ສະມາຊິກໃນກຸ່ມດຽວກັນຢຶດຖືໄວ້ໃຊ້ຮ່ວມກັນ.

ອຸປະກອນ ແລະ ວິທີການຕ່າງໆຂອງແຕ່ລະກຸ່ມເຖິງແມ່ນວ່າມີບາງຢ່າງອາດຈະເໝືອນກັນກັບກຸ່ມອື່ນເພາະບັງເອີນໄດ້ມີການຄິດປະດິດສ້າງຄ້າຍຄືກັນ ຫຼື ອາດຈະຍືບຍືມມາໃຊ້ຮ່ວມກັນ. ແຕ່ລະສັງຄົມຈະມີອຸປະກອນ ແລະ ວິທີການໃຊ້ທີ່ເປັນແບບແຜນໃນການດຳເນີນຊີວິດຂອງຕົນບໍ່ຄືຂອງສັງຄົມອື່ນ. ດັ່ງນັ້ນຈຶ່ງເຮັດໃຫ້, ລັກສະນະຂອງແຕ່ລະສັງຄົມແຕກຕ່າງກັນໄປຕາມແຕ່ລະວັດທະນະທຳ. ອຸ ປະກອນ ແລະ ວິທີການທີ່ເປັນສິ່ງຊ່ວຍການດຳເນີນຊີວິດຮ່ວມກັນຂອງກຸ່ມຢ່າງເປັນແບບແຜນທີ່ສະມາຊິກຂອງສັງຄົມແຕ່ລະສັງຄົມຢຶດຖືຮ່ວມກັນໂດຍທົ່ວໄປແລ້ວຈະປະກອບມີຫຼາຍປະການດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

2.3.1. ພາສາ.

ພາສາ ເປັນອຸປະກອນການສື່ສານລະຫວ່າງສະມາຊິກທີ່ເຂົ້າໃຈ ແລະ ໃຊ້ຮ່ວມກັນໄດ້ໂດຍການຮຽນຮູ້ຈາກຜູ້ທີ່ຢູ່ ແລະ ໃຊ້ກັນມາກ່ອນຮ່ວມທັງເຄື່ອງມືວິທີການ ແລະ ກົດເກນຕ່າງໆສຳລັບການສື່ສານ.

2.3.2. ການແປຮູບຊັບພະຍາກອນ:

ການແປຮູບຊັບພະຍາກອນ ແມ່ນການປະດິດເຄື່ອງມື ແລະວິທີການໃຊ້ເຄື່ອງມືທີ່ແປຮູບຈາກຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດມາສະໜອງຄວາມຕ້ອງການຂັ້ນພື້ນຖານຄືປັດໄຈ 4 ຂອງຊີວິດ ຈົນເຖິງຄວາມຕ້ອງການດ້ານອື່ນໆສຸດແລ້ວແຕ່ຄວາມຄິດຄວາມປາດຖະໜາກັນໃນໝູ່ຂອງສະມາຊິກຂອງສັງຄົມນັ້ນ. ວັດທະນະທຳສ່ວນນີ້ຄື ອຸປະກອນທີ່ມະນຸດສ້າງສາຂຶ້ນມາເພື່ອເອົາປະໂຫຍດຈາກໂລກທຳມະຊາດໄດ້ແກ່ຄວາມຮູ້ຄວາມເຂົ້າໃຈຄຸນສົມບັດຂອງທຳມະຊາດເຊິ່ງປັດຈຸບັນເອີ້ນວ່າ “ວິທະຍາສາດ” ແລະການເຮັດເຄື່ອງມືເຄື່ອງໃຊ້ເອີ້ນວ່າ “ປະຍຸກວິທະຍາ (ເທັກໂນໂລຢີ)” ທີ່ມີຊັບພະຍາກອນວັດຖຸໄວ້ໃຫ້ມະນຸດໄດ້ໃຊ້ສອຍເພື່ອການດຳລົງຊີວິດໄດ້. ຖ້າມີຄວາມສາມາດມະນຸດຈະແປຮູບສະພາບແວດລ້ອມໃຫ້ກົງກັບຄວາມຕ້ອງການຂອງຕົນ.

2.3.3. ລະບຽບກົດເກນ:

ລະບຽບກົດເກນແມ່ນເຄື່ອງມື ແລະ ວິທີການທີ່ຈະຄວບຄຸມຄົນ (ມະນຸດ) ພາຍໃນກຸ່ມຄົນ (ສັງຄົມ) ໃຫ້ສາມາດສະເໜີສະໜອງປະໂຫຍດເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ ການຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນໝູ່ຄະນະ. ວັດທະນະທຳສ່ວນນີ້ໄດ້ແກ່ລະບຽບກົດເກນ ຫຼື ບັນທັດຖານທີ່ຄວບຄຸມຄວາມປະພຶດປະຕິບັດຂອງສະມາຊິກຂອງສັງຄົມມີຕໍ່ກັນຕັ້ງແຕ່ລະດັບຄອບຄົວ, ຍາດພື້ນືອງ, ກຸ່ມໝູ່ ແລະ ອື່ນໆ ຈົນເຖິງກຸ່ມຂະໜາດໃຫຍ່ເປັນຊຸມຊົນທ້ອງຖິ່ນ, ພູມີພາກ, ສັງຄົມໃນລະດັບປະເທດ. ເຄື່ອງມື ແລະວິທີການປະເພດນີ້ສະແດງອອກຜ່ານທຳນຽມປະເພນີ, ຂໍ້ບັງຄັບ ແລະ ກົດໝາຍທີ່ກຳນົດ ແລະ ຄວບຄຸມການກະທຳລະຫວ່າງກັນ ແລະ ກັນຂອງມະນຸດທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນສັງຄົມ.

2.3.4. ຈົນຕະນາການ.

ຈົນຕະນາການແມ່ນເຄື່ອງມື ແລະ ວິທີການທີ່ກຸ່ມສັງຄົມໃຊ້ໃນເລື່ອງຄວາມຄິດເຊັ່ນຄວາມເຊື່ອ, ຄຳນິຍົມ ແລະ ອຸດົມການທີ່ມະນຸດມີຈົນຕະນາການຮ່ວມກັນໃຫ້ກາຍເປັນສະພາບແວດລ້ອມອີກສ່ວນໜຶ່ງຂອງຊີວິດ. ວັດທະນະທຳສ່ວນນີ້ເປັນສະພາບແວດລ້ອມທີ່ມີບາບບຸນຄຸນໂທດ, ຄວາມຍຸດຕິທຳ, ຄວາມງາມ, ສິລະປະ, ຄວາມເຊື່ອເລື່ອງຈິດວິນຍານ, ຜີສາງເທວະດາໂລກນີ້ ຫຼື ໂລກໜ້າ, ຄຳນິຍົມໃນສິ່ງຂອງທີ່ມີຄ່າມີໄວ້ເປັນສົມບັດ ແລະ ອື່ນໆ. ສິ່ງທັງໝົດທີ່ກ່າວມານັ້ນເກີດມີໄດ້ເພາະຈົນຕະນາການ, ແຕ່ໃນເມື່ອມີຄວາມຄິດຄວາມເຊື່ອຮ່ວມກັນແລ້ວກໍ່ຈະສ້າງອຸປະກອນ ແລະ ວິທີການທີ່ກ່ຽວເນື່ອງກັບແນວຄິດ ເຊັ່ນກຳນົດມາດຕະການທີ່ມາຂອງຄວາມດີຄວາມຊົ່ວ, ກຳນົດລະບຽບກົດເກນ, ປະເພດບຸກຄົນຜູ້ມີຄວາມຮູ້, ວິທີການສຶກສາອົບຮົມ, ມີການມອບໝາຍໜ້າທີ່ ແລະ ຜົນຕອບແທນບຸກຄົນເຫຼົ່ານັ້ນກາຍເປັນອຸປະກອນ, ວິທີການທີ່ກຸ່ມ ຫຼື ສັງຄົມ ໃຊ້ໃນການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນເຊັ່ນ: ລະບົບສິລະທຳ, ປັດຊະຍາການປົກຄອງຄະຕິຊີວິດຕ່າງໆໃນແຕ່ລະສັງຄົມບໍ່ຄືກັນ.

2.4 ຄວາມສຳພັນລະຫວ່າງກຸ່ມຄົນ, ສະພາບແວດລ້ອມແລະອຸປະກອນທີ່ໃຊ້ໃນການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນ.

2.4.1. ຄວາມສຳພັນ.

ແບບຢ່າງຊີວິດການເປັນຢູ່ຂອງກຸ່ມຄົນຈຳນວນໜຶ່ງ ຫຼື ສັງຄົມໜຶ່ງທີ່ເອີ້ນເປັນ“ ວັດທະນະທຳ” ນັ້ນເປັນຜົນສັງລິມະຊາດອຸປະກອນ, ວິທີການທີ່ຄົນຮຸ່ນກ່ອນໆຂອງກຸ່ມນັ້ນໃຊ້ໄດ້ປະໂຫຍດໃນການດຳລົງຊີວິດດ້ວຍຄວາມສຸກຄວາມພໍໃຈ, ຈຳນວນ ແລະ ເພດຂອງປະຊາກອນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນເໝືອນເດີມ, ຄວາມຕ້ອງການ, ຄວາມພໍໃຈຂອງຄົນກຸ່ມນັ້ນຈະດຳລົງຊີວິດໃນແບບຢ່າງເຊັ່ນນັ້ນ ດ້ວຍອຸປະກອນ ແລະ ວິທີການແບບນັ້ນບໍ່ມີການປ່ຽນແປງເປັນແນວອື່ນ. ສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳນັ້ນເຄີຍເປັນໄປຢ່າງໃດກໍ່ຈະເປັນຕໍ່ໄປຢ່າງນັ້ນຕະຫຼອດໄປ. ແຕ່ຖ້າສ່ວນໃດສ່ວນໜຶ່ງເປັນປັດໃຈປະກອບກັນນັ້ນປ່ຽນແປງໄປໂອກາດທີ່ຈະຕ້ອງປັບປຸງສ່ວນອື່ນທີ່ກ່ຽວຂ້ອງໃຫ້ສອດຄ່ອງກໍ່ຈະປ່ຽນແປງໄປນຳ ເພື່ອເຮັດໃຫ້ຊີວິດຂອງຄົນກຸ່ມນັ້ນດຳລົງຄົງຢູ່ຕໍ່ໄປ.

2.4.2. ສະພາບແວດລ້ອມ:

ສະພາບແວດລ້ອມຢູ່ໃນສັງຄົມມີການປ່ຽນແປງໄປເຊັ່ນຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດເພີ່ມຂຶ້ນ ຫຼື ຫຼຸດລົງ, ທັງໃນດ້ານປະລິມານແລະຄຸນນະພາບ. ພູມມີອາກາດປ່ຽນແປງເຮັດໃຫ້ອຸຫະພູມ ແລະ ລະດູການມີຄວາມຜັນພວນໄປຈາກປົກກະຕິ. ມະນຸດເຂົ້າມາເຮັດໃຫ້ຊັບພະຍາກອນຄາດເຄື່ອນໄປຍ້ອນການບໍລິໂພກຫຼາຍ ຫຼື ເພີ່ມຊັບພະຍາກອນດ້ວຍການປູກຝັງລ້ຽງສັດ, ເພີ່ມແຮ່ທາດໃນດິນ. ແມ່ນວ່າ, ປະຊາກອນເທົ່າເດີມແຕ່ການໃຊ້ຊັບພະຍາກອນ ແລະ ສະຖານທີ່ແວດລ້ອມບໍ່ເໝືອນເດີມ. ສະນັ້ນ, ມະນຸດຕ້ອງໄດ້ຫາທາງຂະຫຍາຍ ຫຼື ຫາຄວາມ ຮູ້ມາປັບປຸງໃຫ້ການດຳລົງຊີວິດໃນທີ່ນັ້ນມີຄຸນນະພາບຊີວິດດີຂຶ້ນ. ຖ້າບໍ່ສາມາດຈັດການ ຫຼື ຄວບຄຸມສະພາບແວດລ້ອມທີ່ເກີດຂຶ້ນໄດ້ກໍ່ຄົງຈະໄດ້ເຄື່ອນຍ້າຍອົບພະຍົບໄປຫາທີ່ຢູ່ໃໝ່ທີ່ມີສະພາບແວດລ້ອມເໝືອນເດີມ ເພື່ອຈະໄດ້ໃຊ້ອຸປະກອນ ແລະ ວິທີການເດີມທີ່ເຄີຍໃຊ້ໄດ້ຜົນມາແລ້ວ. ແຕ່ຖ້າມີຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດໃໝ່ ສາມາດແກ້ໄຂສະພາບແວດລ້ອມທີ່ປ່ຽນແປງໄດ້ຄົນກຸ່ມນັ້ນຈະໃຊ້ຄວາມຮູ້ໃໝ່ໆນັ້ນມາຈັດການກັບສະພາບແວດລ້ອມທີ່ປ່ຽນແປງໄປ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ຖ້າປັດໄຈໃດໜຶ່ງປ່ຽນແປງໄປກໍ່ຄົງມີຜົນເຮັດໃຫ້ເກີດມີການປ່ຽນແປງໃນປັດໄຈອື່ນໄດ້ເຊັ່ນກັນ.

2.4.3. ປັດໄຈທີ່ກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມແລະວັດທະນະທຳ:

ລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະວັດທະນະທຳທີ່ເປັນຢູ່ ແລະປ່ຽນແປງໄປກໍ່ເພາະມີການປ່ຽນແປງປັດໄຈທີ່ສຳຄັນໃດໜຶ່ງໃນການດຳເນີນຊີວິດ. ປັດໄຈສຳຄັນທີ່ກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳໃດກໍ່ຕາມສາມາດລະບຸເປັນຫຼັກຫົວໄປໄດ້ດັ່ງນີ້:

- 1) ຈຳນວນ, ປະເພດ ແລະ ຄວາມສຳຄັນພັນຂອງຄົນໃນສັງຄົມນັ້ນ.
- 2) ສະພາບແວດລ້ອມທັງທີ່ມີຢູ່ເອງຕາມທຳມະຊາດ ແລະມະນຸດສ້າງຂຶ້ນໃນບໍລິເວນທີ່ຕັ້ງຂອງສັງຄົມເປັນສະພາບສືບເນື່ອງມາຕາມລັກສະນະພູມມິສາດ ແລະ ປະຫວັດສາດຂອງສະຖານທີ່ ແລະ ຊີວິດຄົນກຸ່ມນັ້ນ.
- 3) ຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດຂອງສັງຄົມທີ່ສ້າງອຸປະກອນ ແລະ ວິທີການຈັດກິດຈະກຳໃຫ້ຄົນຈຳນວນນັ້ນຢູ່ຮ່ວມກັນໄດ້ໃນສະພາບແວດລ້ອມນັ້ນ.
- 4) ຄວາມຕ້ອງການ ແລະຄວາມພໍໃຈໃຫ້ຄວາມໝາຍ ແລະຄຸນຄ່າແກ່ແບບຢ່າງຂອງການດຳລົງຊີວິດຮ່ວມກັນຂອງຄົນກຸ່ມນັ້ນ ໃນສະພາບແວດລ້ອມນັ້ນດ້ວຍອຸປະກອນ ແລະວິທີການທີ່ກຸ່ມໃຊ້ຢູ່ຮ່ວມກັນ. ຄວາມຕ້ອງການ ແລະ ພໍໃຈໄດ້ສືບເນື່ອງມາຈາກຄວາມຄິດ, ຄວາມເຂົ້າໃຈທີ່ຄົນກຸ່ມນັ້ນມີຕໍ່ໂລກ ແລະຊີວິດຂອງເຂົາເຊິ່ງປັດຈຸບັນນິຍົມເອີ້ນວ່າໂລກະທັດ ແລະ ຊີວະທັດຂອງຄົນໃນແຕ່ລະກຸ່ມແຕ່ລະສັງຄົມເລືອກໃຊ້ບໍ່ເໝືອນກັນ.

3. ບັນຫາໃນການກຳນົດຂອບເຂດຂອງສັງຄົມ ແລະວັດທະນະທຳ.

ຂອບເຂດຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳໄດ້ມີການກຳນົດໄວ້ດ້ວຍຫຼາຍທັດສະນະ, ດັ່ງນັ້ນຈຶ່ງລວບລວມເອົາບັນຫາຕ່າງໆໃນການກຳນົດຂອບເຂດຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳມາອະທິບາຍເພື່ອໃຫ້ເຂົ້າໃຈລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳແຈ້ງຂຶ້ນ.

3.1 ສັງຄົມວັດທະນະທຳທີ່ເປັນສາກົນກັບສັງຄົມວັດທະນະທຳທີ່ມີຊື່ສະເພາະ.

ໃນບົດຮຽນຂ້າງເທິງທີ່ຜ່ານມາ ແມ່ນໄດ້ເວົ້າເຖິງລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລວມທີ່ເປັນສາກົນໂດຍບໍ່ໄດ້ລະບຸຊື່ວ່າເປັນສັງຄົມວັດທະນະຂອງໃຜ? ມີຕົວຕົນຢູ່ບ່ອນໃດ? ເມື່ອໃດ? ຫຼັກການທີ່ຍົກມານັ້ນເປັນຫຼັກການລວມ, ເປັນແນວທາງ ຫຼື ມະໂນພາບ. ໃນແງ່ວິຊາການ ແມ່ນທິດສະດີທີ່ເປັນກາງໃຊ້ໄດ້ກັບທຸກສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳໂດຍທົ່ວໄປ. ເມື່ອນຳເອົາແນວຄິດທິດສະດີນີ້ມາປະຍຸກໃຊ້ກັບສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳທີ່ມີຕົວຕົນຢູ່ຈິງຕາມຊື່ໃດຊື່ໜຶ່ງສະເພາະ ໂດຍມີສະຖານທີ່ ແລະ ເວລາເປັນຕົວກຳກັບ; ມັນຈະມີບັນຫາຫຼາຍປະການ.

ຕົວຢ່າງ: ຄຳວ່າ “ສັງຄົມ” ມີຄວາມໝາຍຂັ້ນພື້ນຖານວ່າ “ຄົນຈຳນວນໜຶ່ງທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນໃນອານາບໍລິເວນໜຶ່ງ, ມີການກະທຳ ແລະ ການພົວພັນທີ່ສະເໜີສະໜອງປະໂຫຍດເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ, ມີຄວາມຮູ້ສຶກຜູກພັນເປັນໝູ່ຄະນະດຽວກັນຍືດເຍື້ອຖາວອນ ແລະ ອື່ນໆ. ຄວາມໝາຍດັ່ງກ່າວສະແດງຄວາມສຳຄັນຂັ້ນສົມບູນທີ່ບໍ່ສາມາດ ຫຼື ຕັດສ່ວນໃດໄດ້ອີກບໍ່ດັ່ງນັ້ນກໍ່ບໍ່ສາມາດເອີ້ນເປັນ “ສັງຄົມ” ໄດ້ອີກຖ້າບໍ່ຄົບຕາມເງື່ອນໄຂດັ່ງກ່າວ. ເພື່ອຄວາມເຂົ້າໃຈ, ພວກເຮົາລອງສຳນຶກເຖິງຄົນກຸ່ມໜຶ່ງຕາມຫຼັກການທີ່ກ່າວມານັ້ນ ແລ້ວໃຫ້ຊື່ຄົນກຸ່ມນັ້ນວ່າເປັນສັງຄົມ **ກ. ຫຼື ຂ.** ກໍ່ຈະເຫັນບັນຫາໄດ້ທັນທີວ່າສັງຄົມນັ້ນໆຈະກຳນົດຂອບເຂດກັນແນວໃດໃຫ້ແນ່ນອນຊັດເຈນ, ເປັນທີ່ຍອມຮັບຮູ້ກັນໄດ້ທຸກຝ່າຍ.

ສົມມຸດວ່າສັງຄົມ “ກ” ຄື ສັງຄົມພະມ້າ ແລະສັງຄົມ “ຂ” ຄືສັງຄົມກະຫຼ່ຽງ. ສັງຄົມພະມ້າຄືປະຊາກອນທັງໝົດທີ່ຢູ່ໃນອານາເຂດປະເທດພະມ້າ (ຄົນພະມ້າ, ຄົນມອນ, ຄົນກະຫຼ່ຽງ, ຄົນກະສິນ, ຄົນໄທໃຫຍ່/ງ່ວ ແລະ ກຸ່ມຊາດພັນຍ່ອຍໆທີ່ເປັນຊົນເຜົ່າສ່ວນນ້ອຍອີກຫຼາຍເຜົ່າ) ຫຼື ຈະເອົາແຕ່ຄົນພະມ້າລ້ວນໆທີ່ສາ

ມາດເວົ້າ ແລະ ເຂົ້າໃຈເລື່ອງພາສາ ແລະ ວັດທະນະທຳຂອງພະມ້າໂດຍສະເພາະ. ຖ້າຖືວ່າປະຊາກອນ ຂອງ ປະເທດພະມ້າບໍ່ວ່າຈະເປັນເຊື້ອສາຍກຸ່ມເຊື້ອຊາດໃດກໍຕາມ ລ້ວນແຕ່ມີການກະທຳ ແລະ ຄວາມສຳພັນທີ່ສະເໜີສະໜອງປະໂຫຍດເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນທັງໝົດເພາະວ່າ ເປັນພົນລະເມືອງຂອງປະເທດດຽວກັນ. ແຕ່ວ່າ, ຖ້າພວກເຂົາຍືນຍັນວ່າຄົນທຸກກຸ່ມເຊື້ອຊາດ ທີ່ເປັນພົນລະເມືອງຂອງປະເທດມີຄວາມຮູ້ສຶກຜູກພັນເປັນໝູ່ຄະນະດຽວກັນທີ່ຍືດເຍື້ອຖາວອນດ້ວຍ. ໃນຄວາມຈິງແລ້ວອາດຈະບໍ່ພົບຄວາມຮູ້ສຶກຜູກພັນກັນທັງໝົດຂອງພົນລະເມືອງໃນປະເທດ. ເຖິງແມ່ນວ່າ, ຫຼັກການບໍລິຫານປົກຄອງຂອງລັດຖະບານຈະກ່າວວ່າປະຊາຊົນຂອງປະເທດຄວນມີຄວາມຮູ້ສຶກຜູກພັນສາມັກຄີກັນໃຫ້ແໜ້ນແກ່ນກໍຕາມ.

ໃນຄວາມຄິດທຳນອງດຽວກັນຖ້າສັງຄົມ “ຂ” ຄືສັງຄົມກະຫຼ່ຽງຈະນັບເອົາໃຜ, ຄົນກຸ່ມໃດແດ່? ເພາະວ່າ, ຄົນກະຫຼ່ຽງປັດຈຸບັນນີ້ບໍ່ທັນມີປະເທດທີ່ເປັນເອກະລາດຂອງຕົນເອງ. ດິນແດນທີ່ເປັນຂອງກະຫຼ່ຽງເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງສະຫະພາບພະມ້າ ແລະ ຢູ່ໃຕ້ອຳນາດຂອງລັດຖະບານກາງ. ຄົນກະຫຼ່ຽງຈຳນວນໜຶ່ງຕໍ່ສູ້ຮຸກຮ້ອງເອກະລາດ ແລະ ເຫັນວ່າບໍ່ມີປະໂຫຍດໃນການສະເໜີສະໜອງຢ່າງໃດໃນການຢູ່ຮ່ວມເປັນສ່ວນໜຶ່ງ ຂອງປະເທດພະມ້າ, ບໍ່ມີຄວາມຮູ້ສຶກຜູກພັນເປັນໝູ່ຄະນະດຽວກັນກັບຄົນພະມ້າ, ມີແຕ່ຄວາມຮູ້ສຶກຜູກພັນກັບຄົນກະຫຼ່ຽງດ້ວຍກັນເທົ່ານັ້ນ. ໃນຄວາມເປັນຈິງແລ້ວບໍ່ແມ່ນຄົນກະຫຼ່ຽງທຸກຄົນທີ່ເປັນພົນລະເມືອງຂອງປະເທດ ພະມ້າທີ່ສົນໃຈເຂົ້າຮ່ວມຂະບວນການຕໍ່ສູ້ຮຸກຮ້ອງເອກະລາດ, ຄົນກະຫຼ່ຽງຈຳນວນໜຶ່ງຍັງເປັນພົນລະເມືອງທີ່ດີຂອງປະເທດ ຖ້າຖືວ່າແນວນັ້ນຈະລວມຄົນກະຫຼ່ຽງທີ່ຢູ່ນອກລັດຄະຍາ (ລັດຂອງຄົນກະຫຼ່ຽງໃນປະເທດພະມ້າ) ແລະ ຄົນກະຫຼ່ຽງທີ່ຢູ່ນອກປະເທດພະມ້ານຳກັນ ຫຼື ບໍ່? ຕົວຢ່າງເຊັ່ນຄົນກະຫຼ່ຽງທີ່ຢູ່ໃນປະເທດໄທຈັງຫວັດຊົນບູລີ, ຕາດ, ແມ່ຮ່ອງສອນ ແລະ ອື່ນໆ.

3.2 ສັງຄົມ-ວັດທະນະທຳລະດັບປະເທດກັບສັງຄົມ-ວັດທະນະທຳກຸ່ມເຊື້ອຊາດ.

ສັງຄົມທີ່ກຳນົດດ້ວຍກຸ່ມຄົນທີ່ເວົ້າພາສາດຽວກັນ, ມີທຳນຽມປະເພນີແບບຢ່າງການດຳເນີນຊີວິດຕ່າງໆ ແບບດຽວກັນແຕ່ບໍ່ມີປະເທດຂອງຕົນເອງເຊັ່ນສັງຄົມກະຫຼ່ຽງ ຫຼື ສັງຄົມມົ້ງ. ສັງຄົມທີ່ກຳນົດຄວາມເປັນປະເທດດຽວກັນ ແຕ່ປະກອບດ້ວຍພົນລະເມືອງຫຼາຍກຸ່ມເຊື້ອຊາດພາສາ ແລະ ວັດທະນະທຳເຊັ່ນ: ສັງຄົມ (ປະເທດ) ພະມ້າ, ສັງຄົມ (ປະເທດ) ມາເລເຊຍ ແລະ ສັງຄົມ (ປະເທດ).

ຕົວຢ່າງ: ປະເທດມາເລເຊຍປະກອບດ້ວຍກຸ່ມເຊື້ອຊາດໃຫຍ່ໆຫຼາຍກຸ່ມເຊັ່ນກຸ່ມມະລາຍູ, ກຸ່ມຈີນ ແລະ ກຸ່ມອິນເດຍເປັນຕົ້ນ. ໃນພາກຕາເວັນຕົກຂອງປະເທດທີ່ເປັນບໍລິເວນແຫຼມມາລາຍູ ແຕ່ໃນພາກຕາເວັນອອກແມ່ນເກາະເບີນຽວ; ເຊິ່ງປັດຈຸບັນແບ່ງອອກເປັນຫຼາຍສ່ວນ. ສ່ວນໜຶ່ງເປັນລັດຊາບາ ແລະ ລັດຊາຮາວັດປະເທດມາເລເຊຍ. ສ່ວນໜຶ່ງເປັນແຂວງກາລິນມັນຕັນຂອງປະເທດອິນໂດເນເຊຍ ແລະ ມີອີກສ່ວນໜຶ່ງເປັນຂອງປະເທດບຣູໄນ. ປະຊາກອນປະເທດມາເລເຊຍໃນລັດຊາບາ ແລະ ຊາຮາວັດສ່ວນໃຫຍ່ເປັນຄົນພື້ນເມືອງທີ່ມີຊື່ເປັນເຜົ່າເມລາເນົາ, ເຜົ່າອີບານ, ເຜົ່າດາຍັດ ແລະ ເຜົ່າດະຍັນ ແລະ ອື່ນໆທີ່ມີລັກສະນະແບບຢ່າງວິຖີຊີວິດສະເພາະຕົວບໍ່ຄືກຸ່ມປະຊາກອນໃນແຫຼມມາລາຍູ.

ເມື່ອກ່າວເຖິງ “ສັງຄົມມາເລເຊຍ” ຊຶ່ງເປັນຊື່ຂອງປະເທດກໍຈະຮວມທຸກກຸ່ມເຊື້ອຊາດຕ່າງໆທັງໝົດເຊິ່ງແຕ່ລະກຸ່ມມີວັດທະນະທຳສະເພາະຂອງຕົນເອງບໍ່ຊ້ຳກັນ. ສັງຄົມໃຫຍ່ລະດັບປະເທດຈຶ່ງບໍ່ມີລັກສະນະວັດທະນະທຳຂອງກຸ່ມເຊື້ອຊາດໃດໜຶ່ງມາເປັນເຄື່ອງກຳນົດໄດ້. ດັ່ງນັ້ນ, ວັດທະນະທຳຂອງປະເທດມາເລເຊຍຈຶ່ງຕ້ອງລວມລັກສະນະຂອງທຸກໆວັດທະນະທຳຍ່ອຍຂອງທຸກໆກຸ່ມພົນລະເມືອງ. ແຕ່ປະເທດມາເລເຊຍໄດ້ມີການເນັ້ນບາງສ່ວນຂອງບາງວັດທະນະທຳໃຫ້ເປັນສ່ວນກາງຮ່ວມກັນທັງສອງປະເທດທີ່ເອີ້ນລວມກັນເປັນ “ສັງຄົມມາເລເຊຍ” ຄືໃຊ້ພາສາມາລາຍູ ເປັນພາສາປະຈຳຊາດ, ໃຊ້ສາສະໜາອິດສະລາມເປັນສາສະໜາປະຈຳຊາດ ເພື່ອ

ລວມແຕ່ລະກຸ່ມສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳຍ່ອຍພາຍໃນປະເທດເປັນສັງຄົມໃຫຍ່ຮ່ວມກັນ. ການກຳນົດຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມມາເລເຊຍ” ຈຶ່ງມີຄວາມແຕກຕ່າງຈາກການກຳນົດຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມມະລາຍູ” ເພາະເປັນສັງຄົມຄົນລະບຽບການກັນ. ດ້ວຍເຫດວ່າ, “ມາເລເຊຍ” ເປັນຊື່ໃໝ່ທີ່ຕ້ອງຂຶ້ນສຳລັບປະເທດສະໄໝໃໝ່. ສ່ວນ “ມະລາຍູ” ເປັນຄຳເກົ່າທີ່ເປັນຊື່ຂອງກຸ່ມເຊື້ອຊາດທີ່ເວົ້າພາສາ ແລະ ທຳນຽມປະເພນີຊີວິດຢ່າງດຽວກັນ ຊຶ່ງອາດຈະລວມຄວາມຮູ້ສຶກວ່າຮ່ວມຊາດ ແລະ ຮ່ວມບັນພະບູລຸດດຽວກັນ.

ສັງຄົມທີ່ຮ່ວມວັດທະນະທຳ ແລະ ເປັນກຸ່ມເຊື້ອຊາດດຽວກັນແຕ່ບໍ່ໄດ້ຮ່ວມເປັນປະເທດດຽວກັນກໍ່ມີຫຼາຍປະເທດໃນໂລກ. ກ່າວເປັນຕົວຢ່າງໃຫ້ເຫັນຊັດເຈນຄືສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳຂອງກຸ່ມເຊື້ອຊາດ “ຈີນ”. ຄົນຈີນມີປະເທດເປັນເອກະລາດມາແຕ່ບູຮານ. ປະເທດສາທາລະນະປະຊາຊົນຈີນປັດຈຸບັນເຊິ່ງສືບຕໍ່ມາຈາກອານາຈັກ ແລະ ສັກດີນາຈີນສະໄໝບູຮານໄດ້ຫຼາຍພັນປີແລ້ວ. ນອກຈາກນີ້, ກໍ່ມີກຸ່ມຄົນຈີນໄພັນທະເລອອກໄປຕັ້ງຖິ່ນຖານຢູ່ຫຼາຍປະເທດໃນພູມມີພາກເອເຊຍຕາເວັນອອກສຽງໃຕ້ເຊັ່ນ ສິງກະໂປ, ມາເລເຊຍ, ອິນໂດເນເຊຍ, ຟິລິບປິນ, ໄທ ເກືອບທຸກທະວີບໃນໂລກ. ຄົນຈີນທີ່ຢູ່ໃນປະເທດອື່ນໆກໍ່ມີສະຖານະພາບແຕກຕ່າງຈາກຄົນຈີນທີ່ຢູ່ໃນປະເທດຈີນ ເພາະຕໍ່ສະຖານະພາບຂອງຄົນກຸ່ມເຊື້ອຊາດຈີນ ໃນຕ່າງປະເທດຈະແຕກຕ່າງໄປຕາມສະຖານະການເຊັ່ນຢູ່ໃນສະຖານະເປັນພົນລະເມືອງຂອງປະເທດ ໂດຍສົມບູນຄືຄົນຈີນໃນປະເທດສິງກະໂປ ແລະ ປະເທດມາເລເຊຍ ຫຼື ຢູ່ໃນສັນຊາດຂອງປະເທດທີ່ຕົນອາໄສ ຢູ່ຕາມກົດໝາຍຂອງປະເທດຄືຄົນຈີນໃນປະເທດໄທ ແລະ ປະເທດອາເມລິກາ. ຄົນຈີນຢູ່ບາງປະເທດກໍ່ຢູ່ໃນສະຖານະຄົນຕ່າງດ້ວຍທີ່ອົບພະຍົບເຂົ້າມາອາໄສ ໂດຍບໍ່ໄດ້ສັນຊາດເປັນພົນລະເມືອງປະເທດນັ້ນ. ຄົນຈີນກຸ່ມນີ້ຍັງຮັກສາລັກສະນະເປັນສັງຄົມວັດທະນະທຳຍ່ອຍສະເພາະຕົວໄວ້ຊັດເຈນເຊັ່ນຄົນຈີນໃນຊຸ່ມຊົນແຖວສຳເພັງ ແລະ ເຍົາວະລາດໃນກຸ່ມເທບປະເທດສະໄໝກ່ອນ. ຄົນຈີນບາງກຸ່ມກໍ່ປະສົມປະສານເຂົ້າຮ່ວມຢູ່ໃນວັດທະນະທຳຂອງກຸ່ມເຊື້ອຊາດເຈົ້າ ຂອງປະເທດໄປເລີຍດັ່ງເຊັ່ນ ຄົນຈີນບາງກຸ່ມໃນປະເທດໄທ ແລະ ລາວ.

ສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳທີ່ມີລັກສະນະຄ້າຍຄືກັນນີ້ຄື ສັງຄົມເຊື້ອຊາດຊາວຍິວ ເຊິ່ງເປັນຊົນຊາດບູຮານແຕ່ສູນເສຍປະເທດ ແລະ ການປົກຄອງຂອງຕົນເອງພາຍຫຼັງສົງຄາມໂລກຄັ້ງທີ 2 ແລະ ໄດ້ປົກຄອງກັນເອງເປັນປະເທດອິດສະລະແອັນໃນປັດຈຸບັນ. ຄົນເຊື້ອສາຍຍິວໄດ້ກະຈາຍກັນໄປເປັນພົນລະເມືອງຂອງປະເທດອື່ນໆເກືອບທົ່ວໂລກ.

ຕົວຢ່າງ: ທີ່ໝ້າສົນໃຈຊຶ່ງແຕກຕ່າງອອກໄປແມ່ນສັງຄົມແລະວັດທະນະທຳ “ອາເມລິກາ”. ເພາະວ່າຊື່ປະເທດຄືສະຫະລັດອາເມລິກາ ບໍ່ແມ່ນເອີ້ນຊື່ຕາມກຸ່ມເຊື້ອຊາດທີ່ມີອຳນາດໃນການບໍລິຫານປົກຄອງເໝືອກວ່າກຸ່ມເຊື້ອຊາດອື່ນໆທີ່ຮ່ວມກັນເປັນພົນລະເມືອງປະເທດ. ອາເມລິກາເປັນຊື່ທີ່ກຳນົດຂຶ້ນໃໝ່ໃຫ້ແກ່ດິນ ແດນຊຶ່ງຄົນຢູ່ໂລບຊຶ່ງນີ້ໂດຍກົງມາກ່ອນມີປະເທດ ແລະ ເກີດສັງຄົມລະດັບປະເທດຕາມຊື່ດັ່ງກ່າວ. ເຖິງແມ່ນວ່າ, ກຸ່ມເຊື້ອຊາດທີ່ມີອຳນາດເໝືອກວ່າກຸ່ມອື່ນ ໃນອາເມລິກາໄດ້ກໍ່ກຸ່ມຄົນຢູ່ໂລບທີ່ອົບພະຍົບເຂົ້າມາ ໂດຍໃຊ້ພາສາອັງກິດ, ຈີນຕໍ່ມາ, ພາສາອັງກິດໄດ້ກາຍເປັນພາສາປະຈຳຊາດ ແຕ່ພຽງໄປເປັນພາສາອັງກິດແບບອາເມລິກາກໍ່ຕາມ ແຕ່ກຸ່ມນີ້ກໍ່ເປັນພຽງກຸ່ມນ້ອຍ ເມື່ອທຽບກັບຄົນຢູ່ໂຣບທີ່ອົບພະຍົບເຂົ້າມາ ແລະ ໃຊ້ພາສາອື່ນໆເຊິ່ງຍັງຮັກສາເອກະລັກທາງວັດທະນະທຳກຸ່ມຍ່ອຍຂອງຕົນຢ່າງຊັດເຈນ ໃນພົນລະເມືອງຮຸ່ນທຳອິດ. ພົນລະເມືອງຮຸ່ນຫຼັງຕ່າງມາຈະລະຖິ້ມເອກະລັກວັດທະນະທຳຂອງຄົນຮຸ່ນກ່ອນຢູ່ກາຍມາເປັນຄົນອາເມລິກາຮ່ວມກັນທັງໝົດ. ເຖິງປານນັ້ນກໍ່ຕາມ, ຄົນອາເມລິກາໃນຍຸກຕໍ່ມາກໍ່ຍັງຍ້ອນກັບ ໄປຫາຮາກເຫງົ້າວັດທະນະທຳຂອງກຸ່ມເຊື້ອຊາດເດີມ ແລະ ພື້ນຟູໃຫ້ສະແດງເອກະລັກຂອງກຸ່ມຍ່ອຍເຊັ່ນກໍ່ລະມີຂອງຄົນອາເມລິກາເຊື້ອສາຍອາຟະລິກາເປັນຕົ້ນ. ຍ້ອນແນວນີ້, ສັງຄົມວັດທະນະທຳອາເມລິກາຈຶ່ງມີຄວາມຫຼາກຫຼາຍທາງດ້ານວັດທະນະທຳຢູ່ພາຍໃນລັກສະນະທີ່ເປັນຂອງກາງຮ່ວມກັນ ແຕ່ອາໄສພື້ນຖານຂອງກຸ່ມເຊື້ອຊາດຢູ່ໂຣບທີ່ເນັ້ນການໃຊ້ພາສາອັງກິດ ແລະ ນັບຖື

ສາສະໜາຄຣິດສະຕຽນ. ສັງຄົມວັດທະນະທຳ “ອາເມລິກາ” ມີອາຍຸຕາມເອກະລາດຂອງປະເທດມາພຽງ 200 ກວ່າປີ (ນັບຈາກຄ.ສ 1776 ຫຼື ພ.ສ 2319). ອາເມລິກາອາດເປັນຕົວຢ່າງໜຶ່ງຂອງການສ້າງເອກະລັກ ທາງ ວັດທະນະທຳສຳລັບສັງຄົມລະດັບປະເທດທີ່ບໍ່ມີກຸ່ມເຊື້ອຊາດໃດ ອ້າງຄວາມເປັນເຈົ້າຂອງຄອບຄອງໄດ້ໂດຍກົງ ເໝືອນກັບປະເທດທີ່ມີເຊື້ອຊາດໃດໜຶ່ງທີ່ອ້າງຄວາມເປັນເຈົ້າຂອງປະເທດມາຊ້ານານ.

3.3. ສັງຄົມວັດທະນະທຳສ່ວນກາງກັບສັງຄົມວັດທະນະທຳສ່ວນພູມມີພາກ.

ໃນສັງຄົມວັດທະນະທຳສ່ວນກາງ ໝາຍເຖິງສ່ວນທີ່ເປັນທີ່ຕັ້ງຂອງອຳນາດບໍລິຫານປົກຄອງຂອງລັດທີ່ ເປັນເມືອງຫຼວງ, ເປັນເມືອງທີ່ຕັ້ງຂອງລັດຖະບານກາງຂອງສະພານິຕິບັດຍັດ ແລະ ສານສູງສຸດຂອງປະເທດ. ສ່ວນພູມມີພາກໝາຍເຖິງສ່ວນຕ່າງໆທີ່ບໍ່ແມ່ນນະຄອນຫຼວງເຊິ່ງເປັນພຽງຫົວເມືອງ ຫຼື ແຂວງທີ່ຂຶ້ນກັບອຳນາດ ການບໍລະຫານປົກຄອງຂັ້ນສູນກາງຂອງລັດ. ໃນສະໄໝບູຮານມີການລວມອຳນາດບໍລິຫານປົກຄອງຂອງລັດຂຶ້ນ ເປັນອານາຈັກໄດ້. ສ່ວນກາງຈຶ່ງເປັນນະຄອນຫຼວງອັນເປັນທີ່ຢູ່ຂອງມະຫາກະສັດ, ຊຸມນາງ ແລະ ຂ້າລາຊະ ການຂັ້ນສູງ, ສ່ວນພູມມີພາກໄດ້ແກ່ຫົວເມືອງນ້ອຍໃຫຍ່ຂັ້ນເອກຂັ້ນໂທທີ່ຂຶ້ນກັບອຳນາດປົກຄອງຂອງສ່ວນກາງ ສຳນວນລາວຄຳທີ່ໃຊ້ໃນປັດຈຸບັນຄືຂັ້ນສູນກາງ.

ໃນສະໄໝບູຮານສັງຄົມກາງທີ່ເປັນເມືອງຫຼວງ ຫຼື ນະຄອນຫຼວງຂອງປະເທດຈະເປັນສູນລວມຂອງຊັບ ສິນ, ເຄື່ອງຂອງທີ່ເກີດຈາກສ່ວຍອາກອນ ຕະຫຼອດຮອດສະເລີຍເສີກຜູ້ແພ່ສົງຄາມ. ສະພາບເຊັ່ນນີ້ພາໃຫ້ເກີດ ມີວັດທະນະທຳສ່ວນກາງຈາກແບບຢ່າງການດຳເນີນຊີວິດຂອງຜູ້ບໍລິຫານ ແລະ ຂຶ້ນຊັ້ນປົກຄອງທີ່ມີອຳນາດ ເໝືອສ່ວນອື່ນໆທັງໝົດຂອງປະເທດ, ສາມາດລວບລວມທັງເຄື່ອງຂອງ ແລະ ຄົນຜູ້ທີ່ມີສີມື, ຄວາມສາມາດດ້ານ ຕ່າງໆເຂົ້າມາຮັບໃຊ້ລາຊະສຳນັກເຮັດໃຫ້ສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳສ່ວນກາງເປັນຂອງດີ, ມີຄຸນຄ່າ ແລະ ລາ ຄາກວ່າລັກສະນະແບບຢ່າງຊີວິດຂອງຜູ້ຖືກປົກຄອງໃນສ່ວນພູມມີພາກ. ສ່ວນພູມມີພາກບໍ່ຄວນເອົາແບບຢ່າງອຳ ນາດວາສະໜາປາລະມີໃຫ້ຄືກັບສ່ວນກາງໄດ້. ຍິ່ງໄປກວ່ານັ້ນຍັງຈະຕ້ອງຮັກສາລັກສະນະສ່ວນທ້ອງຖິ່ນໄວ້ບໍ່ ວ່າຈະເປັນພາສາ, ເຄື່ອງນຸ່ງຫົ່ມ, ທີ່ຢູ່ອາໄສ, ຂອງກິນຂອງໃຊ້ ແລະ ທຳນຽມປະເພນີຕ່າງໆທີ່ສະແດງລັກສະ ນະຂອງຜູ້ຖືກປົກຄອງອອກໄດ້ຊັດເຈນ. ແຕ່ບາງສິ່ງບາງຢ່າງທີ່ສ່ວນກາງຕ້ອງການໃຫ້ສ່ວນພູມມີພາກມີ ແລະ ຮັບ ອອກໃຊ້ໃນລາຊະສຳນັກເຊັ່ນປະເພນີ, ສາສະໜາພິທີກຳບາງຮູບແບບທີ່ສະແດງໃຫ້ເຫັນການຍອມຮັບອຳນາດ ການຄອບຄອງຂອງສ່ວນກາງຈຶ່ງຈະໃຫ້ສ່ວນພູມມີພາກຮຽນແບບຢ່າງຕາມສ່ວນກາງ.

ໃນສະໄໝໃໝ່ມີຄວາມຈະເລີນກ້າວໜ້າຂອງວິທະຍາສາດ ແລະ ປະຍຸກວິທະຍາຊຶ່ງອາໄສອຸດສະຫະກຳ ແລະ ພານິດຊະກຳແພ່ກະຈາຍສິນຄ້າ ແລະ ອຸປະກອນການຄອງຊີບທີ່ຄ້າຍຄືກັນໄປໄດ້ທົ່ວທຸກພາກຂອງປະ ເທດ, ການຂະຫຍາຍສື່ສານການຄົມມະນາຄົມ ແລະ ຂ່າວສານທີ່ໄປໄດ້ກວ້າງໄກ ແລະ ໄວ, ບວກກັບການ ບໍລິຫານປົກຄອງແບບປະຊາທິປະໄຕ ແລະ ອື່ນໆ ເຮັດໃຫ້ສ່ວນກາງ ແລະ ສ່ວນພູມມີພາກຂອງບາງສັງຄົມ ໃນໂລກປັດຈຸບັນ ບໍ່ມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນຢ່າງຊັດເຈນເໝືອນແຕ່ກ່ອນ. ການກະຈາຍຄວາມຈະເລີນດ້ານຕ່າງໆ ໄປທົ່ວທຸກພາກຂອງປະເທດ ເຮັດໃຫ້ສັງຄົມວັດທະນະທຳສ່ວນພູມມີພາກຂອງປັດຈຸບັນມີຄວາມແຕກຕ່າງຕາມ ຄວາມຊ້ານານສະເພາະດ້ານຂອງການແບ່ງງານ ກັບສ່ວນກາງຫຼາຍກວ່າຄວາມແຕກຕ່າງດ້ານອຳນາດວາດສະ ໜາດັ່ງສັງຄົມສະໄໝບູຮານ.

ການກຳນົດຂອບເຂດຂອງສັງຄົມສ່ວນກາງ ແລະ ສ່ວນພູມມີພາກເຮັດໄດ້ງ່າຍ ແລະ ຊັດເຈນໃນສັງ ຄົມສະໄໝກ່ອນ ແຕ່ປັດຈຸບັນເຮັດໄດ້ຍາກຂຶ້ນ. ເພາະວ່າ, ສ່ວນກາງມີຄວາມໂດດເດັ່ນໜ້ອຍລົງຈຶ່ງບໍ່ມີຄວາມ ແຕກຕ່າງກັບສ່ວນພູມມີພາກຫຼາຍເໝືອນສະໄໝກ່ອນ.

ຕົວຢ່າງ: ສະຫາລັດອາເມລິກາ ແລະ ອົດສະຕຣາລີໄດ້ມີພົນລະເມືອງ ແລະ ລາຍໄດ້ທ້ອງຖິ່ນຫຼາຍກວ່າເມືອງຫຼວງ. ດັ່ງນັ້ນ, ຂອບເຂດຂອງສັງຄົມແຕ່ລະສ່ວນທີ່ເຄີຍກຳນົດເປັນຄວາມແຕກຕ່າງກັນໄດ້ຊັດເຈນໃນອາດີດ ແຕ່ປັດຈຸບັນຄ້າຍຄືກັນຫຼາຍຂຶ້ນ ແລະ ອາດຈະບໍ່ມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນເລີຍໃນອານາຄົດ. ລະຫວ່າງ “ສ່ວນກາງ” ກັບ “ສ່ວນພູມມີພາກ” ຫຼື “ສ່ວນຕົວເມືອງ” ກັບ “ສ່ວນຊົນນະບົດ” ມີຄວາມຂະຫຍາຍຕົວບໍ່ເທົ່າທຽມກັນໃນທຸກສັງຄົມ. ເພາະວ່າແຕ່ລະສັງຄົມມີວິວັດທະນາການ ແລະ ປ່ຽນແປງໄປບໍ່ສະເໝີກັນ. ດັ່ງນັ້ນ, ການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າລັກສະນະຂອງແຕ່ລະສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳຈຶ່ງຕ້ອງພິຈາລະນາຕາມເງື່ອນໄຂ ແລະ ສະພາບຂອງສັງຄົມນັ້ນ.

3.4. ສັງຄົມວັດທະນະທຳແບບປະເພນີກັບສັງຄົມວັດທະນະທຳແບບສະໄໝໃໝ່.

ຂອບເຂດຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳນອກຈາກຈະຖືກກຳນົດຕາມປະເພດ ຫຼື ລັກສະນະເປັນສ່ວນກາງກັບສ່ວນພູມມີພາກ ຫຼື ຕົວເມືອງ ແລະ ຊົນນະບົດຕາມສະຖານທີ່ຕັ້ງຂອງສັງຄົມນັ້ນແລ້ວ, ຍັງອາດຈຳແນກໃຫ້ແຕກຕ່າງກັນເປັນແບບ “ປະເພນີ” ກັບ “ສະໄໝໃໝ່” ເຊິ່ງອາໄສເກນຂອງການເວລາຫຼາຍກວ່າສະຖານທີ່ເປັນຕົວກຳນົດ.

ສັງຄົມວັດທະນະທຳແບບປະເພນີ ເປັນສຳນວນທີ່ໃຊ້ເພື່ອປຸງບາງກັບສະໄໝໃໝ່ເຊິ່ງເປັນສະໄໝແຕ່ລະບາດອາລິຍະທຳແບບອຸສະຫະກຳຂອງປະເທດຕາເວັນຕົກໄດ້ຂະຫຍາຍໄປທົ່ວໂລກ. ຄຳວ່າສະໄໝໃໝ່ທີ່ໃຊ້ກັນທົ່ວໄປ ນີ້ໝາຍເຖິງລັກສະນະການຮຽນແບບສັງຄົມວັດທະນະທຳແບບອຸດສາຫະກຳຂອງຕາເວັນຕົກເປັນສຳຄັນ. ຄຳວ່າປະເພນີ ຈຶ່ງໝາຍເຖິງສັງຄົມສັງຄົມວັດທະນະທຳທີ່ຍັງຍຶດຖືແບບຢ່າງຂອງຕົວເອງທີ່ສືບທອດກັນມາຈາກບັນພະບູລຸດແຕ່ສະໄໝບູຮານ. ເນື່ອງຈາກວ່າໃນສ່ວນຕ່າງໆຂອງໂລກທີ່ຢູ່ນອກທະວີບຢູໂຣບບໍ່ໄດ້ມີລະບົບການຜະລິດ ແລະ ຊີວິດແບບອຸດສາຫະກຳຂອງຕົນເອງຈົນກະທັ້ງທັນມາຮຽນແບບສັງຄົມວັດທະນະທຳອຸດສາຫະກຳຕາເວັນຕົກ. ສັງຄົມວັດທະນະທຳຂອງບັນດາປະເທດທີ່ກຳລັງພັດທະນາໄປຕາມແບບສະໄໝໃໝ່ ແຕ່ຍັງຮັກສາລັກສະນະສັງຄົມວັດທະນະທຳແບບປະເພນີຢູ່ ໂດຍສະເພາະແມ່ນເຂດທີ່ຢູ່ນອກເມືອງຫຼວງ ແລະ ເມືອງໃຫຍ່ໃນເຂດຊົນນະບົດ. ແຕ່ໃນຕົວເມືອງໄດ້ມີການພັດທະນາທັງດ້ານສັງຄົມ, ການປົກຄອງ, ການສຶກສາ, ອາຊີບ ແລະ ວິທີການພັກຜ່ອນຕ່າງໆຕາມສັງຄົມສະໄໝໃໝ່ ຮູບແບບປະເພນີກໍເຫຼືອນ້ອຍລົງນັບທັງຊົນນະບົດອີກດ້ວຍ. ເພື່ອຮັກສາເອກະລັກຂອງຊາດ (ປະເທດ) ຜູ້ບໍລິຫານປົກຄອງ ແລະ ປັນຍາຊົນໄດ້ພະຍາຍາມຟື້ນຟູລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳແບບປະເພນີຂຶ້ນໃໝ່ ແລະ ຮັກສາໄວ້ເພື່ອສະແດງມໍລະດົກຂອງຊາດ ແລະ ຫຼັກຖານຄວາມຈະເລີນຂອງຊາດໃນອາດີດໃຫ້ຄູ່ຂະໜານໄປກັບລັກສະນະແບບສະໄໝໃໝ່ທີ່ນຳມາພັດທະນາສັງຄົມວັດທະນະທຳຂອງປະເທດໃນປັດຈຸບັນ.

ບັນຫາໃນການອະທິບາຍລັກສະນະສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳແບບປະເພນີ ແລະ ສະໄໝໃໝ່ເພື່ອໃຫ້ເຫັນພາບທີ່ສົມບູນຂອງສັງຄົມ, ວັດທະນະທຳທັງໝົດຂອງຊາດໜຶ່ງ (ປະເທດໜຶ່ງ) ໃນປັດຈຸບັນຈຶ່ງເປັນເລື່ອງຂອງການແຍກສ່ວນທັງສອງນີ້, ໂດຍລະບຸໄລຍະເວລາຫຼືຍຸກສະໄໝໃຫ້ເຊັດເຈນ. ເພາະວ່າ, ຄວາມເປັນ “ສະໄໝໃໝ່” ນັ້ນຕ້ອງມີຈຸດເລີ່ມຕົ້ນໄລຍະເວລາຂະຫຍາຍໄວ ຫຼື ຊ້າ ແລະ ໜ້ອຍ ຫຼື ຫຼາຍບໍ່ເທົ່າທຽມກັນໃນແຕ່ລະສັງຄົມ. ໃນສ່ວນທີ່ແຕກຕ່າງຂອງສັງຄົມດຽວກັນຮູບແບບທີ່ເອີ້ນວ່າ “ປະເພນີ” ນັ້ນກໍມີບ່ອນເກີດກ່ອນເກີດຫຼັງ ແລະ ປ່ຽນແປງຂະຫຍາຍມາເຊິ່ງອາດມີຫຼັກຖານສາມາດລະບຸໄດ້ເປັນແຕ່ລະຍຸກສະໄໝຂອງອາດີດບໍ່ຄືກັນຕະຫຼອດມາ. ບັນຫາດັ່ງກ່າວຜູ້ສຶກສາປະຫວັດສາດ ແລະ ສັງຄົມວັດທະນະທຳຂອງແຕ່ລະປະເທດຍອມຮູ້ຈັກດີ.

ນອກຈາກນີ້, ຍັງມີບັນຫາທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັນອີກວ່າ “ປະເພນີ”ທີ່ເປັນແບບແຜນການກະທຳໄດ້ສືບທອດກັນມາຈາກບັນພະບູລຸດໃນກິດຈະກຳຕ່າງໆຂອງຊີວິດນັ້ນຖ້າເປັນສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳທີ່ມີການແບ່ງເປັນຊັ້ນ ຜູ້ບໍລິຫານປົກຄອງໄດ້ແກ່ເຈົ້ານາຍ, ຊຸມນາງ, ຂ້າລາຊະການອື່ນໆທີ່ເປັນຊາວເມືອງຫຼວງ ຫຼື ຫົວເມືອງທີ່ຕັ້ງອຳນາດຈາກການປົກຄອງຄືປະຊາຊົນທຳມະດາສາມັນຊຶ່ງສ່ວນໃຫຍ່ເປັນຊາວຊົນນະບົດກໍຈະປະກົດເຫັນເປັນ “ປະເພນີ” ຫຼວງຂອງຊົນຊັ້ນບໍລິຫານປົກຄອງກັບປະເພນີລາຊະກິດຂອງຊົນຊັ້ນຜູ້ຖືກປົກຄອງມີຄວາມປານິດຊັບຊ້ອນບໍ່ຄືກັນທັງໆທີ່ເປັນກິດຈະກຳເລື່ອງດຽວກັນເຊັ່ນ: ປະເພນີຊີວິດບຸກຄົນຄື: ການເກີດ, ແຕ່ງງານ, ການຕາຍ ແລະ ອື່ນໆ. ຕະຫຼອດເຖິງປະເພນີພິທີກຳທາງສາສະໜາ ຫຼື ປະເພນີຂອງຊຸມຊົນບໍ່ວ່າໃນເລື່ອງການປະກອບອາຊີບການທຳມາຫາກິນ, ການສຶກສາທາຄວາມຮູ້, ການຄົ້ນພົບທາສະມາຄົມ, ການຄວບຄຸມລະບຽບຂອງຊຸມຊົນ, ການພັກຜ່ອນ ແລະ ການຢອກຫຼິ້ນແລະອື່ນໆ.

3.5. ສັງຄົມຕາມຄວາມຮູ້ສຶກຂອງຕົນເອງກັບສັງຄົມຕາມການກຳນົດຂອງຜູ້ອື່ນ.

ການກຳນົດຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມ”ວ່າຈະຮ່ວມຜູ້ໃດ ຫຼື ຈະບໍ່ຮ່ວມຜູ້ໃດນັ້ນ ນອກຈາກຈະແບ່ງເປັນຮູບແບບຕ່າງໆຕາມລັກສະນະທີ່ກ່າວມາແລ້ວຍັງສາມາດເບິ່ງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳຕາມຫຼັກເກນທີ່ແຕ່ລະຄົນໃຊ້ບໍ່ເໝືອນກັນໄດ້ອີກ. ໂດຍຜ່ານປະສົບການ ແລະ ຄວາມສຳນຶກຂອງແຕ່ລະບຸກຄົນ, ຄວາມຮູ້ສຶກທີ່ຕ້ອງການກະທຳ ແລະ ມີຄວາມສຳພັນກັບຜູ້ໃດແດ່ ເພື່ອສະເໜີສະໜອງປະໂຫຍດນຳກັນແນວໃດ, ມີຄວາມສາມັກຄີຜູກພັນກັນຍາວນານ ແລະ ແໜ້ນແຟ້ນພຽງໃດ, ຍ່ອມມີຫຼັກການສະເພາະຕົວຂອງແຕ່ລະຄົນຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມ” ຕາມຄວາມຮູ້ສຶກຂອງແຕ່ລະບຸກຄົນກວ້າງແຄບບໍ່ເທົ່າກັນ.

ໂດຍປົກກະຕິ, ທຸກຄົນເກີດມາໃນຄອບຄົວໄດ້ມີການກະທຳສຳພັນກັບພໍ່ແມ່, ຍາດພີ່ນ້ອງເປັນກຸ່ມສັງຄົມທຳອິດທີ່ບຸກຄົນດຳເນີນຊີວິດຢູ່. ເມື່ອເວລາຜ່ານໄປໄດ້ມີການຄົບທາສະມາຄົບກັບຜູ້ອື່ນໃນຊຸມຊົນກວ້າງອອກໄປຕາມລຳດັບ. ຊຸມຊົນຈຶ່ງເປັນຂອບເຂດສັງຄົມທີ່ພົ້ນຈາກຄອບຄົວ. ຈາກນັ້ນ, ຖ້າບຸກຄົນມີການກະທຳສຳພັນກັບຜູ້ຄົນໃນຊຸມຊົນອື່ນທີ່ບໍ່ແມ່ນພູມລຳເນົາຂອງຕົນ, ອາດຈະມີຍາດພີ່ນ້ອງ, ເພື່ອນມິດສະຫາຍທີ່ສາມາດເພິ່ງພາອາໄສກັນໄດ້ໃນການຄ້າຂາຍ, ເຮັດວຽກງານຕ່າງໆຂອບເຂດສັງຄົມຂອງບຸກຄົນນັ້ນກໍຈະກວ້າງອອກໄປ. ກົງກັນຂ້າມບາງເທື່ອອາດຈະມີຊຸມຊົນອື່ນທີ່ເວົ້າພາສາດຽວກັນ, ມີຂະໜົບທຳນຽມປະເພນີເໝືອນກັນແຕ່ບຸກຄົນນັ້ນບໍ່ເຄີຍໄປພົບປະສ້າງສັນ, ຄົບຄ້າສະມາຄົມນຳ ແລະ ບໍ່ຮູ້ຈັກໃຜເລຍໃນສັງຄົມນັ້ນກໍບໍ່ສາມາດນັບໄດ້ວ່າຮ່ວມສັງຄົມດຽວກັນໄດ້ ເພາະບໍ່ເຄີຍມີການກະທຳສະພັນຮ່ວມກັນ. ຍິ່ງໄປກວ່ານັ້ນຖ້າເປັນຊຸມຊົນທີ່ເວົ້າພາສາບໍ່ຄືກັນມີທຳນຽມປະເພນີຕ່າງກັນ, ເຖິງແມ່ນວ່າຈະເຄີຍຕິດຕໍ່ແລກປ່ຽນຊື່ຂາຍກັນເປັນບາງຄັ້ງບາງຄາວກໍບໍ່ສາມາດນັບວ່າເປັນສັງຄົມດຽວກັນໄດ້ເພາະບໍ່ມີອັນໃດທີ່ຈະເປັນແບບຢ່າງຮ່ວມກັນໄດ້.

ສະຫຼຸບໄດ້ວ່າ: ຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມ” ຕາມທັດສະນະຂອງຕົວບຸກຄົນຈຶ່ງປະກອບດ້ວຍການຄົບຄ້າສະມາຄົມ ແລະ ມີວັດທະນະທຳຮ່ວມກັນ ຈຶ່ງສາມາດນັບໄດ້ວ່າເປັນສັງຄົມດຽວກັນກັບສັງຄົມຂອງຕົນໄດ້. ດັ່ງນັ້ນ, ສັງຄົມຕາມຄວາມຮູ້ສຶກຂອງຕົນເອງຈຶ່ງມີຈຳນວນ ແລະ ປະເພດຂອງຄົນທີ່ຕົນຕ້ອງມີການກະທຳການສຳພັນຈຶ່ງມີຂອບເຂດຂ້ອນຂ້າງຈຳກັດກວ່າຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມ” ໃນລະດັບປະເທດຕາມການກຳນົດ ຂອງຜູ້ອື່ນ. ເພາະວ່າໃນລະດັບປະເທດຍ່ອມຮວມຄົນທັງໝົດທີ່ເປັນພົນລະເມືອງຂອງປະເທດ. ບາງຄັ້ງບຸກຄົນບໍ່ໄດ້ເຄີຍພົບປະຫຼືຮູ້ຈັກໂດຍກົງນຳກັນ ແລະກັນ. ຍ້ອນແນວນີ້, ສັງຄົມລະດັບປະເທດຈຶ່ງມີຂອບເຂດກວ້າງຂວາງກວ່າສັງຄົມທີ່ບຸກຄົນແຕ່ລະຄົນໃນສັງຄົມມີຄວາມຮູ້ສຶກຮ່ວມກັນ. ສະນັ້ນ, ການສຶກສາອົບຮົມປູກຝັງຄວາມຮັກປະເທດຊາດຍ່ອມເສຍສະຫຼະເພື່ອປະເທດຊາດ ຈຶ່ງເປັນການສ້າງຄວາມສຳນຶກ ໃນສິ່ງທີ່ພົ້ນປະສົບການໂດຍກົງຂອງຊີວິດສຳຫຼັບຄົນຈຳນວນບໍ່ນ້ອຍທີ່ບໍ່ເຄີຍອອກໄປຫ່າງໄກຊຸມຊົນຂອງຕົນເອງ.

ນອກຈາກນີ້, ສັງຄົມລະດັບກຸ່ມເຊື້ອຊາດ ທີ່ມີລັກສະນະທາງວັດທະນະທຳຢ່າງດຽວກັນມີຂອບເຂດທີ່ກ້ວາງຂວາງເກີນປະສົບການ ແລະ ຄວາມສຳນຶກທີ່ແທ້ຈິງຂອງບຸກຄົນເວົ້າລວມ, ເວົ້າສະເພາະແມ່ນຄົນພາຍໃນກຸ່ມເຊື້ອຊາດທີ່ໃຫຍ່ອາດຈະມີຫຼາຍກຸ່ມທີ່ມີສຳນຽງສຽງເວົ້າພາສາຕື່ມ, ເຄື່ອງນຸ່ງຫົ່ມ, ຂອງກິນຂອງໃຊ້ ແລະ ທຳນຽມປະເພນີຕ່າງໆປະຈຳຖິ່ນ ປະຈຳພູມມີພາກຈະຜິດພ້ຽນກັນໄປເຮັດໃຫ້ຄົນເຜົ່າພັນດຽວກັນແຕ່ຕ່າງທ້ອງຖິ່ນກໍ່ມີຄວາມຮູ້ສຶກເປັນຄົນລະກຸ່ມຄົນລະພວກ ຫຼື ຄົນລະສັງຄົມໄປໄດ້.

ການນັບຄົນທີ່ຮ່ວມເຊື້ອຊາດ ຫຼື ເຜົ່າພັນດຽວກັນວ່າເປັນ “ສັງຄົມ” ດຽວກັນເພາະມີ “ວັດທະນະທຳ” ທີ່ເປັນສ່ວນຮ່ວມກັນເຊັ່ນພາສາຕະກູນດຽວກັນ (ໃນແງ່ພາສາສາດ). ທຳນຽມປະເພນີສ່ວນທີ່ເປັນຫຼັກໃຫຍ່ໆຮ່ວມກັນ (ໃນແງ່ຂອງມະນຸດວິທະຍາ). ລັກສະນະການຈັດລະບຽບ ແລະ ໂຄງສ້າງສັງຄົມແບບດຽວກັນໃນລັກສະນະທົ່ວໄປ (ໃນແງ່ສັງຄົມວິທະຍາ) ແລະ ອື່ນໆ. ທັງໝົດນີ້ແມ່ນກຳນົດຂອບເຂດໃຫ້ເປັນ “ສັງຄົມ” ຕາມແນວຄິດຂອງຄົນພາຍນອກເຊັ່ນນັກວິຊາການໃນລາຍວິຊາຕ່າງໆແຕ່ຕົວບຸກຄົນໃນກຸ່ມເຊື້ອຊາດ ຫຼື ເຜົ່າພັນໃຫຍ່ນັ້ນອາດຈະບໍ່ມີຄວາມສຳນຶກວ່າຮ່ວມສັງຄົມດຽວກັນ.

ຕົວຢ່າງ: ຂອງກຸ່ມຄົນທີ່ມີລັກສະນະທາງວັດທະນະທຳແບບດຽວກັນຄືຄົນຈີນແຜນດິນໃຫຍ່ຂອງສາທາລະນະລັດປະຊາຊົນຈີນ ກັບຄົນຈີນບົນເກາະໄຕ້ຫວັນທີ່ປະກາດຕົນເອງເປັນສາທາລະນະລັດປະຊາຊົນຈີນແຕ່ມີລະບົບການເມືອງການປົກຄອງແຕກຕ່າງກັນ. ນອກນີ້ກໍ່ມີ ເຢຍລະມັນຕາເວັນອອກ ແລະ ເຢຍລະມັນຕາເວັນຕົກ, ເກົາຫຼີເໜືອ ແລະ ເກົາຫຼີໃຕ້ທີ່ແຍກກັນຄົນລະພັກຝ່າຍຄົນລະປະເທດຈະນັບເປັນສັງຄົມດຽວໄດ້ ຫຼື ບໍ່? ຄົນທີ່ເປັນເຊື້ອຊາດ ແລະ ເຜົ່າພັນດຽວກັນເຊິ່ງມີພາສາ ແລະ ວັດທະນະທຳທີ່ໃຊ້ໂດຍທົ່ວໄປອັນດຽວກັນແຕກແຍກກັນດ້ວຍລະບົບການປົກຄອງເປັນຄົນລະປະເທດເຊັ່ນ: ມາເລເຊຍ ແລະ ອິນໂດເນເຊຍທັງສອງຮ່ວມໃຊ້ວັດທະນະທຳມາລາຍູດ້ວຍກັນ ຫຼື ກຸ່ມປະເທດສະແກນດີນາເວຍ ຫຼື ເດນມາກ, ສວີເດນ ແລະ ນໍວກແວຊິງຮ່ວມວັດທະນະທຳດຽວກັນແລະອື່ນໆຈະນັບວ່າເປັນສັງຄົມດຽວກັນໄດ້ ຫຼື ບໍ່? ໃນທັດສະນະຂອງບຸກຄົນທີ່ຢູ່ໃນແຕ່ລະປະເທດ ໂດຍສະເພາະແມ່ນທັດສະນະຂອງລັດຖະບານຜູ້ບໍລິຫານຂອງແຕ່ລະປະເທດ. ແມ່ນວ່ານັກວິຊາການທາງພາສາສາດ, ມະນຸດວິທະຍາຈະສະຫຼຸບວ່າຢ່າງໃດກໍ່ຕາມ.

ສະນັ້ນ, ການກຳນົດຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມ” ຈຶ່ງມີບັນຫາທັງໃນດ້ານຂອງວິຊາການ ແລະ ປະສົບການ. ດ້ວຍເຫດຜົນຕ່າງໆທີ່ກ່າວມານີ້ຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມ” ເມື່ອກຳນົດໄດ້ແນວໃດກໍ່ລ້ວນແຕ່ໄດ້ໃຫ້ຂະໜາດຂອງສັງຄົມເປັນຈຳນວນສະມາຊິກ ຫຼື ປະຊາກອນຂອງສັງຄົມນັ້ນຕາມມາ. “ສັງຄົມ” ທີ່ກຳນົດຂອບເຂດຂອງຊຸມຊົນຈະມີຂະໜາດນ້ອຍກວ່າສັງຄົມທີ່ກຳນົດດ້ວຍຊາຍແດນປະເທດ. ສັງຄົມທີ່ກຳນົດຂອບເຂດດ້ວຍລັກສະນະທີ່ເປັນເຜົ່າພັນ ຫຼື ເຊື້ອຊາດດຽວກັນກໍ່ຈະມີຄວາມແຕກຕ່າງກັບສັງຄົມທີ່ກຳນົດດ້ວຍຊາຍແດນປະເທດ (ສັງຄົມປະເທດ) ເພາະ “ສັງຄົມປະເທດ” ອາດມີອານາບໍລິເວນທີ່ຊັດເຈນແນ່ນອນ ແລະ ລວມເອົາປະຊາກອນຫຼາຍເຜົ່າພັນໄວ້ນຳກັນ. ໃນຂະນະທີ່ “ສັງຄົມເຜົ່າພັນ (ເຊື້ອຊາດ)” ດຽວກັນອາດຈະມີວັດທະນະທຳດຽວກັນ ແຕ່ບໍ່ມີຄວາມຮູ້ສຶກເປັນສັງຄົມດຽວກັນ ແລະ ບໍ່ໄດ້ຢູ່ຮ່ວມກັນໃນອານາເຂດທີ່ເປັນປະເທດດຽວກັນໄດ້. ເມື່ອກຳນົດໄດ້ສັງຄົມແບບໃດກໍ່ອາດເຫັນລັກສະນະຂອງວັດທະນະທຳເຊິ່ງເປັນແບບຢ່າງການດຳເນີນຊີວິດຂອງສັງຄົມຕາມແບບນັ້ນ.

ບົດທີ 3

ການສຶກສາສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວ

1. ແນວຄິດໃນການສຶກສາຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວ.

“ສັງຄົມ” ຂອງກຸ່ມຄົນທີ່ເອີ້ນເປັນ “ສັງຄົມລາວ” ນັ້ນມີຂອບເຂດທີ່ຊັດເຈນແນ່ນອນເປັນຮູບປະທຳແນວໃດນັ້ນ, ສາມາດສຶກສາຄົ້ນຄວ້າດ້ວຍຫຼາຍຮູບແບບແຕ່ໃນບົດນີ້ຈະຍົກເອົາແນວຄວາມຄິດໃນການສຶກສາສັງຄົມລາວດ້ວຍ 3 ຮູບແບບດັ່ງນີ້:

1.1. ຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວທີ່ກຳນົດດ້ວຍການພົວພັນແບບເຄືອຍາດ.

ການສຶກສາໂດຍຜ່ານຄົນທີ່ເປັນສາມາດຂອງສັງຄົມລາວທີ່ເວົ້າພາສາລາວ, ມີການກະທຳສຳພັນກ່ຽວຂ້ອງກັນດ້ວຍແບບຢ່າງປະເພນີທີ່ຍືດຖືຮ່ວມກັນ ແລະ ມີຄວາມຮູ້ສຶກຜູກພັນເປັນພື້ນຖານໝູ່ຄະນະດຽວກັນ. ຂອບເຂດສັງຄົມລາວຕາມເກນນີ້ມີຂອບເຂດກວ້າງພໍສົມຄວນ, ບໍ່ໄດ້ມີຂອບເຂດຈຳກັດ ດັ່ງແນວຄິດທົດສະດີນີ້ກ່າວໄວ້. ຄວາມຮູ້ສຶກທີ່ເປັນພື້ນຖານໝູ່ຄະນະຮ່ວມກັນຂອງຄົນລາວ ກວມເອົາຫຼາຍເຜົ່າພັນນັ້ນບໍ່ແມ່ນເກີດຂຶ້ນໃນຍຸກສະໄໝປັດຈຸບັນເທົ່ານັ້ນ, ຄວາມຮູ້ສຶກນີ້ໄດ້ມີມາແຕ່ສະໄໝບັນພະບູລຸດ. ການຜູກຝັງຖ່າຍທອດຄວາມຮູ້ເລື່ອງລາວໃນອາດີດຂອງກຸ່ມຄົນຕ່າງໆໃນລາວຍັງມີຮ່ອງຮອຍການກະທຳສຳພັນກັນພໍສາມາດສືບສາວຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວຍ້ອນຫຼັງກັບໄປກ່ອນສະໄໝປັດຈຸບັນ.

ການສຶກສາຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວຕາມເກນນີ້ພົບວ່າ: ຄຳລາວທີ່ຄົນລາວໃນສັງຄົມລາວຍັງໃຊ້ເຊິ່ງສະແດງເຖິງຂອບເຂດຂອງຄົນລາວຕາມຮູ້ສຶກເປັນພື້ນຖານໝູ່ຄະນະດຽວກັນສະແດງອອກ 4 ສຳນວນເຊັ່ນ: ພາສາລາວ, ສຽງ(ເກີ), ພື້ນຖານ ແລະ ສາສະໜາຜູ້ດັ່ງນີ້: ສັງຄົມລາວແມ່ນວ່າຈະໃຊ້ພາສາລາວ, ເວົ້າພາສາລາວແຕ່ຕະຫຼອດເວລາໃນອາດີດກໍ່ຄື ປັດຈຸບັນບໍ່ທັນໄດ້ກຳນົດສຽງໃນພາສາລາວວ່າເອົາສຽງໃດເປັນສຽງກາງ. ດັ່ງນັ້ນ, ຄົນລາວໃນສັງຄົມລາວຈຶ່ງບໍ່ໄດ້ນຳເອົາສຳນຽງສຽງເວົ້າທີ່ພຽງໄປມາເປັນອຸປະສັກໃນການກະທຳສຳພັນຕໍ່ກັນ; ຄົນລາວເຖິງຈະແມ່ນລາວເໜືອ, ລາວໃຕ້, ລາວກາງ, ລາວສູງທີ່ຈະເວົ້າພຽງໄປແນວໃດກໍ່ໄດ້ພຽງແຕ່ເວົ້າເຂົ້າໃຈກັນ, ສື່ສານກັນໄດ້ໃນລະດັບໃດໜຶ່ງແລ້ວກໍ່ນັບວ່າໃຊ້ພາສາລາວເໝືອນກັນ, ສາມາດເຂົ້າໃຈກັນ, ກໍຄົບຄ້າສະມາຄົມໄປມາຫາສູ່, ນຳໄປສູ່ການເປັນສ່ວນເປັນເກີກັນໄດ້.

ຄຳວ່າ “ສຽງ” ມີຄວາມໝາຍເຖິງໝູ່ເພື່ອນທີ່ຮັກແພງສະນິດສະໜິມັກກັນທີ່ສຸດ ຫຼື ຫຼາຍກວ່າໝູ່ເພື່ອນທຳມະດາຄືສາມາດຮັກແພງຊ່ວຍເຫຼືອກັນໃນທຸກດ້ານ ແລະ ທຸກເວລາລວມທັງຍາມທຸກຍາກລຳບາກ ແລະ ສະດວກສະບາຍ. ໝາຍວ່າສາມາດຮ່ວມສຸກຮ່ວມທຸກນຳກັນເໝືອນຍາດຕິພື້ນຖານດັ່ງສຳນວນລາວເຄີຍກ່າວໄວ້ວ່າ “ພື້ນຖານບໍ່ຫຼາຍເຮັດສ່ວນສະຫຍາຍຕື່ມ ຫຼື ຜົມບໍ່ຫຼາຍໃຫ້ຕື່ມຊ້ອງພື້ນຖານບໍ່ຫຼາຍໃຫ້ຕື່ມສ່ວນຕື່ມເກີ”.

ຈາກສຳນວນຄວາມເວົ້າດັ່ງກ່າວກໍ່ໄດ້ປາກົດໃນວິຖີຊີວິດຂອງຄົນລາວໃນ “ສັງຄົມລາວ” ໂດຍສະເພາະແມ່ນເຜົ່າຜູ້ລາວຈະມີເພື່ອນມິດກວ້າງຂວາງໂດຍບໍ່ຈຳແນກເຊື້ອສາຍເຜົ່າພັນ. ດັ່ງນັ້ນ, ຖ້າເປັນບ້ານລາວຈະມີຄົນເຂົ້າອອກ ເພື່ອຄົບຄ້າສະມາຄົມແລກປ່ຽນຊື້ຂາຍເປັນສ່ວນເປັນເກີນຳກັນຈຶ່ງເກີດມີຄຳເວົ້າທີ່ວ່າ “ສ່ວນຂ້າໄປສ່ວນໄທມາ” ສ່ວນຂ້າໝາຍເຖິງສ່ວນລາວເທິງ (ລາວກາງ), ສ່ວນໄທໝາຍເຖິງໄທດຳ, ໄທແດງ, ໄທຂາວ ແລະ ໄທອື່ນໆທີ່ຢູ່ສະຖານທີ່ຕ່າງກັນແຕ່ເວົ້າພາສາລາວພຽງໄປເລັກໆນ້ອຍໆ). ປະເພນີການແຮກສ່ວນບໍ່ສາມາດຮູ້ໄດ້ວ່າມັນເກີດມາແຕ່ເມື່ອໃດ? ເພາະມັນເກີດຂຶ້ນໂດຍທຳມະຊາດ, ເຮົາສາມາດຮູ້ໄດ້ໂດຍຜ່ານວິຖີຊີວິດຂອງສັງຄົມລາວໄດ້ມີການກະທຳສຳພັນກັບຄົນຫຼາຍເຜົ່າໄປມາຫາສູ່ກັນກິນເຂົ້າເຮືອນໂດຍບໍ່ຄິດຄຳລາຄາມາແຕ່

ສະໄໝບັນພະບູລຸດ. ບັນຫາດັ່ງກ່າວນີ້ໄດ້ສະແດງອອກໃຫ້ເຫັນແຈ້ງໃນບົດວັນນະກຳພື້ນເມືອງລາວເຊິ່ງມີຫຼາຍໆ ເລື່ອງມີເນື້ອໃນເວົ້າເຖິງສ່ຽວລາວກັບລາວເທິງ. ສ່ຽວລາວກັບ “ປີດຽວ” ລາວສູງ (ເຜົ່າມົ້ງ). ສ່ຽວຜູ້ໂຕກັບສ່ຽວຜູ້ ລາວເຊິ່ງເປັນເລື່ອງມ່ວນຊື່ນທີ່ສ່ຽວເວົ້າໃສ່ກັນ (ເພາະຄວາມໝາຍຂອງຄຳ ແລະ ແນວຄວາມຄິດບໍ່ຄືກັນ) ໃນເວລາພົບປະໂອ້ລົມກັນ ແລະ ໄປຢ້ຽມຢາມຖາມຂ່າວກັນ ໃນບຸນງານປະເພນີຕ່າງໆດ້ວຍຄວາມຮັກແພງ ແລະ ມ່ວນຊື່ນນຳກັນ.

ຄຳວ່າ “ພີ່ນ້ອງ” ໃນສັງຄົມລາວມີຄວາມໝາຍເຊື່ອສາຍເຜົ່າພັນເຊິ່ງຜູກພັນກັນດ້ວຍຮີດຄອງປະເພນີ ການແຕ່ງດອງ ແລະ ຄວາມເຊື່ອເລື່ອງຜີແຖນໂດຍສະເພາະແມ່ນຜີບັນພະບູລຸດປະຈຳບ້ານ. ນອກຈາກນີ້, ຖ້າ ເປັນໝູ່ເພື່ອນສະໜິດແທ້ ເປັນສ່ຽວເປັນເຮືອນໄປມາຫາສູ່ກັນເປັນປະຈຳກໍມັກຈະຮຽກເອີ້ນວ່າແມ່ນພີ່ນ້ອງໄດ້. ໃນສະໄໝບູຮານ, ການແຕ່ງດອງກໍບົ່ງບອກເຖິງການກະທຳສຳພັນລະຫວ່າງກຸ່ມຄົນນີ້ກັບກຸ່ມຄົນອື່ນກໍຈະກວ້າງ ອອກ. ເພາະເຫດວ່າ, ຫຼັງຈາກແຕ່ງດອງກັນແລ້ວກໍກາຍເປັນບ້ານແກ່ວເມືອງດອງບ້ານພີ່ເມືອງນ້ອງ. ສັງຄົມ ລາວສະໄໝກ່ອນເພື່ອສະແດງເຖິງສາຍພົວພັນທີ່ມີການກະທຳສຳພັນລະຫວ່າງບ້ານຕໍ່ບ້ານ, ເມືອງຕໍ່ເມືອງ, ຕະ ຫຼອດຮອດນະຄອນ ຫຼື ອານາຈັກທີ່ຂຶ້ນຕໍ່ກັນກໍມັກຈະມອບ “ນາງ” ໃຫ້ແກ່ກັນ. ທັງນີ້ກໍເນື່ອງຈາກປະເພນີ ຄວາມເຊື່ອເລື່ອງແກ່ວດອງກັນ. ຖ້າເປັນນາຍບ້ານ, ເຈົ້າເມືອງ ຫຼື ເປັນເຈົ້າພະຍາມະຫາກະສັດໄດ້ແຕ່ງດອງ ກັບຍິງບ້ານໃດເມືອງໃດແລ້ວກໍໝາຍເຖິງການເຊື່ອມຄົນເຊື່ອມແຜ່ນດິນເຂົ້າຫາກັນ.

ນອກຈາກນີ້, ຄວາມເປັນພີ່ນ້ອງຍັງຜູກພັນດ້ວຍລະບົບຄວາມເຊື່ອກ່ຽວກັບຜີເຮືອນ ແລະ ຜີບ້ານ. ຕົວຢ່າງ: ລະບົບຄວາມເຊື່ອຜີເຈົ້າບ້ານ “ປູ່ກັນຫາສາລີ” ເຊິ່ງເປັນຜີບັນພະບູລຸດ (ຜີເຈົ້ານາຍ) ຂອງຊົນເຜົ່າໄທ ພວນຊຽງຂວາງ. ຊາວໄທພວນຫຼາຍແຫ່ງຍັງໄດ້ໃຫ້ຄວາມເຄົາລົບນັບຖື, ມີຄວາມຮຽກຮ້ອງ, ມີຄວາມຮູ້ສຶກວ່າເປັນ ພີ່ເປັນນ້ອງຮ່ວມເຊື່ອສາຍເຜົ່າພັນກັນເພາະຄວາມເຊື່ອເລື່ອງ “ຜີປູ່ກັນຫາສາລີ”, ພໍຮູ້ຈັກຢູ່ແຂວງຊຽງຂວາງໃນ ອາດີດກໍຈະມີຫຼາຍໆບ້ານໄດ້ມີຜີປູ່ກັນຫາສາລີປະຈຳບ້ານ ແຕ່ທີ່ຜີດັ່ງກ່າວໄດ້ຖືກລົບລ້າງໄປໃນຍຸກການຕໍ່ສູ້ປົດ ປ່ອຍຊາດ; ສຳລັບຄວາມຄິດຄວາມເຊື່ອດັ່ງກ່າວປະຊາຊົນຊຽງຂວາງຍັງຈື່ຈຳ ແລະ ເລົ່າສືບກັນມາຕໍ່ເສັ້ນລູກ ເສັ້ນຫຼານແຕ່ກໍຈົດຈາງໄປຫຼາຍແລ້ວ. ນອກຈາກນີ້, ຄວາມເຊື່ອເລື່ອງຜີບັນພະບູລຸດປູ່ກັນຫາສາລີກໍຍັງປາກົດ ຢູ່ ນຳຜີບ້ານບໍ່, ທ່າໂທມ, ທ່າວຽງ, ປາກຊັນ (ແຂວງບໍລິຄຳໄຊ). ຫຼາຍໝູ່ບ້ານໃນເຂດໂພນໂຮງ (ແຂວງວຽງ ຈັນ). ບ້ານສີຖານໃຕ້ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ບ້ານບໍ່, ໂພວິໄສ (ຈັງຫວັດໜອງຄາຍ, ປະເທດໄທ) ແລະ ບ້ານໝີນ້ອຍ, ໝີໄຫຍ່ເມືອງການຈະນະບູລີ(ປະເທດໄທ).

ຕົວຢ່າງ: ຜີເຈົ້າເມືອງບຶງເຂດໝາກນາວເໜືອແຂວງສະຫວັນນະເຂດໃນອາດີດຈະມີຜີເຈົ້າເມືອງບຶງ ເປັນຈຸດຮວມໃຫຍ່ຢູ່ທີ່ບ້ານໝາກນາວ. ປັດຈຸບັນນີ້ໄດ້ຂະຫຍາຍອອກໄປເປັນ 12 ບ້ານໃນເຂດດັ່ງກ່າວໄດ້ມີຜີ ຜີປະຈຳບ້ານ “ຜີເຈົ້າເມືອງບຶງ” ທັງໝົດ. ປະຊາຊົນເຂດນັ້ນກໍມີຄວາມຮູ້ສຶກວ່າເປັນຍາດຕິພີ່ນ້ອງເປັນ ເຜົ່າພັນ ອັນດຽວກັນ. ສະນັ້ນ, ຖ້າພວກເຮົາເບິ່ງໃນສາຍນີ້ກໍຈະເຫັນໄດ້ວ່າຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມລາວ” ກໍຈະກວ້າງ ຂວາງອອກໄປອີກຮູບແບບໜຶ່ງ.

ການເບິ່ງຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມລາວ” ຕາມເກນເວົ້າພາສາດຽວກັນ, ມີປະເພນີຮີດຄອງມີການກະທຳ ສຳພັນເປັນພີ່ເປັນນ້ອງ. ນອກຈາກຈະເຫັນຂອບເຂດ “ສັງຄົມລາວ” ມີຄວາມກວ້າງຂວາງສົມຄວນຄືໄດ້ກ່າວມາ ແລ້ວແຕ່ກໍມີຄວາມຮູ້ສຶກຄັບແຄບຢູ່ໃນກຸ່ມຄົນທີ່ຢູ່ຕາມລຳພັງແຍກຂາດຈາກຜູ້ອື່ນບໍ່ມີການຄົບຄ້າສະມາຄົມຄິດຕໍ່ ກັບພາຍນອກ, ມີຄວາມເປັນອິດສະຫຼະບໍ່ຢູ່ໃນການປົກຄອງໃຜ ແລກໍບໍ່ແຜ່ອຳນາດໄປເໝືອນກຸ່ມອື່ນ. ຄົນກຸ່ມນີ້ ສ່ວນຫຼາຍແມ່ນຊຸມຊົນ, ຊົນເຜົ່າໃນເຂດພູດອຍທີ່ຢູ່ຫ່າງໄກສອກຫຼີກທຳມາຫາກິນລ້ຽງຊີວິດຕົນເອງ ໂດຍທຳມະ ຊາດບໍ່ໄດ້ຄ້າຂາຍແລກປ່ຽນຜົນຜະລິດກັບຄົນກຸ່ມອື່ນ. ຫາກຈະນັບຊຸມຊົນອື່ນເຂົ້າເປັນພວກພ້ອງດຽວກັນໄດ້ກໍ ຕ້ອງເປັນຊຸມຊົນທີ່ມີຄວາມກ່ຽວຂ້ອງສຳພັນເປັນຍາດມິດກ່ຽວດອງກັນເທົ່ານັ້ນ.

1.2. ຂອບເຂດສັງຄົມລາວກຳນົດດ້ວຍອຳນາດການປົກຄອງໃນປັດຈຸບັນ.

ຂອບເຂດສັງຄົມລາວກຳນົດດ້ວຍອຳນາດການປົກຄອງໃນປັດຈຸບັນ ແມ່ນຂອບເຂດສັງຄົມລາວຕາມແຜນທີ່ຊາຍແດນທີ່ໄດ້ກຳນົດໄວ້ໃນກົດໝາຍລະຫວ່າງຊາດ, ວ່າດ້ວຍປະເທດສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ ເຊິ່ງໄດ້ປະກາດເປັນເອກະລາດໃນວັນທີ 2 ທັນວາປີ 1975 ເປັນຕົ້ນມາ. ແມ່ນວ່າ, ກຸ່ມຄົນຕ່າງໆ ໃນປະເທດສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ ປະກອບດ້ວຍຫຼາຍຊົນເຜົ່າຄືຖ້າແບ່ງຕາມຕະກຸນພາສາມີ 4 ຕະກຸນພາສາ, ໃນນັ້ນມີ 49 ເຜົ່າຊົນທີ່ມີຮີດຄອງປະເພນີແຕກຕ່າງກັນ, ມີພາສາຄຳເວົ້າແຕກຕ່າງກັນ, ບາງກຸ່ມຊົນເຜົ່າສ່ວນໜ້ອຍກໍ່ມີພາສາຄ້າຍຄືກັນ ຫຼື ເວົ້າພຽງກັນໄປກໍ່ນັບວ່າເປັນຄົນລາວຢູ່ຮ່ວມສັງຄົມລາວດຽວກັນ. ເພາະວ່າກຸ່ມຊົນເຜົ່າເຫຼົ່ານັ້ນມີຄວາມກ່ຽວຂ້ອງສຳພັນກັນໃນຖານະເປັນພົນລະເມືອງຂອງປະເທດຊາດດຽວກັນ, ມີພັກ-ລັດຖະບານດຽວກັນ, ມີປະທານປະເທດ ແລະມີຜູ້ແທນດິນອັນດຽວກັນ. ຖ້າຂ້າມພົມແດນປະເທດໄປ ຫຼືຂ້າມນ້ຳຂອງໄປພາກອີສານ ແມ່ນວ່າມີພາສາຄວາມເວົ້າ, ມີຮີດຄອງປະເພນີອັນດຽວກັນ, ມີການກະທຳສຳພັນກ່ຽວຂ້ອງກັນດ້ວຍການຄ້າຂາຍ, ດ້ວຍການແຕ່ງດອງ ແລະ ສາຍສຳພັນທາງສາຍເລືອດທີ່ມີເຊື້ອສາຍເຜົ່າພັນດຽວກັນກໍ່ຕາມ, ບໍ່ສາມາດນັບເປັນ “ສັງຄົມລາວ” ໄດ້. ທັດສະນະດັ່ງກ່າວນີ້ແຕກຕ່າງກັບທັດສະນະຂອງນັກວິຊາການທາງດ້ານພາສາສາດ, ຊາດພັນວິທະຍາ, ມະນຸດວິທະຍາ ໃຫ້ຂໍ້ສັງເກດວ່າຄົນໄທ, ຄົນລາວ, ຄົນໄທ 12 ບັນນາ (ຍູນານ) ແລະຄົນຈ້ວງທີ່ຢູ່ເຂດກວາງຊີ (ປະເທດຈີນ), ເຂດປົກຄອງຕົນເອງພາກຕາເວັນອອກສຽງເໜືອຂອງສາທາລະນະລັດປະຊາຊົນຫວຽດນາມ ແລະ ກຸ່ມຄົນທີ່ອາໄສຢູ່ເຂດອັດສຳຂອງອິນເດຍກໍ່ລ້ວນແຕ່ແມ່ນເຊື້ອຊາດເຜົ່າອັນດຽວກັນເພາະພື້ນຖານທາງພາສາ ແລະ ວັດທະນະທຳອັນດຽວກັນ.

ເນື່ອງຈາກຄວາມເຂົ້າໃຈຂອງຄົນທົ່ວໄປທີ່ບໍ່ແມ່ນ ວິຊາການທາງພາສາສາດ ແລະ ຊາດພັນວິທະຍາມີຍົມກຳນົດຂອບເຂດສັງຄົມຂອງຕົວເອງໃນສະໄໝນີ້ຕາມກຸ່ມອຳນາດການປົກຄອງ. ດັ່ງນັ້ນ, ແມ່ນວ່າຢູ່ໃນກຸ່ມຊາດພັນດຽວກັນແຕ່ຖ້າຢູ່ໃນເຂດອຳນາດການປົກຄອງຕ່າງກັນຢູ່ຄົນລັດ, ຄົນປະເທດກໍ່ຕ້ອງນັບແຍກເປັນຄົນລະສັງຄົມ. ກົງກັນຂ້າມເຖິງວ່າມີພາສາ ແລະ ວັດທະນະທຳແຕກຕ່າງກັນເວົ້າບໍ່ເຂົ້າໃຈກັນແຕ່ນອນຢູ່ໃນອານາເຂດຂອງປະເທດດຽວກັນ, ມີອຳນາດການປົກຄອງອັນດຽວກັນກໍ່ນັບວ່າເປັນສັງຄົມດຽວກັນ. ຍ້ອນແນວນີ້, “ສັງຄົມລາວ” ຕາມເກນນີ້ຈິ່ງມີຂອບເຂດກວ້າງອອກໄປເຊິ່ງກວມເອົາຫຼາຍຊົນເຜົ່າເຂົ້າມາເປັນສັງຄົມລາວທີ່ມີທີ່ຕັ້ງອານາເຂດ, ມີອຳນາດການປົກຄອງຂອງພັກ-ລັດຖະບານສາທາລະນະລັດປະຊາທິປະໄຕປະຊາຊົນລາວໃນປັດຈຸບັນເປັນສຳຄັນ.

1.3. ຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວທີ່ກຳນົດຕາມແງ່ພູມສາດແລະປະຫວັດສາດ.

ໃນແງ່ພູມສາດສະໄໝປັດຈຸບັນ “ສັງຄົມລາວ” ມີຂອບເຂດຄວບຄຸມບໍລິເວນທີ່ມີກຸ່ມຄົນອາໄສຢູ່ຫຼາຍກຸ່ມເຊື້ອຊາດທີ່ນອກຈາກກຸ່ມເຊື້ອຊາດລາວ. ກຸ່ມເຊື້ອຊາດຕ່າງໆໃນລາວປັດຈຸບັນເຊິ່ງປະກອບດ້ວຍ 6 ຕະກຸນພາສາທີ່ມີພາສາເວົ້າ, ມີຮີດຄອງປະເພນີເປັນລັກສະນະສະເພາະຂອງຄົນເອງ ແລະ ມີທີ່ຕັ້ງບ້ານ, ເຮືອນແຈກຢາຍກັນຢູ່ທົ່ວທຸກພາກຂອງປະເທດລາວ. ກຸ່ມຄົນເຫຼົ່ານີ້ມີຖານະເປັນພົນລະເມືອງ, ເປັນສະມາຊິກຂອງສັງຄົມລາວດ້ວຍສິດທິແລະໜ້າທີ່ສະເໝີກັນ.

ຖ້າເບິ່ງຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມລາວ” ໃນແງ່ປະຫວັດສາດ. ໜ່ວຍບໍລິຫານປົກຄອງທີ່ນັບເປັນປະເທດໃນປັດຈຸບັນໄດ້ສືບຕໍ່ມາຈາກອານາຈັກລາວລ້ານຊ້າງ ທີ່ມີອານາເຂດກວ້າງໃຫຍ່ໄພສານ ເຊິ່ງໄດ້ກໍ່ຕັ້ງຂຶ້ນເມື່ອປະມານຄ.ສ 1357 ແລະ ມີອານາເຂດກວມເອົາບັນດາເຊື້ອຊາດລາວ ແລະ ເຜົ່າອື່ນໆທີ່ດຳລົງຊີວິດຢູ່ບໍລິເວນ

ປະເທດລາວປັດຈຸບັນ ກັບຈັງຫວັດຕ່າງໆທາງພາກຕາເວັນອອກສຽງເໜືອ (ອີສານ) ຂອງປະເທດໄທ (ປັດຈຸບັນ). ເປັນເວລາເກືອບ 400 ປີ ທີ່ບັນດາເຊື້ອຊາດເຫຼົ່ານີ້ໄດ້ ຢູ່ໃຕ້ອຳນາດການປົກຄອງດຽວກັນ, ມີປະເທດຊາດອັນດຽວກັນຄືອານາຈັກລາວລ້ານຊ້າງ. ພົນລະເມືອງໃນອານາຈັກລາວລ້ານຊ້າງ ໂດຍສ່ວນໃຫຍ່ກໍ່ແມ່ນຊົນເຜົ່າລາວ (ຄົນເຊື້ອຊາດລາວ) ໃຊ້ພາສາລາວ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວ. ຍ້ອນແນວນີ້ປັດຈຸບັນນີ້, ຄົນໄທອີສານຈຶ່ງມີພາສາ, ຮີດຄອງປະເພນີ, ວັດທະນະທຳຕ່າງໆເກືອບເວົ້າໄດ້ວ່າຄືກັນກັບພາສາລາວ, ຮີດຄອງປະເພນີວິຖີຊີວິດແບບຄົນລາວໃນປະເທດລາວທັງໝົດ.

ນອກຈາກນີ້, ຖ້າເບິ່ງເລິກເຂົ້າໄປໃນແງ່ປະຫວັດສາດຈະພົບວ່າຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມລາວ” ໃນອາດີດຈະມີຄວາມກວ້າງຂວາງອອກໄປອີກ ຄືຈະມີອານາເຂດກວມເອົາບໍລິເວນທີ່ຕັ້ງຂອງສອງອານາຈັກລ້ານຊ້າງ ແລະ ລ້ານນາ (ທີ່ຢູ່ຕອນເໜືອຂອງປະເທດໄທປັດຈຸບັນ) ຊຶ່ງເປັນຄົນເຊື້ອຊາດດຽວກັບເຊື້ອຊາດລາວປັດຈຸບັນ. ສອງອານາຈັກນີ້ເຄີຍມີການກະທຳສຳພັນເຊິ່ງກັນ ແລະກັນເພາະເປັນພື້ນຖານເຊື້ອສາຍປູ່ເຈົ້າລາວຈົກ, ມີກົກເຄົ້າມາຈາກເຊື້ອຊາດອ້າຍລາວ, ເຄີຍເປັນບ້ານພີ່ເມືອງນ້ອງ, ເປັນບ້ານແກ່ວເມືອງດອງກັນຫຼາຍຊົ່ວອາຍຸຄົນ. ເຊື້ອກະສັດລາວລ້ານຊ້າງກໍ່ໄດ້ແຕ່ງງານກະສັດລາວລ້ານນາຫຼາຍພະອົງ. ຍິ່ງໄປກວ່ານັ້ນ, ອານາຈັກລາວລ້ານຊ້າງແລະລ້ານນາກໍ່ເຄີຍມີຜູ້ປົກຄອງບໍລິຫານອົງດຽວກັນຄືເຈົ້າພະຍາເສດຖາທິລາດ ແລະ ສອງອານາຈັກນີ້ກໍ່ຜູກກັນດ້ວຍລະບົບຄວາມເຊື້ອຜີແຖນ ແລະ ຜີນາກ (ຜີນາກ ຫຼື ພະຍານາກ).

ບົດວິທະຍານິພົນຄວາມເຊື້ອເລື່ອງນາກໃນຂະບວນການເຮັດນາ (ຄຳຜຸຍ ພົນລີຊາ, 2000 ໄດ້ຂຽນໄວ້ວ່າ: ພະເຈົ້າໄຊເສດຖາທິລາດເກີດໃນເດືອນອ້າຍ, ຕາມຄວາມເຊື້ອຂອງຄົນລາວເດືອນອ້າຍແມ່ນເດືອນຈຽງ. ເດືອນຈຽງເປັນເດືອນສະໜອງແຜ່ນດິນຄື ມີປະເພນີພິທີກຳຄຳຟ້າຟ້າແຜ່ນດິນໃນເດືອນຈຽງຜູ້ເປັນເຈົ້າແຜ່ນດິນຕາມລະບົບຄວາມເຊື້ອເລື່ອງຜີແຖນແມ່ນພະຍານາກ. ເມື່ອພະເຈົ້າໄຊເສດຖາທິລາດເກີດໃນເດືອນຈຽງ ເຊິ່ງເປັນເດືອນຂອງພະເຈົ້າແຜ່ນດິນ (ພະຍານາກ). ດັ່ງນັ້ນ, ພະເຈົ້າໄຊຍະເສດຖາທິລາດຜູ້ມີສາຍເລືອດຂອງຄົນລາວສອງອານາຈັກ (ລ້ານນາ ແລະ ລ້ານຊ້າງ) ຈຶ່ງປະສູດອອກມາ ເພື່ອເປັນເຈົ້າແຜ່ນດິນໂດຍສະເພາະ. ຈາກນັ້ນຈຶ່ງເຮັດໃຫ້, ພະເຈົ້າໄຊເສດຖາທິລາດມີຄວາມສາມາດເປັນເຈົ້າແຜ່ນດິນທີ່ກວ້າງໃຫຍ່ ເຊິ່ງຮວມເອົາສອງອານາຈັກໃຫຍ່ ທີ່ຕັ້ງຢູ່ທາງຕອນເໜືອຂອງເຂດອາຊີຕາເວັນອອກສຽງໃຕ້ ໄດ້ແກ່ອານາຈັກລ້ານຊ້າງ ແລະ ລ້ານນາ. ສອງອານາຈັກນີ້ຕ່າງກໍ່ໄດ້ຝາກຮ່ອງຮອຍຄວາມຜູກພັນໃກ້ຊິດກັນເອົາໄວ້ໃນຕຳນານເກົ່າແກ່. ໂດຍມີຕົ້ນ ເຄົ້າຂອງການກຳເນີດທັງສອງອານາຈັກ ຈາກການຂຸດຄົ້ນແຜ່ນ ດິນ ແລະ ສາຍນ້ຳຂອງພະຍານາກແລ້ວໄດ້ສ້າງບ້ານແປງເມືອງຂຶ້ນເກີດກາຍເປັນສອງອານາຈັກທີ່ສຳຄັນຄືລ້ານຊ້າງ ແລະ ລ້ານນາ. ດັ່ງຄຳກອນກ່າວເຖິງສອງອານາຈັກທີ່ມີຄວາມກ່ຽວຂ້ອງ ກັບພະຍານາກ ກ່າວເອົາໄວ້ດັ່ງນີ້:

“ສອງມະຫາອານາຈັກສັກສິດ
ໜຶ່ງສີສັດຕະນາກວຽງຈັນໂຮງ
ຄືສີສັດຕະນາກຄະນະທຸດ
ເປັນສາຍນຳຕຳນານຕະຄອນ
ປູ່ເຈົ້າລາວຈົກແຕ່ປາງກ່ອນ
ແລສຸວັນໂຄມຄຳຕຳນານທ່າ
ມຶງມະຫາອານາຈັກແຫ່ງວຽງຊຽງ
ສອງມະຫາອານາຈັກສັກສິດ
ທ່ຽງໝອມຍຸກທອງຂອງແຜ່ນດິນ

ສອງນາກເນລະມິດເປັນລຳຂອງ
ສອງທຸດນາກໂຍ່ງແຜ່ນດິນ
ເຂ່ນຂຸດຄວັກແດນແຜ່ນສິງຫິນ
ສິງຫິນວັດບວນວຽງກວ້າງ
ຈວບຫີລັນເງິນຍາງສະຫວ່າງວຽງ
ເຊື້ອມລ້ານນາລ້ານຊ້າງເປັນຢ່າງດຽວ
ສ່ວຍສະບຽງລ້ຽງຟ້າລ້ຽງແຜ່ນດິນ
ອາລິຍະທຳສຳລິດທັງສາດຕະສິນ
ຖະເຫຼິງຖິ່ນລ້ານນາລ້ານຊ້າງນິລັນດອນ”

ການບັນລະຍາຍຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວຕາມເກນຕ່າງໆ ທີ່ກ່າວມານັ້ນກໍເພື່ອຄວາມເຂົ້າໃຈບັນຫາຂອງການກຳໜົດຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວ. ລັກສະນະ ຫຼື ຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມລາວ” ທີ່ຈະສຶກສາຄົ້ນຄວ້າໃນຊຸດວິຊາລາວສຶກສານີ້ແມ່ນວ່າຈະລົງເລິກສຶກສາສະເພາະ “ສັງຄົມລາວ” ໃນຂອບເຂດປະເທດ ສາທາລະນະລັດປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວປັດຈຸບັນນີ້ກໍຕາມ ແຕ່ມັນກໍຈະມີຄວາມຈຳເປັນທີ່ຈະຕ້ອງກ່ຽວຂ້ອງກັບກຸ່ມເຊື້ອສາຍຄົນລາວທີ່ຢູ່ນອກຂອບເຂດປະເທດລາວໂດຍສະເພາະແມ່ນລາວອີສານ. ເນື່ອງຈາກ “ສັງຄົມລາວ” ປັດຈຸບັນ ໄດ້ສືບເນື່ອງມາຈາກອານາຈັກລາວລ້ານຊ້າງແມ່ນວ່າຂອບເຂດທາງດ້ານເນື້ອທີ່ການປົກຄອງຈະແຄບເຂົ້າແຕ່ມໍລະດົກທາງດ້ານວັດທະນະທຳຮີດຄອງປະເພນີ, ວິຖີຊີວິດຂອງຄົນລາວຍັງສືບທອດຈາກມໍລະດົກຂອງປະເທດລ້ານຊ້າງໃນອາດີດທັງໝົດ. ພ້ອມກັນນັ້ນ, ປະເທດລ້ານຊ້າງພັດມີການກະທຳສຳພັນໃກ້ສຸດກັບປະເທດລ້ານນາໃນອາດີດ. ດັ່ງນັ້ນ, ມໍລະດົກທາງວັດທະນະທຳທີ່ “ສັງຄົມລາວ” ນຳມາໃຊ້ໃນປັດຈຸບັນມັນກໍຈະມີສ່ວນກ່ຽວຂ້ອງສຳພັນກັນຢ່າງສະໝິດແໝ້ນ.

ການກຳໜົດຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມລາວ” ຕາມຍຸກສະໄໝຂອງປະຫວັດສາດກໍຈະມີຂອບເຂດທີ່ແຕກຕ່າງກັນຕາມແຕ່ລະສະໄໝ. ດັ່ງນັ້ນ, ນັກວິຊາການທີ່ຈະບັນລະຍາຍລັກສະນະ “ສັງຄົມລາວ” ຈຶ່ງພົບບັນຫາວ່າຈະລະບຸໃຫ້ຮູ້ຂອບເຂດໃຫ້ຊັດເຈນໄດ້ແນວໃດ? ເຖິງຢ່າງໃດກໍຕາມ, ການກຳໜົດຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວແບບຄ່າວໆ ໄວ້ລ່ວງໜ້າດັ່ງທີ່ໄດ້ກ່າວມານີ້ກໍຈະຊ່ວຍຄວາມເຂົ້າໃຈກ່ຽວກັບຂອບເຂດຂອງ “ສັງຄົມລາວ” ໄວ້ໃນລະດັບໃດໜຶ່ງແລ້ວຈະເຮັດໃຫ້ມີຄວາມເຂົ້າໃຈເຖິງຂອບເຂດ ແລະ ລັກສະນະຂອງວັດທະນະທຳລາວໃນຂັ້ນຕໍ່ໄປ.

2. ແນວຄວາມຄິດ (ບ່ອນອີງ) ໃນການສຶກສາລັກສະນະຂອງວັດທະນະທຳລາວ.

“ວັດທະນະທຳລາວ” ມີຄວາມໝາຍເປັນແບບຢ່າງທີ່ກຸ່ມຄົນ ຫຼື ສັງຄົມລາວກຳນົດຂຶ້ນ ແລະ ຍຶດຖືຮ່ວມກັນເຊິ່ງປະກອບດ້ວຍວັດຖຸອຸປະກອບ, ເຄື່ອງມືເຄື່ອງໃຊ້, ລະບຽບກົດເກນ, ແບບແຜນວິທີການ, ຄວາມຄິດ, ຄວາມເຊື່ອ, ຄວາມມັກ, ຄວາມເພິ່ງພໍໃຈ, ຄຸນຄ່າ ແລະ ອຸດົມການທີ່ຄົນພາຍໃນ “ສັງຄົມລາວ” ຮ່ວມຮູ້, ຮ່ວມຮັບ ແລະ ຮ່ວມໃຊ້ ເພື່ອການຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນກຸ່ມສັງຄົມລາວທີ່ມີລັກສະນະສະເພາະສາມາດແຍກຈາກກຸ່ມອື່ນໄດ້. ດັ່ງນັ້ນ, ຖ້າສາມາດກຳໜົດຂອບເຂດຂອງສັງຄົມໄດ້ກໍສາມາດບັນລະຍາຍລັກສະນະຂອງວັດທະນະທຳໄດ້.

“ສັງຄົມລາວ” ໃນຍຸກສະໄໝປັດຈຸບັນແມ່ນວ່າຈະເປັນສັງຄົມນ້ອຍ ເພາະເປັນປະເທດນ້ອຍມີພົນລະເມືອງໜ້ອຍ ເມື່ອປຽບກັບປະເທດໃຫຍ່, ມີພົນລະເມືອງໜ້ອຍ. ແຕ່ວ່າປະເທດລາວກໍສາມາດສະແດງແບບຢ່າງການດຳລົງຊີວິດຂອງຄົນລາວໃຫ້ພິຈາລະນາ ແລະ ບັນລະຍາຍກ່ຽວກັບວັດທະນະທຳໄດ້ທຸກດ້ານ, ທຸກເລື່ອງເຊັ່ນ: ພາສາທີ່ໃຊ້ຊື່ສານ, ປັດໃຈ 4 ຂອງການດຳເນີນຊີວິດ, ເຄື່ອງມືໃຊ້ສຳລັບການປະກອບອາຊີບຕະຫຼອດຮອດອຸປະກອນການຫຼິ້ນພື້ນເມືອງເຊັ່ນ: ສິລະປະດົນຕີ, ການຂັບລຳທ້ອງຖິ່ນ. ກິນເກນ ແລະ ວິທີການໃຊ້ການຜະລິດການບໍລິໂພກ, ແບບແຜນການຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນຄອບຄົວ ແລະ ເຄືອຍາດ. ການຄົມມະນາຄົມກັບໝູ່ເພື່ອນ, ການບໍລິຫານການຄຸ້ມຄອງ, ຄວາມຄິດ, ຄວາມເຊື່ອ, ຄຳນິຍົມ, ອຸດົມການ. ລວມ ທັງສາສະໜາ, ປັດຊະຍາຊີວິດ ແລະ ສິລະປະທັງໝົດທີ່ກ່າວມານີ້ຄືສ່ວນປະກອບທີ່ສຳຄັນຂອງວັດທະນະທຳລາວ.

2.1. ແຫ່ງຂໍ້ມູນວັດທະນະທຳລາວໃນອາດີດ.

ວັດທະນະທຳລາວໃນອາດີດໂດຍຜ່ານຫຼັກຖານການບັນທຶກດ້ວຍພາສາເຊັ່ນ: ພາສາລາວ, ພາສາໄທ, ຂອມ ຫຼື ບາລີ, ສັນສະກາດທີ່ຂຽນເປັນຂໍ້ຄວາມໃນພົງສາວະດານ, ຕຳນານຂອງຄົນລາວ ຫຼື ການບັນທຶກຂອງ

ຊົນຊາດອື່ນເຊັ່ນຈີນ, ພະມ້າ ແລະ ປະເທດອື່ນໆ ບໍ່ໄດ້ກ່າວເຖິງວິຖີຊີວິດ ແລະ ບັນລະຍາຍລັກສະນະຂອງ ວັດທະນະທຳລາວໂດຍລະອຽດ ແລະ ທຸກຍຸກສະໄໝໄດ້ສົມບູນ. ຖ້າມີສ່ວນໃຫຍ່ກໍເປັນເລື່ອງຂອງຜູ້ບໍລິຫານ ປົກຄອງບ້ານເມືອງເຊັ່ນ: ເຈົ້າພະຍາມະຫາກະສັດ ແລະ ພຸດທະສາສະໜາເປັນສ່ວນໃຫຍ່ເພາະວ່າທຳນຽມປະ ເພນີ, ຊີວິດການເປັນຢູ່ຂອງປະຊາຊົນທົ່ວໄປກໍເປັນເລື່ອງທຳມະດາປະຊາຊົນຄົນລາວໄດ້ຄຸ້ນເຄີຍບໍ່ເຫັນຄວາມ ສຳຄັນ ຫຼື ຈຳເປັນອັນໃດ. ອາໄສການບັນທຶກຂອງຊາວຕ່າງຊາດເຊັ່ນ: ພໍ່ຄ້າຊາວຂາຍ, ນັກບວດ, ນັກສຳຫຼວດ, ນັກທ່ອງທ່ຽວ ແລະ ນັກການທູດທີ່ໄດ້ເດີນທາງເຂົ້າມາເຫັນສະພາບຊີວິດ ແລະ ວັດທະນະທຳຂອງລາວກໍເກີດມີ ຄວາມສົນໃຈແປກໃຈ ແລະ ໄດ້ບັນທຶກເອົາໄວ້ ແຕ່ກໍມີຈຳນວນບໍ່ຫຼາຍ. ຢ່າງໃດກໍຕາມແຫຼ່ງຂໍ້ມູນຂອງການ ບັນທຶກເປັນພາສາໄວ້. ທຸກຢ່າງລ້ວນແຕ່ມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ຄົນລາວຮຸ່ນຕໍ່ມາ ເພື່ອນຳໄປສຶກສາຄົ້ນຄວ້າເຖິງຮາກ ເຫງົ້າຂອງວັດທະນະທຳລາວ.

ການສຶກສາລັກສະນະວັດທະນະທຳລາວ ໃນອາດີດຍັງພົວພັນກັບປະຫວັດສາດ ແລະ ວັນນະຄະດີເຊັ່ນ ບົດກວີ, ບົດປະພັນ ໄດ້ບັນລະຍາຍໄວ້ໃນແຕ່ລະຍຸກສະໄໝວ່າ ຈະມີເຄົ້າພໍ້ໃຫ້ຄົດເຫັນພາບຊີວິດການເປັນຢູ່ ແລະ ແບບຢ່າງການດຳລົງຊີວິດຂອງຜູ້ຄົນໃນສະໄໝຕ່າງໆ. ເຖິງແມ່ນວ່າ, ບົດວັນນະຄະດີເປັນບົດເລື່ອງບາງ ຄັ້ງເປັນພຽງຈິນຕະນາການແຕ່ສົມມຸດຂຶ້ນໂດຍບໍ່ກົງກັບຄວາມເປັນຈິງປານໃດ. ນອກຈາກແຫຼ່ງຂໍ້ມູນປະເພດວັນ ນະກຳທີ່ບັນລະຍາຍແຕ້ມຮູບພາບ, ແກະສະລັກກັບຮູບປັ້ນປະຕິມະກຳ, ສິລະປະຕ່າງໆຂອງແຕ່ລະສະໄໝກໍ ລ້ວນແຕ່ເປັນແຫຼ່ງຂໍ້ມູນສາມາດສະແດງທຳນຽມປະເພນີຊີວິດຄວາມເປັນຢູ່ຂອງຄົນໄດ້ສ່ວນໃດສ່ວນໜຶ່ງ.

ຮ່ອງຮອຍຂອງວັດທະນະທຳຈາກຫຼັກຖານໂບຮານຄະດີທີ່ເປັນວັດຖຸເຊັ່ນສະຖາປັດຕະຍະກຳ, ສິລະປະ, ຫັດຖະກຳ ແລະ ອື່ນໆທີ່ຍັງຄົງຄ້າງໄວ້ກໍເປັນຂໍ້ມູນສຳຄັນສຳລັບການຮຽນຮູ້ປະຫວັດສາດ ແລະ ວັດທະນະ ທຳຂອງມະນຸດໃນເລື່ອງນັ້ນໆ. ນອກຈາກນັ້ນ, ໃບລານຄະດີຍັງສາມາດສັນນິຖານຈາກຊາກວັດຖຸທີ່ເປັນຮູບທຳ ໄປເຖິງທຳນຽມປະເພນີ ຫຼື ຄວາມເຊື່ອທີ່ເປັນນາມທຳມາປະກອບອະທິບາຍຈົນເກີດພາບຂອງສັງຄົມວັດທະນະ ທຳຂອງເຈົ້າຂອງຊາກວັດຖຸນັ້ນຂຶ້ນມາ.

ຕົວຢ່າງ: ການສຶກສາຂອງນັກໂບຮານຄະດີກ່ຽວກັບແຜນຝັງຂອງຊາກວິຫານ ອາດສັງເກດຂໍ້ມູນພື້ນ ຖານໄດ້ຫຼາຍຢ່າງເຊັ່ນ: ການສັງເກດທິດທາງການປັ້ນໜ້າຂອງວິຫານສະແດງຄວາມເຊື່ອໃນທິດ ແລະ ເທບ ພະເຈົ້າ. ຮູບຊົງຂອງວິຫານສະແດງຄວາມເຊື່ອໃນສູນກາງ ຂອງຈັກກະວານ ຫຼື ຄວາມບັນດານໃຈຈາກພະຜູ້ ເປັນເຈົ້າ. ຂະໜາດຂອງສິ່ງກໍ່ສ້າງສະແດງປະສິດທິພາບຂອງການຈັດລະບົບແຮງງານ ແລະ ການບໍລິຫານ ປົກຄອງ. ລວດລາຍສິ່ງປະດິດສະແດງລະດັບຄວາມສາມາດທາງເທັກນິກວິທີຂອງຊ່າງ ແລະ ຫຼັກສູນທະວີຍະ ສາດຂອງສິນລະປິນ. ການສັນນິຖານຂໍ້ຄວາມປະກອບເຊັ່ນນີ້ອາດຖືກ ຫຼື ຜິດກໍໄດ້ແລ້ວແຕ່ມີຫຼັກການທີ່ສົມ ເຫດສົມຜົນກັບຫຼັກຖານອື່ນທີ່ສະໜັບສະໜູນພຽງພໍ ແລະ ເຊື່ອຖືໄດ້.

ເລື່ອງລາວການດຳລົງຊີວິດຂອງຜູ້ຄົນທີ່ເປັນສາມັນຊົນສ່ວນຫຼາຍບໍ່ໄດ້ມີການບັນລະຍາຍ ຫຼື ບັນທຶກ ໄວ້ເປັນວັດຖຸທີ່ໝັ້ນຄົງຖາວອນເໝືອນໂບດ ຫຼື ວິຫານທາງສາສະໜາ ຫຼື ປະສາດລາຊະວັງ. ເຄື່ອງໃຊ້ໄມ້ສອຍ ທີ່ເຫັນວ່າດີມີຮ່ອງຮອຍໄດ້ຍາວນານແດ່ກໍເຫັນໄດ້ແກ່ພະສະນະທີ່ເປັນເຄື່ອງປັ້ນດິນເຜົາ; ສ່ວນເຄື່ອງໃຊ້ໄມ້ສອຍ ທີ່ເຮັດດ້ວຍໄມ້ ຫຼື ຫວາຍກໍຖືກເພພັງໄປກັບການເວລາ. ດັ່ງນັ້ນ, ການສຶກສາຂໍ້ມູນດັ່ງກ່າວນີ້ຈິງອາໄສແນວ ທາງຂອງຄະຕິຊົນວິທະຍາຄືສຶກສາດ້ວຍການປຽບທຽບ ຫຼື ສັນນິຖານຍ້ອນກັບຈາກສັງຄົມສະໄໝປະຈຸບັນສູ່ສັງ ຄົມອາດີດດ້ວຍວິທີຊອກຫາຊຸມຊົນໃດໜຶ່ງທີ່ຢູ່ໂດດດ່ຽວ, ຫ່າງໄກຊອກຫຼັກບໍ່ມີຖະໜົນທົນທາງ, ໄຟຟ້າ, ນ້ຳປະ ປາ ແລະ ອື່ນໆ. ຜູ້ຄົນໃນຊຸມຊົນກໍຢູ່ກັນຢ່າງນີ້ມາແຕ່ສະໄໝພໍ່ແມ່ບູຢາຕາຍາຍບໍ່ໄດ້ປ່ຽນແປງ. ການສຶກສາຈະ ຍ້ອນຫຼັງກັບໄປໄດ້ເທົ່າໃດນັ້ນກໍອາໄສຄຳບອກເລົ່າຢືນຍັນຂອງຄົນທີ່ຍັງມີຊີວິດຢູ່ເປັນຜູ້ຊ່ວຍກຳນົດ. ການສຶກສາ ດ້ວຍການປຽບທຽບແບບນີ້ອາດຈະຖືກ ຫຼື ຜິດກໍໄດ້ເພາະບໍ່ໄດ້ມີຫຼັກຖານບັນທຶກທີ່ແນ່ນອນ. ແຕ່ວ່າການສຶກສາ

ແບບນີ້ກໍ່ຊ່ວຍບັນລະຍາຍລັກສະນະວັດທະນະທຳໃນອາດິດໄດ້ສ່ວນໃດສ່ວນໜຶ່ງເທົ່ານັ້ນ ຄວາມຖືກຕ້ອງແໜ້ນ ຍ່າຈະມີໄດ້ພຽງໃດນັ້ນແມ່ນຂຶ້ນກັບຫຼັກການໃນການວິເຄາະສັນນິຖານ ແລະ ເຫດຜົນຂອງຂໍ້ມູນທີ່ເກັບ ແລະ ລວບລວມໄດ້ມາສະໜັບສະໜູນຄວາມເປັນໄປໄດ້ໃນແຕ່ລະເລື່ອງ.

2.2. ລັກສະນະວັດທະນະທຳລາວມີລັກສະນະລະດັບຊັ້ນຄົນ ແລະ ກຸ່ມອາຊີບ.

ຈາກຄວາມໝາຍຂອງ “ວັດທະນະທຳ” ແມ່ນແບບຢ່າງການດຳລົງຊີວິດຂອງຄົນທຸກຊັ້ນຄົນໃນສັງຄົມ. ດັ່ງນັ້ນ, ການຈະບັນລະຍາຍລັກສະນະຂອງສັງຄົມລາວຈຶ່ງຕ້ອງລວມເຖິງການດຳລົງຊີວິດຂອງຄົນທຳມະດາທົ່ວໄປ. ແຕ່ວ່າ, ເງື່ອນໄຂການດຳເນີນຊີວິດ ແລະ ວິຖີການດຳເນີນຊີວິດຂອງສາມັນຊົນທົ່ວໄປພັດມີລັກສະນະແຕກຕ່າງຈາກຊັ້ນຄົນທີ່ມີຖານະທາງສັງຄົມ. ຄວາມແຕກຕ່າງດ້ານຖານະທາງສັງຄົມໝາຍເຖິງການມີຊັບພະຍາກອນ, ກຽດສັກສີຕາມໜ້າທີ່ ແລະ ຕຳແໜ່ງທາງສັງຄົມ.

ຕົວຢ່າງ: ຜູ້ທີ່ມີຊັບພ້ອມຍ່ອມມີອຸປະກອນວິຖີການດຳເນີນຊີວິດບໍ່ຫຼາຍ, ພູມເພື່ອຍໃຊ້ແຕ່ຂອງດຶງແພງງ່າຍຄົນມີຊັບຫຼາຍ. ແບບວິຖີຊີວິດຂອງຜູ້ມີກຽດສັກສີ ແລະ ຕຳແໜ່ງໜ້າທີ່ທາງສັງຄົມສູງກໍ່ຈະຕ່າງກັບປະຊາຊົນທຳມະດາສາມັນ.

ການສຶກສາລັກສະນະວັດທະນະທຳລາວໃຫ້ຊັດເຈນ ຈຶ່ງຕ້ອງລະບຸຈຳແນກຕາມລະດັບຊັ້ນຄົນໃນສັງຄົມຂອງຜູ້ຄົນທີ່ກ່ຽວຂ້ອງ. ເພາະວ່າສັງຄົມລາວມີລັກສະນະແບ່ງຊັ້ນຄົນທີ່ແຕກຕ່າງກັນເຊັ່ນ ໃນສັງຄົມລາວສະໄໝກ່ອນ (ສັງຄົມສັກດີນາລາວ) ກໍ່ມີຊັ້ນເຈົ້ານາຍ ແລະ ຊຸນນາງ, ໄພ ຫຼື ທາດ. ດັ່ງນັ້ນ, ຈຶ່ງມີຄອງ 14 ສຳຫຼັບຄອບຄົວ, ຄອງ 14 ສຳລັບຊັ້ນເຈົ້ານາຍ ແລະ ຊຸນນາງ, ຄອງ 14 ສຳລັບປະຊາຊົນທຳມະດາ. ມາເຖິງປັດຈຸບັນສັງຄົມລາວກໍ່ມີການແບ່ງຊັ້ນຄົນປັນຍາຊົນ, ຊັ້ນຄົນຊາວນາ, ພໍ່ຄ້າຊາວຂາຍ, ກຳມະກອນ ຫຼື ຂ້າລາດສະການເປັນຕົ້ນ.

2.3. ລັກສະນະວັດທະນະທຳລາວມີລັກສະນະວັດທະນະທຳເມືອງ ແລະ ຊົນນະບົດ.

ໃນສະໄໝກ່ອນກໍ່ຄືປັດຈຸບັນ ຄົນໃນຕົວເມືອງກັບຄົນໃນຊົນນະບົດ ມີແບບຢ່າງຊີວິດການເປັນຢູ່ຕ່າງກັນ ແຕ່ໃນອານາຄົດອາດຈະມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນໜ້ອຍລົງ. ເພາະວ່າ, ໃນອານາຄົດ ເມື່ອສັງຄົມມີການປ່ຽນແປງການຜະລິດຈາກກະສິກຳເປັນອຸດສາຫະກຳ ແລະ ຍຸກຂໍ້ມູນຂ່າວສານ, ສາລະສົນເທດຂະຫຍາຍຕົວ. ສາເຫດທີ່ວັດທະນະທຳເມືອງ ແລະ ຊົນນະບົດຕ່າງກັນໃນສະໄໝກ່ອນກໍ່ຄືປັດຈຸບັນແມ່ນເມືອງ ຫຼື ຕົວເມືອງເປັນບ່ອນພັກອາໄສຂອງຜູ້ທີ່ບໍລິຫານປົກຄອງກັບຜູ້ມີອາຊີບການຄ້າ ແລະ ການຊ່າງຕ່າງໆສ່ວນຊົນນະບົດເປັນທີ່ຢູ່ອາໄສຂອງຊາວໄຮ່ນາກະເສດຕະກອນຜູ້ເປັນໄພພ້າປະຊາຊົນ ເຊິ່ງມີຄົນສ່ວນໃຫຍ່ໃນສັງຄົມທີ່ມີການຜະລິດຫຼັກຄືກະສິກຳ. ດັ່ງນັ້ນ, ຊາວຊົນນະບົດຜູ້ເປັນສາມັນຊົນຍ່ອມມີແບບຊີວິດຕ່າງໄປຈາກຄົນທີ່ເປັນຂ້າລາຊະການ ຫຼື ພໍ່ຄ້າ ແລະ ຊ່າງສີມືໃນເມືອງ.

ຈາກກິດຈະກຳຂອງອາຊີບຕ່າງກັນຄືຊົນນະບົດທຳມາຫາກິນດ້ວຍການປູກຝັງ ແລະ ລ້ຽງສັດຜະລິດອາຫານທີ່ຈຳເປັນສຳຄັນສຳລັບການຄອງຊີບ. ຊາວຊົນນະບົດເປັນກຸ່ມຄົນທີ່ມີຊັບພ້ອມແຕ່ກໍ່ສາມາດບໍລິໂພກລ້ຽງຕົນເອງ ແລະ ເພິ່ງຕົນເອງໄດ້. ໃນສະໄໝສັກດີນາ, ຊາວຊົນນະບົດຕ້ອງໄດ້ຊຳລະພາສີ ຫຼືສ່ວຍສາອາກອນທີ່ເປັນຜົນຜະລິດໃຫ້ແກ່ຊາວເມືອງຜູ້ອາໄສອຳນາດທາງການບໍລິຫານປົກຄອງຂອງຕົນມາເກັບເກນເອົາໄປ. ຊາວຊົນນະບົດຢູ່ໃນຖານະເປັນໄພ ຫຼື ພົນລະເມືອງຕ້ອງເອົາແຮງງານຮັບໃຊ້ຊາວເມືອງຜູ້ຢູ່ໃນຖານະເຈົ້ານາຍຂອງຕົນ. ດ້ວຍຖານະທາງສັງຄົມສູງຕ່ຳເຊັ່ນນີ້ລັກສະນະຄວາມເປັນຢູ່ຂອງຊາວຊົນນະບົດຈຶ່ງມີສິ່ງຂອງເຄື່ອງໃຊ້

ແລະ ທຳນຽມປະເພນີແຕກຕ່າງໄປຈາກຊາວເມືອງ. ດັ່ງນັ້ນ, ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ເກີດມີວັດທະນະ ທຳຊັ້ນຄົນຕ່ຳກັບຊົນ ຊັ້ນສູງຂອງສັງຄົມ.

ແບບວິຖີຊີວິດທີ່ເປັນວັດທະນະທຳຊົນນະບົດກັບຕົວເມືອງແຕກຕ່າງກັນ ແຕ່ກໍມີສ່ວນທີ່ພົວພັນກັນເພາະ ອາໄສພື້ນຖານຂອງຄົນທີ່ມີພາສາດຽວກັນ, ຮີດຄອງປະເພນີເດີມຢ່າງດຽວ. ປະເພນີເມືອງຫຼວງບາງເລື່ອງເຊັ່ນ ຄວາມຮູ້ ແລະ ພິທີກຳທາງສາສະໜາ, ບໍ່ວ່າຈະເປັນສາສະໜາພາມ ຫຼື ສາສະໜາພຸດທີ່ຄົນລາວຮັບມາຈາກ ຕ່າງປະເທດ, ຕົວຫຼັກ ແລະ ແບບຢ່າງມາດຖານທີ່ຜູ້ຮູ້ໃນລາຊະສຳນັກເປັນຜູ້ລ້ຽງດູ ແລະ ອຸປະຖຳ. ຈາກນັ້ນ, ຄວາມຮູ້ດັ່ງກ່າວຈຶ່ງຜ່ານຕໍ່ໄປຫາຊາວບ້ານຊົນນະບົດຮຽນແບບ ແລະ ດັດແປງໃຫ້ສອດຄອງກັບວິຖີຊີວິດຂອງ ຊາວບ້ານ. ກົງກັນຂ້າມຈາຮີດປະເພນີ ແລະ ຄະຕິຄວາມເຊື່ອຂອງຊາວບ້ານໃນຊົນນະບົດກໍເຂົ້າສູ່ຊາວເມືອງ ຕາມບຸກຄົນຊົນນະບົດທີ່ເຂົ້າມາຮັບໃຊ້ເຈົ້ານາຍໃນຕົວເມືອງ. ຄະຕິຊາວບ້ານອາດຖ່າຍທອດໃຫ້ແກ່ບຸກຄົນໃກ້ ຄຽງ ຫຼື ລະດັບເຈົ້ານາຍທີ່ເອີ້ນໃຊ້ຈົນຄຸ້ນເຄີຍຮັກແພງກັນ.

ແບບແຜນວິທີທາງດ້ານວັດທະນະທຳຂອງປະຊາຊົນບາງບ້ານ, ບາງຊຸມຊົນນັ້ນ ມີບາງເທື່ອຊາວບ້ານ ອາດເລື່ອນຖານະຈາກຊົນນະບົດມາເປັນເຈົ້າເມືອງ ເຈົ້າຄອງນະຄອນ ຫຼື ຊ່າງສີມືໃນຕົວເມືອງ ເຮັດໃຫ້ເລື່ອງ ລາວຈາກຊີວິດຄວາມເປັນຢູ່ຂອງຊາວບ້ານກາຍມາເປັນສ່ວນປະກອບຂອງສິລະປະ ແລະ ປະເພນີຂອງຊາວ ເມືອງ; ດ້ວຍການປັບປຸງດັດແປງໃຫ້ປານິດພິສະດານຂຶ້ນຕາມກຳລັງຊັບພະຍາກອນ ແລະ ລົດສະນິຍົມຊາວ ເມືອງ. ແຕ່ສຸດທ້າຍ, ແບບແຜນປະເພນີລາວໃນປັດຈຸບັນກໍສະແດງອອກໃຫ້ເຫັນສ່ວນໃດສ່ວນໜຶ່ງທີ່ເປັນແບບ ຢ່າງຂອງຊາວບ້ານ ແລະ ຊາວເມືອງ. ດັ່ງນັ້ນ, ຈຶ່ງເວົ້າໄດ້ວ່າລັກສະນະວັດທະນະທຳລາວເປັນວັດທະນະທຳ ສອງແບບຄືວັດທະນະທຳແບບຊົນນະບົດ ແລະ ແບບຕົວເມືອງ.

2.4. ວັດທະນະທຳສູນກາງ ແລະ ວັດທະນະທຳພູມິພາກ.

ໃນສະໄໝກ່ອນການສື່ສານຄົມມະນາຄົມລະຫວ່າງເມືອງຫຼວງທີ່ເປັນສູນກາງກັບເມືອງຫຼວງຂອງພູມິ ພາກຍັງບໍ່ທັນສະດວກຄືກັບປະຈຸບັນ; ເລື່ອງລາວຫຼັກຖານກ່ຽວກັບສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວໂດຍສ່ວນ ໃຫຍ່ມັກອາໄສເອກະສານຂໍ້ມູນຂອງຄົນເມືອງຫຼວງເປັນສຳຄັນ. ແມ່ນວ່າ, ການສຶກສາກ່ຽວກັບສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວຂັ້ນສູນກາງບໍ່ທັນໄດ້ຄົ້ນຄວ້າເລິກເຊິ່ງ ແລະ ກວ້າງຂວາງກໍຕາມ ແຕ່ກໍຍັງຕົກວ່າເລື່ອງລາວ ຫຼື ວິຖີຊີວິດຂອງຄົນພູມິພາກ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ມາເຖິງປັດຈຸບັນນີ້ການບັນລະຍາຍລັກສະນະວັດທະນະທຳ ລາວເປັນການບອກເລົ່າແບບຢ່າງຊີວິດຂອງຄົນເມືອງຫຼວງ ຫຼື ສູນກາງຫຼາຍກວ່າສ່ວຍມີພາກ. ວັດທະນະທຳ ເມືອງຫຼວງ (ສູນກາງ) ຖືກສະເໜີເປັນຕົວແທນຂອງວັດທະນະທຳລາວທັງໝົດທົ່ວປະເທດ.

ໃນສະໄໝຫຼັງ ແລະ ປັດຈຸບັນນີ້ການຕິດຕໍ່ສື່ສານສະດວກຂຶ້ນເຮັດໃຫ້ຄົນຈາກເມືອງຫຼວງທີ່ເດີນທາງໄປ ມາໃນພູມິພາກບໍ່ໄດ້ມີແຕ່ລາຊະການທີ່ໄປເປັນຜູ້ບໍລິຫານປົກຄອງເມືອງ ແລະ ແຂວງຕ່າງໆເທົ່ານັ້ນ; ຄົນຈາກ ພາກເໜືອ, ພາກກາງ ແລະ ພາກໃຕ້ໄດ້ເຂົ້າມາເມືອງຫຼວງເພື່ອຂ້າຂາຍ ຫຼື ປະກອບອາຊີບຕ່າງໆ, ມາທ່ອງ ທຽວ, ທັດສະນະສຶກສາໃນຖານະເປັນປະຊາຊົນພົນລະເມືອງທີ່ເທົ່າທຽມກັນຂອງປະເທດຊາດດຽວກັນ. ສັງເກດ ເຫັນວ່າ ໃນແຕ່ລະພາກທີ່ຖືກກຳນົດຮຽກວ່າເປັນຄົນລາວເຊັ່ນດຽວກັນຈະມີລັກສະນະແບບຢ່າງວິຖີຊີວິດຄວາມ ເປັນຢູ່ ຫຼື ວັດທະນະທຳດັ່ງເດີມຂອງແຕ່ລະພາກແຕກຕ່າງໄປຈາກວັດທະນະທຳຂອງຄົນເມືອງຫຼວງ ຫຼາຍຢ່າງ. ແຕ່ວ່າ, ວັດທະນະທຳຂອງແຕ່ລະພາກກໍເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງວັດທະນະທຳລວມຂອງຊາດ (ຂອງປະເທດ). ດັ່ງ ນັ້ນ, ການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າຫາຄວາມຮູ້ດ້ານວັດທະນະທຳຈຶ່ງບໍ່ຈຳກັດຢູ່ໃນສູນກາງ ຫຼື ເມືອງຫຼວງ. ຜູ້ຮູ້ຜູ້ຮຽນສະ ຖາບັນການສຶກສາທຸກລະດັບທີ່ແຜ່ກະຈາຍໄປໃນທຸກພາກຄວນໃຫ້ຄວາມສົນໃຈ ແລະ ລາຍງານສະພາບຊີວິດ ການເປັນຢູ່ຂອງຜູ້ຄົນໃນພາກຕ່າງໆໃຫ້ຮູ້ຈັກ ແລະ ເຂົ້າໃຈກັນຫຼາຍຂຶ້ນ. ການສະເໜີຄວາມລາກຫຼາຍຂອງ

ວັດທະນະທຳຂອງແຕ່ລະພາກນັ້ນຄວນລະບຸແຫຼ່ງບໍລິເວນທີ່ມີວັດທະນະທຳສະເພາະໃຫ້ຊັດເຈນ ເພື່ອເປັນຂໍ້ມູນ ຫຼັກຖານຊ່ວຍການສຶກສາວິໄຈອີກຕໍ່ໄປທາງໜ້າ.

2.5. ວັດທະນະທຳປະຈຳຊາດ ກັບ ວັດທະນະທຳຂອງຊົນເຜົ່າຕ່າງໆ.

ໃນສະໄໝປັດຈຸບັນ, ຂໍ້ມູນຂ່າວສານຂອງພູມິພາກ ຫຼື ເຂດແຂວງຕ່າງໆຂອງປະເທດໄດ້ເຜີຍແຜ່ໃຫ້ໃຫ້ປະຊາຊົນພາຍໃນຊາດເຂົ້າໃຈວ່າສັງຄົມລາວລະດັບປະເທດ ມີພົນລະເມືອງຫຼາຍກຸ່ມຊົນຊາດຊົນເຜົ່າທີ່ມີລັກສະນະວັດທະນະທຳສະເພາະຂອງແຕ່ລະຊົນຊາດຊົນເຜົ່າ. ດັ່ງນັ້ນ, ລັກສະນະວັດທະນະທຳຂອງຜູ້ຄົນໃນສັງຄົມລາວລະດັບປະເທດໃນປັດຈຸບັນ, ຖ້າຈະໃຫ້ຄົບຖ້ວນສົມບູນ ຈຶ່ງຕ້ອງລວມຕົວວັດທະນະທຳຂອງກຸ່ມຊົນຊາດຕ່າງໆທີ່ເປັນພົນລະເມືອງລາວເຂົ້າຢູ່ໃນວັດທະນະທຳລາວຕາມຫຼັກການຂອງສັງຄົມລະດັບປະເທດຊາດທັງໝົດ.

3. ປັດໄຈທີ່ກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະວັດທະນະທຳລາວ.

3.1. ຈຳນວນ, ປະເພດ ແລະ ຄວາມສຳພັນຂອງພົນລະເມືອງ.

ຈຳນວນ, ປະເພດ ແລະ ຄວາມສຳພັນທີ່ດີຂອງພົນລະເມືອງມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ຄວາມໝັ້ນຄົງຂອງບ້ານເມືອງ, ຕໍ່ການພັດທະນາຊາດ. ເພາະວ່າ, ກຳລັງຄົນຊ່ວຍສ້າງຊັບພະຍາກອນ, ສົ່ງບໍລິໂພກໃນຍາມບ້ານເມືອງສະຫງົບ ແລະ ເປັນພະລັງຕໍ່ຕ້ານສັດຕູຜູ້ຮຸກຮານໃນຍາມສົງຄາມ. ເຈົ້າຟ້າງຸ່ມອົງກະສັດລາວຜູ້ທ້ອນໂຮມຊາດ ແລະ ສ້າງຊາດໄດ້ເຖິງພົນລະເມືອງຂອງຊາດໄວ້ວ່າ “ປະເທດຊາດມີຄົນດີຈຶ່ງມີເຂົ້າຂອງເງິນທອງຖ້າມີຄົນບໍ່ດີເຂົ້າຂອງເງິນທອງກໍຈະຫາຍ”. ຊາວບູຮານເຄີຍກ່າວເປັນຄຳສຸພາສິດໄວ້ວ່າ: “ ຮົກຄົນດີກວ່າຮົກຫຍ້າຮົກຄົນບ້າຮົກຫຍ້າດີກວ່າ”.

ຄຳເວົ້າທີ່ກ່າວມາຂ້າງເທິງນີ້ກໍສະແດງວ່າ ຖ້າເປັນພົນລະເມືອງດີຈະກາຍເປັນພະລັງແຮງງານຂອງຊາດພາຊາດຈະເລີນ. ຖ້າພົນລະເມືອງບໍ່ດີຈະກາຍເປັນພາລະອັນໜັກໜ່ວງແກ່ສັງຄົມ. ຈຳນວນພົນລະເມືອງຈະເປັນພະລັງ ຫຼື ເປັນພາລະໃຫ້ແກ່ສັງຄົມຍ່ອມຂຶ້ນກັບຫຼາຍເງື່ອນໄຂດັ່ງນີ້:

- 1) ພົນລະເມືອງເປັນຍິງ ແລະຊາຍໃນໄວສະກັນ ຫຼື ມີແຕ່ເດັກນ້ອຍກັບຄົນສະລາ.
- 2) ພົນລະເມືອງມີສຸຂະພາບເຂັ້ມແຂງ, ມີສະຕິປັນຍາສະຫຼາດຫຼັກແຫຼມ ຫຼື ມີແຕ່ຄົນອ່ອນແອ ແລະ ໂງ່ເຂົາເປົາປັນຍາ.
- 3) ບ້ານເມືອງມີວິທີການສ້າງເສີມຄຸນນະພາບທີ່ຕ້ອງການແກ່ພົນລະເມືອງແນວໃດ?.
- 4) ມີຊັບພະຍາກອນລ້ຽງດູກັນໄດ້ທົ່ວເຖິງ ຫຼື ບໍ່?.
- 5) ມີຫຼັກການ ແລະ ວິທີການຈັດການຄວບຄຸມແຮງງານໃຫ້ເຮັດກິດຈະການເປັນປະໂຫຍດເຕັມສ່ວນໃຫ້ແກ່ສັງຄົມ ຫຼື ບໍ່?.
- 6) ພົນລະເມືອງຂອງຊາດມີກິດຈະກຳສຳພັນທີ່ເປັນຄວາມສາມັກຄີ ໃນການສະເໜີສະໜອງປອງດອງຜົນປະໂຫຍດນຳກັນຢ່າງເປັນປົກກະຕິສຸກ ຫຼື ບໍ່? ແລະ ອື່ນໆ.

3.1.1. ການເພີ່ມຂຶ້ນຂອງພົນລະເມືອງລາວ:

ສັງຄົມລາວທີ່ກຳນົດຕາມອານາເຂດຂອງປະເທດໃນປັດຈຸບັນໄດ້ມີການເກັບກຳສະຖິຕິພົນລະເມືອງຕາມຄະຕິນິຍົມຂອງສາກົນເມື່ອບໍ່ນານມານີ້. ຖ້າຈະທວນຄືນເບິ່ງປະຫວັດສາດລາວພົບວ່າ ສະພາບທາງດ້ານສັງຄົມ ແລະ ການເມືອງຢູ່ລາວປ່ຽນແປງເປັນຫຼາຍໄລຍະເຊັ່ນ: ສົງຄາມ, ການຕັດແບ່ງດິນແດນ, ການເຄື່ອນຍ້າຍ, ການອົບພະຍົບເປັນຕົ້ນ; ສິ່ງເຫຼົ່ານີ້ໄດ້ເຮັດໃຫ້ການເກັບກຳສະຖິຕິກ່ຽວກັບພົນລະເມືອງລາວມີໜ້ອຍ. ໃນລັດຊະ

ການຂອງເຈົ້າສຸລິຍະວົງສາ (ສະຕະວັດທີ່ 17) ໄດ້ມີການເກັບກຳຈຳນວນຊາຍສະກັນລາວທີ່ສາມາດກຳອາວຸດໄດ້ມີ 500.000 ຄົນ. ນອກຈາກນີ້, ຍັງບໍ່ທັນພົບເອກະສານທີ່ເວົ້າເຖິງບັນຫາຈຳນວນພົນລະເມືອງລາວ ກຳຈັກສະບັບ. ນັບແຕ່ຕົ້ນສະຕະວັດທີ່ XX ເປັນຕົ້ນມາຈຶ່ງໄດ້ມີການເກັບກຳຈຳນວນພົນລະເມືອງລາວ.

ປີ	ຈຳນວນພົນລະເມືອງ	ປີ	ຈຳນວນພົນລະເມືອງ
1912	665.000	1972	3.106.000
1936	1.012.000	1985	3.586.710
1945	2.042.000	1995	4.518.258
1963	2.509.000	2005	5.609.997

ຂໍ້ມູນຈາກບຸນເລີດແສງສຸລິນແນະນຳກ່ຽວປະເທດລາວ 2009

3.1.2. ໂຄງສ້າງຂອງພົນລະເມືອງລາວ.

1) ດ້ານເພດ.

ໃນຈຳນວນພົນລະເມືອງທັງໝົດ 5.609.997 (2005) ຄົນມີເພດຍິງ 2.813.589 ຄົນເທົ່າກັບ 50,2%. ພົນລະເມືອງລາວໃນບາງແຂວງກໍມີເພດຊາຍຫຼາຍກວ່າເພດຍິງເຊັ່ນແຂວງວຽງຈັນ, ໄຊຍະບູລີ, ບໍລິຄຳໄຊ, ຫົວພັນແລະຊຽງຂວາງເປັນຕົ້ນ. ຫາກວ່າສົມທຽບໃນໄວອາຍຸ (ສປ 2001), ເດັກຢູ່ ໃນໄວ 0-14 ປີ ມີເພດຍິງຫຼາຍກວ່າເພດຊາຍ; ໄວໜຸ່ມແລະໄວແຮງງານ 15-50 ປີເພດຍິງມີອັດຕາສ່ວນສູງ ກວ່າເພດຊາຍ; ອາຍຸສູງກວ່າ 50 ປີເພດຍິງແລະເພດຊາຍມີອັດຕາສ່ວນເທົ່າກັນ.

2) ດ້ານອາຍຸ.

ປະເທດສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ ເປັນປະເທດໜຶ່ງທີ່ມີພົນລະເມືອງໜຸ່ມກວມເອົາອັດຕາສ່ວນສູງ. ອັດຕາສ່ວນໄວອາຍຸໃນປີ 2003 ຊັບອກວ່າ: 0-14 ປີກວມເອົາ 44,1 %; 15-60 ປີກວມເອົາ 50,1% ແລະ ສູງກວ່າ 60 ປີກວມເອົາ 5,8%. ໃນແຕ່ລະປີ, ມີພົນລະເມືອງໜຸ່ມກ້າວຈາກໄວໜຶ່ງສູ່ໄວໜຶ່ງຫຼາຍສົມຄວນ.

3) ດ້ານອາຊີບ.

ພົນລະເມືອງລາວສ່ວນຫຼາຍມີອາຊີບເປັນຊາວກະສິກອນເຊິ່ງກວມເຖິງ 85%; ຜູ້ປະກອບອາຊີບດ້ານກະສິກຳ-ອຸດສາຫະກຳປະມານ 7% ຜູ້ທີ່ເຮັດໜ້າທີ່ວຽກງານການຄຸ້ມຄອງບໍລິຫານໃນສຳນັກງານອົງການຂອງລັດປະມານ 2%. ນອກຈາກນີ້, ແມ່ນຜູ້ທີ່ເຮັດໜ້າທີ່ທາງດ້ານການຄ້າ, ບໍ່ມີອາຊີບຫຍັງ ແລະ ອື່ນໆ.

4) ດ້ານຄອບຄົວ.

ຄອບຄົວແມ່ນການຈັດຕັ້ງ ຫຼື ຫົວໜ່ວຍການປົກຄອງຂັ້ນພື້ນຖານຂອງສັງຄົມ. ໂດຍທົ່ວໄປ, ສັງຄົມລາວປະກອບດ້ວຍຄອບຄົວໃຫຍ່. ຕາມສະຖິຕິ ປີ 2003, ແຂວງທີ່ມີຈຳນວນພົນໃນຄອບຄົວຫຼາຍກວ່າໝູ່ສາມອັນດັບທຳອິດແມ່ນແຂວງຫົວພັນ (6,83 ຄົນ), ແຂວງເຊກອງ (6,71ຄົນ) ແລະ ແຂວງໄຊສົມບູນ (6,63 ຄົນ).

ປີ	ຈຳນວນຄອບຄົວ	ຈຳນວນພົນໃນຄອບຄົວ
1985	601.797	5,96
2003	914.452	6,09
2005	959.595	5,84

ໃນຄອບຄົວໜຶ່ງມັກປະກອບດ້ວຍຫຼາຍຮຸ່ນຄົນອາໄສຢູ່ນຳກັນ: ເຫຼັນ, ຫຼານ, ລູກ, ພໍ່ແມ່, ພໍ່ຕູ້-ແມ່ຕູ້ເປັນຕົ້ນ. ຕາມກົດໝາຍຄອບຄົວລະບຸໄວ້ວ່າຍິງ-ຊາຍສາມາດແຕ່ງງານໄດ້ນັບແຕ່ອາຍຸ 18 ປີຂຶ້ນໄປ. ບາງກໍລະນີ, ການແຕ່ງງານກ່ອນອາຍຸ 15 ປີກໍຍັງເກີດມີຢູ່ໂດຍສະເພາະແມ່ນຢູ່ໃນເຂດຊົນນະບົດ.

5) ດ້ານຊົນເຜົ່າ.

ປະເທດລາວເປັນປະເທດໜຶ່ງທີ່ມີຫຼາຍຊົນເຜົ່າ (49). ຖ້າວ່າຈັດຕາມຕະກຸນພາສາ, ຊົນເຜົ່າໃນລາວຈັດເປັນ 4 ໝວດ:

ກ. ໝວດທີ່ໃຊ້ພາສາຕະກຸນລາວ-ໄຕ: ຕາມສະຖິຕິການສຳຫຼວດພົນລະເມືອງປີ 2005, ໝວດ ນີ້ມີຈຳນວນພົນລະເມືອງທັງໝົດ 3.646.838 ຄົນ. ບັນດາເຜົ່າໃນໝວດນີ້ມີລາວ, ຜູ້ໄທ, ໄຕ, ໄທເໜືອ, ລື້, ຍວນ, ... ເຊິ່ງມັກອາໄສຢູ່ຕາມລ້ອງແມ່ນ້ຳແລະເຂດທົ່ງພຽງ.

ຂ. ໝວດທີ່ໃຊ້ພາສາຕະກຸນມອນ-ຂະແມ: ຕາມສະຖິຕິການສຳຫຼວດພົນລະເມືອງປີ 2005, ໝວດ ນີ້ມີຈຳນວນພົນລະເມືອງທັງໝົດ 1.269.276 ຄົນເທົ່າກັບ 1/3 ຂອງພົນລະເມືອງໝວດທີ່ໃຊ້ພາສາຕະກຸນ ລາວ-ໄຕ. ບັນດາເຜົ່າໃນໝວດນີ້ມີມະກອງ, ກະຕາງ, ຕຣີ, ຕະໂອ້ຍ, ໂອຍ, ຢຣຸ, ເຈັງ, ເບຣົາ, ກະຕູ, ຕຣຽງ, ຍະເທີນ, ລະວີ, ກຣຽງ, ກິມມຸ, ໄປຣ, ຜ່ອງ, ລະເມດ, ສາມຕ່າວ, ຊິງມູນ... ເຊິ່ງອາໄສຢູ່ທົ່ວທຸກ ພາກຂອງປະເທດລາວ

ຄ. ໝວດທີ່ໃຊ້ພາສາຕະກຸນມົ້ງ-ອຽມມຽນ: ຕາມສະຖິຕິການສຳຫຼວດພົນລະເມືອງປີ 2005, ໝວດ ນີ້ມີຈຳນວນພົນລະເມືອງທັງໝົດ 479.365 ຄົນ. ບັນດາເຜົ່າໃນໝວດນີ້ມີມົ້ງ ແລະ ອຽມມຽນຈຳນວນໜຶ່ງມັກ ອາໄສຢູ່ຕາມແຂວງຕ່າງໆທາງພາກເໜືອຂອງປະເທດລາວ.

ງ. ໝວດທີ່ໃຊ້ພາສາຕະກຸນຈີນ-ຕິເບດ: ຕາມສະຖິຕິການສຳຫຼວດພົນລະເມືອງປີ 2005, ໝວດ ນີ້ມີຈຳນວນພົນລະເມືອງທັງໝົດ 159.298 ຄົນ. ບັນດາເຜົ່າໃນໝວດນີ້ມີອາຄາ, ລາຫູ, ສີລາ, ໂລໂລ, ທ້... ເຊິ່ງມັກອາໄສຢູ່ຕາມແຂວງຕ່າງໆທາງພາກເໜືອຂອງປະເທດລາວ.

6) ດ້ານສາສະໜາ.

ປະຊາຊົນລາວສ່ວນໃຫຍ່ຖືສາສະໜາພຸດ ເຊິ່ງກວມອັດຕາສ່ວນເຖິງ 85% ຂອງພົນລະເມືອງທັງໝົດ. ນອກຈາກນີ້, ຍັງມີຈຳນວນໜຶ່ງຖືສາສະໜາອື່ນ ແລະ ບໍ່ຖືສາສະໜາທັງກວມອັດຕາສ່ວນເຖິງ 15% ຄຽງຄູ່ກັນນີ້. ແຕ່ລະເຜົ່າຍັງມີຮີດຄອງປະເພນີ ແລະ ຄວາມເຊື່ອສະເພາະຂອງຕົນ

ຈາກຂໍ້ມູນຕົວເລກທີ່ໄດ້ສະຫຼຸບບອກຈຳນວນຄົນໃນສັງຄົມລາວ ໃນອາດີດບໍ່ມີຫຼັກຖານຄົບຖ້ວນເພື່ອໃຫ້ຄົນຮຸ່ນຫຼັງໄດ້ຮູ້ ແລະ ສຶກສາ. ແຕ່ຢ່າງໜ້ອຍ, ບັນຊີຈຳນວນຊາຍສະກັນລາວທີ່ສາມາດກຳອາວຸດໄດ້ໃນເວລານັ້ນກໍອາດສາມາດສັນນິຖານເພີ່ມຈຳນວນລູກເມຍ, ພໍ່ແມ່ ຫຼື ຄອບຄົວພໍ້ໄດ້ເຄົ້າຈຳນວນລວມໄດ້. ສຳລັບຂໍ້ມູນສະຖິຕິສະໄໝປັດຈຸບັນ ແມ່ນວ່າມີຕົວເລກສະຖິຕິຂັ້ນຊ້າງຊັດເຈນ ແລະ ຈຳແນກພົນລະເມືອງດ້ວຍເພດ, ອາຍຸ, ອາຊີບ, ຄອບຄົວ, ຊົນເຜົ່າ ແລະ ຄວາມເຊື່ອທາງສາສະໜາກໍຕາມ. ແຕ່ວ່າ, ປະເພດຂອງຈຳນວນພົນນັ້ນ ກໍເປັນພຽງແຕ່ປະເພດກວ້າງໆບໍ່ທັນໄດ້ລະອຽດ ຖ້າຫາກປຽບທຽບໃສ່ກັບເກນທີ່ຄວນສຶກສາກ່ຽວກັບພົນລະ

ເມືອງຈຳນວນ 6 ມາດເກນທີ່ກ່າວມານັ້ນຈະເຫັນໄດ້ວ່າພວກເຮົາສຶກສາໄດ້ພຽງແຕ່ຂໍ້ທີ່ 1 ຍັງອີກ 5 ຂໍ້ຕໍ່ມາຍັງ ບໍ່ທັນມີເອກະສານໃດທີ່ໄດ້ນຳສະເໜີໄວຢ່າງລະອຽດເທື່ອ. ດັ່ງນັ້ນ, ການຈະສຶກສາຫາຄວາມຮູ້ກ່ຽວກັບປັດໄຈທີ່ ກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວຕາມປັດໄຈນີ້ຍັງຈະຕ້ອງໄດ້ເກັບກຳລວບລວມຂໍ້ເທັດຈິງ ຫຼາຍປະການຈິງເຫັນຄວາມສຳພັນຂອງຄົນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນສັງຄົມ. ການສຶກສາວິເຄາະຈຳນວນພົນລະເມືອງ ຕາມເກນນີ້ຢ່າງລະອຽດເຮັດໃຫ້ລັກສະນະຂອງສັງຄົມລາວຊັດເຈນຂຶ້ນ, ແລ້ວນຳສູ່ຄວາມເຂົ້າໃຈໃນການປັບຕົວ ປ່ຽນແປງສັງຄົມໃຫ້ມັນສອດຄອງເໝາະສົມກັບສັງຄົມລາວທີ່ຈະປັບຕົວປ່ຽນແປງໄປໃນອານາຄົດ.

3.2. ສະພາບແວດລ້ອມຂອງສັງຄົມ.

3.2.1. ສະພາບແວດລ້ອມດ້ານພູມມິສາດ.

ສະພາບແວດລ້ອມຂອງສັງຄົມລາວ ໃນສ່ວນທີ່ເປັນສະພາບພູມມິສາດສະຖານທີ່ພູມລຳເນົາ ແລະ ຊັບ ພະຍາກອນທຳມະຊາດທີ່ຄົນຂອງສັງຄົມລາວໄດ້ຢູ່ອາໄສ ແລະ ທຳມາຫາກິນລ້ຽງຊີວິດໃນພາບລ້ວມແລ້ວເປັນ ແຜນດິນທີ່ອຸດົມສົມບູນໃນນ້ຳມີປາໃນນາມີເຂົ້າ, ມີພູມອາກາດບໍ່ຮ້ອນບໍ່ໜາວຈົນເກີນໄປ ແລະ ບໍ່ມີອັດຕະລາຍ ທາງທຳມະຊາດເຊັ່ນ: ພະຍຸໃຫຍ່, ນ້ຳຖ້ວມ ແລະ ແຜນດິນໄຫວທີ່ຮ້າຍແຮງ ແລະ ອື່ນໆ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ຄົນທີ່ດຳເນີນຊີວິດເປັນກຸ່ມສັງຄົມລາວມີຊັບພະຍາກອນໃຊ້ສອຍລ້ຽງຊີວິດບໍ່ໄດ້ຂັດສົນຜູ້ຄົນມີພິກິນພໍໃຊ້ບໍ່ໄດ້ອີດ ຢາກເພາະສະພາບແວດລ້ອມເອື້ອອຳນວຍ.

ການສຶກສາສະພາບແວດລ້ອມຂອງສັງຄົມລາວ ລະອຽດລົງໄປຈະພົບວ່າ, ພູມສັນຖານທີ່ເປັນອານາ ເຂດບໍລິເວນຂອງປະເທດລາວປັດຈຸບັນປະກອບດ້ວຍຫຼາຍຮູບແບບຕ່າງກັນຄືພູ ແລະ ສາຍພູ, ພູພຽງ ແລະ ທົ່ງພຽງ. ຮູບພູມສັນຖານຂອງປະເທດລາວມີລັກສະນະຄ້ອຍຕ່ຳລົງ, ຈາກພາກເໜືອ ແລະ ພາກຕາເວັນອອກສູ່ ພາກໃຕ້ ແລະ ພາກຕາເວັນຕົກ. ພາກເໜືອມີພູຫຼາຍມີທົ່ງພຽງໜ້ອຍຕາມຫວ່າງພູ ແລະ ແຄມນ້ຳເທົ່ານັ້ນ. ພາກກາງມີທົ່ງພຽງ ແລະ ພູພຽງ. ສ່ວນພາກໃຕ້ກໍມີພູພຽງ ແລະ ທົ່ງພຽງ. ສະພາບພູມິປະເທດທີ່ມີຄວາມແຕກ ຕ່າງກັນເຊັ່ນນີ້ມີຜົນຕໍ່ການຕັ້ງຊຸມຊົນ ແລະ ການປະກອບອາຊີບ. ຊັບພະຍາກອນທີ່ມີຄວາມຈຳກັດ ແລະ ມີ ຄວາມອຸດົມສົມບູນແຕກຕ່າງກັນ ແລະ ລັກສະນະວິທີການດຳລົງຊີວິດ, ການຄົມມະນາຄົມຍາກງ່າຍແຕກຕ່າງ ກັນ. ການຕິດຕໍ່ຄ້າຂາຍແລກປ່ຽນ ແລະ ການປົກຄອງມີຄວາມສະດວກຫຍຸ້ງຍາກແຕກຕ່າງກັນ. ດັ່ງນັ້ນ, ພູມມິ ປະເທດຕ່າງກັນໄດ້ລົງຜົນໃຫ້ເກີດປະເພນີຮີດຄອງຂອງແຕ່ລະທ້ອງຖິ່ນແຕກຕ່າງກັນເຊັ່ນການຂັບລຳທ້ອງຖິ່ນ ຫຼື ຮີດຄອງປະເພນີ ແລະ ເຄື່ອງໃຊ້ສອຍໃນຊີວິດປະຈຳວັນກໍແຕກຕ່າງກັນໄປ.

ສະພາບແວດລ້ອມທາງພູມສາດທີ່ສຳຄັນອີກຢ່າງໜຶ່ງນັ້ນຄື ທີ່ຕັ້ງຂອງປະເທດລາວຕັ້ງຢູ່ພາກພື້ນອາຊີ ຕາເວັນອອກສຽງໃຕ້ ແລະ ຕັ້ງຢູ່ໃຈກາງຂອງແຫຼມອິນດູຈີນ. ດັ່ງນັ້ນ, ແຕ່ສະໄໝອານາຈັກລາວລ້ານຊ້າງປະ ເທດລາວເປັນປະເທດທີ່ຕັ້ງຢູ່ໃນເຂດເສັ້ນທາງການຄ້າສາກົນ ແລະ ໃນອານາຄົດປະເທດລາວ ກໍຍັງເປັນທີ່ຕັ້ງ ຍຸດທະສາດໜຶ່ງໃນພາກພື້ນອາຊີອາຄະເນ. ແຕ່ວ່າ, ເປັນປະເທດລາວເປັນປະເທດດຽວທີ່ບໍ່ມີສາຍແດນຕິດກັບ ທະເລຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ການຄ້າຂາຍຂົນສົ່ງທາງທະເລກັບປະເທດທີ່ໄກອອກໄປພົບຄວາມຫຍຸ້ງຍາກ.

ໃນສະໄໝປັດຈຸບັນ, ຊາຍແດນຂອງປະເທດມີເຂດສະແດງຊັດເຈນ. ພູມມິປະເທດບໍລິເວນຊາຍແດນມີ ສ່ວນສົ່ງເສີມຫຼືຂັດຂວາງຄວາມສຳພັນ ແລະ ກົດຂວາງຄວາມສຳພັນກັບປະເທດບ້ານໃກ້ເຮືອນຄຽງ ເຊັ່ນ: ທາງ ພາກຕາເວັນອອກຕິດກັບປະເທດຫວຽດນາມ (2.069 ກມ), ພາກໃຕ້ຕິດກັບປະເທດກຳປູເຈຍ (492 ກມ); ພາກຕາເວັນຕົກສູ່ງເໜືອຕິດກັບປະເທດມຽນມາ (236 ກມ); ພາກເໜືອຕິດກັບປະເທດຈີນ (505 ກມ). ຊາຍແດນທີ່ຕິດກັບບັນດາປະເທດເຫຼົ່ານັ້ນເປັນພູເຂົາ ແລະ ປ່າ, ມີເສັ້ນທາງຄົມມະນາຄົມສະດວກພຽງບາງ

ບ່ອນເທົ່ານັ້ນ. ປະຊາຊົນທີ່ຢູ່ໃນບໍລິເວນຕິດຊາຍແດນດ້ານຕ່າງໆນີ້ສ່ວນຫຼາຍເປັນກຸ່ມຊົນເຜົ່າຍ່ອຍເຮັດໃຫ້ການດຳເນີນຄວາມສຳພັນລະຫວ່າງລັດຖະບານພົບຄວາມຫຍຸ້ງຍາກ. ສັງຄົມ-ວັດທະນະທຳລາວໃນແຖບ ຊາຍແດນດັ່ງກ່າວນັ້ນມີລັກສະນະທີ່ເກີດຈາກການແລກປ່ຽນສຳພັນທາງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳຂ້າມພົມແດນເຊັ່ນ ຊາຍແດນຕິດກັບຫວຽດນາມກໍຈະມີການປະສົມປະສານກັບວັດທະນະທຳຫວຽດນາມ; ທາງຊາຍແດນຈີນກໍຈະມີການປະສົມປະສານພາສາ ແລະ ວັດທະນະທຳຈີນບາງສ່ວນເປັນຕົ້ນ. ນອກຈາກນີ້, ຊາຍແດນທີ່ຕິດຕໍ່ກັບບັນດາປະເທດດັ່ງກ່າວນີ້ ເປັນພື້ນແຜ່ນດິນທີ່ກັນກໍສາມາດເກີດບັນຫາການລ່ວງລ້ຳເຂດດິນແດນເກີດຂຶ້ນໂດຍງ່າຍດ້າຍຝ່າຍທີ່ເປັນເຈົ້າຂອງຂາດການກວດກາດູແລ ແລະ ຄວບຄຸມຢ່າງເຄັ່ງຊັດ ແລະ ສະໝໍ່າສະເໝີ.

ສຳລັບຊາຍແດນທິດຕາເວັນຕົກຕິດກັບປະເທດໄທ(1.835ກມ). ເສັ້ນຊາຍແດນຂັ້ນກັນດ້ວຍແມ່ນ້ຳໃຫຍ່ເປັນສ່ວນຫຼາຍ. ປະຊາຊົນທັງສອງພາກພື້ມແດນໂດຍສ່ວນໃຫຍ່ເປັນກຸ່ມເຊື້ອຊາດລາວດຽວກັນ ແລະ ເຄີຍເປັນປະເທດດຽວກັນຄືປະເທດລ້ານຊ້າງ. ຕໍ່ມາ, ສອງພາກພື້ມແດນໄດ້ມີການປ່ຽນແປງທາງດ້ານການເມືອງການປົກຄອງຕົກເປັນຫົວເມືອງສ່ວຍ ແລະ ຫົວເມືອງຂຶ້ນໃຫ້ແກ່ໄທໃນຊົ່ວໄລຍະໜຶ່ງ. ຈາກນັ້ນ, ສອງພາກພື້ມແດນໄດ້ຕັດແຍກອອກຈາກກັນ, ພົມແດນຟັງຊ້າຍກໍກາຍເປັນສາທາລະນະລັດປະຊາທິປະໄຕປະຊາຊົນລາວ. ຈາກເຫດຜົນທາງປະຫວັດສາດ ແລະ ເຊື້ອຊາດເຮັດໃຫ້ກຸ່ມສັງຄົມວັດທະນະທຳຕາມຊາຍແດນດ້ານນີ້ຂອງສັງຄົມລາວມີລັກສະນະພິເສດແຕກຕ່າງກັບປະເທດອື່ນໆຢູ່ໃນໂລກ ເພາະນະຄອນຫຼວງທີ່ເປັນແຫຼ່ງອະລິຍະທຳຂອງຊາດນັ້ນໄດ້ຕັ້ງໄວ້ຕິດກັບຊາຍແດນລະຫວ່າງຊາດຈະມີຂໍ້ຕິດເສຍແນວໃດ? ເປັນເລື່ອງສຳຄັນໜ້າສົນໃຈສຶກສາຫາຂໍ້ສະຫຼຸບໃນຂັ້ນຕໍ່ໄປ.

ໃນສະໄໝປັດຈຸບັນ, ສະພາບແວດລ້ອມທາງພູມມິສາດຂອງປະຊາດຊາດ ຫຼື ສັງຄົມບໍ່ໄດ້ຈຳກັດຄວາມສຳພັນລະຫວ່າງປະເທດຢູ່ທີ່ບ້ານໃກ້ເຮືອນຄຽງເທົ່ານັ້ນ. ວິທີການຄົມມະນາຄົມໄດ້ໄປກວ້າງຂວາງທົ່ວເຖິງກັນບໍ່ວ່າທາງນ້ຳ, ອາກາດ ແລະ ທາງບົກ ປະກອບກັບຄວາມຕ້ອງການຈຳເປັນທາງດ້ານເສດຖະກິດໂລກເຮັດໃຫ້ປະເທດ ຫຼື ສັງຄົມຕ່າງໆມີການຕິດຕໍ່ວຽກງານຕ່າງໆນຳກັນໄດ້ບໍ່ຈຳກັດ ທຸກໆສັງຄົມສາມາດຂ້າມທະວີບ ແລະ ມູມໂລກເຂົ້າໄປຫາກັນຕາມປະສົງນາໆປະການ. ຄວາມສຳພັນກວ້າງຂວາງເຊັ່ນນີ້ໄດ້ມີຜົນເຮັດໃຫ້ອິດທິພົນທາງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳຕ່າງດ້າວຂ້າມພົມແດນເຂົ້າມາປະສົມປະສານກັບວັດທະນະທຳລາວ.

3.2.2 ສະພາບແວດລ້ອມດ້ານປະຫວັດສາດ.

ສະພາບແວດລ້ອມທີ່ເປັນປັດໄຈກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວນອກຈາກເງື່ອນໄຂທາງພູມມິສາດແລ້ວຍັງມີສະພາບເງື່ອນໄຂທາງປະຫວັດສາດ. ປະຫວັດສາດເປັນສະພາບແວດລ້ອມໃນມິຕິຂອງການເວລາ ແລະ ມັກຈະເກີດຈາກການກະທຳຂອງມະນຸດຫຼາຍກວ່າຈາກພະລັງຂອງທຳມະຊາດ. ເຫດການສຳຄັນໃນປະຫວັດສາດຂອງຊາດ ບໍ່ພຽງແຕ່ມີຜົນຕໍ່ຄວາມເປັນຢູ່ຂອງຜູ້ຄົນໃນຂະນະນັ້ນ ແຕ່ອາດສົ່ງຜົນຕົກທອດມາເຖິງຄົນຮຸ່ນຫຼັງຫຼາຍເຊັ່ນຄົນ.

ຕົວຢ່າງຄື: ເຫດການເຈົ້າຟ້າງຸ່ມທ້ອນໂຮມຊາດ ແລະ ສ້າງສານາຈັກລາວລ້ານຊ້າງ, ເຈົ້າຟ້າງຸ່ມນຳເອົາສາສະໜາພຸດລັດທິທິນະຍານເຂົ້າມາລາວ, ການຕໍ່ສູ້ຂອງເຈົ້າອະນຸວົງກອບກູ້ເອກະລາດ, ເຈົ້າໄຊເສດຖາທິລາດຂຶ້ນຄອງລາຊະສົມບັດຄວບສອງອານາຈັກ, ເຈົ້າພະຍາສາມແສນໄທ ລົບລ້າງຄວາມເຊື່ອຖືຜີທີ່ເປັນສາສະໜາດັ່ງເດີມຂອງລາວ, ປະເທດລາວຕົກເປັນຫົວເມືອງຂຶ້ນຂອງຝຣັ່ງ ແລະ ອາເມລິກາ, ການຕໍ່ສູ້ປົດປ່ອຍຊາດ

ແລະ ອື່ນໆ. ທັງໝົດເຫດການປະຫວັດສາດຕ່າງໆນັ້ນລ້ວນແຕ່ມີຜົນຕໍ່ລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວໃນຍຸກສະໄໝປັດຈຸບັນ.

ລວມຄວາມແລ້ວການສຶກສາລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວຖ້າບໍ່ສາມາດເກັບກຳລວບລວມຂໍ້ມູນທາງພູມສາດ ແລະ ປະຫວັດສາດທີ່ເປັນປັດໄຈສຳຄັນໃນການຕັດສິນລັກສະນະຂອງສັງຄົມວັດທະນະທຳໄດ້ຊັດເຈນກໍບໍ່ສາມາດເຂົ້າໃຈລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ.

3.3. ຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດຂອງຄົນລາວ.

3.3.1. ຄວາມສຳນຶກກ່ຽວກັບຄວາມຮູ້ ຄວາມສາມາດຂອງສັງຄົມ.

ຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດໃນການສ້າງເຄື່ອງມືເຄື່ອງໃຊ້ໃນການດຳເນີນຊີວິດ ແລະ ຄວາມສາມາດໃນການສ້າງສັນຍາລັກຄືການກຳນົດຄວາມໝາຍ ແລະ ຄຸນຄ່າໃຫ້ແກ່ສັບພະສິ່ງຕ່າງໆໃນທຳມະຊາດເຊັ່ນພາສາເວົ້າ, ພາສາຂຽນຄວາມຄິດເລື່ອງສິດອຳນາດຄວາມຊອບທຳ, ສິລະປະ, ສາສະໜາ, ປັດຊະຍາ ແລະ ອື່ນໆເພື່ອຮ່ວມຮຽນຮ່ວມຮູ້ ແລະ ຮ່ວມໃຊ້ເຄື່ອງຂອງອຸປະກອນ ແລະ ຄວາມໝາຍກັບຄຸນຄ່ານັ້ນໆຂອງຄົນພາຍໃນກຸ່ມ ແລະ ສັງຄົມນັ້ນເອີ້ນວ່າສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ. ຖ້າສາມາດອະທິບາຍຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດໃນການສ້າງອຸປະກອນ, ວິຖີການດຳເນີນຊີວິດຂອງຄົນກຸ່ມໜຶ່ງໄດ້ກໍໝາຍຄວາມວ່າສາມາດບັນລະຍາຍລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳຂອງກຸ່ມນັ້ນໄດ້ເຊັ່ນກັນ.

ຄວາມຮູ້ທີ່ຢູ່ໃນສະໝອງ ແລະ ຄວາມຄິດຂອງຄົນປັດຈຸບັນຖ້າບໍ່ໄດ້ບອກເລົ່າໃຫ້ຜູ້ອື່ນເຂົ້າໃຈກໍບໍ່ມີໃຜສາມາດຊາບໄດ້ວ່າມີຄວາມຮູ້ນັ້ນໆ. ຄວາມຮູ້ຂອງຄົນໃນສະໄໝບູຮານຖ້າບໍ່ມີຫຼັກຖານບັນທຶກໄວ້ຄົນຮຸ່ນຫຼັກກໍບໍ່ອາດຈະຮູ້ໄດ້. ພວກເຮົາອາດສັນນິຖານຄວາມຮູ້ບາງຢ່າງຈາກວັດຖຸສິ່ງຂອງທີ່ມະນຸດສ້າງຂຶ້ນນັບທັງສິ່ງທີ່ເປັນວັດຖຸ ແລະ ນາມທຳທີ່ບໍ່ເປັນວັດຖຸເຊັ່ນລະບຽບ, ກົດເກນຂໍ້ກຳນົດຕ່າງໆໃນການຄອບຄຸມພຶດຕິກຳຕ່າງໆຂອງມະນຸດບໍ່ວ່າຈະເປັນການເຮັດວຽກ, ພັກຜ່ອນ, ກິລິຍາມາລະຍາດທີ່ຄົນກະທຳຕໍ່ກັນລວມທັງພິທີກຳທີ່ຈະຕ້ອງກະທຳຕໍ່ອຳນາດລຶກລັບສັກສິດຄົນກຸ່ມນັ້ນໃຊ້ຮ່ວມກັນຕະຫຼອດຮອດຄວາມຄິດກ່ຽວກັບຄວາມດີ, ຄວາມງາມ, ຄວາມຖືກຄວາມຜິດທີ່ເປັນສິນທຳ ແລະ ຈະລິຍະທຳຕາມທີ່ໝູ່ຄະນະຍຶດຖືກໍເປັນຜົນຂອງຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດໃນການຄິດຄົ້ນຂອງມະນຸດເຊັ່ນກັນ.

ເມື່ອລວບລວມເຄື່ອງມືເຄື່ອງຮັບໃຊ້ຕາມຄວາມສາມາດມະນຸດນັ້ນ ມີຫຼາຍໆປະການແຕ່ສິ່ງສຳຄັນປະກອບດ້ວຍ 3 ບັນຫາຄື:

1) ເຄື່ອງມືເຄື່ອງໃຊ້ ແລະ ວິທີການຫາອາຫານເພື່ອລ້ຽງຊີວິດເຊັ່ນສ້າງທີ່ຢູ່ອາໄສ, ເຄື່ອງໃຊ້ສອຍໃນຄອບຄົວ, ເສື້ອຜ້າເຄື່ອງນຸ່ງຫົ່ມ, ຍາຮັກສາໂລກ, ພາຊະນະ, ຂອງຫຼິ້ນ, ສິ່ງບັນເທີງ ແລະ ອື່ນໆ.

2) ເຄື່ອງມືເຄື່ອງໃຊ້ ແລະ ວິທີການຄວບຄຸມມະນຸດໃຫ້ມີການກະທຳສຳພັນທີ່ເປັນປະໂຫຍດສະເໝີສະໜອງກັນຈຳກັດຄວາມຂັດແຍ້ງທີ່ຈະຂັດຂວາງຂອງກັນ ແລະ ກັນພ້ອມທັງສົ່ງເສີມການຊ່ວຍເຫຼືອກັນເປັນໝູ່ຄະນະປ້ອງກັນສັດຕູທີ່ເປັນອັນຕະລາຍອຸປະກອນເຫຼົ່ານີ້ໄດ້ແກ່ບັນທັດຖານ, ທຳນຽມປະເພນີ, ກົດໝາຍຂໍ້ບັງຄັບ ຫຼື ຂໍ້ຫ້າມຕ່າງໆຕາມຕຳແໜ່ງໜ້າທີ່ຂອງບຸກຄົນທີ່ຈະຕ້ອງກ່ຽວຂ້ອງກັນ.

3) ເຄື່ອງມື ແລະ ວິທີການຈັດການກັບສັບພະສິ່ງທັງໝົດທີ່ເຊັ່ນ: ຄວາມຄິດ ແລະ ຈິນຕະນາການຂອງມະນຸດກຸ່ມນັ້ນກຳນົດຂຶ້ນເຊັ່ນ ເຄື່ອງມື ເຄື່ອງໃຊ້ ແລະ ລະບຽບການຕ່າງໆຂອງສາສະໜາ, ປັດຊະຍາ, ສິລະປະ, ຄຳນິຍົມ, ອຸດົມການທີ່ຄົນໃນກຸ່ມນັ້ນເຊື່ອ ແລະ ຍຶດຖືຮ່ວມກັນ.

ສະຫຼຸບແລ້ວແມ່ນລະບຽບກົດເກນ ແລະ ລະບົບການບໍລິຫານກຸ່ມຄົນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນເພື່ອເຮັດກິດຈະກຳຕ່າງໆເພື່ອສະໜອງຄວາມຕ້ອງການຂອງຊີວິດ.

3.3.2. ຄວາມຮູ້ ຄວາມສາມາດໃນການຜະລິດເຄື່ອງມື, ເຄື່ອງໃຊ້ຂອງຄົນລາວ.

ຄົນລາວສັງຄົມລາວມີຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດໃນການສ້າງເປັນສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳມາເປັນເວລາດົນນານ. ແມ່ນວ່າ, ຄວາມຮູ້ ຄວາມສາມາດດັ່ງກ່າວບໍ່ທັນມີເອກະສານອ້າງອີງຊັດເຈນວ່າ, ຄົນເຊື້ອຊາດລາວຕັ້ງແຕ່ເລີ່ມທຳອິດຢູ່ໃສ? ເປັນແນວໃດຢ່າງຊັດເຈນກໍຕາມ, ແຕ່ກໍມີເອກະສານຫຼາຍສະບັບໄດ້ຍັງຢືນຖານະທາງສັງຄົມຂອງຄົນລາວເອົາໄວ້ເຊັ່ນເລື່ອງລາວຂອງອານາຈັກອ້າຍລາວໃນພາກໃຕ້ຂອງຈີນ; ເລື່ອງລາວຂອງປູ່ເຈົ້າລາວຈີກທີ່ເປັນເຊື້ອສາຍຄົນລາວ (ຈິດພູມມີສັກ: 2540); ເລື່ອງລາວຂອງຊຸນບູລົມສ້າງເມືອງແຖນ, ແລະ ຊຸນລໍ່ສ້າງຊຽງດົງຊຽງທອງ ແລະ ເຈົ້າຟ້າງຸ່ມສ້າງອານາຈັກລາວລ້ານຊ້າງກໍລ້ວນແຕ່ສະແດງໃຫ້ເຫັນຄົນລາວມີຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດຂອງຕົນເອງທີ່ໃຊ້ຈັດການກັບສະພາບແວດລ້ອມ ເພື່ອດຳເນີນຊີວິດໄດ້ຈົນສາມາດກໍ່ສ້າງເປັນບ້ານ, ສ້າງເປັນເມືອງທີ່ໝັ້ນຄົງດົນນານມາແລ້ວ.

ສັງຄົມລາວເປັນສັງຄົມກະສິກຳຈຶ່ງມີຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດໃນການເຮັດນາປູກເຂົ້າ, ຕ່າຫຼກ, ຫາປູຫາປາກຸ້ງຫອຍ, ລ່າສັດ ເພື່ອການຢັ້ງຊີບມາຕັ້ງແຕ່ມີຂໍ້ຄວາມບັນທຶກໄວ້ໃນປະຫວັດສາດຂອງຄົນເຊື້ອຊາດອ້າຍລາວ. ເຄື່ອງມືເຄື່ອງໃຊ້ ແລະ ວິທີການທີ່ເປັນວັດຖຸ ແລະ ບໍ່ວັດຖຸໃນລະບົບການຜະລິດ ແລະ ການບໍລິໂພກຊັບພະຍາກອນໃນອາດີດຂອງສັງຄົມລາວອາດບໍ່ມີຫຼັກຖານແນ່ນອນໄວ້ໃຫ້ຄົນຮຸ່ນຫຼັງໄດ້ຮູ້, ໄດ້ຮຽນເທົ່າທີ່ຄວນ, ເພາະວ່າ, ປະເທດລາວໄດ້ຕົກເປັນຫົວເມືອງຂຶ້ນ ແລະ ຖືເປົ້າຝ່າຍເປັນເວລາເກືອບ 300 ກວ່າປີ ແຕ່ປັດຈຸບັນນີ້ເຄື່ອງມື ແລະ ວິທີການທີ່ໃຊ້ກັບສິ່ງແວດລ້ອມໃນລະດັບຄອບຄົວ, ບ້ານ ແລະ ໝູ່ບ້ານ ຫຼື ຊຸມຊົນໃນເຂດນອກຕົວເມືອງກໍຍັງສາມາດຮັກສາພາບວິຖີຊີວິດ ແລະ ເຄື່ອງມືເຄື່ອງໃຊ້ແບບດັ້ງເດີມໄວ້ໄດ້ສ່ວນໃດສ່ວນໜຶ່ງ ໂດຍສະເພາະແມ່ນເຄື່ອງຫັດຖະກຳແບບພື້ນເມືອງເປັນຕົ້ນ ຊຶ່ງຈະໄດ້ກ່າວລະອຽດໃນບົດຮຽນຕໍ່ໄປ.

3.3.3. ຄວາມຮູ້ ຄວາມສາມາດທີ່ເປັນຈົນຕະນາການ.

ສຳລັບຄວາມຮູ້-ຄວາມສາມາດໃນການສ້າງເຄື່ອງມື ແລະ ວິທີການທີ່ໃຊ້ກັບສິ່ງແວດລ້ອມສ່ວນທີ່ເປັນຈົນຕະນາການ ແລະ ຄວາມເຊື່ອ. ຖ້າມອງໃນແງ່ນີ້ຈະເຫັນໄດ້ວ່າສັງຄົມລາວເປັນສັງຄົມເປີດ, ເປີດຮັບເອົາຄວາມຄິດຄວາມເຊື່ອຂອງສັງຄົມອື່ນໂດຍບໍ່ພິຈາລະນາ. ເພາະເຫດວ່າ, ຄົນລາວເປັນຄົນມັກງ່າຍ, ເຊື່ອງ່າຍເຫັນວ່າດີ ຫຼື ງາມກໍນຳມາໃຊ້ ແລະ ມາປະສົມປະສານກັບສິ່ງທີ່ມີມາແລ້ວແຕ່ການຮັບເອົາ ແລະ ປະສົມປະສານກັບສິ່ງເດີມກໍເປັນໄປຕາມທຳມະຊາດ.

ຕົວຢ່າງ: ລະບົບຄວາມເຊື່ອທາງສາສະໜາທີ່ສະແດງອອກຜ່ານງານສິລະປະເຊັ່ນ: ສະຖາປັດຕະຍະກຳ, ຈິດຕະກຳ, ປະຕິມະກຳ ແລະ ວັນນະຄະດີສິລະປະການສະແດງຕ່າງໆກໍມີການປະສົມປະສານຈົນເຫັນໄດ້ວ່າລັກສະນະຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດຂອງຄົນລາວ ໃນເຫຼົ່ານັ້ນໄດ້ມີການປ່ຽນແປງໄປຈາກຮູບແບບເດີມຂອງບັນພະບູລຸດ ແຕ່ຖ້າພວກເຮົາສຶກສາຈັບຈຸດສຳຄັນຂອງແຕ່ລະຢ່າງແລ້ວກໍຈະສາມາດຈຳແນກໄດ້ແນວຄວາມຄິດແຕ່ລະຢ່າງໃນເລື່ອງດຽວກັນ. ທັງນີ້ກໍເນື່ອງຈາກວ່າ, ກ່ອນແນວຄິດວັດທະນະທຳອື່ນໆຈະເຂົ້າມາ ໂດຍສະເພາະແມ່ນລະບົບຄວາມຄິດ, ຄວາມເຊື່ອດ້ານສາສະໜາພາມ ແລະ ສາສະໜາພຸດຈະເຂົ້າມາ, ຄົນລາວໄດ້ມີລະບົບຄວາມຄິດກ່ຽວກັບສາສະໜາຜີໄດ້ຂະຫຍາຍຕົວຢ່າງເຂັ້ມແຂງໃນຄວາມຄິດຂອງຄົນລາວແລ້ວ.

ລວມຄວາມແລ້ວ ຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດຂອງຄົນລາວໄດ້ເພີ່ມພູນຂຶ້ນ ແລະ ປ່ຽນແປງໄປຕາມການເວລາຕາມປະສົບການ, ການຮຽນຮູ້ຂອງບຸກຄົນໃນສັງຄົມລາວເອງ ແລະ ປະກອບກັບການຍອມຮັບ ຫຼື ຍິບຍືມມາຈາກຜູ້ອື່ນ (ສັງຄົມອື່ນ). ຈາກນັ້ນ, ບຸກຄົນ ຫຼື ກຸ່ມຄົນໃນສັງຄົມລາວໄດ້ນຳເອົາຄວາມສາມາດທີ່ເພີ່ມພູນຂຶ້ນ ແລະ ປ່ຽນໄປນັ້ນມາປັບປຸງເຄື່ອງມືເຄື່ອງໃຊ້ ແລະ ວິທີການຕ່າງໆທີ່ຊ່ວຍໃນການດຳເນີນຊີວິດໃຫ້ຖືກຕ້ອງສອດຄ່ອງກັບຄວາມຕ້ອງການ, ຄວາມປາຖະໜາຂອງຄົນລາວໃນສັງຄົມລາວ. ດັ່ງນັ້ນ, ລັກສະນະຂອງ

ສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວ ທີ່ເປັນແບບຢ່າງການດຳລົງຊີວິດຂອງສັງຄົມລາວຈົ່ງປ່ຽນແປງໄປຕາມການປ່ຽນແປງຂອງຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດ ແລະ ຄວາມຕ້ອງການ, ຄວາມພໍໃຈຂອງຄົນລາວໃນສັງຄົມລາວໃນແຕ່ລະໄລຍະ. ເພາະເຫດນີ້, ຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາດຂອງຄົນລາວໃນສັງຄົມລາວຈຶ່ງເປັນປັດໄຈໜຶ່ງທີ່ກຳນົດລັກສະນະຂອງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳລາວທີ່ຄວນໄດ້ຮັບການຄົ້ນຄວ້າພິຈາລະນາໃນການອະນຸລັກຮັກສາໄວ້ກັບຄົນລາວສັງຄົມລາວ.

3.4. ຄວາມຕ້ອງການ, ຄວາມພໍໃຈຂອງຄົນໃນສັງຄົມ.

3.4.1. ຄວາມຕ້ອງການ, ຄວາມພໍໃຈເປັນກົນໄກຄວບຄຸມພຶດຕິກຳ.

ຄວາມຕ້ອງການ ແລະ ຄວາມພໍໃຈເປັນຕົວກຳນົດການກະທຳຂອງຄົນໃນສັງຄົມ. ຄົນທຸກຄົນໃນສັງຄົມຈະເຮັດຫຍັງຫຼືຫຍັງກໍຕ້ອງເຮັດໄປຕາມຄວາມຕ້ອງການ ແລະ ຄວາມພໍໃຈ, ບໍ່ແມ່ນເຮັດໄປໂດຍອັດຕະໂນມັດ, ຕາມສັນຊາດຕະຍານ ຫຼື ຕາມທຳມະຊາດ. ຄົນທີ່ຈະມີຄວາມສາມາດເຮັດອັນໃດອັນໜຶ່ງໄດ້, ສິ່ງນັ້ນຖ້າບໍ່ມີຄວາມຕ້ອງການ ຫຼື ບໍ່ພໍໃຈທີ່ຈະເຮັດກໍບໍ່ເຮັດ. ຜູ້ທີ່ບໍ່ຕ້ອງການຈະເຮັດ ແຕ່ຖືກບັງຄັບໃຫ້ເຮັດ ແລະ ກົງກັນຂ້າມນັ້ນຜູ້ທີ່ຕ້ອງການຢາກເຮັດແຕ່ຖືກຍັບຍັ້ງຂັດຂວາງບໍ່ໃຫ້ເຮັດ, ທັງສອງຢ່າງນີ້ລ້ວນແຕ່ມີຜົນທາງລົບຕໍ່ກັບຈິດໃຈຂອງບຸກຄົນ ແລະ ສັງຄົມ. ດັ່ງນັ້ນ, ຄວາມຕ້ອງການຄວາມພໍໃຈຈຶ່ງເປັນກົນໄກສຳຄັນທີ່ຄວບຄຸມການກະທຳຂອງສັງຄົມໃນສັງຄົມ.

ມະນຸດບໍ່ພຽງແຕ່ມີ ຄວາມຕ້ອງການຂັ້ນພື້ນຖານເພື່ອໃຫ້ຮ່າງກາຍດຳເນີນຊີວິດໄປໄດ້ເຊັ່ນຄວາມຕ້ອງການດ້ານຮ່າງກາຍຄື: ທີ່ຢູ່ອາໄສ, ອາຫານ, ເຄື່ອງນຸ່ງຫົ່ມ ແລະ ຄວາມຕ້ອງການທາງໃຈຄືອາລົມຮັກເຊັ່ນ: ຮັກບ້ານເກີດເມືອງນອນ, ຮັກຄູ່ສະເໝຫາ, ຮັກພໍ່ແມ່, ຮັກລູກ, ມີຄວາມຫວາດກວາອັນຕະລາຍ ແລະ ອື່ນໆ. ຄວາມຕ້ອງການທາງໃຈຂອງມະນຸດເກີນກວ່າອາລົມຕາມທຳມະຊາດຂອງຮ່າງກາຍຂອງຊີວະພາບ, ຄວາມຕ້ອງການຂອງມະນຸດໄດ້ຂຶ້ນກັບການກຳນົດຄວາມໝາຍ ແລະ ຄຸນຄ່າຂອງຊັບພະສິ່ງທີ່ມະນຸດກຳນົດຂຶ້ນ, ບາງຄັ້ງຊັບພະສິ່ງນັ້ນບໍ່ມີຢູ່ຈິງໃນທຳມະຊາດ ຫຼື ແມ່ນວ່າມີຢູ່ຈິງໃນທຳມະຊາດແຕ່ບໍ່ມີຄວາມໝາຍ ແລະ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າດັ່ງທີ່ມະນຸດໄດ້ກຳນົດຂຶ້ນໃຫ້.

ຕົວຢ່າງ: ຍົດສັກຕຳແໜ່ງ, ກຽດສັກສີ ແລະ ເງິນຄຳ ຫຼື ເພັດພອຍຕ່າງໆ. ຍ້ອນສັງຄົມໄດ້ກຳນົດຄວາມໝາຍ ແລະ ຄຸນຄ່າໃຫ້ມັນເກີນກວ່າຄຸນສົມບັດຕາມທຳມະຊາດຂອງສິ່ງວັດຖຸຈິງເຮັດໃຫ້ເງິນຄຳກາຍເປັນພະເຈົ້າ, ກາຍເປັນຍອດປາຖະໜາຢາກໄດ້ມາເປັນເຈົ້າຂອງຂອງຄົນປັດຈຸບັນ.

ຄວາມຕ້ອງການ ແລະ ຄວາມພໍໃຈຂອງມະນຸດຈະເກີນກວ່າຄວາມຈຳເປັນພື້ນຖານທາງດ້ານຮ່າງກາຍຕາມທຳມະຊາດຈະໜ້ອຍຫຼາຍພຽງໃດ ແມ່ນຂຶ້ນກັບການກຳນົດສົມມຸດຕິຖານ ທີ່ເປັນໄປຕາມຄວາມຄິດຄວາມເຂົ້າໃຈຂອງບຸກຄົນ ແລະ ສັງຄົມ. ຖ້າພິຈາລະນາຄວາມຕ້ອງການຂອງມະນຸດຕາມຄວາມຈຳເປັນຂອງຮ່າງກາຍມະນຸດໃນແງ່ຂອງຊີວະພາບຄືຕາມຂະໜາດ ແລະ ໄວຂອງເຈົ້າຂອງຊີວິດແລ້ວກໍຄົງໃຊ້ຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດຈາກສິ່ງແວດລ້ອມບໍ່ຫຼາຍປານໃດ. ແຕ່ວ່າ, ມະນຸດບໍ່ໄດ້ໃຊ້ຊັບພະຍາກອນຢ່າງຈຳກັດ ເພື່ອສະໜອງຄວາມຕ້ອງການຈຳເປັນຂອງຮ່າງກາຍເຊັ່ນອາຫານ, ນ້ຳ, ອຸນະພູມທີ່ເໝາະສົມກັບການເຮັດວຽກງານການພັກຜ່ອນໃຫ້ພົ້ນໄພເທົ່ານັ້ນ. ມະນຸດໄດ້ເພີ່ມຄວາມໝາຍ ແລະ ຄຸນຄ່າເກີນຄວາມຈຳເປັນທາງກາຍຍະພາບຂອງຕົນໄດ້ຫຼາຍເທົ່າ.

ຕົວຢ່າງ: ຄົນຮັ່ງມີການກິນຢູ່ນຸ່ງຖືມີປະລິມານ ແລະ ຄຸນນະພາບຫຼາຍ ເກີນກວ່າຄວາມຈຳເປັນຂອງຊີວິດທີ່ຈະຢູ່ລອດ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ຄວາມຕ້ອງການຂອງມະນຸດບໍ່ມີວັນທີ່ສິ້ນສຸດ ມັນເພີ່ມຂຶ້ນຕາມຂະໜາດຄວາມໂລບຂອງມະນຸດ ຫຼື ຕາມເກນທີ່ມະນຸດກຳນົດໄວ້ຮ່ວມກັນເຊັ່ນຄົນທີ່ມີຖານະສູງທາງສັງຄົມຕ້ອງກິນອາ

ທານ, ສວມເສື້ອຜ້າທີ່ເຮັດຈາກວັດຖຸທີ່ຫາຍາກ ແລະລາຄາແພງ, ຢູ່ເຮືອນຫຼັງໃຫຍ່ກໍ່ສ້າງດ້ວຍວັດຖຸໝັ້ນຄົງຖາວອນ ແລະ ຝີມີຊ່າງປານິດ ມີເດີນໜ້າບ້ານກວ້າງຂວາງ ແລະອື່ນໆ; ຖ້າບໍ່ດັ່ງນັ້ນຈະບໍ່ສົມຖານະ ຫຼື ກຽດສັກສີທາງສັງຄົມດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນ.

ທັດສະນະ ຫຼື ຄວາມຄິດຄວາມເຂົ້າໃຈທີ່ກຳໜົດຕາມຄວາມໝາຍ ແລະ ຄຸນຄ່າໃຫ້ແກ່ສິ່ງຂອງ ຫຼື ຜູ້ຄົນທີ່ຢູ່ຮອບຕົວ ວ່າຈະໃຫ້ມີບົດບາດຄວາມສຳຄັນຕໍ່ການດຳລົງຊີວິດແນວໃດນັ້ນໄດ້ມີຄຳສັບບັນຍັດໃຊ້ກັນທົ່ວໄປວ່າ “ໂລກະທັດ ແລະ ຊີວະທັດ”. ບຸກຄົນແຕ່ລະຄົນຖ້າມີໂລກະທັດ ແລະ ຊີວະທັດແນວໃດກໍ່ຈະກຳນົດການກະທຳຂອງຕົນໃຫ້ສອດຄ່ອງຕາມທັດສະນະດັ່ງກ່າວນັ້ນ.

ຕົວຢ່າງ: ມີທັດສະນະວ່າ “ມີຊີວິດຄວນກິນເພື່ອຢູ່ ຫຼື ວ່າມີຊີວິດຄວນຢູ່ເພື່ອກິນ”, ບາງຄົນກໍ່ຄິດວ່າ “ມີຊີວິດຄວນຢູ່ເພື່ອສ້າງປະໂຫຍດໃຫ້ແກ່ສັງຄົມ” ກໍ່ຕ່າງຈາກຄົນທີ່ຄິດວ່າ “ຊີວິດຄວນຢູ່ເພື່ອຫາປະໂຫຍດສູງສຸດໃຫ້ແກ່ຕົວເອງ”.

ຄົນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນໝູ່ຄະນະນັ້ນມັກຈະມີທັດສະນະຮ່ວມກັນຂອງໝູ່ຄະນະກ່ຽວກັບໂລກ ແລະ ຊີວິດການເປັນຢູ່ນາໆປະການທີ່ກ່ຽວພັນ.

ຕົວຢ່າງ: ຄົນຕາເວັນຕົກ ມີທັດສະນະວ່າມະນຸດເປັນນາຍຂອງຊັບພະສິ່ງໃນທຳມະຊາດໄດ້ຕາມໃຈມັກໂດຍບໍ່ຕ້ອງເກງກົວ. ແຕ່ວ່າ, ຄົນຕາເວັນອອກພັດມີທັດສະນະວ່າຊັບພະສິ່ງໃນທຳມະຊາດເປັນສິ່ງທີ່ຍິ່ງໃຫຍ່ກວ່າມະນຸດ, ມະນຸດພຽງແຕ່ອາໄສຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ ແລະ ຄວນດຳລົງຊີວິດໃຫ້ສອດຄ່ອງກັບກົນກັບທຳມະຊາດໂດຍມອບຮັບພະລັງອຳນາດຂອງທຳມະຊາດທີ່ມີຢູ່ເໜືອມະນຸດ. ທັດສະນະທີ່ຕ່າງກັນຕໍ່ໂລກຂອງທຳມະຊາດເຊັ່ນນີ້ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ຕ່າງຝ່າຍຕ່າງມີຄຳອະທິບາຍດ້ວຍຄວາມເຊື່ອ ແລະ ຄຳສອນທາງສາດສະໜາຕ່າງກັນເຊັ່ນສາສະໜາຄຣິດສອນວ່າ “ພະຜູ້ເປັນເຈົ້າໄດ້ສ້າງຊັບພະສິ່ງໃນໂລກ ແລະ ສ້າງມະນຸດໃນຮູບລັກສະນະຂອງພະອົງ. ດັ່ງນັ້ນ, ມະນຸດຈຶ່ງມີສິດໃຊ້ສອຍທຳມະຊາດໄດ້ຕາມໃຈມັກ”. ແຕ່ສາສະໜາພຸດສອນໄວ້ວ່າ “ທຳມະຊາດມີໄວ້ຮັບໃຊ້ມະນຸດ ແລະ ທຳມະຊາດມີຢູ່ຕ່າງຫາກກັບມະນຸດ, ມະນຸດເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງທຳມະຊາດ.” ສາສະໜາຊິນໂຕຂອງຢີປຸ່ນສອນໃຫ້ນັບຖືພະລັງທັງຫຼາຍໃນທຳມະຊາດຂອງດິນ, ທີນ, ນ້ຳ ແລະ ອື່ນໆ. ສາສະໜາຜີ (ສາສະໜາດັ້ງເດີມ) ຂອງຄົນລາວກໍ່ຄືຫຼາຍຊາດໃນໂລກໃຫ້ຄວາມເຄົາລົບຍຳເກງພະລັງທຳມະຊາດຖືເປັນອຳນາດທີ່ເລິກລັບທີ່ມະນຸດຕ້ອງຮ້ອງຂໍວິງວອນ ດ້ວຍການນົບໄຫວເຄົາລົບບູຊາບໍ່ຄວນລົບລຸ່. ຄົນສະໄໝໃໝ່ບໍ່ວ່າຈະຢູ່ຊົນເຜົ່າໃດຂອງໂລກກໍ່ທັນມາຍຶດຖືຄວາມຮູ້ຈາກວິທະຍາສາດ ກໍ່ຍອມມີທັດສະນະຕໍ່ກັບໂລກທຳມະຊາດຕ່າງໄປຈາກສາສະໜາ ແລະ ມີວິທີການປະຕິບັດຈັດການກັບທຳມະຊາດຕ່າງໄປຈາກເດີມ.

ທັດສະນະຕໍ່ຊີວິດຂອງຄົນແຕ່ລະສັງຄົມກໍ່ແຕກຕ່າງກັນຄືສາສະໜາຍູຄາຍ, ຄຣິດ ແລະ ອິດສະລາມ ເຊື່ອວ່າມະນຸດມີພຽງຊີວິດນີ້ໃນໂລກປັດຈຸບັນ ກັບຊີວິດໜ້າໃນສະຫວັນ ເຊິ່ງພະຜູ້ເປັນເຈົ້າເປັນຜູ້ຕັດສິນວ່າໃຜຈະໄດ້ໄປສະເຫວີຍສຸກໃນສະຫວັນກັບພະອົງ ຫຼື ໄປຮັບທຸກຢູ່ໃນນາຣົກກັບພະຍາມານ. ສາສະໜາຮິນດູວ່າພະພົມແບ່ງສ່ວນມາສ້າງເປັນມະນຸດ, ມະນຸດເກີດແລ້ວຈະເກີດອີກໄດ້ຫຼາຍຄັ້ງຕາມກຳຈົນສຸດທ້າຍຈະກັບຄືນໄປສູ່ພະພົມ. ສາສະໜາພຸດວ່າຄົນມີຊີວິດວຽນຕາຍວຽນເກີດຢູ່ບໍ່ສິ້ນສຸດຫາກບໍ່ບັນລຸນິພານ ແລະ ສາສະໜາອື່ນໆກໍ່ມີຄຳອະທິບາຍຊີວິດແຕກຕ່າງກັນໄປ. ດັ່ງນັ້ນ, ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ທັດສະນະຂອງມະນຸດຕໍ່ກັບຊີວິດແຕກຕ່າງກັນໄປຕາມທັດສະນະທີ່ຕົນຢຶດຖື. ໂດຍທົ່ວໄປແລ້ວ, ຄົນທີ່ຢູ່ຮ່ວມກັນເປັນໝູ່ຄະນະເປັນສັງຄົມມັກມີໂລກະທັດຊີວະທັດ, ຄວາມຕ້ອງການຄວາມພໍໃຈຕາມຄວາມໝາຍ, ຄຸນຄ່າ ແລະ ບັນທັດຖານຂອງສັງຄົມໄດ້ກຳໜົດໃຫ້ນຳໃຊ້ຮ່ວມກັນ.

ໃນສັງຄົມລາວແມ່ນວ່າຄົນສ່ວນຫຼາຍມີໂລກະທັດຊີວະທັດແບບພຸດທະສາສະໜາຄືກັນກັບຄົນໄທ, ຄົນຂອມ, ມອນ, ພະມ້າ ແລະ ລັງກາເພາະໄດ້ຄະຕິຈາກພຸດທະສາສະໜາຝ່າຍທຶນະຍານດ້ວຍກັນແຕ່ພົ້ນໄປ

ຈາກຄົນໄທ, ຂອມ, ມອນ ແລະ ພະມ້າ. ເພາະວ່າ, ກ່ອນປັດຊະຍາພຸດທະສາດສະໜານິກາຍທິນະຍານເຂົ້າມາຄົນລາວ ຫຼື ສັງຄົມລາວໄດ້ມີຄວາມເຊື່ອທາງສາສະໜາຜີທີ່ມີໂຄງສ້າງທາງສັງຄົມໄດ້ປະສົມກັບຄວາມເຊື່ອສາສະໜາພາມ ແລະ ສາສະໜາພຸດນິກາຍມະຫາຍານແໜ້ນໜາຢູ່ແລ້ວ. ການນຳເອົາແນວຄິດສາສະໜານິກາຍຕ່າງໆ ເຂົ້າໃນສັງຄົມລາວມັນເປັນໄປຕາມທຳມະຊາດ, ຕາມແນວຄິດນິດໄສຂອງຄົນລາວເປັນຄົນໃຈກວາງ, ມັກງ່າຍບໍ່ມັກຄົ້ນຄວ້າພິຈາລະນາວ່າ ອັນໃດຄວນອັນໃດບໍ່ຄວນ. ແນວໃດອັນໃດມາກໍຮັບ, ໃຜມັກໃຊ້ອັນໃດກໍໃຊ້ໄປ, ໃຊ້ແລ້ວກໍແລ້ວໄປ. ດັ່ງນັ້ນ, ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ແນວຄິດທາງສັງຄົມລາວມີລັກສະນະປະສົມປະສານຄວາມຄິດທາງສາສະໜາຫຼາຍ ສາສະໜາໃນວິຖີຊີວິດຂອງຄົນລາວໃນປັດຈຸບັນ. ວິຖີຊີວິດຂອງຄົນລາວສັງຄົມລາວປັດຈຸບັນບໍ່ພຽງແຕ່ຖືກສາສະໜາກຳນົດເທົ່ານັ້ນແນວຄິດຄຳນິຍົມ ແລະ ອຸດົມການທາງການເມືອງ ແລະ ເສດຖະກິດປະຈຸບັນຄືອຸດົມການສັງຄົມນິຍົມ, ເສດຖະກິດທຶນນິຍົມມະນຸດນິຍົມ ຫຼື ບຸກຄົນນິຍົມກຳນົດໂລກກະທັດ ແລະ ຊີວະທັດຂອງຄົນລາວ ແລະ ສັງຄົມລາວອີກດ້ວຍ.

ການສຶກສາພິຈາລະນາໃຫ້ເຫັນໂລກະທັດ, ຊີວະທັດ ຫຼື ຄວາມຕ້ອງການ ແລະ ຄວາມພໍໃຈຂອງຄົນລາວສັງຄົມລາວໃຫ້ມັນຈະແຈ້ງຊັດເຈນນັ້ນມັນມີຄວາມຈຳເປັນຈະຕ້ອງໄດ້ສຶກສາຄົ້ນຫາກະແສຄວາມຄິດຕ່າງໆ ທີ່ເຂົ້າມາໃນສັງຄົມລາວໃນແຕ່ລະໄລຍະສັງຄົມ ແລະ ຄວາມຮູ້ຄວາມເຂົ້າໃຈຕໍ່ທຳມະຊາດ ແລະ ຊີວິດຂອງຄົນລາວດັ່ງເດີມນັ້ນມີອັນໃດແດ່. ພ້ອມນັ້ນກໍຕ້ອງໄດ້ສຶກສາວ່າ, ຄົນລາວມີວິທີການຈັດການ ແລະ ປະສົມປະສານແນວຄິດຕ່າງໆນັ້ນໄວ້ໃນວິຖີຊີວິດຂອງຄົນລາວແນວໃດ? ເຖິງແນວໃດກໍຕາມ, ເພື່ອເປັນແນວທາງໃນການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າໂລກະທັດ, ຊີວະທັດ ແລະ ຄວາມຕ້ອງການ ແລະ ພໍໃຈຂອງຄົນລາວໃນອານາຄົດ. ໃນບົດຮຽນນີ້ຈຶ່ງຂໍຍົກເອົາຄຳນິຍົມບາງປະການຂອງຄົນລາວໃນປັດຈຸບັນມານຳສະເໜີດັ່ງນີ້:

3.4.2. ຄຳນິຍົມຈຳນວນໜຶ່ງຂອງຄົນລາວ.

1). ຄວາມເປັນຜູ້ມີຈິດໃຈດີ, ມີນ້ຳໃຈເອື້ອເພື່ອແຜ່, ຮັກແຂກແພງຄົນ.

ຄົນລາວເປັນຄົນຜູ້ທີ່ມີນ້ຳໃຈ, ຮູ້ຊ່ວຍເຫຼືອຄົນອື່ນທີ່ປະສົບຄວາມຫຍຸ້ງຍາກເພື່ອຊ່ວຍໃຫ້ຄົນອື່ນມີຄວາມສຸກກາຍສະບາຍໃຈ ໂດຍບໍ່ຫວັງສິ່ງຕອບແທນ. ສິ່ງດັ່ງກ່າວນີ້ໄດ້ສະແດງອອກຢູ່ໃນການດຳລົງຊີວິດປະຈຳວັນຂອງຄົນລາວທັງຫຼາຍໄດ້ມີການພົວພັນຊ່ວຍເຫຼືອ, ໄປມາຫາສູ່, ຍ້ຽມຢາມໃຫ້ຄວາມອົບອຸ່ນຊຶ່ງກັນ ແລະ ກັນນັບຖືຄືແຂກຕ່າງດ້າວທ້າວຕ່າງແດນ. ຄຳນິຍົມດັ່ງກ່າວໄດ້ຖືກຄົນລາວຮຸ່ນຕ່າງໆສຶກສາ ຫຼື ສັ່ງສອນລູກຫຼານຂອງຕົນເອງຈົນມາຮອດສະໄໝປັດຈຸບັນ. ຄືຄົນລາວເປັນຄົນທີ່ມີຈິດໃຈກວາງຂວາງ, ຊ່ວຍເຫຼືອເກື້ອກູນ ເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນໃນເວລາພົບຄວາມຫຍຸ້ງຍາກ.

2). ອ່ອນນ້ອມຖອມຕົນ, ສຸພາບຮຽບຮ້ອຍ.

ຄຳນິຍົມນີ້ມີລັກສະນະແຜ່ຫຼາຍ ແລະ ເປັນທີ່ຍອມຮັບວ່າສັງຄົມລາວ ຕັ້ງແຕ່ໃດໆມາຄົນລາວບໍ່ວ່າຍິງ ຫຼື ຊາຍໄດ້ຖືກສັ່ງສອນໃຫ້ຝຶກຝົນຕົນໃຫ້ກ່າຍເປັນຄົນອ່ອນນ້ອມຖອມຕົນ, ບໍ່ຂົ່ມເພີ່ນຍໍໂຕ, ຮູ້ສຳມາຄາລາວະຕໍ່ຜູ້ໃຫຍ່ ຫຼື ຜູ້ອາວຸດໂສ ຊຶ່ງສະແດງອອກທາງກາຍ, ວາຈາ ແລະຈິດໃຈ. ການໄປການມາກໍສະແດງອອກລັກສະນະທີ່ຖືກຕ້ອງ ແລະ ເໝາະສົມກັບກາລະເທສະ, ສະຫງ່າຜ່າເຜີຍ.... ການເວົ້າຈາສະແດງອອກລັກສະນະນີ້ມີນວນອ່ອນຫວານ, ບໍ່ອວດອົງທະນົງຕົວ, ບໍ່ເວົ້າຈາຫຍາບຄາຍ, ມີລັກສະນະອ່ອນນ້ອມຖະໜອມຕົນ, ເຂັ້ມແຂງແຕ່ບໍ່ແຂງກະດ້າງ.

3). ດຸໝັນຂະຫຍັນພຽນ.

ແນວຄິດຈິດໃຈຂອງຄົນລາວ, ຄົນລາວເຊື່ອວ່າຄວາມດຸໝັນຂະຫຍັນພຽນຈະສ້າງໃຫ້ຕົນເອງມີຖານະທີ່ດີ, ມີຢູ່ມີກິນ ແລະ ຈະເປັນທີ່ຮັກແພງ, ຍົກ ຍ້ອງຂອງຄົນທີ່ໄປ. ຄວາມດຸໝັນຂະຫຍັນພຽນນອກຈາກຈະເປັນຜົນປະໂຫຍດແກ່ຕົນເອງແລ້ວກໍຍັງເປັນການປະກອບສ່ວນສ້າງປະເທດຊາດບ້ານເມືອງອີກດ້ວຍ. ຄົນລາວເຄີຍເອກອ້າງທະນົງໃຈວ່າບັນພະບູລຸດລາວ, ປູ່ຍ່າຕາຍາຍ, ພໍ່ ແມ່ລ້ວນແຕ່ມີມູນເຊື້ອດຸໝັນຂະຫຍັນພຽນ, ມີຄວາມອົດທົນໃນການອອກແຮງງານທຳມາຫາລ້ຽງຊີບ.

ຕົວຢ່າງ: ການຕື່ນເຕັກລຸກເຊົ້າເພື່ອໄປເຮັດໄຮ່, ເຮັດນາ, ປູກຝັງ, ລ້ຽງສັດ, ສຶກສາອຳຮຽນ... ເພື່ອລ້ຽງຊີວິດຂອງຕົນເອງ ແລະ ຄອບຄົວຈົນມີບາງຄຳສຸພາສິດ ແລະ ຄຳພັງເພີຍໄດ້ກວ່າໄວ້ວ່າ.

“ໄປຢຽມໝາມາຢຽບຂຽດ”

“ຕື່ນກ່ອນກາຫາກິນຄືໄກ່”

“ຕື່ນແຕ່ເຊົ້າໃຫ້ໄດ້ 9 ແນວຢາມ” ແລະ ອື່ນໆ

4). ນັບຖືພຸດທະສາສະໜາ.

ສາສະໜາພຸດໄດ້ຖືກນຳເອົາມາເຜີຍແຜ່ຢ່າງກວ້າງຂວາງຢູ່ໃນປະເທດລາວນັບແຕ່ລາຊະການຂອງ ເຈົ້າຟ້າງຸ່ມ ເຊິ່ງເປັນກະສັດອົງທຳອິດທີ່ໄດ້ສ້າງຕັ້ງເປັນອານາຈັກລ້ານຊ້າງ. ຫຼັງຈາກນັ້ນ, ສາສະໜາພຸດກໍໄດ້ກາຍມາເປັນຄຳນິຍົມອັນໜຶ່ງທີ່ສຳຄັນເພື່ອທີ່ປູກຝັງແນວຄິດຈິດໃຈ, ຄວາມເຊື່ອຢ່າງເລິກເຊິ່ງແກ່ຄົນລາວມາໂດຍຕະຫຼອດ. ຜູ້ເຖົ້າ, ຜູ້ແກ່ພະຍາຍາມສັ່ງສອນລູກຫຼານຂອງຕົນເອງໃຫ້ນັບຖືສາສະໜາພຸດທັງນີ້ກໍເພື່ອຝຶກຝົນໃຫ້ເປັນຄົນທຳແຕ່ຄວາມດີ. ລະເວັ້ນຄວາມຊົ່ວທັງປວງ, ຮູ້ຈັກບາບບຸນຄຸນໂທດ. ມາຮອດປະຈຸບັນ, ຄົນລາວຍັງມີຄຳນິຍົມນັບຖືສາສະໜາພຸດປະມານ 65%, ສາສະໜາຜີປະມານ 33%, ສາສະໜາຄຣິດປະມານ 1% ນອກຈາກນັ້ນແມ່ນສາສະໜາອື່ນໆ

ສາສະໜາໄດ້ຕິດແໜ້ນຢູ່ໃນແນວຄິດຈິດໃຈ ແລະ ຄວາມເຊື່ອຖືຂອງຄົນລາວທັງຫຼາຍ, ຍ້ອນວ່າສາສະໜາພຸດມີຄວາມເໝາະສົມກັບສະພາບແນວຄິດຈິດຕະສາດຂອງຄົນລາວ. ຄຳສອນຢູ່ໃນສາສະໜາພຸດກໍໄດ້ສ້າງໃຫ້ຄົນລາວເປັນຄົນມີສິນທຳປະຈຳໃຈສູງ. ສາສະໜາພຸດກໍມີສ່ວນປະກອບໃນການກໍ່ສ້າງຮີດຄອງປະເພນີກໍຄືກຳນົດກົດລະບຽບຂອງສັງຄົມລາວຈົນເຖິງທຸກວັນນີ້.

ສິ່ງທີ່ສະແດງໃຫ້ເຫັນຄຳນິຍົມດັ່ງກ່າວນີ້ແມ່ນມີຫຼາຍທີ່ສຸດ ເປັນຕົ້ນແມ່ນການເຮັດບຸນເຮັດທານຕາມຮີດຄອງປະເພນີທາງສາສະໜາພຸດທີ່ຢູ່ຕາມວັດ ແລະ ບ້ານເຮືອນຕ່າງໆ. ນອກນັ້ນ, ກໍຍັງນິຍົມເອົາລູກຊາຍບວດເປັນເນນ, ເປັນພະ, ເປັນຄູບາ ແລະ ອື່ນໆຕາມຄວາມເຊື່ອ, ສິ່ງທີ່ສຳຄັນອີກຢ່າງໜຶ່ງກໍຍັງເອົາສິນທ້າສັ່ງສອນເຊິ່ງກັນແລະກັນ ແລະ ອື່ນໆ.

5). ຄຳນິຍົມຄວາມເປັນລາວ.

ຊົນຊາດຕ່າງໆ ໃນໂລກກໍອາດມີຄວາມນິຍົມຊົມຊອບຄວາມເປັນຊາດຂອງໃຜລາວ, ຄົນລາວທີ່ດຳລົງຊີວິດຢູ່ໃນຜືນແຜ່ນດິນລາວ ຫຼື ຢູ່ບ່ອນອື່ນລ້ວນແຕ່ມີຈິດສຳນຶກກ່ຽວກັບຄວາມເປັນລາວຂອງຕົນເອງ, ຄວາມນິຍົມຄວາມເປັນລາວໄດ້ສະແດງອອກເຊັ່ນການຕິດຕໍ່ພົວພັນ, ຄວາມຮັກແພງຊ່ວຍເຫຼືອເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ. ການຕ້ອນຮັບກັນ, ການຮຽນຮູ້ຮັກສາກຽດສັກສີຂອງວົງຄະນະຍາດຊາດລາວ. ໃນເມື່ອຄົນລາວຊາດລາວມີຜົນສຳເລັດອັນໃດອັນໜຶ່ງຄົນລາວຈະເກີດຄວາມພູມໃຈ ແລະ ທະນົງໃຈ. ກົງກັນຂ້າມ, ຖ້າຫາກຄົນລາວ, ຊາດລາວ

ທາກປະສົບກັບບັນຫາ ຫຼື ວິກິດການໃດໜຶ່ງຄົນລາວກໍ່ຈະມີຄວາມຮູ້ສຶກເປັນຫ່ວງເປັນໄຍພ້ອມກັນຫາວິທີປ້ອງກັນກຽດສັງສິຂອງຄຳວ່າ “ລາວ” ດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນ.

6). ຄວາມກະຕັນຍູຮູ້ບຸນຄຸນ.

ຄວາມກະຕັນຍູຮູ້ບຸນຄຸນເປັນຄຳນິຍົມທີ່ມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ຄົນລາວຕັ້ງແຕ່ໃດໆມາ. ຄົນລາວທຸກຮຸ່ນຄົນ, ທຸກຊັ້ນຄົນ, ທຸກເພດ, ທຸກໄວພະຍາຍາມຖ່າຍທອດຄຸນນະທຳນີ້ຕໍ່ມາເລື້ອຍໆ. ຄວາມເປັນຜູ້ມີຄວາມກະຕັນຍູຮູ້ບຸນຄຸນນັ້ນແມ່ນສິ່ງທີ່ສະແດງອອກໃຫ້ເຫັນຄວາມເປັນຄົນຜູ້ປະເສີດສຳລັບຄົນລາວ ເປັນຕົ້ນແມ່ນ: ເປັນຜູ້ຮູ້ບຸນຄຸນຂອງພໍ່ແມ່, ຄູບາອາຈານ ຫຼື ຜູ້ທີ່ມີອຸປາລະຄຸນແກ່ຕົນເອງຮວມເຖິງປະເທດຊາດນຳດ້ວຍ. ຜູ້ທີ່ສະແດງອອກຊຶ່ງຄວາມຮູ້ບຸນຄຸນຢ່າງແທ້ຈິງນັ້ນຈະເປັນທີ່ຮັກແພງ ແລະ ເຄົາລົບນັບຖືຂອງຄົນທົ່ວໄປ. ກົງກັນຂ້າມ, ຜູ້ທີ່ຂາດຄວາມກະຕັນຍູຈະຖືກຄົນອື່ນຕຳນິຫຼີກກ່າວປະນາມແລະອື່ນໆ.

7). ມັກຄວາມສະບາຍ, ບໍ່ສັນໂດດ, ບໍ່ກະຕືລືລົ້ນ.

- ຄວາມສະບາຍ: ຄົນລາວດຳລົງຊີວິດແບບງ່າຍດ່າຍ, ບໍ່ພິຖືພຸ້ນຫຼືຈິງຈັງໃນລະບຽບຫຼັກການ, ມັກຄວາມເປັນກັນເອງກັບທຸກຄົນ, ບໍ່ມັກການດຳລົງຊີວິດແບບຫຍຸ້ງຍາກ ຫຼື ໃຊ້ມັນສະໝອງຫຼາຍເກີນໄປ (ບໍ່ຢາກຄິດຫຼາຍ), ຊຶ່ງສະແດງອອກຄຳວ່າ “ບໍ່ເປັນຫຍັງ”. ຄຳນີ້ມີຄຳນິຍົມໃຊ້ກັນໃນສັງຄົມລາວ.

- ຄວາມບໍ່ສັນໂດດ: ຄົນລາວໂດຍສ່ວນໃຫຍ່ມີຄວາມເພິ່ງພໍໃຈໃນສິ່ງທີ່ຕົນເອງມີຢູ່ໃນປະຈຸບັນ, ບໍ່ຄ່ອຍເຂົ້າໄປຫຍຸ້ງກ່ຽວກັບເລື່ອງທີ່ບໍ່ກ່ຽວພັນກັບຕົນເອງ ໂດຍສະເພາະແມ່ນເລື່ອງສ່ວນລວມ, ມັກເຊື່ອຟັງ ຫຼື ລອຍຕາມຫຼາຍກວ່າຂັດຄ້ານ. ດັ່ງນັ້ນ, ບາງກໍລະນີອາດຈະເກີດທ່າຮັບຫຼາຍກວ່າທ່າບຸກ ແລະ ມີລັກສະນະເອົາຕົວລອດ.

- ບໍ່ກະຕືລືລົ້ນ: ເນື່ອງຈາກຄວາມເພິ່ງພໍໃຈໃນສິ່ງທີ່ຕົນມີ, ຄົນລາວຈຶ່ງມີຄວາມວາງເສີຍ, ຄວາມທະເຍີທະຍານ, ຍອມຮັບບຸນຮັບກຳ, ບໍ່ຫວັງຢາກເດັ່ນຢາກດັງ ຫຼື ບໍ່ຢາກອວດອ້າງຕົນເອງ. ຈາກບັນຫາດັ່ງກ່າວຄົນລາວຈຶ່ງ “ບໍ່ຮ້ອນບໍ່ຮົນ, ບໍ່ພ້າວບໍ່ພັງ, ຢູ່ກິນແບບທຳມະດາທຳມາຫາກິນລ້ຽງຊີບພໍກຸ້ມຕົນເອງ, ພໍຢູ່ພໍກິນແລ້ວກໍຖືວ່າພຽງພໍແລ້ວ.

ຄຳນິຍົມດັ່ງກ່າວ ນັບວ່າມີຈຸດດີຫຼາຍ ແຕ່ກໍມີຈຸດອ່ອນຫຼາຍພໍລົມຄວນ ເປັນຕົ້ນວ່າຍ້ອນຄວາມມັກງ່າຍ, ມັກສະບາຍຈຶ່ງກໍໃຫ້ເກີດການບໍ່ປະຕິບັດລະບຽບວິໄນ, ບໍ່ຄ່ອຍປະຕິບັດເວລາ, ຄວາມສູ້ຊົນບໍ່ສູງ ແລະອື່ນໆ. ນອກນັ້ນ, ຍັງເກີດບັນຫາຖືກເອົາລັດເອົາປຽບ ຫຼື ຖືກຫຼອກລວງຈາກຄົນອື່ນ. ຜົນຂອງການບໍ່ມັກຄວາມຫຍຸ້ງຍາກ ບໍ່ມັກການປະທະກັບບັນຫາຈຶ່ງກໍໃຫ້ເກີດບັນຫາທີ່ວ່າບໍ່ກ້າຫານຕໍ່ສູ້ຫຼີກເວັ້ນຈາກບັນຫາ ແລະ ອື່ນໆ.

8). ບໍ່ມັກຂັດໃຈຄົນອື່ນ.

ຄົນລາວມັກໃຫ້ກຽດ ແລະ ເອົາໃຈ ຫຼື ຕາມໃຈຜູ້ອື່ນ ຍ້ອນວ່າຍ້ານຜູ້ອື່ນເສຍໃຈໃຫ້ຕົນເອງ. ດັ່ງນັ້ນ, ຄົນລາວຈຶ່ງບໍ່ມັກຄວາມຮຸ່ນແຮງ, ບໍ່ມັກການປະທະຜິດຖຽງກັນ. ພວກເຮົາສັງເກດເຫັນວ່າຢູ່ໃນສັງຄົມລາວ, ຄົນລາວບໍ່ຄ່ອຍຈະໂຕ້ຖຽງກັນຮຸນແຮງ ແລະ ເຂົ້າປະທະກັນແບບໃຊ້ກຳລັງ. ເບິ່ງແບບໜຶ່ງຄ້າຍຄືກັບວ່າ, ບໍ່ມັກຄວາມວຸ້ນວາຍ ຫຼື ບໍ່ມັກບໍ່ຫົວຊາຕໍ່ບັນຫາເລື່ອງແລ້ວໆໄປ. ອີກຢ່າງໜຶ່ງ, ຄົນລາວເປັນຄົນມັກເກງໃຈ, ຍ້ານຄົນອື່ນເສຍໃຈ, ໃຫ້ອະໄພແກ່ກັນ ແລະ ກັນ. ຄຳນິຍົມດັ່ງກ່າວນີ້ຈະເຮັດໃຫ້ມີຊ່ວງຫວ່າງ ຫຼື ຈຸດຫຍໍ້ທີ່ຕາມມາບໍ່ໜ້ອຍ.

9). ຄວາມມ່ວນຊື່ນສະໝຸກສະໜານ ແລະ ການຈັດພິທີ ຫຼື ງານບຸນ.

ຄົນລາວມັກຄວາມມ່ວນຊື່ນ, ພົບປະສັງສັນ ຫຼື ຊຸມແຊວກັນນັບຕັ້ງແຕ່ຢູ່ໃນກຸ່ມຄົນໃນວົງນ້ອຍຈົນເຖິງກຸ່ມຄົນວົງໃຫຍ່. ພວກເຮົາຈະສັງເກດເຫັນວ່າ, ຄົນລາວຢູ່ແຕ່ລະເຂດແຂວງ, ທ້ອງຖິ່ນຈະມີສູງຂັບລຳທີ່ເປັນເອກະລັກຂອງຕົນເອງ. ມີນິທານທີ່ອຸດົມສົມບູນ. ນອກຈາກນີ້, ກໍຍັງມີງານບຸນປະເພນີ ແລະ ບຸນທາງລັດຖະການຢ່າງຫຼວງຫຼາຍເຊັ່ນ: ບຸນຢູ່ໃນຮີດ 12 ພິທີບາສີສູຂວັນຕ່າງໆ. ຄຳນິຍົມດັ່ງກ່າວມານີ້ກໍມີທັງທ່າຕັ້ງ ແລະ ທ່າຫຍໍ້ທີ່ຫຼາຍຢ່າງ.

10). ນັບຖືແລະຍົກຍ້ອງຜູ້ມີຄວາມຮູ້.

ຄົນລາວແຕ່ສະໄໝກ່ອນ ກໍມັກຍູ້ສົ່ງເສີມໃຫ້ລູກຫຼານມີຄວາມສະຫງວນມັກໃນການສຶກສາຮຽນຮູ້ວິຊາ ຫຼື ສາຕະສິນຕ່າງໆດັ່ງຄຳວ່າ “ເງິນເຕັມພາບໍ່ທໍ່ພະຫຍາເຕັມປູມ”. ໃນສະໄໝກ່ອນບໍ່ມີໂຮງຮຽນພໍ່ແມ່ມັກສົ່ງເສີມລູກເຂົ້າບວດ ເພື່ອຮຽນຂຽນອ່ານຢູ່ວັດ ຍ້ອນວ່າບ່ອນຮຽນສ່ວນຫຼາຍແມ່ນຢູ່ວັດ. ຄົນລາວເຊື່ອຖືວ່າ, ຄົນເຮົາເມື່ອໄດ້ຮຽນແລ້ວກໍຈະເປັນຄົນດີ, ມີປັນຍາ, ມີຄວາມສາມາດເປັນທີ່ຮັກແພງ ແລະ ນັບຖືຂອງຄົນທົ່ວໄປ. ປັດຈຸບັນ, ຜູ້ໃດມີໂອກາດໄດ້ສຶກສາຮຳຮຽນສູງ ກໍຈະມີໂອກາດທີ່ຈະໄດ້ຖານະຕຳແໜ່ງສູງ, ມີໜ້າ, ມີຕາໃນສັງຄົມແລະອື່ນໆ.

11). ນິຍົມຍົດຖາບັນດາສັກ.

ຄຳນິຍົມຍົດຖາບັນດາສັກ ຫຼື ຢາກມີຍົດຊັ້ນຕຳແໜ່ງສູງຍັງມີລັກສະນະແຜ່ຫຼາຍໃນສັງຄົມລາວ. ຜູ້ທີ່ເປັນພໍ່ແມ່, ນອກຈາກຢາກຊຸກຍູ້ໃຫ້ລູກຫຼານຂອງຕົນເອງໄດ້ມີໂອກາດຮຽນຮູ້ໃນລະດັບສູງແລ້ວຍັງຢາກໃຫ້ລູກຫຼານຂອງຕົນເອງໄດ້ມີໜ້າທີ່ຕຳແໜ່ງສູງ, ທັງໝົດນີ້ກໍເພື່ອໃຫ້ໄດ້ມາຊື່ງຜົນປະໂຫຍດ, ກຽດຊື່ສູງ ແລະ ເປັນທີ່ນັບຖືຂອງຄົນທົ່ວໄປ ແລະ ອື່ນໆ.

ຄົນລາວຈຳນວນຫຼວງຫຼາຍຍັງມີຄວາມນິກຄິດ ແລະ ພຶດຕິກຳໃນການນັບຖື, ຢາເກັງ, ຍົກຍ້ອງຜູ້ທີ່ເປັນເຈົ້າເປັນນາຍ, ຜູ້ມີອຳນາດ ແລະ ຍົດຖາບັນດາສັກ. ຈາກຄຳນິຍົມດັ່ງກ່າວ, ຄົນລາວຮຸ່ນໜຸ່ມຈຶ່ງນິຍົມຮຽນເພື່ອຈະໄດ້ເປັນເຈົ້ານາຍ ຫຼື ຍົດຖາບັນຕຳແໜ່ງສູງຢູ່ໃນສັງຄົມ, ຄຳນິຍົມດັ່ງກ່າວກໍມີທັງທ່າຕັ້ງໜ້າ ແລະ ທ່າຫຍໍ້ທີ່ທົ່ວໄດ້ພິຈາລະນາ.

12). ນິຍົມເຄື່ອງປະດັບກາຍ:

ຄຳນິຍົມເຄື່ອງປະດັບກາຍຍັງຖືກນຳມາປະຕິບັດຢ່າງແຜ່ຫຼາຍໃນສັງຄົມລາວ. ຄົນລາວທັງຍິງແລະຊາຍຫຼາຍໆຄົນຍັງນິຍົມໃສ່ເຄື່ອງເອ້ປະດັບກາຍທີ່ເຮັດດ້ວຍຄຳ, ເງິນ, ເພັດນິນ, ທອງ, ແກ້ວ ແລະ ອື່ນໆ. ໂດຍສະເພາະແມ່ນເພດຍິງທີ່ນິຍົມເຄື່ອງແຕ່ງກາຍ. ເພາະວ່າ, ການໃຊ້ເຄື່ອງປະດັບກາຍກໍເພື່ອສະແດງອອກ ຊຶ່ງຄວາມງາມ, ຮີດຄອງປະເພນີ. ແຕ່ມາເຖິງປັນຈຸບັນ, ການໃສ່ເຄື່ອງເອ້ໄດ້ມີທ່າອ່ຽງໄປໃນທາງເອ້ອວດ ຫຼື ສະແດງເຖິງຖານະຄວາມຮັ່ງມີຂອງຕົນເອງ. ຄຳນິຍົມນີ້ກໍມີດ້ານຫຍໍ້ທີ່ຫຼາຍພໍສົມຄວນຕໍ່ຜູ້ທີ່ມີເຄື່ອງ ແລະ ຜູ້ທີ່ບໍ່ມີ.

13). ການເຊື່ອຖືໄສຍະສາດແລະໂຊກລາງຕ່າງໆ.

ຄົນລາວນອກຈາກນັບຖືສາສະໜາແລ້ວ ຍັງເຊື່ອຖືກ່ຽວກັບເຄື່ອງເຄົ້າຂອງຄົງ, ເຊື່ອຖືໂຊກສະຕາລາສີ, ມີຍາມການສູ່ຂວັນ, ການດູສະຕາຕ່າງໆ. ຄວາມເຊື່ອຕ່າງໆຍັງຕິດແທ້ນັບກັບຄົນລາວຫຼາຍສົມຄວນ ຊຶ່ງສະແດງອອກ ການຊອກຫາສິ່ງທີ່ເຮັດໃຫ້ແຄ້ວຄົງ, ພິທີກຳ ແລະ ອື່ນໆ. ສິ່ງເຫຼົ່ານີ້ຍັງເປັນສິ່ງບຳລຸງຈິດໃຈໃຫ້ມີຄວາມສະບາຍໃຈ, ໃຫ້ມີຄວາມຫວັງໃຈແງ່ໃດແງ່ໜຶ່ງ. ຄວາມເຊື່ອຂອງຄົນລາວຍັງສະແດງອອກການທຳບຸນສິນກິນທານຕາມວັດວາອາຮາມຕ່າງໆ. ຄົນລາວເຊື່ອຖືໂຊກລາງການເບິ່ງໂຊກສະຕາລາສີ, ການສ່ຽງໂຊກ, ໝໍດູ-ໝໍ

ທວາຍ ເພື່ອທຳນວາຍ. ນອກຈາກນີ້, ຍັງສະແດງອອກຫຼາຍດ້ານເປັນຕົ້ນ: ການແປຄວາມຝັນເພື່ອຊີ້ເລກ, ຊີ້ທວຍ, ການເບິ່ງໂຊກສະຕາ ແລະ ອື່ນໆ.

14). ການອ້າງພີ່ນ້ອງ, ຈຸມເຈື້ອເຊື້ອສາຍ:

ຄົນລາວມັກຖາມຂ່າວສຸກທຸກຊຶ່ງກັນ ແລະ ກັນ, ໄປມາຫາສູ່ກັນ, ພົບປະໂອລົມກັນ. ພາໃຫ້ຮູ້ຈັກຈຸມເຊື້ອສາຍຍາດພີ່ນ້ອງ, ເປັນສ່ຽວ ຫຼື ເພື່ອນມິດ ເພື່ອສ້າງຄວາມຮັກແພງ ແລະ ຊ່ວຍເຫຼືອກັນໃນຕໍ່ໜ້າ. ແຕ່ບາງຄັ້ງຄຳນິຍົມດັ່ງກ່າວມີທ່າອ່ຽງໄປໃນແງ່ທີ່ວ່າເປັນການອວດອ້າງຄວາມຍິ່ງໃຫຍ່ກຽດຊື່ສຽງຂອງວົງຕະກຸນ ແລະ ອື່ນໆ.

15). ຄຳນິຍົມກ່ຽວກັບເງິນ:

ເງິນເປັນປັດໃຈທີ່ສຳຄັນຢ່າງໜຶ່ງຢູ່ໃນສັງຄົມມະນຸດມາແຕ່ດົນນານຳພໍສົມຄວນ. ໄລຍະຕົ້ນ, ກຽດສັງສີ ແລະ ປັນຍາຄວາມຮູ້ໄດ້ຖືກຮັບຮອງວ່າເປັນສິ່ງທີ່ມີຄຸນຄ່າກວ່າເງິນ. ໄລຍະຕໍ່ມາ, ຄຸນຄ່າຂອງເງິນໄດ້ຄອບງຳຢູ່ໃນຄວາມຄິດຂອງຄົນໃນສັງຄົມຊາດຕ່າງໆເຊິ່ງສັງຄົມລາວກໍບໍ່ອາດປະຕິເສດໄດ້. ຍ້ອນແນວນັ້ນ, ຫຼາຍຄົນຈຶ່ງເວົ້າວ່າມີເງິນແມ່ນສາມາດມີຫຼາຍສິ່ງຫຼາຍຢ່າງ, ມີເງິນໝາຍເຖິງການມີອຳນາດ. ຜູ້ທີ່ມີເງິນເປັນທີ່ຢາກເອງຂອງຫຼາຍໆຄົນ ຫຼື ຍັງມີຫຼາຍຄົນເອົາເປັນແບບຢ່າງ ແລະ ຫຼາຍຄົນຍັງພະຍາຍາມຕັກເຕືອນແນະນຳໃຫ້ລູກຫຼານຂອງຕົນໃຊ້ຄວາມພະຍາຍາມບຸກບີນໃຫ້ໄດ້ “ເງິນ”.

ປະຈຸບັນ, ການສ້າງແນວຄິດແບບແຂ່ງຂັນຄວາມລ້ຳລວຍທາງດ້ານເງິນຄຳຢູ່ໃນສັງຄົມລາວຍັງມີລັກສະນະສູງພໍສົມຄວນ. ເຖິງຢ່າງໃດກໍດີ, ຖ້າວ່າພວກເຮົາຫາກປຸກຝັງຄຳນິຍົມກ່ຽວກັບ “ເງິນ” ຢ່າງຖືກຕ້ອງ ແລະ ເໝາະສົມ ສັງຄົມກໍຈະມີຄວາມສະຫງົບສຸກ. ອີກຢ່າງ, ຖ້າຜູ້ໃດຫາກບໍ່ມີຫຼັກໝັ້ນໃນການໃຊ້ຈ່າຍເງິນ, ຜູ້ນັ້ນກໍຈະຖືກອິດທິພົນ ຫຼື ອຳນາດຂອງເງິນເຂົ້າຄອບງຳ ຫຼື ຜີເວີນເຂົ້າສິ່ງ ແລະ ຈະເຮັດໃຫ້ຄົນເປັນບ້ານຳເງິນ.

ສະຫຼຸບລວມ: ຄຳນິຍົມຂອງຄົນລາວມີໄດ້ກ່າວມາເທິງນີ້ອາດຈະຍັງບໍ່ທັນໄດ້ຄົບຖ້ວນ ແລະ ຈະແຈ້ງບັນດາຄຳນິຍົມທີ່ໄດ້ກ່າວມາ, ອາດມີທ່າຕັ້ງໜ້າ ແລະ ທ່າຫຍໍ້ທ່າຫຼາຍ ຫຼື ໝ້ອຍແຕກຕ່າງກັນ. ເຖິງຢ່າງໃດກໍຕາມ, ສິ່ງທີ່ສຳຄັນທີ່ສຸດໃນການຮຽນຮູ້ເນື້ອໃນຂອງຄຳນິຍົມນັ້ນແລ້ວ, ຮູ້ຈັກເສີມຂະຫຍາຍແລະສົ່ງເສີມທ່າຕັ້ງໜ້າ, ຈຳກັດຄຳນິຍົມດ້ານຫຍໍ້ທໍ້, ເພື່ອເຮັດໃຫ້ສັງຄົມລາວ, ຄົນລາວດຳລົງຊີວິດຢ່າງມີຄວາມຜ້າສຸກ, ສ້າງສັງຄົມໜ້າຢູ່ ແລະ ມີຄວາມຈະເລີນ.

ບົດທີ 4

ວິວັດທະນາການ ແລະ ການນຳໃຊ້ພາສາລາວ

1. ຄວາມສຳຄັນຂອງພາສາລາວ.

1.1. ພາສາລາວມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ປະເທດຊາດ.

ຄຳວ່າ: “ພາສາ” ໝາຍເຖິງສຳພັນ ເພື່ອຄວາມເຂົ້າໃຈຂອງຄົນພາຍໃນຊາດໃນສັງຄົມ, ແມ່ນເຄື່ອງມືເພື່ອນຳໃຊ້ເຂົ້າໃນຂະບວນການແລກປ່ຽນຄົບຄ້າສະມາຄົມລະຫວ່າງຄົນກັບຄົນພາຍໃນຊາດ, ໃນສັງຄົມ (ທ່ານ ບຸນເລີນ ແສງສຸລີ 1993: 1).

ຄຳວ່າ: “ຊາດ ຫຼື ປະເທດຊາດ” ໝາຍເຖິງກຸ່ມຄົນທີ່ມີຄວາມຮູ້ສຶກໃນເຊື້ອຊາດດຽວກັນ ຊຶ່ງມີພາສາ, ມີຄວາມເຊື່ອຖືທາງສາສະໜາ, ມີປະເພນີ, ມີປະຫວັດສາດ, ມີອານາເຂດອັນດຽວກັນ ແລະ ຢູ່ໃຕ້ການປົກຄອງຂອງລັດຖະບານອັນດຽວກັນ. ຄວາມເປັນຊາດດຽວກັນດັ່ງກ່າວມານັ້ນ, ບໍ່ມີສິ່ງໃດຈະຜູກພັນຈິດໃຈຂອງຄົນໃຫ້ຮູ້ຈັກວ່າເປັນຊາດອັນດຽວກັນຍິ່ງກວ່າພາສາໃນແຜນດິນອັນດຽວກັນ, ເພາະວ່າ, ຄົນຕ່າງຊາດ, ຕ່າງເຜົ່າແມ່ນວ່າຢູ່ໃນກົດໝາຍອັນດຽວກັນ ກໍ່ບໍ່ສາມາດເຮັດໃຫ້ເຂົາເຈົ້າກາຍເປັນເຈົ້າຂອງປະເທດຊາດອັນແທ້ຈິງໄດ້, ຊາວຕ່າງຊາດທີ່ຈະກາຍມາເປັນພົນລະເມືອງຂອງຊາດກໍ່ຕໍ່ເມື່ອ ມີຄວາມຮັບຮູ້ເຖິງອິດທິພົນຂອງປະເພນີ, ວິທີການດຳເນີນຊີວິດ ແລະ ຮູ້ຈັກລົດຂອງວັນນະຄະດີລາວສາກ່ອນ. ການຈະເຂົ້າໃຈຕໍ່ບັນຫາທີ່ກ່າວມາຂ້າງເຖິງນັ້ນ, ກ່ອນອື່ນ ໝົດຕ້ອງຮູ້ຈັກພາສາ ແລະ ເຂົ້າໃຈຄວາມໝາຍອັນເລິກເຊິ່ງຂອງພາສາສາກ່ອນ.

ສະນັ້ນ, ພາສາລາວຈຶ່ງມີບົດບາດສຳຄັນບໍ່ໜ້ອຍຕໍ່ກັບຊາດລາວ. ເພາະວ່າ, ພາສາລາວເປັນປັດໄຈສຳຄັນອັນໜຶ່ງໃນການຜູກສ້າງຄວາມເປັນເຜົ່າລາວ, ເປັນສັນຍາລັກຂອງຄວາມເປັນຊາດລາວ. ເພາະສະນັ້ນ, ພາສາລາວຈຶ່ງເປັນມໍລະດົກທີ່ສຳຄັນຍິ່ງຂອງຊາດລາວ, ມໍລະດົກດ້ານພາສາໄດ້ສະນິດຕິດແທດກັບຊີວິດຂອງຄົນລາວຊຶ່ງແຊກຊ້ອນຢູ່ກັບທຸກໆບັນຫາ, ປັດຊະຍາຊີວິດຂອງຄົນລາວ ນັບຕັ້ງແຕ່ມີກຳເນີດຂຶ້ນຈົນເຖິງປັດຈຸ ບັນ. ດັ່ງຄຳກ່າວສັ້ນລະເສີນຄວາມສຳຄັນຂອງພາສາລາວວ່າ: “ພາສາບອກຊາດມາລະຍາດບອກຕະກຸນ”. ພາສາເປັນພາຫະນະໃນການທ້ອນໂຮມປະຫວັດສາດ, ເປັນສິລະປະ, ເປັນວັດທະນະທຳຂອງຊາດ, ເປັນເຄື່ອງດຶງດູດໃຈເຮັດໃຫ້ຄົນເຮົາມີນ້ຳໃຈຮັກຊາດຢ່າງແຮງກ້າ. ຄົນທີ່ມີນ້ຳໃຈຮັກຊາດຢ່າງແຮງກ້າສ່ວນຫຼາຍເປັນຄົນທີ່ເຂົ້າໃຈຄວາມດູດດື່ມ ແລະ ຊາບຊຶ່ງທີ່ສຸດໃນພາສາວັນນະຄະດີລາວ.

ໃນປະຫວັດສາດໄດ້ມີຫຼັກຖານຢ່າງຈະແຈ້ງທີ່ສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າ: “ພາສາເປັນຫຼັກປະກັນຄວາມເປັນຊາດ”. **ຕົວຢ່າງ:** ປະເທດອິຕາລີ, ປະເທດນີ້ຫາກໍ່ເປັນປະເທດຕາມທາງແຫ່ງການເມືອງປະມານແປດສິບກວ່າປີມານີ້, ແຕ່ຊາວອິຕາລຽນມີຄວາມຮູ້ສຶກເປັນຊາດດຽວກັນມາແຕ່ດົນນານແລ້ວ, ຍ້ອນອິດທິພົນຂອງພາສາໃນວັນນະຄະດີເປັນສິ່ງສຳຄັນ. ແຕ່ກ່ອນ, ຊາວອິຕາລຽນຖືພາສາລາແຕງເປັນພາສາກາງ, ຕໍ່ມາມີນັກຈິດຕະກະວີເອກຂອງຊາວອິຕາລຽນຄົນໜຶ່ງຊື່ວ່າ “ຕັນເຕ” ໄດ້ນຳເອົາພາສາທ້ອງຖິ່ນຂອງເຂົາທີ່ເອີ້ນວ່າ ທົດສະຄັນ (Toscane) ມາແຕ່ງເປັນບົດປະພັນ ຊຶ່ງໃຫ້ເຫັນຄວາມອ່ອນຫວານ ນີ້ມນວນຂອງພາສານີ້ ແລະ ຍ້ອງພາສາທົດສະຄັນໄວ້ໃນໜັງສືຕ່າງ. ຕໍ່ມາໄດ້ມີນັກຈິດຕະກະວີຫຼາຍຄົນເຫັນດີນຳ ແລະ ຊ່ວຍກັນສົ່ງເສີມແຕ່ບົດປະພັນ, ກາບກອນເປັນສາພາທົດສະຄັນຂຶ້ນເລື້ອຍໆ ຈົນໄດ້ຮັບຄວາມນິຍົມຢ່າງແຜ່ຫຼາຍ, ໃນທີ່ສຸດພາສາທົດສະຄັນເລີຍກາຍເປັນພາສາກາງຂອງຊາວອິຕາລຽນ (ອ້າງໃນ, ໜັງສື ທ່ານ ສີລາ ວິລະວົງ 1990: 101-102)

ພາສາລາວເປັນພາສາທີ່ກຳນົດຂຶ້ນພ້ອມໆກັບຄົນລາວ ແມ່ນຄົນລາວເປັນຜູ້ປະດິດສ້າງ ແລະ ປົກປັກຮັກສາເປັນເວລາຍາວນານ; ເຖິງແມ່ນວ່າ ມີບາງໄລຍະປະເທດເຮົາຖືກລົ້ມຈົມ ແລະ ຕົກເປັນຫົວເມືອງຂຶ້ນ

ຂອງຊາດອື່ນ ແຕ່ວ່າປູ່ຍ່າຕາຍາຍລາວກໍໄດ້ຕໍ່ສູ້ປົກປັກຮັກສາ ແລະ ຖະໜອມຮັກພາສາຂອງຊາດໄວ້ດ້ວຍວັນນະກຳ, ຄຳຜະຫຍາ, ຄຳສຸພາສິດ, ກອນຂັບລຳ ແລະ ປັດຊະຍາຊີວິດຕ່າງໆ ເພື່ອຫຼໍ່ລ້ຽງດວງວິນຍານຂອງລູກຫຼານລາວໃຫ້ຮັກພາສາລາວ ແລະ ນຳໃຊ້ພາສາລາວໃຫ້ພວກເຮົາໄດ້ຮັບຮູ້ ແລະ ໄດ້ສຳພັດພາສາຂອງລາວຈົນເຖິງປັດຈຸບັນນີ້. ດັ່ງນັ້ນ, ພາສາຈຶ່ງກ່າຍເປັນມໍລະດົກທີ່ສຳ ທີ່ລູກຫຼານຄວນປົກປັກຮັກສາ ແລະ ພັດທະນາໃຫ້ຢູ່ຄູ່ກັບຄົນລາວ, ຊາດລາວຕະຫຼອດໄປ, ເພາະວ່າ “ພາສາເປັນສົມບັດທີ່ສຳຄັນຢູ່ຂອງຊາດຈະຂາດເສຍບໍ່ໄດ້”.

1.2. ພາສາມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ການພົວພັນລະຫວ່າງຄົນກັບຄົນໃນສັງຄົມ.

ດັ່ງທີ່ກ່າວມາແລ້ວວ່າ; ພາສາແມ່ນສິ່ງສຳພັນເພື່ອຄວາມເຂົ້າໃຈຂອງຄົນໃນສັງຄົມ, ແມ່ນເຄື່ອງມືເພື່ອນຳໃຊ້ເຂົ້າໃນຂະບວນການແລກປ່ຽນ, ຄົບຄ້າສະມາຄົມລະຫວ່າງຄົນກັບຄົນ. ໝາຍຄວາມວ່າ ຄົນເຮົາມີຄວາມສຳກ່ຽວຂ້ອງ ແລະ ເຂົ້າໃຈກັນໄດ້ໂດຍຜ່ານສິ່ງສຳພັນທາງພາສາ, ສິ່ງສຳພັນເພື່ອຄວາມເຂົ້າໃຈລະຫວ່າງຄົນກັບຄົນອາດຈະຜ່ານໄດ້ຫຼາຍໆທາງເຊັ່ນ ທາງຫຼູ, ທາງຕາ ແລະ ທາງການສຳພັດ.

- ສິ່ງສຳພັນທີ່ເຮັດໃຫ້ຄົນເຮົາເຂົ້າໃຈກັນໄດ້ໂດຍຜ່ານທາງຕາ ເອີ້ນວ່າ “ຈັກຊຸພາສາ”. ຈັກຊຸພາສາໄດ້ແກ່ຕົວໜັງສືເຊັ່ນ ທຸງ, ໄຟສັນຍານ, ການເຄື່ອນເໜັງ, ເຄື່ອງໝາຍ ແລະ ອື່ນໆ.

- ສິ່ງສຳພັນທີ່ເຮັດໃຫ້ຄົນເຮົາເຂົ້າໃຈກັນໄດ້ໂດຍຜ່ານທາງຫຼູ ເອີ້ນວ່າ “ໂສຕະພາສາ”. ໂສຕະພາສາໄດ້ແກ່ສຽງເວົ້າ ຫຼື ພາສາເປັນຄວາມເຊັ່ນ ສຽງໝາກຫວິດ, ສຽງແກ, ສຽງດົນຕີ ແລະ ສຽງອື່ນໆ.

- ສິ່ງສຳພັນທີ່ເຮັດໃຫ້ຄົນເຮົາເຂົ້າໃຈກັນໄດ້ໂດຍຜ່ານທາງການສຳພັດ ເອີ້ນວ່າ “ສຳພັດພາສາ”. ສຳພັດພາສາໄດ້ແກ່ຕົວອັກສອນນູມ ທີ່ໃຊ້ສຳລັບຄົນຕາບອດ ຊຶ່ງເຂົ້າໃຈກັນໄດ້ດ້ວຍການລູບຄຳ ຫຼື ການຈັບບາຍ ແລະ ການສຳພັດຕ່າງໆ ໂດຍຜ່ານກາຍຍະສຳພັນຂອງຄົນເຮົາ.

ອີງໃສ່ສິ່ງສຳພັດທີ່ກ່າວມາຂ້າງເທິງນັ້ນເຫັນວ່າ ຄົນເຮົາຢູ່ໃນສັງຄົມນັບແຕ່ຕົ້ນຂຶ້ນມາຈົນເຖິງເວລາຫຼັບນອນລ້ວນແຕ່ໄດ້ໃຊ້ພາສາຢູ່ຕະຫຼອດເວລາ. ເພາະວ່າ, ຄົນເຮົາຕ້ອງໃຊ້ພາສາ ເພື່ອເວົ້າກັບພໍ່, ແມ່, ຄອບຄົວ, ລູກ, ຍາດພີ່ນ້ອງ, ມິດສະຫາຍ, ໝູ່ເພື່ອນຮ່ວມງານ ແລະ ອື່ນໆ ທັງນີ້ກໍຍ້ອນວ່າຄົນເຮົາເປັນສັດພິເສດບໍ່ສາມາດດຳເນີນຊີວິດຢ່າງໂດດດຽວ, ຄົນດຽວໄດ້. ຄົນເຮົາດຳເນີນຊີວິດດ້ວຍການເພິ່ງພາອາໄສຄົນອື່ນຢູ່ຕະ ຫຼອດເວລາໂດຍຜ່ານສິ່ງຂອງພາສາ.

ພາສາແມ່ນຜະລິດຕະພັນທາງດ້ານວັດທະນະທຳອັນໜຶ່ງຂອງຊາວລາວ, ຄົນລາວນຳໃຊ້ພາສາລາວເປັນພາຫະນະເພື່ອ ການຄົ້ນຄວ້າ, ຄົ້ນຄິດ, ການສື່ສານແລກປ່ຽນຄວາມຄິດເຫັນ ແລະ ຖ່າຍທອດຄວາມຮູ້ປະສົບການອັນເປັນບົດຮຽນຕ່າງໆ ໃນການການດຳລົງຊີວິດທາງຈັນຍາທຳ ແລະ ຄະຕິທຳຈາກຄົນຮຸ່ນກ່ອນຫາຄົນລຸ້ນຕໍ່ໆມາຈົນເຖິງປັດຈຸບັນ.

1.3. ພາສາມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ການຮຽນວິຊາຄວາມຮູ້ ແລະ ການປະກອບອາຊີບ.

ເນື່ອງຈາກວ່າ ພາສາເປັນພາຫະນະແລກປ່ຽນຄົບຄ້າສະມາຄົມລະຫວ່າງຄົນກັບຄົນ. ດັ່ງນັ້ນ, ພາສາຈຶ່ງມີຄວາມສຳຄັນທີ່ສຸດຕໍ່ການຮຽນວິຊາຄວາມຮູ້ ແລະ ການປະກອບອາຊີບຕ່າງໆຂອງຄົນເຮົາຢູ່ໃນສັງຄົມ ແລະ ຢູ່ໃນທຸກໆຂະແໜງການຕ່າງໆ.

- **ວິຊາ** ໝາຍເຖິງຄວາມຮູ້ທີ່ໄດ້ມາຈາກການຮຳຮຽນ ແລະ ຝຶກຝົນຫຼັກຫຼອມຕົນເອງ. ມະນຸດທຸກໆຄົນກ່ອນຈະມີວິຊາຄວາມຮູ້ ເພື່ອດຳເນີນຊີວິດຕ້ອງໄດ້ຮັບການສຶກສາຮຳຮຽນວິຊາຕ່າງໆ, ນັກປັດຊະຍາອິນເດຍບູຮານໄດ້ຂຽນໄວ້ໃນປັດຊະຍາວ່າ “ບໍ່ເກີດແຫ່ງຄວາມສະຫຼາດສ່ອງໃສ ແມ່ນກຳລັງອັນສັກສິດ ແລະ ຄວາມ ສຸກອັນທີ່ແທ້ຈິງຂອງມະນຸດ. ແຕ່ຄວາມສະຫຼາດສ່ອງໃສຂອງມະນຸດນັ້ນໄດ້ມາຈາດຄວາມຮູ້ທີ່ສົມບູນ ແລະ ການປະ

ພຶດທິມາຈາກ ຄວາມຮູ້ທີ່ສົມບູນນັ້ນບໍ່ແມ່ນເກີດມາຈາກພະຜູ້ເປັນເຈົ້າ” (ອ້າງໃນ ຄຳຜາຍ ສີສະຫວັນ, ມີທອງ ສຸວັນນະໄຊ 1999: 05).

- **ຄວາມຮູ້ທີ່ສົມບູນ** ໝາຍເຖິງຄວາມຮູ້ຈະແຈ້ງ, ຮູ້ແທ້ຈິງ ແລະ ຮູ້ຢ່າງລະອຽດລະອໍຈົນສາມາດປະກອບອາຊີບໄດ້, ລ້ຽງຊີວິດຂອງຕົນເອງໄດ້ ຊຶ່ງຄວາມຮູ້ທີ່ສົມບູນໄດ້ມາຈາກການສຶກສາຮ່າຮຽນ ແລະ ຝຶກຝົນຫຼາຍໆວິຊາຈົນສຳເລັດ.

ກ່ອນຈະມີຄວາມຮູ້ທີ່ສົມບູນມະນຸດໃນອະດີດກໍຄືປັດຈຸບັນຕ້ອງມີຄວາມຮູ້ພື້ນຖານທາງດ້ານວິຊາຕ່າງໆ. ໃນສະໄໝປັດຈຸບັນນັກສຶກສາ ຫຼື ປະຊາຊົນຈະໄປປະກອບອາຊີບໃດໜຶ່ງຕ້ອງມີຄວາມຮູ້ຈົບມໍ້ປ້າຍສາກ່ອນຈຶ່ງສາມາດເຂົ້າຮຽນຕໍ່ວິຊາສະເພາະໄດ້. ເວລາຮຽນຄູ່ຜູ້ທີ່ຂຶ້ນທ້ອງສອນຕ້ອງໄດ້ໃຊ້ພາສາເພື່ອບັນຍາຍ, ອະທິບາຍ ແລະ ວິເຄາະ, ວິໄຈບັນຫາຕ່າງໆ ເພື່ອຊ່ວຍໃຫ້ນັກສຶກສາເຂົ້າໃຈ. ສຳລັບນັກສຶກສາຕ້ອງໃຊ້ພາສາເພື່ອຟັງ ແລະ ຄົ້ນຄິດ, ຄົ້ນຄວ້າຈຶ່ງຈະຊ່ວຍໃຫ້ມີການຈິຈຳ ແລະ ເກີດມີຄວາມຮູ້ໄດ້.

ຫຼັງຈາກການຮຽນວິຊາພື້ນຖານຈົນສາມາດເຂົ້າໃຈ ເຖິງຄວາມຮູ້, ຄວາມສາມາດ ແລະ ຄວາມມັກຂອງຕົນເອງແລ້ວ ຈຶ່ງກ່າວເຂົ້າສູ່ລົງເລິກວິຊາທີ່ຕົນເອງມັກ ແລະ ສົນໃຈ ເພື່ອຊອກຫາຄວາມຮູ້ທີ່ສົມບູນຈຶ່ງຈະປະກອບອາຊີບຕ່າງໆທີ່ຕົນເອງມັກໄດ້.

- **ອາຊີບ** ໝາຍເຖິງວຽກທີ່ຕົນເອງເຮັດເພື່ອລ້ຽງຊີວິດການປະກອບອາຊີບທຸກໆອາຊີບ ບໍ່ວ່າອາຊີບຄູ, ອາຊີບທະນາຍຄວາມ, ອາຊີບທະຫານ, ອາຊີບຕຳຫຼວດ, ອາຊີບພາສາແປ, ອາຊີບນັກສະແດງ, ອາຊີບຊາວນາ ແລະ ອາຊີບອື່ນໆ ລ້ວນແຕ່ໃຊ້ພາສາເປັນພາຫະນະສື່ສານໃນການປະກອບອາຊີບທັງໝົດ.

2. ວິວັດການຂະຫຍາຍຕົວຂອງພາສາລາວ.

2.1. ພາສາລາວເປັນພາສາໃນກຸ່ມພາສາຕະກູນໄຕ.

ກ່ອນອື່ນໝົດພວກເຮົາຕ້ອງເຂົ້າໃຈວ່າ “ພາສາລາວ” ກຳເນີດຂຶ້ນ ແລະ ຂະຫຍາຍຕົວພ້ອມໆກັບການກຳເນີດ ແລະ ຂະຫຍາຍຕົວຂອງຊາດລາວເຮົາ, ສັງຄົມລາວ ໂດຍຜ່ານຕາມແຕ່ລະໄລຍະປະຫວັດສາດຂອງຊາດລາວທີ່ໄດ້ບັນທຶກໄວ້ຕາມເອກກະສານຕ່າງໆ. ພາສາລາວ ໂດຍພື້ນຖານ ແມ່ນພາສາຢູ່ໃນກຸ່ມຄຳໂດດ, ບໍ່ປ່ຽນຮູບຄຳ; ແມ່ນໜຶ່ງໃນພາສາຂອງສະໄໝຕອນປາຍໃນຍຸກເຫຼັກຢູ່ໃນພາກພື້ນອາຊີອາຄະເນ.

ຊາດລາວເປັນຊາດໜຶ່ງທີ່ເກົ່າແກ່ ມີອາຍຸປະມານ 5.000 ປີ (ທ່ານ ບົວພັນ ທຳມະວົງ 1990: 05) ອີງຕາມເອກະສານທາງປະຫວັດສາດໃຫ້ຮູ້ວ່າ ລາວກຳເນີດຢູ່ ສາຍພູເຂົາອັນໄຕ (ມົງໂກລີ) ແລະ ມາຕັ້ງຫຼັກແຫຼ່ງຢູ່ຕາມແມ່ນ້ຳຫວຽດ ແລະ ແຍງຊິກຽງ (ປະເທດຈີນໃນປັດຈຸບັນ) ປະມານກ່ອນ ຄສ 3543 ປີ ເມື່ອເປັນດັ່ງນັ້ນ, ພາສາລາວກໍມີອາຍຸເທົ່າກັບຊາດລາວ ແລະ ຂະຫຍາຍຕົວພ້ອມໆກັບການກຳເນີດ ແລະ ການຂະຫຍາຍຕົວຂອງຊາດລາວ, ສັງຄົມລາວ ຕາມໄລຍະຂອງປະຫວັດສາດລາວ.

ເນື່ອງຈາກມີຄວາມເຊື່ອວ່າ ຄົນກຸ່ມນີ້ກຳເນີດຢູ່ເຂດພູເຂົາອັນໄຕ ຈຶ່ງເຊື່ອຖືວ່າ ແມ່ນຕະກູນໄຕ ແລະ ພາສາຂອງຄົນກຸ່ມນີ້ໃຊ້ກໍ່ເອີ້ນວ່າ ພາສາຕະກູນໄຕ. ເຜົ່າລາວແມ່ນໜຶ່ງໃນພາສາຕະກູນໄຕລວມມີຫຼາຍຈຸ້ມ ແລະ ແຈກຍ້າຍກັນຢູ່ໃນຂົງເຂດທີ່ກວ້າງໃຫຍ່ໄປສານຄື:

1. ພວກທີ່ຍ້າຍໄປຢູ່ເຂດວັດສຳຂອງອິນເດຍ ເອີ້ນຕົນເອງວ່າ “ ໄຕອາຫິມ”.
2. ພວກທີ່ຢູ່ຕາມເຂດລັດຊານ ພາກເໜືອຂອງພະມ້າ ເອີ້ນຕົນເອງວ່າ “ ໄຕໃຫຍ່”.
3. ພວກທີ່ລົງຕັ້ງຖານຢູ່ຕາມລ່ອງແມ່ນ້ຳເຈົ້າພະຍາເອີ້ນຕົນເອງວ່າ “ ໄຕສະຫຍາມ”.
4. ພວກທີ່ຍັງຕົກຄ້າງຢູ່ແຜນດິນຈີນຕອນໃຕ້ (ມົນທົນຢູນານ)ແລະ ຍັງມີຈຳນວນໜຶ່ງຢູ່ເຂດພາກເໜືອຂອງລາວ ເອີ້ນຕົນເອງວ່າ: “ ໄຕລື້”.

5. ພວກທີ່ຖອຍລົງຕາມລ່ອງແມ່ນ້ຳຂອງ ແລະ ສາຂາຂອງແມ່ນ້ຳຂອງ ເອີ້ນຕົນເອງວ່າ: “ ໄຕລາວ”. ບັນດາຈຸມເຈື້ອທີ່ແຕກອອກເປັນຈຸຕາມທີ່ໄດ້ກ່າວມາຂ້າງເທິງນັ້ນ ໃນປັດຈຸບັນຍັງມີສອງຈຸໃຫຍ່ໆທີ່ຕັ້ງໂຕເປັນເອກະລາດໄດ້ ແລະ ກາຍເປັນປະເທດໜຶ່ງໆທີ່ຕັ້ງຢູ່ໃນໂລກຄື: ຈຸໄຕລາວ ແລະ ຈຸໄຕສະຫຍາມ.

2.2. ວິວັດການຂະຫຍາຍຂອງພາສາລາວແຕ່ລະໄລຍະ.

ເມື່ອເວົ້າເຖິງການຂະຫຍາຍຂອງພາສາລາວ ຊຶ່ງກວມລວມເອົາທັງເຜົ່າທີ່ດຳລົງຊີວິດຢູ່ໃນເຂດລ້ານນາ (ຊຽງໃໝ່) ແລະ ພາກອີສານຂອງປະເທດໄທໃນປັດຈຸບັນ. ແຕ່ວ່າ, ພວກເຮົາຈະຄົ້ນຄວ້າລົງເລິກສະເພາະແຕ່ເຜົ່າລາວທີ່ຢູ່ໃນແຜນດິນລາວເທົ່ານັ້ນ. ການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າການຂະຫຍາຍຕົວຂອງພາສາລາວ ສາມາດແບ່ງອອກເປັນຫຼາຍໄລຍະ ແຕ່ໃນທີ່ນີ້ຈະສຶກສາເບິ່ງບາງໄລຍະການຂະຫຍາຍຂອງພາສາລາວ ຕາມການຮ່ວມສາພັນກັບພາສາອື່ນ. ສະນັ້ນ, ຈຶ່ງສາ ມາດແບ່ງການຂະຫຍາຍຕົວຂອງພາສາລາວອອກເປັນ 03 ໄລຍະດັ່ງນີ້:

2.2.1. ໄລຍະທີ I ນັບແຕ່ການກຳເນີດຊາດລາວ-ປີ ພ.ສ 600 (ປີ ຄ.ສ 57).

ໄລຍະນີ້ພາສາລາວມີການຂະຫຍາຍຕົວຢູ່ພາຍໃນກຸ່ມພາສາລາວເອງ (ພາຍໃນ) ແລະ ມີການປະຕິສຳພັນກັບພາສາຕະກູນຄຳໂດດນຳກັນ. ໄລຍະທີ່ໜຶ່ງນີ້ ອາດນັບເອົາແຕ່ມີກຳເນີດຊາດລາວຈົນຮອດ ປີ ພ.ສ 600 (ປີ ຄ.ສ 57), ຄົນລາວດຳລົງຊີວິດຕິດພັນກັບທຳມະຊາດໂດຍຢູ່ເປັນຈຸມ, ມີການພົວພັນກັບສາຍຍາດສະໜິດແໜ້ນ ແລະ ອາໄສສິ່ງອຳນວຍຈາກທຳມະຊາດ ເພື່ອການຄົງຕົວ ແລະ ຜ່ານການຊອກຢູ່ຫາກິນຕາມທຳມະຊາດ. ຈຸດໜັກໃນການຫາກິນອາດແມ່ນການຄວ່າຫາເນື້ອສັດ, ການລ້ຽງສັດ, ການປູກຝັງ ແລະ ອື່ນໆຕາມທຳມະຊາດ; ການພົວພັນກັນກໍ່ອາດຈຳກັດໃນເຂດວົງຕະກູນຫຼາຍກວ່າການພົວພັນທາງພາຍນອກ.

ໂດຍພື້ນຖານພາສາລາວໃນໄລຍະນີ້ຂະຫຍາຍຕົວພາຍໃນ ແລະ ມີການປະຕິສຳພັນນຳກຸ່ມພາສາຕະກູນຄຳໂດດນຳກັນຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ການປະກອບສ້າງສັບ ຫຼື ຮູບການຈັດຕັ້ງຂອງພາສາມີລັກສະນະງ່າຍດາຍ.

1. ດ້ານການສ່ອງແສງ: ພວກເຮົາເຫັນວ່າສັບພາສາທີ່ໃຊ້ໃນການພົວພັນທາງສັງຄົມມີການຂະຫຍາຍຕົວດີໂດຍສະເພາະແມ່ນຊື່ເອີ້ນຂອງຄົນ, ສັດ, ວັດຖຸສິ່ງຂອງ, ລັກສະນະອາການ, ກິລິຍາກ່ຽວກັບອະລິຍະບົດ ແລະ ພຶດຕິກຳບາງສ່ວນຂອງຄຳສັບເຫັນວ່າມີລັກສະນະເຂົ້າໃຊ້ງ່າຍ.

2. ດ້ານການຈັດຕັ້ງ: ດ້ານໂຄງສ້າງສັບ: ສ້າງຂຶ້ນລ້ວນແລ້ວແຕ່ເປັນຄຳໂດດ (ຄຳພະຍາງດຽວ) ເຊັ່ນ: ພໍ່, ແມ່, ຄ້ອນ, ແຫຼມ, ຫວານ, ກິນ, ໄປ, ຕີ ແລະ ອື່ນໆ ພ້ອມກັນນັ້ນກໍ່ມີສັບປະສົມທີ່ເກີດຈາກຄຳໂດດທີ່ມີຄວາມໝາຍເຕັມຕົວກໍ່ປະກົດຂຶ້ນຫຼາຍເຊັ່ນ: ໝາກໄມ້, ໜອງປາ, ຄ້ອນຕີ ແລະ ອື່ນໆ ຄວາມໝາຍຂອງຄຳສັບເຫຼົ່ານີ້ຍັງຢູ່ໃນລະດັບຕໍ່ເຊັ່ນ: ຈະເຫັນຮູບສັບຕາມຄວາມໝາຍຂອງຄຳສັບທີ່ນຳເຂົ້າປະສົມກັນຢ່າງຈະແຈ້ງແຕ່ມີບາງປະໂຫຍດຂອງພາສາຍັງມີຄຳເປັນວະລີຢູ່.

ໂຄງສ້າງວາກະຍະສຳພັນ: ໂດຍພື້ນຖານຄຳໃນພາສາລາວ ຈະຖືກຈັດວາງຕາມລະບຽບຄຳ ໂດຍຖືຕົວຕົ້ນເປັນຕົວສຳຄັນຕິຕົວຢູ່ກ່ອນເປັນຕົວແກນ, ຄຳຖັດມາເປັນຄຳຂະຫຍາຍ, ການຈັດວາງໜ້າທີ່ແບບນີ້ງ່າຍດາຍ ແລະ ບໍ່ສັດສິນໃນການປະກອບສ້າງສັບ.

ຕົວຢ່າງ: ໝາດຳ, ຫົວມັນ, ໝາກໄມ້ ແລະ ອື່ນໆ
ຂ້ອຍນອນ, ລາວກິນເຂົ້າ ແລະ ອື່ນໆ.

2.2.2. ໄລຍະທີ II ນັບແຕ່ ປີ ຄ.ສ 57-ປີ ຄ.ສ 1893:

ໄລຍະນີ້ພາສາລາວໄດ້ມີການພົວພັນກັບພາສາຕະກູນຕ່າງໆ, ມີຫຼາຍພະຍາງ ແລະ ມີການປ່ຽນຮູບຄຳໃນເຂດອາຊີ. ໄລຍະທີສອງນີ້ ພາສາລາວອາດກຳນົດເອົາແຕ່ ປີ ຄ.ສ 57-ຄ.ສ 1893 ພ້ອມກັນກັບການນຳ

ໃຊ້ພາສາຂອງຕົນ ແລະ ພົວພັນກຸ່ມພາສາຄຳໂດດ;ພາສາລາວໄດ້ມີການພົວພັນກັບພາສາຕະກຸ່ມຕ່າງໆ ຊຶ່ງ ເປັນພາສາຫຼາຍພະຍາງ ແລະ ປຸງຮູບຄຳ. ຕາມປະຫວັດສາດບອກໄວ້ວ່າ, ຊາດລາວໄດ້ຮັບເອົາ ຫຼື ນັບຖືພຸດ ທະສາສະໜາລັດທິມະຫາຍານແຕ່ປີ ພ.ສ 600 ໂດຍຜ່ານສະມະນະພູດຈາກອິນເດຍຝ່າຍເໜືອ. ລັດທິມະຫາ ຍານນຳໃຊ້ພາສາສັນສະກິດ ເປັນພາສາບັນທຶກຄຳສອນ ແລະ ປັດຊະຍາ. ເມື່ອເປັນແນວນັ້ນກໍ່ໝາຍຄວາມວ່າ, ພາສາລາວໄດ້ມີການແຊກສົມກັບພາສາສັນສະກິດ ຊຶ່ງເປັນພາສາທີ່ມີຫຼາຍພະຍາງ ແລະ ເປັນພາສາທີ່ປຸງຮູບ ຄຳມາແຕ່ດົນນານຢູ່ໃນຊາດລາວ ແລະ ສັງຄົມລາວ.

ຕໍ່ມາຊາດລາວ ຫຼື ຊາວລາວໄດ້ອົບພະຍົກລົງມາສູ່ແຫຼມທອງ (ສຸວັນນະພູມ) ຊາວລາວກໍ່ໄດ້ຮັບອິດທິ ພົນຈາກພຸດທະສາສະໜາລັດທິລັງກາວົງ (ທິນະຍາຍ)ຈາກຂະເໝນແຕ່ປີ ຄ.ສ1359 (ສະຕະວັດທີ 14) (ສີ ລາວິລະວົງ 2540: 56)ໂດຍເຈົ້າຟ້າງຸ້ມ. ພຸດທະສາສະໜາລັດທິມະຫາຍານນີ້ໃຊ້ພາສາສັນສະກິດເປັນພາສາ ບັນທຶກຄຳສອນ ແລະປັດຊະຍາໄປພ້ອມໆກັບການຮັບລັດທິຄວາມເຊື່ອສາສະໜາລັດທິມະຫາຍານ ແລະ ຊາວ ລາວກໍ່ສືບທອດຮ່ອງຮອຍມໍລະດົກສ່ວນໜຶ່ງຂອງຂອມ ຊຶ່ງໃນເມື່ອກ່ອນເຄີຍມີບົດບາດ ແລະ ອິດທິພົນຕໍ່ບົນພື້ນ ແຜນດິນແຫ່ງນີ້.

ຈາກອິດທິພົນທາງສາສະໜາຫຼັກປັດຊະຍາຊີວິດເຮັດໃຫ້ສາສະໜາໄດ້ຍົກສູງຂຶ້ນໃນລະດັບໃໝ່, ຄວາມ ສັບສົນດ້ານຈົນຕະນາການກໍ່ສ້າງສູງຂຶ້ນ ພາສາເປັນພາຫະນະສະແດງອາລົມຈິດກໍ່ຄ່ອຍສູງຂຶ້ນໄປຕາມ; ອາດ ເວົ້າໄດ້ວ່າພາສາລາວໄລຍະນີ້ ແມ່ນໄລຍະທີ່ຈະເລີນຮຸ່ງເຮືອງສູ່ລະດັບສູງບັນດາຕົວໜັງສືຕ່າງໆທີ່ຕົກທອດມາ ເຖິງພວກເຮົາໃນປັດຈຸບັນ ກໍ່ແມ່ນຂຽນຂຶ້ນຢູ່ໃນໄລຍະດັ່ງກ່າວນີ້. ນັກປາດຫຼາຍທ່ານໃຫ້ຄວາມເຫັນວ່າຕົວອັກ ສອນລາວໄດ້ປະດິດຄິດແຕ່ງຂຶ້ນໃນໄລຍະນີ້ ໄດ້ສັງເກດມາຈາກຕົວຈິງໜັງສືເຮົາທີ່ໃຊ້ຢູ່ໃນປັດຈຸບັນມີລັກສະນະ ສືບທອດມາຈາກໜັງສືອິນເດຍ.

❖ ວິວັດການຂະຫຍາຍຕົວຂອງພາສາລາວ ໃນໄລຍະ 2 ຈະເຫັນໄດ້ບາງຈຸດດັ່ງນີ້:

- ມີການໃຊ້ສັບຄຸງຄູ່ພາສາບາລີ/ສັນສະກິດ/ລາວ (ອັມມາ ແມ່ - ບິດາ ພໍ່ ....);
- ມີການໃຊ້ສັບເຊື່ອມຫຼາຍ (ໄປຍັງບ້ານ, ເຫັນເຊິ່ງພິກຂຸ, ດອກໄມ້ທີ່ພວມບານ.....);
- ມີການໃຊ້ຄຳຍາບ/ສ້ອຍ ຫຼາຍ (ແທ, ແລ: ເຖິດ, ເດີ, ເອີຍ.....);
- ດ້ານສຳນວນ: ໃຊ້ແບບພັນລະນາຫຼາຍ, ຮູບການແຕ່ງປະໂຫຍກມີລັກສະນະສັບສົນຂຶ້ນຄື: ມີປະ ໂຫຍກສົນ, ປະໂຫຍກປະສົມ, ປະໂຫຍກແຊກ ແລະ ອື່ນໆ.

ຕົວຢ່າງ:

- ປະໂຫຍກສົນ: ໜາຄົບໄກທີ່ຖືກຂ້າ.
- ປະໂຫຍກປະສົມ: ພວກບາວ່າວພາກັນແຕ່ງຕົວສ່ວຍງາມ ຍາງໄປຕາມເສົ້າທາງເລາະຊົມງານບຸນ; ສ່ວນກຸ່ມຄົນໄວກາງຄົນ ພັດພາກັນແຕ້ມໜ້າຕາ, ຕົກອງ, ກິນເຫຼົ້າ, ພ້ອນແອະແອນຢູ່ຕາມເດີມບໍລິເວນອ້ອມ ແອ້ມນັ້ນ.
- ປະໂຫຍກແຊກ: ຝູງນົກທັງຫຼາຍ ເມື່ອຕາເວັນລັບປາຍໄມ້ ກໍ່ພາກັນກັບສູ່ຮັງ.
- ມີການນຳໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍໃນການຂຽນໜັງສື ປະກົດເຫັນວ່າໃຊ້ເວລາຂຶ້ນຕົ້ນ ຊຶ່ງເອີ້ນວ່າຕາໄກ່ (⊙) ແລະ ລົງທ້າຍເອີ້ນວ່າ ໂຄມຸດ(⊙) ຫຼາຍກວ່າບ່ອນອື່ນໆ.
- ໃນພາສາລາວ ມີຄຳຫຼາຍພະຍາງເກີດຂຶ້ນ ແລະ ມີທ່າອ່ຽງຂະຫຍາຍຕົວ.

2.2.3. ໄລຍະທີ III ນັບແຕ່ ປີ 1893-ປັດຈຸບັນ:

ໄລຍະນີ້ພາສາລາວມີການພົວພັນກັບພາສາເອີລົບ (ອາດນັບເອົາແຕ່ ປີ 1893-ປັດຈຸບັນ) ການຂະຫຍາຍຕົວຂອງພາສາລາວໄລຍະນີ້ເຫັນໄດ້ດັ່ງນີ້:

ໄລຍະທີ່ສາມນີ້ເປັນໄລຍະພາສາລາວມີການພົວພັນກັບກຸ່ມພາສາເອີລົບ. ການພົວພັນລະຫວ່າງພາສາເອີລົບກັບພາສາລາວໄລຍະຕົ້ນແມ່ນໄລຍະຊາດລາວກຳລັງເຊື່ອມອຳນາດ, ຖືກແບ່ງແຍກ ແລະ ຊຸດໂຊມ ເພາະຕົກເປັນຫົວເມືອງຂຶ້ນໃຫ້ແກ່ສະຫຍາຍ ແລະ ຝລັ່ງ.

ໃນໄລຍະທີ່ລາວຕົກເປັນຫົວເມືອງຂຶ້ນໃຫ້ແກ່ຝລັ່ງ, ພາສາລາວມີບົດບາດພຽງແຕ່ເປັນພາສາປາກເວົ້າເທົ່ານັ້ນ; ສ່ວນພາສາຂຽນທາງການ ແລະ ເອກະສານທັງໝົດຕະຫຼອດເຖິງການສຶກສາຮຳຮຽນຢູ່ໃນໂຮງຮຽນຕ່າງໆກໍນຳໃຊ້ພາສາຝລັ່ງທັງໝົດ. ມາເຖິງທ້າຍລະບອບການປົກຄອງຂອງຝລັ່ງ, ມີບັນພະບຸລຸດລາວຜູ້ທີ່ມີນ້ຳໃຈຮັກຊາດເຊັ່ນ: ເຈົ້າເພັດສະລາດ, ທ່ານ ສີລາ ວິລະວົງ ແລະ ຜູ້ອື່ນໆໄດ້ປັບປຸງ ແລະ ພື້ນຟູພາສາລາວຄືນໃໝ່ ໂດຍມີການຈັດຕັ້ງສະພາຈັນທະບູລີຂຶ້ນ ແລະ ໄດ້ບັນຍັດຕົວອັກສອນລາວໃຫ້ຄົບຕາມພາສາບາລີ-ສັນສະກິດ.

ພາຍຫຼັງປະເທດຊາດໄດ້ຮັບຄວາມເປັນເອກະລາດ ພາສາລາວໄດ້ຮັບການບູລະນະຢູ່ ສອງເຂດທີ່ມີລະບອບການເມືອງແຕກຕ່າງກັນຄື: ຝ່າຍວຽງຈັນ ແລະ ຝ່າຍແນວລາວຮັກຊາດ; ທັງສອງຝ່າຍຕ່າງກໍພະຍາຍາມປັບປຸງພາສາລາວຢ່າງເຕັມທີ່ຕາມພາວະຕົວຈິງຂອງໃຜລາວ. ທັງສອງຝ່າຍມີທິດເຮັດໃຫ້ການຂຽນພາສາລາວຄືກັນຄື: **ຂຽນຕາມສຽງ** ແຕ່ລະດັບການບັນຍັດຕົວສະກິດ, ລະບຽບລະອຽດດ້ານອັກຂະໜະວິທີມີອັນແຕກຕ່າງກັນໂດຍພື້ນຖານເຊັ່ນ:

1). ຝ່າຍວຽງຈັນ:

- ມີພະຍັນຊະນະທັງໝົດທີ່ນຳໃຊ້ 27 ຕົວ (ມີຕົວຣ), ມີອັກສອນປະສົມ, ມີອັກສອນຈູງ ແລະ ມີອັກສອນຄວບ (ຕົວ ວ);
- ການນຳໃຊ້ຊື່ໄວຍະກອນ, ອັກສອນຂຽນຕາມແບບພາສາບາລີ, ຕະຫຼອດເຖິງການເອີ້ນຊື່ຂອງປະໂຫຍກກໍເອົາຕາມແບບພາສາບາລີ.

2). ຝ່າຍແນວລາວຮັກຊາດ:

- ມີພະຍັນຊະນະທັງໝົດ 32 ຕົວ ໂດຍນັບເອົາພະຍັນຊະນະປະສົມເຂົ້ານຳ ແລະ ບໍ່ຮັບຮູ້ຕົວ (ຣ) ໃນພາສາລາວ, ບໍ່ໃຊ້ອັກສອນຈູງ ແລະ ຮັບຮູ້ອັກສອນຄວບມີພຽງຕົວດຽວຄື: ຕົວ ວ.
- ການໃສ່ຊື່ສັບ ຫຼື ສັບໄວຍະກອນໄດ້ມີອັນດັດແປງໃຫ້ແທດເໝາະກັບພາສາລາວຫຼາຍຂຶ້ນມີຄື: ຄຳແທນນາມ (ຄຳສັບພະນາມ), ຄຳຕໍ່ (ຄຳສັນທານ), ຄຳເຊື່ອມ (ຄຳບຸພະບົດ), ສຳລັບສ່ວນລາຍການທີ່ເອີ້ນຊື່ປະໂຫຍກກໍເອີ້ນຕາມພາສາລາວເປັນສ່ວນໃຫຍ່.

ພາສາລາວໄລຍະນີ້ ນອກຈາກມີປະຕິສຳພັນກັບພາສາຝລັ່ງແລ້ວ ຍັງມີການພົວພັນນຳພາສາອັງກິດນຳອີກ; ເມື່ອສະພາບເປັນແນວນີ້ ສ່ວນໜຶ່ງໄດ້ຊ່ວຍໃຫ້ພາສາລາວຂະຫຍາຍຕົວ, ອີກດ້ານໜຶ່ງກໍຊ່ວຍໃຫ້ພາສາລາວເກີດມີພາວະເຫຼືອບໍ່ຈຳເປັນເຊັ່ນ ຊື່ດຽວ ເອີ້ນສອງແນວ ຕາມສຽງຂອງພາສາຝລັ່ງ ແລະ ພາສາອັງກິດຄື ປາເລັດສະຕິນ ຫຼື ປາແລດສະໄຕ ແລະ ອື່ນໆ.

❖ ລັກສະນະຂອງພາສາລາວໄລຍະນີ້:

- ມີສັບບັນຍັດ ແລະ ສັບຍືມກໍຫຼາຍ.
- ຮູບແບບສຳນວນຂອງພາສາມີລັກສະນະກະທັດທັດ (ບໍ່ພັນລະນາຫຼາຍ).

- ມີການນຳໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍວັກຕອນ ເຂົ້າໃນການຂີດຂຽນ.
- ມີການນຳໃຊ້ພາສາສາດເຂົ້າຊ່ວຍ ໃນການຄົ້ນຄວ້າພາສາແມ່.

ເມື່ອປະເທດຊາດໄດ້ຮັບການປົດປ່ອຍ ແລະ ສະຖາປານາເປັນ ສປປ ລາວ ແລ້ວ ພາສາລາວໄດ້ຮັບການຟື້ນຟູ. ອາດເວົ້າໄດ້ວ່າ, ພາສາລາວໄດ້ມີບົດບາດດີຂຶ້ນ ແລະ ພວມຢູ່ໃນທ່າຂະຫຍາຍຕົວສູງຢ່າງບໍ່ເຄີຍມີມາກ່ອນ. ປັດຈຸບັນກຳລັງດຳເນີນການກວດກາຄືນບັນດາໜັງສືທີ່ເກົ່າແກ່ທີ່ເຄີຍມີມາ ແລະ ພ້ອມດຽວກັນນັ້ນ ກໍ່ສ້າງປັດໄຈໃໝ່, ໂອກາດໃໝ່, ສ້າງເອົາຄຳໃໝ່ໆທີ່ເປັນວິທະຍາສາດ ຫຼື ຮັບເອົາຄຳທີ່ນິຍົມໃຊ້ຢູ່ໃນໂລກມານຳໃຊ້ໃຫ້ສອດຄ່ອງກັບພາສາລາວ. ທ່ານອ່ຽງນີ້ພວກເຮົາເປັນຄົນລາວໃນສະໄໝນີ້ຈະໄດ້ເປັນເຈົ້າການໃນການຕັດສິນວ່າຊິແກ້ໄຂ ແລະ ປັບປຸງພາສາລາວຄືແນວໃດ? ໃຫ້ເປັນພາສາຄຽງຄູ່ກັບຄົນລາວຕະຫຼອດໄປ.

3. ຫຼັກການນຳໃຊ້ພາສາລາວຈຳນວນໜຶ່ງ.

3.1. ການນຳໃຊ້ພາສາລາວລະດັບຕ່າງໆ.

3.1.1. ໃຊ້ພາສາລາວໃຫ້ຖືກຕາມລະດັບຂອງພາສາ.

ການໃຊ້ພາສາໃນສັງຄົມທຸກໆສັງຄົມລ້ວນແຕ່ມີລະດັບແຕກຕ່າງຕາມກາລະ, ເທສະ ແລະ ຖານະຕຳແໜ່ງຂອງຄົນໃນສັງຄົມ. ໂດຍສ່ວນໃຫຍ່, ພາສາທີ່ຄົນລາວເຮົາມັກນິຍົມໃຊ້ໃນປະຈຸບັນປະກອບດ້ວຍ 4 ລະດັບດັ່ງນີ້:

1). ພາສາສາມັນຊົນ:

ພາສາສາມັນຊົນເປັນພາສາທີ່ໃຊ້ເວົ້າຈາກັນໃນໝູ່ຄະນະທີ່ເປັນປະຊາຊົນລາວໂດຍທົ່ວໄປ ເຊິ່ງມີລະດັບການສຶກສາຕ່ຳກວ່າຊັ້ນມັດທະຍົມສຶກສາ. ປະຊາຊົນກຸ່ມນີ້, ການເວົ້າຈາກັນບໍ່ມັກຍຶດຖືເຄັ່ງຄັດຕາມຫຼັກໄວຍະກອນ ແລະ ຄຳມາດຖານປານໃດ. ບາງຄັ້ງ, ການເວົ້າຈາກຂອງຄົນກຸ່ມນີ້ ນິຍົມໃຊ້ຄຳດ້ວຍການຕັດພະຍາງ ໃດໜຶ່ງ ໃນຄຳອອກ ເຮັດໃຫ້ເວົ້າສັ້ນລົງເຊັ່ນຄຳວ່າ: “ ສະບາຍດີ ”. ກໍ່ເວົ້າວ່າ “ ບາຍດີ ”; ເປັນແນວໃດ, ແຂງແຮງດີບໍ່ ? ກໍ່ຈະເວົ້າວ່າ “ ຈັ່ງໃດ? ”. ຖ້າເປັນຄົນທາງພາກເໜືອຄຳວ່າ “ ຫ້າວຫັນດີບໍ່ ? ” ກໍ່ຈະເອີ້ນວ່າ “ ຫັນບໍ່?” ດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນ. ນອກຈາກນີ້, ການໃຊ້ສັບກໍ່ບໍ່ໄດ້ພິຈາລະນາຕໍ່ຕາແໜ່ງການພົວພັນໃນສັງຄົມ ແລະ ຕຳແໜ່ງທາງດົນໄວຍະກອນປານໃດ ?

2). ພາສາປະນີດ:

ພາສາປະນີດເປັນພາສາທີ່ບໍ່ຕຳບໍ່ສູງເກີນໄປ, ເປັນພາສາລະດັບກາງທີ່ໃຊ້ໄດ້ຢ່າງເຊື່ອໝັ້ນ, ບໍ່ມີບົກພ່ອງ ແລະ ກໍ່ໃຫ້ເກີດຄວາມອັບອາຍ. ເພາະຜູ້ໃຊ້ພາສາຮູ້ໃຊ້ຄຳສັບເໝາະກັບກາລະເທສະ ແລະ ຕຳແໜ່ງການພົວພັນໃນສັງຄົມ. ສ່ວນວ່າຜູ້ໃດຈະສາມາດເວົ້າຈາກປາໄສໄດ້ຢ່າງປະນີດໜ້ອຍຫຼາຍພຽງໃດນັ້ນ ແມ່ນຂຶ້ນກັບລະດັບການສຶກສາອົບຮົມ ແລະ ການຝຶກຝົນຕົນເອງໃນຄອບຄົວ ແລະ ສັງຄົມ.

3). ພາສາວັນນະຄະດີ:

ພາສາວັນນະຄະດີເປັນພາສາຊັ້ນສູງທີ່ໃຊ້ຢ່າງຖືກຕ້ອງ, ຄ່ອງແຄ້ວ ແລະ ມ່ວນ. ພາສານີ້ບໍ່ນິຍົມໃຊ້ໃນການສົນທະນາ ແລະ ຂຽນບົດທຳມະດາທົ່ວໄປ ແຕ່ນິຍົມໃຊ້ໃນໂອກາດສູງສົ່ງເຊັ່ນ: ບົດປາໄສຂອງປະທານປະເທດ, ບົດປະກອບຄວາມຄິດເຫັນໃນທີ່ປະຊຸມທີ່ບໍ່ແມ່ນກອງປະຊຸມທາງວິຊາການດ້ານໃດໜຶ່ງ. ພາສາວັນນະຄະດີບໍ່ໄດ້ໝາຍເຖິງພາສາໃນບົດວັນນະຄະດີເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ໝາຍເຖິງພາສາທີ່ນັກຂຽນ ຫຼື ນັກກະວີໃຊ້ຄວາມໝາຍທົ່ວໄປນຳອີກ.

ພາສາທີ່ນັກຂຽນຍິ່ງໃຫຍ່ ມັກແຝງຄວາມຄິດ, ຄວາມຮູ້ປະສົບການທີ່ມີຄຸນຄ່າໄວ້ຢ່າງຫຼວງຫຼາຍ, ແຕ່ລະຖ້ອຍຄຳທີ່ໃຊ້ໄດ້ຮັບການເລືອກເຟັ້ນຢ່າງລະອຽດ. ດັ່ງນັ້ນ, ພາສາຂອງນັກຂຽນບາງຄົນຈຶ່ງເປັນທີ່ປະທັບໃຈ, ພໍໃຈຂອງຊັ້ນຊັ້ນກາງ. ຍ້ອນແນວນີ້, ພາສາວັນນະຄະດີຈຶ່ງເປັນພາສາລະດັບສູງ, ເປັນແບບຢ່າງທີ່ດີເຊິ່ງຄົນຊັ້ນກາງຂອງສັງຄົມ ສາມາດເລືອກໃຊ້ໃນການປະຕິບັດທຸລະກິດຫຼາຍຢ່າງເຊັ່ນ: ການໂນ້ມນ້ຳວອາລົມຄວາມຄິດຂອງຄົນອື່ນ, ການໂຄສະນາປະຊາສຳພັນ.

ໃນສະໄໝປະຈຸບັນ, ການໂຄສະນາປະຊາສຳພັນນິຍົມເລືອກເຟັ້ນພາສາທະຄົມຄາຍ, ສູບແຟມຂອງນັກຂຽນ, ນັກປັດຊະຍາ ຫຼື ຄຳສຸພາສິດທີ່ສັ້ນກະທັດທັດມາຮັບໃຊ້ສະໂລແກນ (Slogan) ການໂຄສະນາປະສາສຳພັນວຽກງານຕ່າງໆເຊັ່ນ: ວຽກງານດ້ານທຸລະກິດ, ສັງຄົມ ແລະ ການທ່ອງທ່ຽວເປັນຕົ້ນ. ໃນການໂຄສະນາກິດຈະການຕ່າງໆກໍ່ນິຍົມໃຊ້ການຫຼິ້ນສັບ, ຄວາມໝາຍ ແລະ ສູງທີ່ເໝາະມ່ວນປະທັບໃຈເປັນຢ່າງຍິ່ງ.

4). ພາສາລາຊາສັບ:

ພາສາລາຊາສັບເປັນຖ້ອຍຄຳທີ່ສູງສົ່ງ, ມີຄວາມສັກສິດ, ອ່ອນນ້ອມ ແລະ ໃຫ້ກຽດຍົກຍ້ອງຜູ້ໃຫຍ່. ຄຳລາຊາສັບເປັນພາສາພິເສດທີ່ສ້າງດ້ວຍຄຳບາລີ, ສັນສະກິດ ແລະ ຂອມບູຮານ ເຊິ່ງເປັນພາສາທີ່ນິຍົມໃຊ້ໃນປະເທດທີ່ມີລະບົບມະຫາກະສັດເຊັ່ນ: ປະເທດໄທ, ກຳປູເຈຍເປັນຕົ້ນ. ປະເທດລາວເຮົາເຖິງແມ່ນວ່າລະບົບມະຫາກະສັດໄດ້ຖືກລົບລ້າງໄປແລ້ວກໍ່ຕາມແຕ່ວັດທະນະທຳລະບົບກະສັດຍັງຝັງໄວ້ໃນແນວຄິດ ແລະ ວິຖີຊີວິດຂອງຄົນລາວເຊັ່ນ: ວັດທະນະທຳການເຄົາລົບສາສະໜາພຸດ (ພະສົງ), ຜູ້ອາວຸໂສ ແລະ ຜູ້ມີໜ້າທີ່ຕຳແໜ່ງສູງ. ດັ່ງນັ້ນ, ສັງຄົມລາວປັດຈຸບັນຈຶ່ງຍັງເຊື່ອຖືວ່າຄຳລາຊາສັບ ເປັນພາສາສູງສົ່ງເໝາະສຳລັບເວົ້າກັບຜູ້ທີ່ເຄົາລົບນັບຖືສູງສຸດ ແລະ ໃນໂອກາດທີ່ສຳຄັນເຊັ່ນ: ການກ່າວປະຕິສັນຖານໃນເວລາເປີດພິທີ (ຮຽນ/ຂໍຮຽນ) ພະນະທຳນາຍົກລັດຖະມົນຕີ ຫຼື ກາບຮຽນພະເຖລະຜູ້ສັກສິດ ຫຼື ນ້ອມນະມັດສະການພະເຖລະອານຸເຖລະ) ແລະ ອື່ນໆ. ນອກຈາກນີ້, ນັກຂຽນກໍ່ນິຍົມໃຊ້ຄຳລາຊາສັບເຂົ້າໃນບົດປະພັນ, ບົດກະວີ ແລະ ບົດອວຍພອນໃນໂອກາດຕ່າງໆ ເພາະເຊື່ອຖືວ່າເປັນຄຳສັບທີ່ສູງສົ່ງເໝາະມ່ວນ ແລະ ບົ່ງບອກເຖິງຖານະຂອງຜູ້ໃຊ້ເປັນຜູ້ດີມີຄວາມຮູ້ອີກດ້ວຍ.

3.1.2. ໃຊ້ພາສາໃຫ້ຖືກຕ້ອງສອດຄ່ອງກັບວັດທະນະທຳລາວ.

ຊາດລາວມີຫຼາຍເຜົ່າ, ຖ້າເບິ່ງໃນແງ່ຂອງພາສາ ແລະ ຮີດຄອງປະເພນີ, ມີ 4 ຊົນເຜົ່າໃຫຍ່ ແລະ 49 ເຜົ່າຍ່ອຍ. ແຕ່ລະຊົນເຜົ່າລ້ວນແຕ່ມີຮີດຄອງປະເພນີ, ວິຖີຊີວິດທີ່ເປັນວັດທະນະທຳສະເພາະຂອງແຕ່ລະຊົນເຜົ່າ. ແມ່ນວ່າ, ວັດທະນະທຳແຕ່ລະຊົນເຜົ່າຈະມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນກໍ່ຕາມ ແຕ່ພາສາລາວທີ່ໃຊ້ເປັນເຄື່ອງສະແດງເຖິງວັດທະນະທຳລາວນັ້ນ ລ້ວນແຕ່ເປັນເອກະພາບກັນເປັນສ່ວນໃຫຍ່. ວັດທະນະທຳລາວເປັນວັດທະນະທຳຂອງສັງຄົມທີ່ມີຄວາມຈະເລີນແລ້ວ ເຊິ່ງສະແດງອອກໃນການໃຊ້ພາສາລາວສອດຄ່ອງກັບຄວາມຮຽກຮ້ອງຕ້ອງການຂອງຄົນໃນສັງຄົມທີ່ມີການພັດທະນາຄວາມຈະເລີນແລ້ວ. ການໃຊ້ພາສາໃຫ້ມີຄວາມສອດຄ່ອງກັບວັດທະນະທຳລາວລວມທັງໝົດແລ້ວມີ 6 ປະການດັ່ງນີ້:

1). ໃຊ້ພາສາທີ່ສະແດງເຖິງຄວາມສຸພາບ ແລະ ມີມາລະຍາດ.

ການໃຊ້ພາສາທີ່ສຸພາບ ແລະ ມີມາລະຍາດແມ່ນການໃຊ້ພາສາທີ່ຮູ້ຈັກຕຳ, ຈັກສູງໂດຍຜູ້ໃຊ້ຮູ້ຈັກໃຊ້ຖ້ອຍຄຳທີ່ເໝາະສົມກັບກາລະ ເທສະ ແລະ ຕຳແໜ່ງທາງສັງຄົມ. ພ້ອມນັ້ນ, ຜູ້ໃຊ້ພາສາກໍ່ໃຊ້ໃຫ້ຖືກຕາມສະຖານະການຄື ເວົ້າຢູ່ໃສ ? ເວົ້າກັບໃຜ ? ໃນຖານະໃດ ? ເວລາໃດ ? ດ້ວຍເຫດໃດ ? ດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນ.

2). ໃຊ້ພາສາທີ່ສະແດງເຖິງຄວາມເຄົາລົບສິດຂອງຜູ້ອື່ນ.

ການໃຊ້ພາສາທີ່ສະແດງເຖິງຄວາມເຄົາລົບສິດຂອງຜູ້ອື່ນແມ່ນການໃຊ້ພາສາທີ່ບໍ່ກ້າວລ້າວ, ບໍ່ຈົນຈ້ານ, ບໍ່ຫຍາບຄາຍ, ບໍ່ຮູ້ຈັກຟັງຄໍາເຫັນຂອງຜູ້ອື່ນ, ບໍ່ເລັ່ງລັດຕັດສິນຜູ້ອື່ນ, ບໍ່ເວົ້າຫງໍາເທງອັດເຊືອດ, ຫຍໍ້ຫັນປັນສ່ວນ, ບໍ່ເວົ້າຄໍາບາດຫູ, ບາດໃຈ, ບໍ່ເວົ້າສຽດສີ, ບໍ່ເວົ້າຄໍາບໍ່ມີຫາມາໃສ່, ຄໍາບໍ່ໃຫຍ່ຫາມາແຖມ, ບໍ່ເວົ້າຖະແຫຼງແປງວາດ ປະຈົບປະແຈງ, ເວົ້າໃສ່ຮ້າຍປ້າຍສິດອື່ນດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນ.

3). ໃຊ້ພາສາທີ່ສະແດງເຖິງຄວາມບໍ່ກ້າວກ່າຍເລື່ອງຂອງຄົນອື່ນ.

ການໃຊ້ພາສາທີ່ສະແດງເຖິງຄວາມບໍ່ກ້າວກ່າຍເລື່ອງຂອງຄົນອື່ນ ແມ່ນການໃຊ້ພາສາທີ່ບໍ່ກ້າວກ່າຍຊີວິດສ່ວນຕົວຂອງຄອບຄົວ ຫຼື ບຸກຄົນອື່ນໂດຍບໍ່ໄດ້ຮັບອະນຸຍາດ ຫຼື ເວົ້າລັບຫຼັງ. ດັ່ງຄໍາສຸພາສິດລາວກ່າວໄວ້ວ່າ: ກິນເຂົ້າໂຕຢ່າໂສເລື່ອງເພິ່ນ, ຝາເຮືອນບັງໜ້າຢ່າໄດ້ຈາຈົມເພິ່ນ. ຄວາມໃນຢ່ານໍາອອກນອກ, ຄວາມນອກຢ່ານໍາເຂົ້າມາຢ່ານິນທາວ່າຂວັນຜູ້ອື່ນ, ຢ່າເອົາເລື່ອງເພິ່ນມາຫົວຢ່າເອົາຜົວເພິ່ນມາກ່າວດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນ.

4). ໃຊ້ພາສາທີ່ສະແດງເຖິງຄວາມທ່ຽງທໍາຮັກກຽດສັກສີ.

ໃຊ້ພາສາທີ່ທ່ຽງທໍາຮັກກຽດສັກສີແມ່ນການໃຊ້ພາສາທີ່ບໍ່ມີລັບລົມຂົມໃນ, ເປັນຄໍາເວົ້າທີ່ງົບປາຍເຮັດໃຫ້ຜູ້ອື່ນເຂົ້າໃຈໃນທາງທີ່ບໍ່ດີ, ບໍ່ຄວນເວົ້າແຕ່ດ້ານດີ ຫຼື ດ້ານບໍ່ດີພຽງແຕ່ດ້ານດຽວ. ຄວນໃຊ້ຄໍາເວົ້າທີ່ມີຄວາມເປັນທໍາໃຫ້ແກ່ທຸກໆຝ່າຍ, ບໍ່ຄວນໃຊ້ຄໍາເວົ້າທີ່ກໍ່ໃຫ້ເກີດຄວາມເຂົ້າໃຈຜິດ, ຄວາມຂັດແຍ້ງ, ຍົວະເຍົ້າຍຸແຍ່ໃຫ້ຄົນອື່ນຜິດກັນ ຫຼື ເວົ້າຄໍາທີ່ຂາດຄວາມຍຸດຕິທໍາເຊິ່ງເປັນອັນຕະລາຍຕໍ່ຄົນອື່ນ ແລະ ສັງຄົມ.

5). ໃຊ້ພາສາທີ່ສະແດງເຖິງຄວາມຖະໜອມຖ່ອມຕົວ.

ການພາສາທີ່ຖະໜອມຖ່ອມຕົວແມ່ນການໃຊ້ພາສາທີ່ບໍ່ຂົ່ມເພີ່ນຍໍໂຕ. ຄໍາສຸພາສິດລາວໄດ້ກ່າວໄວ້ຫຼາຍເຊັ່ນ: ອັນວ່າລາຄາຕົນນີ້ຕົນຕົບຫ່ອນຄ່ອງປະໂຫພີ ແລະ ນ້ອງຍໍໃຫ້ຈິ່ງຄ່ອຍງາມ, ຍິ່ງແກ່ຍິ່ງກັມສະເໝີເຂົ້າໃນນາ, ຊາດທີ່ເປັນຄົນນີ້ໃຫ້ທໍາທຽມດັ່ງນີກເຈົ້າບາດວ່າບິນເວີນຟ້າຈິ່ງຂາວແຈ້ງດັ່ງນີກຍາງ ຯລຯ.

6). ໃຊ້ພາສາທີ່ສະແດງເຖິງຄວາມອ່ອນໄຫວເໝາະມ່ວນ:

ການໃຊ້ພາສາທີ່ອ່ອນໄຫວເໝາະມ່ວນແມ່ນການໃຊ້ພາສາທີ່ບໍ່ຫວັ່ນເຂີນ, ວັດທະນະທໍາການໃຊ້ພາສາທີ່ສໍາຄັນຢ່າງໜຶ່ງຂອງຄົນລາວຄືມັກຈະເວົ້າຈາມີການສໍາພັດຄ່ອງຈອງ, ເປັນຈັງຫວະໂຕ່ງໂຕຍອ່ອນໄຫວເໝາະມ່ວນ. ອາດເວົ້າໄດ້ວ່າ, ພາສາປາກເວົ້າຂອງຄົນລາວເປັນພາສາແຫ່ງກາບກອນມາແຕ່ສະໄໝບູຮານ. ດັ່ງນັ້ນ, ຈິ່ງເຮັດໃຫ້ພາສາເວົ້າຂອງຄົນລາວປະກອບດ້ວຍຄໍາທີ່ມີການສໍາພັດຄ່ອງຈອງກັນ ມີຈຳນວນຫຼວງຫຼາຍເຊິ່ງປະກອບດ້ວຍຄໍາຊ້ອນ, ຄໍາຊ້ໍາ ແລະ ຄໍາສໍາພັດ ຕັ້ງແຕ່ 2 ຄໍາຫາ 4 ຄໍາບາງຄັ້ງຍັງສໍາພັດຕ່ອງຈອງກັນຮອດ 5-6 ຄໍາກໍຍັງມີ.

ຕົວຢ່າງ: ວ່າງເປົ່າ, ວ່ອງໄວ, ຮັກໄຄ່, ຈິດໃຈ, ກວ້າງຂວາງ, ໃຫຍ່ໂຕ, ຊ້ານານ, ຂ້າເກົ່າເຕົ້າລ້ຽງ, ຈັບມືຖືແຂນ, ລ້ຽງດູ ປູເສື້ອ, ເຂົ້າຢາປາປັ້ງ, ເຂົ້າປາອາຫານ, ເຮືອນຊານບ້ານຊ່ອງ, ດິນດອນຕອນຫຍ້າ, ໄຮ່ນາຕາກ້າ, ສັດສາວາສິ່ງ ຯລຯ.

3.1.3. ການໃຊ້ສັບໃຫ້ຖືກຕໍາແໜ່ງການພົວພັນໃນສັງຄົມ.

ການໃຊ້ສັບຖືກຕໍາແໜ່ງການພົວພັນໃນສັງຄົມ ໝາຍເອົາການໃຊ້ສັບຕ່າງໆໃນພາສາລາວເຮົາໃຫ້ເໝາະສົມຖືກຕ້ອງ ແລະ ສອດຄ່ອງກັບສະພາບຕົວຈິງຂອງຖານະລະຫວ່າງຄົນຕໍ່ຄົນ ແລະ ຖືກກັບຄວາມ32323ໝາຍຂອງສັບ.

1). ຄຳແທນນາມ.

ດ້ານຫຼັກການ, ຄຳແທນນາມກໍ່ແມ່ນຄຳທີ່ໃຊ້ແທນສັບທີ່ເປັນນາມ ສະນັ້ນເມື່ອບໍ່ຕ້ອງການໃຊ້ສັບທີ່ເປັນນາມນັ້ນ ກໍ່ໃຊ້ຄຳແທນນາມແທນໂລດກໍ່ຖືວ່າໄດ້ແລ້ວ. ແຕ່ບັນຫາຊ້ຳພັດມີຢູ່ວ່າ ຄຳແທນນາມພາສາລາວເຮົາມີເອງ, ເວົ້າແນວໜຶ່ງແມ່ນ ຄວາມໝາຍທີ່ສັງຄົມຊ້ອນແຝງໄວ້ໃນຄຳແທນນາມ ເປັນໂຕທີ່ເຮັດໜ້າທີ່ແທນຄຳນາມ, ບໍ່ແມ່ນຄຳແທນນາມແຕ່ລະຄຳ.

ບຸລຸດທີ 1	ບຸລຸດທີ 2	ຂອບເຂດການໃຊ້
ຂ້ອຍ	ເຈົ້າ	ແບບສຸພາບທົ່ວໄປ 1. ອາຍຸ ຫຼື ໜ້າທີ່ສະເໝີກັນ. 2. ຜູ້ເວົ້າມີອາຍຸ ຫຼື ໜ້າທີ່ສູງກວ່າ. 3. ທັງສອງຢູ່ໃນໜ່ວຍງານດຽວກັນ.
ຂ້າພະເຈົ້າ	ທ່ານ	ແບບສຸພາບ 1. ໃຊ້ແບບເປັນທາງການ. 2. ຜູ້ເວົ້າ ເວົ້າຕໍ່ສາທາລະນະ.
ເຮົາ	ໂຕ	1. ເປັນກັນເອງ(ບໍ່ຈຳກັດອາຍຸ ແລະ ສະຖານະ). 2. ຜູ້ເວົ້າມີອາຍຸ ຫຼື ຖານະສູງກວ່າ.
ເຮົາ	ເຈົ້າ	ແບບເປັນກັນເອງ(ລະຫວ່າງເພດຂອງໄວໜຸ່ມ).
ເຮົາ	ໝູ່, ຜູ້ອື່ນ ¹	1. ບຸລຸດທີ່ສອງມີຄົນຫຼາຍສຳອາຍຸ. 2. ຜູ້ເວົ້າເນັ້ນການຖ່ອມຕົວ.
ເຮົາ	(ອາວ, ບ່າວ...) ¹	ເວົ້າຜູ້ມີອາຍຸໜ້ອຍກວ່າ.
ນ້ອງ	ອ້າຍ, ເອື້ອຍ ¹	ຜູ້ເວົ້າມີອາຍຸ ຫຼື ຖານະຕ່ຳກວ່າ.
ໝູ່	ເພິ່ນ ²	ຜູ້ເວົ້າມີອາຍຸ ຫຼື ຖານະຕ່ຳກວ່າ.ນັບຖືຕ່ຳກວ່າ
ເຂົາ	ເພິ່ນ ²	ໃຊ້ໃນກຸ່ມຄົນທີ່ສະໜິດສະໜົມ(ໄວໜຸ່ມ,ຍິງໜຸ່ມ).
ຂະນ້ອຍ, ຂ້ານ້ອຍ	(ຍ່າທ່ານ...) ¹	ໃຊ້ໃນກຸ່ມຄົນທີ່ສະໜິດສະໜົມກັນ (ຍິງໜຸ່ມ). ຜູ້ເວົ້າມີຖານະຕ່ຳກວ່າ; ຄາລະວະເວົ້າກັບພະສົງ.

- ກ. ຄຳຊີ້ແຈງ:
1. ໃຊ້ຄຳນາມເປັນຄຳແທນນາມ.
  2. ໃຊ້ຄຳແທນນາມບຸລຸດທີສາມເປັນບຸລຸດທີສອງ.
  3. ໃຊ້ຄຳແທນນາມບຸລຸດທີ ສາມເປັນບຸລຸດທີໜຶ່ງ.

ບຸລຸດທີ 3	ຂອບເຂດການນຳໃຊ້
ທ່ານ	ແບບທາງການ (ໃຊ້ເປັນບຸລຸດທີສອງໄດ້)
ເພິ່ນ	ແບບເຄົາລົບນັບຖື (ໃຊ້ເປັນບຸລຸດທີສອງໄດ້)
ລາວ	ແບບນັບຖື
ເຂົາ	ໃຊ້ກັບຄົນນອກວົງ, ໃຊ້ໃນບົດວັນນະກຳ, ອາຍຸ ຫຼື ຖານະຕ່ຳກວ່າ
ມັນ	ໃຊ້ກັບຄົນນອກວົງ, ອາຍຸສະເໝີ ຫຼື ຕ່ຳກວ່າ, ສັດ ຫຼື ວັດຖຸ
ໝໍ	ເປັນກັນເອງ (ມັກໃຊ້ໃນກຸ່ມຜູ້ຊາຍ)
ກັນ	ໃຊ້ແທນໝວດໝູ່ (ໃຊ້ເປັນບຸລຸດທີໜຶ່ງໄດ້)
ໂຕ	ໃຊ້ແທນຜູ້ດຽວ ຫຼື ຕົນເອງ (ເປັນບຸລຸດທີສອງໄດ້)
ໃຜ	ໃຊ້ແທນຜູ້ໃດ ຫຼື ຜູ້ໃດຜູ້ໜຶ່ງ
ຫຍັງ	ໃຊ້ແທນອັນໃດ ຫຼື ອັນໃດອັນໜຶ່ງ

ຂ. ຄຳຊີ້ແຈງ:

“ ກັນ ” ໃຊ້ແທນໃນຮູບແບບພະຫຸພົດເຊັ່ນ: ລົດຕຳກັນ, ຊ່ວຍເຫຼືອກັນ, ໄປນຳກັນ ຯລຯ.

“ ໂຕ ” ໃຊ້ໃນຮູບແບບເອກະພົດເຊັ່ນ: ຄົນຂ້າໂຕຕາຍ, ເບິ່ງເພິ່ນເບິ່ງໂຕແນ່ ຯລຯ.

“ໃຜ ແລະຫຍັງ” ໃຊ້ຄຳແທນນາມທີ່ໃຊ້ເປັນຄຳຖາມ ແລະ ເປັນຄຳແທນນາມທີ່ບໍ່ກຳນົດແນ່ນອນ (ອະນິຍົມສັບພະນາມ). ມີຄວາມສາມາດກວມເອົາທັງເອກະພົດ ແລະ ພະຫຸພົດ; ຈະຊີ້ບອກພະຫຸພົດຢ່າງຈະແຈ້ງກໍຕໍ່ເມື່ອມີ “ແດ່” ຕາມຫຼັງເປັນ “ໃຜແດ່, ຫຍັງແດ່”.

“ໃຜ” ແມ່ນຄຳແທນນາມທີ່ໃຊ້ແທນຄຳນາມທີ່ບອກຄົນ (ບຸກຄະລະນາມ) ແບບທົ່ວໄປທີ່ສຸດ. ສ່ວນວ່າ “ຫຍັງ” ແລະ “ມັນ” ກໍແມ່ນຄຳແທນນາມທີ່ໃຊ້ແທນຄຳນາມຊະນິດອື່ນ ແບບທົ່ວໄປທີ່ສຸດເຊັ່ນກັນ.

ຕົວຢ່າງ:

- ຂ້ອຍບໍ່ຮູ້ວ່າໃຜເປັນໂຈນໃຜເປັນຕຳໝວດ.
- ຊ່າງມືມັນຍາກຊ່າງປາກມັນງ່າຍ.
- ໃນສະພາບແບບນີ້ໃຜເປັນຫຍັງກໍບໍ່ຮູ້ດອກ.
- ຈັ່ງແມ່ນມັນມືດ ງົມຫາຫຍັງກໍບໍ່ເຫັນ.
- ຄັນມັນເສຍຫາຍຫຼາຍກວ່ານີ້ ຊິເອົາຫຍັງມາແທນກໍຄືຊິບໍ່ໄດ້.
- ມັນເປັນຈັ່ງໃດຫວາໃຜເອົາຫຍັງມາໃສ່ກໍບໍ່ຖືກ.

2). ຄຳນຳໜ້ານາມ.

ຄຳນຳໜ້ານາມແມ່ນຄຳທີ່ໃຊ້ຂຽນ ຫຼື ເວົ້າຂຶ້ນຕົ້ນຊື່ຂອງຕົນ; ຄຳພວກນີ້ມີລັກສະນະຄ້າຍຄືຄຳແທນນາມ ເພາະຂຶ້ນກັບຄວາມນິຍົມຂອງສັງຄົມເປັນຫຼັກ, ສັງຄົມເປັນຜົນກຳນົດ. ມີບາງຄຳທີ່ນຳໃຊ້ຫຼາຍມີ:

“ພະນະທ່ານ”	ໃຊ້ນຳໜ້າທີ່ມີຕຳແໜ່ງສູງເຊັ່ນວ່າ ປະທານປະເທດ, ປະທານສະພາແຫ່ງຊາດ, ຍົກລັດຖະມົນຕີ, ລັດຖະມົນຕີ, ທູຕານຸທູດ ຯລຯ.
“ ທ່ານ ”	ໃຊ້ນຳໜ້າທີ່ມີຕຳແໜ່ງໃດໜຶ່ງໃນສັງຄົມ.
“ ທ່ານນາງ ”	ໃຊ້ຄືກັບ “ ພະນະທ່ານ, ທ່ານ ” ແຕ່ໃຊ້ນຳໜ້າແມ່ຍິງ.
“ ທ້າວ ”	ໃຊ້ນຳໜ້າຊື່ຜູ້ຊາຍແບບທາງການ ຫຼື ສຸພາບ.
“ ນາງ ”	ໃຊ້ນຳໜ້າຊື່ຜູ້ຍິງແບບເປັນທາງການ ຫຼື ສຸພາບ.
“ ບັກ ”	1. ໃຊ້ນຳໜ້າຊື່ເດັກຊາຍ (ພາສາປາກ). 2. ໃຊ້ນຳໜ້າຊື່ຜູ້ຊາຍທີ່ສະໜິດສະໜົມທີ່ສຸດ. 3. ໃຊ້ນຳໜ້າຊື່ຜູ້ຊາຍນອກວົງ.
“ ອີ ”	1. ໃຊ້ນຳໜ້າຊື່ເດັກຍິງ (ພາສາປາກ). 2. ໃຊ້ນຳໜ້າຊື່ຜູ້ຍິງທີ່ສະໜິດສະໜົມທີ່ສຸດ. 3. ໃຊ້ນຳໜ້າຊື່ຜູ້ຍິງນອກວົງ.
“ ໝໍ ”	ໃຊ້ກັບ “ ບັກ ” 1 ແລະ 2.
“ (ຄຳສາຍຍາດ) ”	ໃຊ້ນຳໜ້າຊື່ຂອງຕົນທີ່ເຫັນວ່າຄວນເຄົາລົບນັບຖືແບບຄອບຄົວ.
“ (ຖານະນາມ) ”	ໃຊ້ນຳໜ້າທີ່ມີຖານະໃນສັງຄົມ.

3). ຄຳສະແດງອາການ.

ຄຳສະແດງອາການ ແມ່ນຄຳທີ່ຊີ້ບອກການເຄື່ອນໄຫວຂອງຄວາມເປັນໄປຂອງຕົວຕັ້ງໃນປະໂຫຍກ. ຍ້ອນແນວນັ້ນ, ຄຳສະແດງອາການຈຶ່ງຂຶ້ນກັບຄວາມນິຍົມຂອງສັງຄົມ ຫຼື ຜູ້ໃຊ້ມັນແມ່ນປະກົດການພ້ອມຄວາມໝາຍຂອງສັບ ຫຼື ມະໂນພາບດຽວແຕ່ມີຫຼາຍສັບຊີ້ບອກຊ້ຳພັດຂຶ້ນ ກັບຂອບເຂດຂອງສັງຄົມເປັນຜູ້ກຳນົດໃຫ້ເຊັ່ນວ່າ:

❖ ມະໂນພາບກ່ຽວກັບ “ ການບໍ່ມີຊີວິດ ຫຼື ການລັບຕາອຳລາໂລກ ” ກໍ່ມີຫຼາຍສັບຊີ້ບອກ ແລະ ໃຊ້ຕ່າງກັນໄປຕາມແຕ່ສະຖານະການດັ່ງນີ້:

“ ປະລິນິພານ ”	ໃຊ້ສະເພາະພະພຸດທະເຈົ້າ ແລະ ພະອໍລະຫັນເທົ່ານັ້ນ.
“ ນິບພານ ”	ໃຊ້ສະເພາະພະອໍລະຫັນ ຫຼື ພະເຖລະຊັ້ນສູງເທົ່ານັ້ນ.
“ ມໍລະນະພາບ ”	ໃຊ້ສະເພາະພະສົງເທົ່ານັ້ນ.
“ ເຖິງແກ່ອະສັນຍະກຳ ”	ໃຊ້ສະເພາະຜູ້ມີຖານະຕຳແໜ່ງສູງ.
“ ເຖິງແກ່ກຳ ”	ໃຊ້ສະເພາະຜູ້ທີ່ມີຖານະຕຳແໜ່ງຮອງລົງມາ.
“ ມໍລະນະກຳ ”	ໃຊ້ສະເພາະບຸກຄົນທົ່ວໄປ.
“ ລ່ວງລັບ ”	ໃຊ້ສະເພາະບຸກຄົນໃນສາຍຍາດ, ໃຊ້ໃຍບົດວັນນະກຳ.
“ ເສຍ, ເສຍຊີວິດ ”	ໃຊ້ສະເພາະບຸກຄົນທີ່ເຮົານັບຖື.
“ ເສຍສະຫຼະ, ເສຍສະຫຼະຊີວິດ ”	ໃຊ້ສະເພາະບຸກຄົນທີ່ມີຜົນງານເດັ່ນ.
“ ຕາຍ ”	ໃຊ້ສະເພາະບຸກຄົນນອກວົງ.

❖ ມະໂນພາບກ່ຽວກັບ “ ການເອົາອາຫານປ່ອນແລ້ວຫຍ້າ ຫຼື ບໍ່ຫຍ້າຈາກນັ້ນກໍກິນລົງທ້ອງ” ກໍມີຫຼາຍ ສັບຊ້ອກເຊັ່ນດຽວກັນ.

“ ຮັບປະທານ”

ໃຊ້ແບບທາງການ.

“ກິນ”

ໃຊ້ແບບສຸພາບທົ່ວໄປ.

“ສັ່ນ”

ໃຊ້ສະເພາະນຳພະສົງເທົ່ານັ້ນ.

“ຮ່ວມພາເຂົ້າ”

ໃຊ້ສະເພາະເວລາຂໍຮ້ອງແຂກໃຫ້ກຽດແກ່ພວກເຮົາ.

“ຊຸມເຂົ້າ”

ໃຊ້ສະເພາະເວລາສະແດງຄວາມເປັນກັນເອງ.

4). ຄຳຂານຕອບ.

ຄຳຂານຕອບແມ່ນຄຳສະແດງອາການຕອບຮັບຜູ້ອື່ນ ໃນເມື່ອພວກເຮົາຖືກຮຽກເອີ້ນ ຫຼື ວ່າທວງຖາມ ຈະໃຊ້ຄຳໃດຖາມຕອບ ຊຳພັດຂຶ້ນຢູ່ກັບຜູ້ຮຽກເອີ້ນ ຫຼື ທວງຖາມເຮົາ.

“ ໂດຍ ”

1. ຄາລະວາດຕອບພະສົງ.

2. ຜູ້ນ້ອຍຕອບຜູ້ໃຫຍ່; ໃຊ້ເພື່ອຄວາມສຸພາບທົ່ວໄປ.

“ ເຈົ້າ ”

1. ໃຊ້ເພື່ອຄວາມສຸພາບທົ່ວໄປ.

2. ໃຊ້ເພື່ອຄວາມສຸພາບທົ່ວໄປ.

“ ເອີ, ອີ ”

1. ໃຊ້ໃນກຸ່ມຄົນທີ່ສະໜິດສະໜົມກັນ.

2. ໃຊ້ແບບທົ່ວໄປ ຫຼື ບໍ່ເປັນທາງການ.

5). ຄຳອາລະປະນາ:

ຄຳອາລະປະນາເປັນຄຳທີ່ພວກເຮົາເອີ້ນຂຶ້ນກ່ອນ ຫຼື ຂຽນຂຶ້ນກ່ອນເນື້ອຄວາມທີ່ຈະເວົ້າ ຫຼື ຂຽນ. ຈະໃຊ້ ຄຳໃດກໍຂຶ້ນຢູ່ກັບຖານະຕຳແໜ່ງຂອງຜູ້ທີ່ເຮົາຈະຂໍໂອກາດນຳນັ້ນ.

“ ນ້ອມນະມັດສະການ ”

ໃຊ້ກັບການຂໍໂອກາດຕໍ່ພະເຖລະຊົນຜູ້ໃຫຍ່.

“ ນະມັດສະການ ”

ໃຊ້ກັບການຂໍໂອກາດຕໍ່ພະສົງທົ່ວໄປ.

“ ຮຽນ ”

1. ໃຊ້ກັບການຂໍໂອກາດຕໍ່ຜູ້ໃຫຍ່.

2. ໃຊ້ກັບການຂໍໂອກາດຕໍ່ສາທາລະນະ.

3.2. ຫຼັກການທີ່ຈຳເປັນໃນການຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຕ້ອງ.

3.2.1. ຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຫຼັກຕຳແໜ່ງຕົວອັກສອນໃນພະຍາງ.

ຫຼັກຕຳແໜ່ງຕົວອັກສອນໃນພະຍາງແມ່ນຫຼັກໃນການຂຽນຄຳ ຫຼື ພະຍາງໃນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຕ້ອງ ເຊິ່ງມີຫຼັກການສຳຄັນດັ່ງນີ້:

1) ຖ້າວ່າພະຍັນຊະນະຕົ້ນພະຍາງແມ່ນພະຍັນຊະນະເຄົ້າ ຫຼື ພະຍັນຊະນະປ່ຽວຄືພະຍັນຊະນະຕົວ ດຽວເວລາໃສ່ສະຫຼະ ຫຼື ວັນນະຍຸດຕ້ອງໃຫ້ຖືກຕາມຫຼັກການສະກົດຄຳຄື: ຕ້ອງໃສ່ໄວ້ໜ້າ, ຫຼັງ ຫຼື ລຸ່ມຂອງ ພະຍັນຊະນະຕົ້ນພະຍາງຕາມແຕ່ລະກໍລະນີ.

ຕົວຢ່າງ: ນ່າ, ນີ້, ນີ້, ພີ້, ຫັນ, ເກີນ, ເຊັ່ນ...

2) ພະຍັນຊະນະຕົ້ນພະຍາງແມ່ນອັກສອນປະສົມ ຫຼື ອັກສອນຄວບຄືມີພະຍັນຊະນະໄປນຳກັນສອງຕົວ, ເມື່ອໃສ່ສະຫຼະນອກຈາກສະຫຼະທີ່ຢູ່ທາງໜ້າ ຫຼື ຫຼັງແລ້ວຕ້ອງໃສ່ເຄິ່ງພະຍັນຊະນະຕົວທີສອງສະເໝີ. ສ່ວນວັນນະຍຸດກໍຕ້ອງໃສ່ຢູ່ເທິງພະຍັນຊະນະຕົວທີສອງເຊັ່ນດຽວກັນ.

- ຕົວຢ່າງ:**
- ພະຍັນຊະນະປະສົມ: ຫວີ, ຫຍຸມ, ເຫງົ້າ, ຫວ່ານ, ຫຍຸ້ງ, ໄຫວ້...
  - ພະຍັນຊະນະຄວບ: ງວ່າ, ຂວິດ, ຄົ້ນຄວ້າ, ແກ້ວງ, ໄຂ່ວ...

ໝາຍເຫດ: ຕົວອັກສອນທີ່ຂີດກ້ອງໄວ້ນັ້ນເອີ້ນວ່າ: ພະຍັນຊະນະຕົ້ນພະຍາງ ຫຼື ອັກສອນຕົວແກນ.

3.2.2. ຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກອັກສອນຄູ່:

ພາສາລາວມີພະຍັນຊະນະສຽງຄູ່ຢູ່ຫຼາຍຄູ່. ສຽງຄູ່ຢູ່ໃນນີ້ໝາຍເຖິງບ່ອນກຳເນີດສຽງຂອງພວກມັນແມ່ນບ່ອນດຽວກັນ. ເວລາພວກມັນປະກອບກັບສະຫຼະສຽງສັ້ນສຽງຂອງພວກມັນຈະໄກ່ຄູ່ກັນຫຼາຍ. ຍ້ອນແນວນັ້ນຈຶ່ງເກີດມີກໍລະນີຂຽນຫຼັງ ຫຼື ຂຽນຜິດເຊັ່ນດຽວກັນ. ດັ່ງນັ້ນ, ຈຶ່ງຍົກຫຼັກອັກສອນໄວ້ເປັນອຸທາຫອນຈຳນວນ 12 ຄູ່ດັ່ງນີ້:

ຄ		ຂ	
ຄະນະ	: ໝວດ, ພວກ	ຂະນະ	: ເວລາ, ຍາມ
ຄຸ	: ເຄື່ອງໃຊ້ຊະນິດໜຶ່ງ	ຊຸ	: ຫຼິ້ນ, ຕົກ
ຄາະ	: ຄວາມຈັ່ງໄຮ, ຕິຄ່ອຍໆ	ເຂາະ	: ກະລໍ (ເຂາະຄວາຍ/ງົວ)
ຄັບ	: ບໍ່ຫຼົມ	ຂັບ	: ຂັບລົດ, ຂັບລຳ
ຄັດ	: ເນັບ, ເລືອກ, ເຕັມ, ແໜ້ນ	ຂັດ	: ບໍ່ເຮັດນຳ, ບໍ່ເຫັນດີນຳ

ຊ		ສ	
ຊະ	: ເຂ່ຍ, ບໍ່ເປັນລະບຽບ	ສະ	: (ໃຊ້ໃນຄຳ: ສະສົມ, ສະປາ)
ຊີ	: ຢ່າງດຳທີ່ເກີດຈາກຄວັນ	ສີ	: ຈຳນວນສີ
ໃຊ້	: ແມ່ນ, ຖືກ	ໃສ່	: ເອົາໃຈໃສ່, ເອົາໃສ່, ເວົ້າໃສ່
ຊຸດ	: ຊຸດໂຊມ, ຊຸດເຍື່ອງ	ສຸດ	: ໝົດ, ສ້າງ
ຊັບ	: ຊັບສົມບັດ	ສັບ	: ຄຳສັບ, ໂທລະສັບ

ທ		ຖ	
ທັກ	: ທ້ວງ	ຖັກ	: ຫຍິບປັກຖັກແສ່ວ
ທໍ	: ສຳ, ເທົ່າ	ຖໍ	: ຊຸກ ຫຼື ຄຳໄປ (ຖໍເຮືອ)
ທ່ອມ	: ກະທ່ອມ	ຖ່ອມ	: ຖ່ອມຕົວ
ທໍ້	: ບ່ອນ, ເຊິ່ງ	ຖໍ້	: ຈີ້, ໃກ້ກັນ
ທອດ	: ຈົນ	ຖອດ	: ດຶງອອກ

ພ		ຜ	
ພັກ	: ຢຸດ, ເຊົາ, ພວກ	ຜັກ	: ພຶດພັນ
ພັດ	: ເປົ່າ, ຈາກ, ພາກ	ຜັດ	: ປ່ຽນ, ເຮັດໃຫ້ສະອາດ
ພິດ	: ຢາພິດ, ພິດງູ	ຜິດ	: ບໍ່ຖືກ
ພຸ	: ນ້ຳພຸ	ຜຸ	: ໂດກ, ດອກ
ພ່ອງ	: ລາງພ່ອງ, ບາງພ່ອງ	ຜ່ອງ	: ໄສ, ສະອາດ, ບໍລິສຸດ

ຟ		ຝ	
ຟັກ	: ເຮັດໃຫ້ມຸ່ນດ້ວຍມືດ ຫຼື ພ້າ	ຝັກ	: ບ່ອນໃສ່ດາບ, ມືດ ຫຼື ພ້າ
ຟັງ	: ພ້າວ, ຮີບຮ້ອນ, ດ່ວນ	ຝັງ	: ຂອບ, ແດນ
ຟາກ	: ຝ່າຍ, ເບື້ອງ	ຝາກ	: ລົງ
ຟິດ	: ນ້ຳຟິດ	ຝິດ	: ຕ່ມນ້ອຍໆ, ຈໍ່ດອກ
ໄຟ	: ຄວາມຮ້ອນ, ທາດຮ້ອນ	ໄຝ	: ຂີ້ແມງວັນ
ຮ		ຫ	
ຮະ	: ໄລ່ໜີ	ຫະ	: ພາຫະນະ
ຮ່າ	: ຊື່ຜູ້ຊະນິດໜຶ່ງ	ຫ່າ	: ເທື່ອ, ຄັ້ງ (ຫ່າຝົນໜຶ່ງ)
ແຮ່	: ບໍ່ແຮ່, ຫິນແຮ່	ແຫ່	: ອ້ອມ, ເຝົ້າ, ໄປເປັນໝູ່
ຮົກ	: ບໍ່ແປນ, ມີຫຍ້າຫຼາຍ	ຫົກ	: ຈຳນວນຫົກ
ເຮືອ	: ງາມ, ຈະເລີນ	ເທື່ອ	: ນ້ຳໄຫຼອອກທາງຜິວໜັງເມື່ອຖືກຄວາມຮ້ອນ

ງ		ຫງ	
ງົບ	: ງົບປະມານ	ຫງົບ	: ສະຫງົບ
ງອກ	: ງອກງາມ, ຖົ່ວງອກ	ຫງອກ	: ຂາວ (ໃຊ້ກັບຜົມຫງອກ)
ເງືອກ	: ສັດໃນຈິນຕະນາການ	ເຫງືອກ	: ເທື່ອກ
ງຸ່ງງ	: ອະໄວຍະວະທີ່ໃຊ້ເປັນອາວຸດຂອງປາ	ຫງຸ່ງງ	: ບໍ່ຊື່
ເງິກ	: ງະ, ເງີຍ	ເຫງິກ	: ໂງ່, ຈ້າ
ຍ		ຫຍ	
ຍູ້	: ເຮັດໃຫ້ມຸ່ນດ້ວຍມືດ ຫຼື ພ້າ	ຫຍູ້	: ຫົດ, ບໍ່ລຽບ
ຍິບ	: ພ້າວ, ຮີບຮ້ອນ, ດ່ວນ	ຫຍິບ	: ຫຍິບແສ່ວ
ໂຍກ	: ຝ່າຍ, ເບື້ອງ	ໂຫຍກ	: ປະໂຫຍກ
ໂຍດ	: ນ້ຳຟິດ	ໂຫຍດ	: ປະໂຫຍດ
ຍ່ອມ	: ຄວາມຮ້ອນ, ທາດຮ້ອນ	ຫຍ່ອມ	: ຫຍ່ອມຫຍ້າ

ນ		ຫນ	
ນັກ	: ນັກຮຽນ, ສຳນັກ	ຫນັກ	: ນ້ຳໜັກ
ນັດ	: ບອກ, ໝາຍ, ກຳນົດໄວ້	ຫນັດ	: ສິ່ງທີ່ຄຸ້ນເຄີຍ
ແນບ	: ເຕັງ, ເຮັດໃຫ້ແຈບ	ແຫນບ	: ອຸປະກອນລົກໜວດ
ນິດ	: ຊະນິດ, ເນື່ອງນິດ	ຫນິດ	: ສະໜິດສະໜົມ, ຄຸ້ນເຄີຍ, ເລັ່ງເຄີຍ
ເນ່	: ພຸ້ນເນ່, ນີ້ເນ່	ເຫນ່	: ມີສະເໜ່, ງາມ

ມ		ຫມ	
ມັບ	: ຕາຍ	ຫມັບ	: ຂະໝັບ
ມື່ນ	: ທາງມື່ນ	ຫມື່ນ	: ຈຳນວນ 10.000
ໄມ້	: ຕົ້ນໄມ້	ໄຫມ້	: ໄຟໄໝ້
ແມບ	: ແມບລື້ນ	ແຫມບ	: ດັງແໝບ
ສະມັກ	: ແຄ້ນ (ສະມັກນ້ຳ)	ສະຫມັກ	: ອາສາ, ເຕັມໃຈເຮັດ
ລ		ຫຼ	
ສະລະ	: ປ່ອຍ, ວາງ, ໄລ, ບໍລິຈາກ	ສະຫຼະ	: ສະຫຼະສູງສັ້ນ, ອິດສະຫຼະພາບ
ລາດ	: ເອກະລາດ	ຫຼາດ	: ຕະຫຼາດ, ປະຫຼາດ
ໄລ່	: ໄລ່ລຽງ, ຄິດໄລ່, ໄລ່ໜີ	ໄຫຼ່	: ປ່າ
ແລກ	: ປ່ຽນ	ແຫຼກ	: ມຸ່ນ, ລະອຽດ
ລັບ	: ສຳລັບ, ລຶກລັບ	ຫຼັບ	: ນອນຫຼັບ

ວ		ຫວ	
ວະ	: ພາວະ, ວະຈະນາ	ຫວະ	: ຈັງຫວະ
ວາດ	: ຊົງ, ແບບ	ຫວາດ	: ຫວາດຫົວ, ສະຫວາດສະເຫວີຍ
ວິດ	: ຫ້ອງນ້ຳ	ຫວິດ	: ລຸດ, ບໍ່ເຖິງ, ບໍ່ອອດ
ວ່າງ	: ບໍ່ມີຫຍັງ	ຫວ່າງ	: ຍາມ, ບ່ອນກາງ, ບ່ອນເປົ່າ
ໄວ້	: ເອົາໄວ້, ປະໄວ້	ໄຫວ້	: ສະແດງຄວາມເຄົາລົບ

3.2.3. ຊຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຫຼັກວັນນະຍຸດ.

ຫຼັກວັນນະຍຸດແມ່ນຂໍ້ກຳນົດການໃຊ້ສຽງວັນນະຍຸດ ຫຼື ປ່ຽນສຽງວັນນະຍຸດຂອງຄຳ ຫຼື ພະຍາງໃນພາສາລາວເຊິ່ງເພິ່ນເອີ້ນວ່າ: ກົດບັງຄັບທາງສຽງ (ສັດທະສາດ) ມີດັ່ງນີ້:

1) ຖ້າພະຍັນຊະນະຕົ້ນພະຍາງ (ຕົວສຽງຕົ້ນ) ແມ່ນພະຍັນຊະນະຄຶກ (ອັກສອນກາງ: ກ, ຈ, ດ, ຕ, ບ, ປ, ຢ, ອ) ສຽງທ້າຍພະຍາງແມ່ນສະຫຼະສູງຍາວ ຫຼື ຕົວສະກົດເປັນ (ງ, ຍ, ນ, ມ, ວ), ສາມາດເພີ່ມເຄື່ອງໝາຍວັນນະຍຸດເຊິ່ງເປັນສັນຍາລັກຂອງສຽງວັນນະຍຸດເຂົ້າໄດ້ທັງ 4 ຮູບ ຫຼື 4 ຕົວ.

ຕົວຢ່າງ: - ກາ   =>   ກ່າ, ກ້າ, ກົ້າ, ກຳ
                  - ປົງ   =>   ປົ່ງ, ປົ້ງ, ປົ໊ງ, ປົ່ງ
                  - ແອວ   =>   ແອ່ວ, ແອ້ວ, ແອ໋ວ

2) ຖ້າພະຍັນຊະນະຕົ້ນພະຍາງ (ຕົວສຽງຕົ້ນ) ແມ່ນພະຍັນຊະນະຄູ່ (ອັກສອນສູງ ຫຼື ຕ່ຳ) ສຽງທ້າຍພະຍາງແມ່ນສະຫຼະສຽງຍາວ ຫຼື ຕົວສະກົດເປັນ (ງ, ຍ, ນ, ມ, ວ) ສາມາດເພີ່ມເຄື່ອງໝາຍວັນນະຍຸດ ເຊິ່ງເປັນສັນຍາລັກຂອງສຽງວັນນະຍຸດເຂົ້າຕື່ມໄດ້ພຽງ 2 ຮູບ ຫຼື 2 ຕົວຄື: ຂ ແລະ ັ.

ຕົວຢ່າງ: ສູງ: ສາ => ສ່າ, ສ້າ; ຖານ => ຖ່ານ, ຖ້ານ
- ຕ່າ: ຊາ => ຊ່າ, ຊ້າ; ທານ => ທ່ານ, ທ້ານ

3) ຖ້າພະຍັນຊະນະຕົວຕົ້ນພະຍາງ (ຕົວສຽງຕົ້ນ) ແມ່ນພະຍັນຊະນະຄູ່ (ອັກສອນສູງ ຫຼື ອັກສອນຕ່ຳ) ສຽງທ້າຍພະຍາງແມ່ນສະຫຼະສຽງສັ້ນ ຫຼື ຕົວສະກົດຕາຍ (ກ, ດ, ບ) ຈະບໍ່ສາມາດເພີ່ມເຄື່ອງໝາຍວັນນະຍຸດ ເຊິ່ງເປັນສັນຍາລັກຂອງສຽງວັນນະຍຸດເຂົ້າໄດ້ອີກ.

ຕົວຢ່າງ: - ຊະ, ຮິ, ເສາະ, ເພາະ, ເໝາະ...
- ຄຸກ, ນວດ, ສິດ, ເລືອດ, ພົບ, ຄາບ, ເຜືອກ...

4) ຖ້າພະຍັນຊະນະຕົ້ນພະຍາງ (ຕົວສຽງຕົ້ນ) ແມ່ນພະຍັນຊະນະຄຶກ (ອັກສອນກາງ ກ, ຈ, ດ, ຕ, ບ, ປ, ຢ, ອ) ສຽງທ້າຍແມ່ນສະຫຼະສຽງສັ້ນ ແລະ ຕົວສະກົດຕາຍ (ກ, ດ, ບ) ສາມາດເພີ່ມເຄື່ອງໝາຍວັນນະຍຸດເຂົ້າຕື່ມໄດ້ອີກຮູບໜຶ່ງຄື: ັ

ຕົວຢ່າງ: - ເກາະ => ເກ້າະ: ເຈົ້າເປັນຫຍັງເກ້າະ ?
- ແປະ => ແປ້ະ: ສຽງຕົບມືດັງແປ້ະໆ
- ບຸ ບູ: ຈັກເພີ່ນເວົ້າຫຍັງບູ
- ອົບ ອົບ: ສຽງກົບຮ້ອງດັງອົບໆ

ຂໍ້ສັງເກດ: ກໍລະນີທີ່ຂຽນໃນຂ້າງເທິງນີ້, ສ່ວນຫຼາຍແມ່ນຄຳສັບສອນສູງ ແລະ ຄຳທີ່ເຮັດໜ້າທີ່ເພີ່ມທ້າຍຂໍ້ຄວາມ.

5) ຖ້າພະຍັນຊະນະຕົ້ນພະຍາງ (ຕົວຕົ້ນສຽງ) ແມ່ນພະຍັນຊະນະຄຶກ (ອັກສອນກາງ ກ, ຈ, ດ, ຕ, ບ, ປ, ຢ, ອ) ສຽງທ້າຍແມ່ນສະຫຼະສຽງຍາວ ແລະ ມີຕົວສະກົດຕາຍ (ກ, ດ, ບ) ກໍ່ສາມາດເພີ່ມເຄື່ອງໝາຍວັນນະຍຸດ ເຊິ່ງເປັນສັນຍາລັກຂອງສຽງວັນນະຍຸດເຂົ້າຕື່ມໄດ້ອີກຮູບໜຶ່ງຄື ັ. ໃນກໍລະນີນີ້ສ່ວນຫຼາຍກໍ່ແມ່ນສັບສອງສຽງເຊັ່ນດຽວກັນ.

ຕົວຢ່າງ: - ກາບ => ກ້າບ: ສຽງເປັດຮ້ອງດັງກ້າບໆ
- ອູດ => ອູ້ດ: ສຽງໝູຮ້ອງດັງອູ້ດໆ
- ໂຈກ => ໂຈກໆ: ສຽງນ້ຳຕົກຈາກສາຍຄາດັງໂຈກໆ.

3.2.4. ຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຫຼັກສະກົດ:

ຕົວສະກົດແມ່ນພະຍັນຊະນະທີ່ຢູ່ທ້າຍຄຳ ຫຼື ພະຍາງຄືສ່ວນສຸດສະຫຼະ ແລະ ວາງຢູ່ຫຼັງສະຫຼະທັງເຮັດໜ້າທີ່ຕັດສະຫຼະໃຫ້ເປັນພະຍາງອັດ.

ຕົວສະກົດໃນພາສາລາວລວມທັງໝົດມີ 8 ຕົວຄື ກ, ບ, ດ, ງ, ຍ, ນ, ມ, ວ. ໃນຕົວສະກົດ 8 ຕົວນີ້ແບ່ງອອກເປັນສອງຢ່າງຄື ຕົວສະກົດເປັນ ແລະ ຕົວສະກົດຕາຍ. ຕົວສະກົດຕາຍເປັນຕົວທີ່ຜັນສຽງໄປຕາມວັນນະຍຸດໄດ້ບໍ່ຄົບຖ້ວນ; ຕົວສະກົດຕາຍມີ 3 ຕົວຄື ກ, ບ, ດ. ຕົວສະກົດເປັນ, ເປັນຕົວສະກົດທີ່ສາມາດຜັນສຽງໄປຕາມວັນນະຍຸດໄດ້; ຕົວສະກົດເປັນມີ 5 ຕົວຄື ງ, ຍ, ນ, ມ, ວ.

ດັ່ງນັ້ນ, ເພື່ອຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຕ້ອງໃນການໃຊ້ຕົວສະກົດ ຈຶ່ງແນະນຳບາງຫຼັກການທີ່ຄວນຮູ້ດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

1) ເມື່ອຂຽນຄຳ ຫຼື ພະຍາງທີ່ປະກອບດ້ວຍສະຫຼະ Xະ, ເXະ, ແXະ, ໂXະ, ະ, ັ, ັວ, ເັຍ, ແລະ ເXຍ ຈະໃສ່ຕົວສະກົດໃດໜຶ່ງໂລດບໍ່ຕ້ອງໄດ້ປ່ຽນຮູບສະຫຼະເດີມເປັນຮູບໃໝ່ສາກ່ອນ.

Xະ ປ່ຽນເປັນ ະ ສະກົດດ້ວຍ ກ ເປັນ ະກ ເຊັ່ນ: ມັກ, ປັກ...

2) ເມື່ອຂຽນຄຳ ຫຼື ພະຍາງທີ່ປະກອບດ້ວຍສະຫຼະ ຂາ, ັ, ັ, ັ, ັ, ັ, ັ, ັ, ເX, ແX, ໂX, ເັ, ເັ ເືອ, ເືອ (14 ຕົວ) ນີ້ສາມາດໃສ່ຕົວສະກົດໄດ້ເລີຍ ໂດຍອີງຕາມສັບທີ່ມີຄວາມໝາຍໃນພາສາລາວດັ່ງຕົວຢ່າງຕໍ່ໄປນີ້:

ຂາ ສະ ກົດດ້ວຍ ກ ເປັນ ຂາກ ເຊັ່ນ: ປາກ, ຕາກ, ຈາກ ໆລໆ.

3) ເມື່ອຂຽນຄຳ ຫຼື ພະຍາງທີ່ປະກອບດ້ວຍສະຫຼະ ໂX, ໂX, ເັາ, ຂຳ ໃສ່ຕົວສະກົດບໍ່ໄດ້ເພາະພວກມັນມີສຽງຕົວສະກົດໃນຕົວແລ້ວ.

ເຊັ່ນ: ຄຳວ່າ: ໂປ, ໂວ, ໂກ, ໂຂ, ໂຄ, ໂງ, ໂຊ, ໂຖ, ໂທ, ໂຟ, ໆລໆ.

ຄຳວ່າ: ໂສ, ໂຈ, ໂດ, ໂຕ, ໂຍ, ໂໝ ໆລໆ.

➤ ໝາຍເຫດ:

- ສຳລັບ Xະ ທີ່ຕົວສະກົດ ຍ ນັ້ນ ມັນປ່ຽນເປັນຮູບ “ ັຍ ”. ແຕ່ກ່ອນ, ຄຳເຄົ້າບາລີ-ສັນສະກົດທີ່ມີສຽງນີ້ ເພິ່ນໃສ່ສະຫຼະໂຕນີ້ ແລະ ກໍ່ອ່ານວ່າ “ ໂອ ” ຄືກັນແຕ່ໃນປະຈຸບັນບໍ່ໃຊ້ຂຽນ; ເພິ່ນໃຊ້ສະຫຼະ “ ໂX ” ໄມ້ມາຍແທນ.

- ສຳລັບສະຫຼະ Xະ ທີ່ສະກົດ ວ ນັ້ນມັນປ່ຽນເປັນຮູບ “ ັວ ” ແຕ່ໃນປະຈຸບັນບໍ່ໃຊ້ຂຽນ; ເພິ່ນໃຊ້ສະຫຼະ “ ເັາ ” ຮູບແບບນີ້ແທນ.

- ສຳລັບສະຫຼະ ຂະ ທີ່ສະກົດ ມ ມັນປ່ຽນເປັນຮູບ “ ັມ ”. ແຕ່ກ່ອນ, ຄຳເຄົ້າບາລີ-ສັນສະກົດທີ່ມີສຽງນີ້ເພິ່ນໃຊ້ສະຫຼະໂຕນີ້ ແລະ ກໍ່ອ່ານວ່າ “ ອຳ ” ຄືກັນ, ແຕ່ໃນປະຈຸບັນບໍ່ໃຊ້ຂຽນ; ເພິ່ນໃຊ້ສະຫຼະ “ ຂຳ ” ຮູບນີ້ແທນ.

3.2.5. ຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຫຼັກການໃຊ້ສະຫຼະ ໂX ແລະ ໂX:

ຄົນເຮົາສ່ວນຫຼາຍມັກເອີ້ນສະຫຼະ ໂX ຕົວນີ້ວ່າ ສະຫຼະ ໂອໄມ້ມາຍ ກໍ່ຍ້ອນວ່າທາງຂອງມັນມາຍ; ຕາມທຳມະດາຖ້າອີງໃສ່ການສະສົມສະຫຼະ ຂະ ເມື່ອປະສົມກັບຕົວສະກົດ ຍ ມັນຈະປ່ຽນຮູບເປັນ ັຍ ແລະ ກໍ່ຈະອ່ານວ່າ “ ໂອ ” ຄືກັນ. ສະຫຼະ ັຍ ຮູບນີ້ບໍ່ໃຊ້ໃນພາສາລາວ, ເພິ່ນໃຊ້ສະຫຼະໂອໄມ້ມາຍແທນ. ດັ່ງນັ້ນ, ໃນພາສາລາວສຽງ [ai] ມີສອງຮູບຄື: ໂX ໄມ້ມ້ວນ ແລະ ໂX ໄມ້ມາຍ ແລະ ການນຳໃຊ້ສະຫຼະທັງສອງ ຕົວນີ້ມີຫຼັກການດັ່ງນີ້:

1) ພາສາຕ່າງປະເທດທຸກໆພາສາທີ່ສຽງເດີມອ່ານອອກ [ai] ເວລາຂຽນເປັນພາສາລາວຕ້ອງຂຽນດ້ວຍສະຫຼະ ໂX ໄມ້ມາຍ

ຕົວຢ່າງ: ສີວິໄລ, ໂອແລນ, ຊຽງໄຮ, ມາກໄຊ...

2) ສຳລັບພາສາບາລີ-ສັນສະກົດ ເຊິ່ງມີຄຳເດີມນັ້ນອອກສຽງເປັນ ອະຍະ: ເອຍຍະ ຫຼື ອີ ເມື່ອກາຍສຽງມາເປັນຄຳສັບໃນພາສາລາວໃຫ້ຂຽນເປັນ ໂX, ໄມ້ມາຍ.

ຕົວຢ່າງ: ສະມະຍະ ເປັນ ສະມັຍ ແຕ່ຕ້ອງຂຽນ “ ສະໄໝ ”.

ວິຈະຍະ ເປັນ ວິຈັຍ ແຕ່ຕ້ອງຂຽນ “ ວິໄຈ ”.

3) ສຳລັບຄຳສັບລາວເຄົ້າພາສາບາລີ-ສັນສະກົດຈຳນວນໜຶ່ງອອກສຽງເປັນ ອີ ແຕ່ມັກມີການປ່ຽນສຽງ “ ໂອ ” ຕື່ມອີກຕໍ່ໜຶ່ງ; ກໍ່ລະນີນີ້ກໍ່ປ່ຽນເປັນສະຫຼະ ໂX ໄມ້ມາຍ.

ຕົວຢ່າງ: ວິລະປູກ ເປັນ ພິບູນ ເປັນ “ ໄພບູນ ”
 ວິຈິດຕະ ເປັນ ວິຈິດ ເປັນ “ ໄພຈິດ ”

4) ການຂຽນສັບໃນພາສາລາວ ໃຫ້ຈຳແນກຄວາມໝາຍຂອງມັນຕາມສຽງເວົ້າຂອງປະຊາຊົນບາງທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ບາງເຜົ່າ: ຊາວເມືອງຫຼວງພະບາງ, ໄທດຳ, ໄທເໜືອ, ໄທພວນ, ໄທລື້, ແລະ ຜູ້ໄທ. ປະຊາຊົນລາວເຫຼົ່ານີ້ເຄີຍອອກສຽງສະຫຼະ ໃx ໄມ້ມ້ວນວ່າ “ ເອີ ”; ດັ່ງນັ້ນ, ເວລາຂຽນຖ້າສຽງໃດ ປະຊາຊົນເຜົ່າດັ່ງກ່າວອ່ານອອກສຽງເປັນ “ ເອີ ” ໃຫ້ຂຽນດ້ວຍສະຫຼະ ໃx ໄມ້ມ້ວນ ແລະ ຖ້າອ່ານສຽງສະຫຼະ “ ໄອ ” ໃຫ້ຂຽນດ້ວຍສະຫຼະ ໄx ໄມ້ມ້າຍ.

ຕົວຢ່າງ: “ ໃຕໄກ່ ” ສຽງໄທຊຳເໜືອ ອ່ານວ່າ “ ເຕີໄກ່ ” ເວລາຂຽນຈຶ່ງຂຽນ ດ້ວຍສະຫຼະ ໃx ໄມ້ມ້ວນ.

3.2.6. ຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຕາມຫຼັກການໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍວັກຕອນ.

ເຄື່ອງໝາຍວັກຕອນແມ່ນເຄື່ອງໝາຍທີ່ຂຽນບອກໃຫ້ຮູ້ໄລຍະຂອງຂໍ້ຄວາມຕ່າງໆ ເພື່ອຊ່ວຍໃຫ້ມີຄວາມສະດວກໃນການອ່ານແຕ່ລະຂໍ້ຄວາມ, ແຕ່ລະປະໂຫຍກ, ແຕ່ລະວັກ, ແຕ່ລະຕອນ, ແຕ່ລະຕອນໃຫ້ຖືກຕ້ອງຕາມຈັງຫວະທຳນອງ ແລະ ທັງເຮັດໃຫ້ຜູ້ຟັງເຂົ້າໃຈເນື້ອໃນຈຸດປະສົງຖືກຕ້ອງຊັດເຈນ. ດັ່ງນັ້ນ, ເຄື່ອງໝາຍວັກຕອນຈຶ່ງມີຄວາມສຳຄັນໃນການຂຽນ ແລະ ອ່ານພາສາລາວ.

1) ຈ້າ (.) ໃຊ້ໝາຍບ່ອນໝົດປະໂຫຍກບອກເລົ່າ ຫຼື ໝົດວັກ. ໝາຍຄວາມວ່າເມື່ອເຮົາຂຽນເນື້ອຄວາມໝົດປະໂຫຍກບອກເລົ່າໃດໜຶ່ງແລ້ວຕ້ອງໃສ່ໝາຍຈ້າໄວ້. ປະໂຫຍກນັ້ນຈະສິ້ນຫຼືຍາວກໍສຸດແລ້ວແຕ່ຈຸດປະສົງຂອງຜູ້ເວົ້າ.

ຕົວຢ່າງ:

- ສັ້ນ: ມື້ວານນີ້ຝົນຕົກໝົດມື້. ນັກຮຽນກຳລັງຮຽນໜັງສືຢູ່ຫ້ອງ.
- ຍາວ: ເມື່ອເຂົ້າສູ່ລະດູຝົນ, ຊາວນາທຸກຄອບຄົວພາກັນກະກຽມອຸປະກອນການເຮັດນາເຊັ່ນ: ໄຖ, ຄາດ, ຄວາຍ ແລະ ກະກຽມການຖາງພື້ນທີ່ນາ ເພື່ອເຮັດນາ.

2) ຈຸດ (,) ໃຊ້ໝາຍຂັ້ນຄຳ ຫຼື ວັກໃນປະໂຫຍກໜຶ່ງ ເພື່ອໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າພັກໜ້ອຍໜຶ່ງ ແລ້ວຈຶ່ງອ່ານຕໍ່. ແຕ່ບາງກໍລະນີ ຖ້າໃຫ້ພັກເຊົາສັ້ນກວ່າກໍບໍ່ຈຳເປັນໃຊ້ຈຸດ ເພິ່ນໃຊ້ “ ຍະຫວ່າງ ” ແທນ. ໝາຍຄວາມວ່າຈຸດໃຊ້ໝາຍວັກໜ້ອຍ ຫຼື ຄຳໃນປະໂຫຍກ.

ຕົວຢ່າງ:

- ຂ້ອຍໄປຕະຫຼາດໄດ້ຊື້ເຄື່ອງຫຼາຍຢ່າງເຊັ່ນ: ສະບູ, ຢາຄູແຂ້ວ, ຜັກ, ນ້ຳປາ, ໝາກເຜັດ ແລະ ຊີ້ນໝູສອງກິໂລ.
- ເນື້ອໃນຂອງບົດແຕ່ງທີ່ດີຕ້ອງສ່ອງແສງເຖິງແນວຄິດຮັກຊາດ, ຮັກວັດທະນະທຳຂອງຊາດ, ຮັກດິນດອນຕອນຫຍ້າທີ່ເປັນຖິ່ນເກີດ ແລະ ພູມລຳເນົາຂອງພວກເຮົາ.

3) ຈ້າຈຸດ (;) ໃຊ້ໝາຍບ່ອນຢຸດຕອນ ຫຼື ຂັ້ນວັກໃຫຍ່ທີ່ຢູ່ໃນປະໂຫຍກຍາວ ແຕ່ບໍ່ທັນໝົດເລື່ອງແລະໝົດຄວາມ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ຫາກຂໍ້ຄວາມໃດມີຫຼາຍຕອນມັກໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍຊະນິດນີ້ຂັ້ນທ້າຍຂອງແຕ່ລະຕອນ.

ຕົວຢ່າງ:

- ເປັນຄົນຕ້ອງຮູ້ຈັກຄ່າຂອງຕົນ, ແຕ່ຄຸນຄ່າຂອງຄົນບໍ່ແມ່ນແຕ່ລະຄົນປະກາດເອົາເອງ; ໃຜມີຄຸນຄ່າຂອງຄວາມເປັນຄົນ ຫຼື ບໍ່ແມ່ນສັງຄົມຂອງຜູ້ທີ່ມີຄວາມກ່ຽວພັນເຖິງນັ້ນເປັນຜູ້ຊີ້ບອກ.

- ໃນສະໄໝສົງຄາມຕໍ່ສູ້ກູ້ຊາດ, ພວກທຸ່ນຂາຍຊາດ ແລະ ຈັກກະພັດໄດ້ສົມຮູ້ຮ່ວມຄິດກັນທຳລາຍເຂດປົດປ່ອຍ; ພວກເຂົາໄດ້ໃຊ້ທຸກວິທີການ, ໃຊ້ການທະຫານທາງບົກ ແລະ ທາງອາກາດບຸກໂຈມຕີພວກເຮົາຢ່າງເນື່ອງມືດລຽນຕິດ ແຕ່ວ່າພວກເຂົາກໍ່ບໍ່ສາມາດເອົາຊະນະພວກເຮົາໄດ້.

4) **ສອງຈ້າງ (-)** ໃຊ້ໝາຍໃຫ້ຮູ້ວ່າຈະເລົ່າຄວາມອັນໃດໜຶ່ງຕໍ່ໄປ ຫຼື ແທນຄວາມໝາຍຂອງຄຳສັບວ່າ, ຄື ດັ່ງ, ເຊັ່ນ ບາງເທື່ອໃສ່ໄວ້ຫຼັງຄຳ ວ່າ, ຄື, ດັ່ງ, ເຊັ່ນ, ໃນກໍລະນີຄຳເຫຼົ່ານັ້ນແມ່ນຂໍ້ຄວາມທີ່ຕ້ອງລົງແຖວໃໝ່. ນອກຈາກນີ້, ເພິ່ນຍັງໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍເວລາຈ້າງເປັນເຄື່ອງໝາຍ “ຫານ” ໃນຕຳລາເລກອີກດ້ວຍ.

ຕົວຢ່າງ:

- ຕອນສຸດທ້າຍທ່ານປະທານກອງປະຊຸມໄດ້ໃຫ້ຄວາມເຫັນວ່າ “ເຖິງວ່າແຕ່ລະວຽກງານຈະມີຄວາມຫຍຸ້ງຍາກບານໃດກໍ່ຕາມ, ພວກເຮົາທຸກຄົນຕ້ອງຕັດສິນໃຈຢ່າງເດັດດ່ຽວ ເພື່ອປະຕິບັດຕາມມະຕິກອງປະຊຸມໃຫ້ບັນລຸຕາມຈຸດປະສົງເປົ້າໝາຍທຸກປະການ ”.

- ທຸກຄົນຄວນປະຕິບັດອານາໄມສາມສະອາດ: ກິນສະອາດ, ຢູ່ສະອາດ ແລະ ນຸ່ງຫົ່ມສະອາດ.

- ຢູ່ໃນສະຂອງຂ້ອຍມີປາຫຼາຍຊະນິດ ແລະ ແຕ່ລະຊະນິດໄດ້ພັນຈາກບ່ອນຕ່າງໆເຊັ່ນ: ປານິນ ໄດ້ພັນມາຈາກຄະນະກະເສດສາດ ແລະ ປາໄນ ໄດ້ພັນມາຈາກ ພໍ່ລູງຂ້ອຍ

5) **ຂີດຕໍ່ (-)** ໃຊ້ຂີດຂັ້ນຄຳໃດໜຶ່ງໃນປະໂຫຍກ, ຂີດຕໍ່ສອງຄຳໃສ່ກັນ ແລະ ຂີດຫົວແຖວ.

ຕົວຢ່າງ:

- ໃຊ້ຂີດຕໍ່ຄຳໃດໜຶ່ງໃນປະໂຫຍກເຊັ່ນ: ສັນຍາເຊີແນວປີ 1962 ແມ່ນສັນຍາຝຣັ່ງ-ລາວ ເພື່ອສະຫງົບເສິກ ໃນລາວໂດຍການງົດເຊົາການແຊກແຊງລາວ. ພ້ອມທັງຖອນອາວຸດ ແລະ ທະຫານທີ່ເຂົ້າມາລາວຢ່າງຜິດກົດໝາຍອອກໃຫ້ໝົດ.

- ໃຊ້ຂີດຕໍ່ສອງຄຳ ຫຼື ຫຼາຍຄຳໃສ່ກັນເປັນຄຳດຽວເຊັ່ນ:

- ຂົວມິດຕະພາບລາວ-ໄທ;

- ສັນຍາ ລາວ-ໄທ-ຫວຽດນາມ-ກຳປູເຈຍ.

- ໃຊ້ຂີດໝາຍຫົວແຖວຂອງແຕ່ລະບັນຫາ ເຊິ່ງແຕ່ລະບັນຫານັ້ນມີສ່ວນພົວພັນກັບຂ້າງເທິງທີ່ກ່າວມາແລ້ວເຊັ່ນວ່າ ການສອນ, ການຮຽນພາສາລາວແມ່ນແນໃສ່ຄື:

- ເພື່ອໃຫ້ຄົນລາວເຮົາສາມາດຮັບຮູ້ ແລະ ເຂົ້າໃຈການນຳໃຊ້ພາສາລາວໃຫ້ຖືກຕ້ອງ ແລະ ເປັນເອກະພາບກັນ.

- ເພື່ອເສີມຂະຫຍາຍແນວຄິດວິທະຍາສາດ ກ່ຽວກັບພາສາໃຫ້ຖືກຕ້ອງຕາມຄວາມເປັນຈິງຂອງພາສາຄື ມີລັກສະນະຊາດ, ວິທະຍາສາດ ແລະ ມະຫາຊົນ.

6) **ຂີດກ້ອງ (-)** ໃຊ້ຂີດກ້ອງຄວາມເວົ້າທີ່ມີຄວາມສຳຄັນ ທີ່ຕ້ອງການເນັ້ນໜັກໃນປະໂຫຍກ ຫຼື ໃນຂໍ້ຄວາມນັ້ນ ແລະ ອາດໃຊ້ຂີດກ້ອງຫົວຂໍ້ໃຫຍ່ຂອງບົດ.

ຕົວຢ່າງ:

- ການຮຳຮຽນມີຄວາມໝາຍສຳຄັນ ເພາະວ່າມັນແມ່ນລູກກະແຈທີ່ຈະໄຂປະຕູກ້າວໄປສູ່ຄວາມຈະເລີນກ້າວໜ້າຂອງແຕ່ລະຄົນ

7) **ຈ້າງຈ້າງ (...)** ໃຊ້ໝາຍໃຫ້ຮູ້ວ່າຍັງມີຄຳອື່ນທີ່ຈະຂຽນໃສ່ບ່ອນນີ້ ຫຼື ມີຄຳອື່ນໆອີກຢູ່ ແຕ່ບໍ່ໄດ້ຂຽນພຽງແຕ່ແຕ່ໝາຍຈ້າງໄວ້.

ຕົວຢ່າງ:

- ໃນຄົງຂ້ອຍ, ນອກຈາກມີປື້ມແລ້ວ ຍັງມີສິດຳ, ປາກກາ, ຢ່າງລືບ...

8) ໝາຍຖາມ (?): ໃຊ້ຊັບອກໃຫ້ຮູ້ວ່າ ຄຳເວົ້າທີ່ຢູ່ໜ້າຂອງເຄື່ອງໝາຍນີ້ແມ່ນເຄື່ອງໝາຍຖາມກ່ຽວກັບ ບັນຫາໃດໜຶ່ງທີ່ຕ້ອງການຄຳຖາມ.

ຕົວຢ່າງ:

- ໃຜສາມາດອ່ານຄຳນີ້ໄດ້ ?
- ນັກສຶກສາເຂົ້າໃຈຄຳຖາມແລ້ວບໍ່?
- ໄປຢາມພໍ່ແມ່ນຳເອື້ອຍບໍ່?

9) ໝາຍທ້ວງ (!) ໃຊ້ໝາຍໃຫ້ຮູ້ວ່າເນື້ອຄວາມທີ່ຢູ່ເຄື່ອງໝາຍນີ້ແມ່ນຄຳສະແດງຄຳທັກທ້ວງ, ອັດສະຈັນ, ຄວາມປະຫຼາດໃຈ, ຄວາມສົງສານ, ອາການເຈັບ ແລະ ອື່ນໆ

ຕົວຢ່າງ:

- ປະໂຫ! ຄຶມາໃຫຍ່ແທ້.
- ໂອ້ຍຕາຍ! ຕື່ນໝົດແຮງ.

10) ວົງຍົມ (“ ”) ໃຊ້ໝາຍໃຫ້ຮູ້ວ່າຄຳທີ່ຢູ່ເທິງເຄື່ອງໝາຍນີ້ແມ່ນຍົມເອົາຄຳຜູ້ໃດຜູ້ໜຶ່ງມາເວົ້າ ຫຼື ຍົກເອົາຄຳຈາກບ່ອນອື່ນມາເວົ້າ.

ຕົວຢ່າງ:

• ທ່ານ ພູມີ ວົງວິຈິດ ເຄີຍກ່າວເຖິງຄວາມສຳຄັນຂອງວຽກງານການສຶກສາວ່າ “ ການສຶກສາຕ້ອງໄປກ່ອນວຽກງານອື່ນໆ ບາດກ້າວໜຶ່ງ ”.

11) ວົງເລັບ (( )) ໃຊ້ໝາຍໃຫ້ຮູ້ວ່າຄຳທີ່ຂຽນໃນວົງເລັບນັ້ນແມ່ນຄຳຊີ້ແຈງ ເພີ່ມຕື່ມໃສ່ຄຳທີ່ຢູ່ນອກວົງເລັບທາງຂ້າງໜ້າຂອງມັນ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ຄຳທີ່ຢູ່ໃນເຄື່ອງໝາຍນີ້ເປັນຄຳອະທິບາຍເສີມຕື່ມຄວາມໝາຍໃຫ້ຄຳເວົ້າກ່ອນທີ່ຢູ່ນອກວົງເລັບນັ້ນຈະແຈ້ງຂຶ້ນ.

ຕົວຢ່າງ:

• ພະຍາງທີ່ມີອັກສອນສູງເປັນແກນຜັນສູງໄດ້ແຕ່ສາມສູງຄື: ສູງທຳມະດາ (ສູງທີ່ບໍ່ມີໄມ້ຫຍ້າງ), ສູງເອກສູງ (ສູງທີ່ມີໄມ້ເອກ), ສູງໂທສູງ (ສູງທີ່ມີໄມ້ໂທ.)

12) ໝາຍລື້ມ (,,) ໃຊ້ໝາຍໄວ້ກ້ອງຄຳເວົ້າ ເພື່ອລື້ມຄືນຄືກັນກັບຄຳທີ່ຢູ່ຂ້າງເທິງ ແຕ່ບໍ່ຂຽນຄຳທີ່ຕ້ອງການໃຫ້ເວົ້າຄືນອີກ ພຽງແຕ່ໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍລື້ມແທນໄວ້.

ຕົວຢ່າງ:

- x ປະສົມກັບ x ເປັນ x ະ
- ໂx“x ະ “ ໂx ະ
- ແx“x ະ “ ແx ະ

13) ແລະ ອື່ນໆ (ຯລຯ) ໃຊ້ໝາຍ ແລະ ອື່ນໆ ໄວ້ໃນຖານະທີ່ຄູ່ກໍລະນີເຂົ້າໃຈໄດ້ໃນແວດບົດ ຊຶ່ງບໍ່ຈຳເປັນຈະເວົ້າອີກກໍໄດ້.

ຕົວຢ່າງ:

• ອັນທີ່ເອີ້ນວ່າ “ລຳ” ກໍມີຫຼາຍລຳເຊັ່ນ: ລຳສີພັນດອນ, ລຳຕັ້ງຫວາຍ, ລຳຄອນສະຫວັນ, ລຳຜູ້ໄທ, ລຳມະຫາໄຊ ຯລຯ; ສ່ວນຄຳວ່າ “ ຂັບ ” ກໍມີຫຼາຍແບບຄືກັນເຊັ່ນ: ຂັບຊຽງຂວາງ, ຂັບຊຳເໜືອ, ຂັບງົມ, ຂັບໄທເໝີຍ ຯລຯ.

14) ໝາຍຊ້ຳ (ໆ) ໃຊ້ໝາຍໄວ້ໃນທ້າຍຄຳ ເພື່ອໃຫ້ຮູ້ວ່າ ຄຳທີ່ຢູ່ທາງໜ້າຄວາມໝາຍນີ້ຕ້ອງໄດ້ເວົ້າຄືນອີກເທື່ອໜຶ່ງໝາຍຄວາມວ່າບໍ່ຢາກຂຽນຄຳນັ້ນສອງເທື່ອ.

ຕົວຢ່າງ:

- ພໍ່ແມ່ເພີ່ນຮັກລູກຂອງເພີ່ນແທ້ໆ.
- ຢູ່ໂຮງຮຽນເພີ່ນສອນແຕ່ຄວາມດີເລື້ອຍໆ.

➢ ໝາຍທັບ (/) ໃຊ້ໄວ້ລະຫວ່າງຄຳ ເພື່ອບົ່ງຊີ້ຄວາມໝາຍວ່າ “ ຕໍ່ ” ແຕ່ບາງເທື່ອກໍມັກຖືກໃຊ້ແທນ ວົງເລັບ.

ຕົວຢ່າງ:

- ແລ່ນລົດດ້ວຍຄວາມໄວ 50 ກມ/ຊມ.
- ຄິດໄລ່ເງິນນະໂຍບາຍ 1/3 ຂອງເງິນເດືອນພື້ນຖານ ທົ່ວໜ້າ.
- ເກັບກູ້ສາລີໃນປີ 2014 ໃຫ້ໄດ້ລືນປີຜ່ານມາ 2/3.

3.2.7. ຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກຫຼັກການໃຊ້ຄຳທັບສັບ (ຄຳຍືມ).

ການທັບສັບໝາຍເຖິງການຍືມຄຳສັບຈາກພາສາອື່ນມາໃຊ້ໃນພາສາລາວ ໂດຍຮັກສາສຽງນັ້ນຢູ່ ພຽງ ແຕ່ຂຽນຕາມສຽງຕົວອັກສອນໃນພາສາລາວເຮົາໃຫ້ສາມາດອອກສຽງ (ຜັນສຽງຄື ຫຼືຄ້າຍຄືພາສາທີ່ເອົາມາໃຊ້) ໄດ້ ຫຼື ເວົ້າວ່າແມ່ນການລອກສຽງກໍໄດ້. ດ້ວຍເຫດນັ້ນ, ການນຳເອົາຄຳສັບຈາກພາສາອື່ນມາໃຊ້ໃນພາສາລາວ ເອີ້ນວ່າຄຳຍືມ.

ທຸກມື້ທຸກວັນການພົວພັນຂອງລາວເຮົາ ນັບມື້ນັບຂະຫຍາຍຕົວ, ມີການພົວພັນກັບຫຼາຍປະເທດນັບແຕ່ ບັນດາປະເທດຢູ່ອ້ອມຂ້າງ ຈົນຮອດບັນດາປະເທດຕ່າງໆ ທີ່ມີສາຍພົວພັນກັບປະເທດລາວເຮົາຢູ່ໃນທົ່ວໂລກ. ເມື່ອມີການພົວພັນໄປມາທາງສູ່ຊ່ວຍເຫຼືອ ແລະ ແລກປ່ຽນຄົບຄ້າສະມາຄົມເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ ແນວນັ້ນແນ່ ນອນຕ້ອງໄດ້ນຳເອົາເຕັກນິກວິທະຍາສາດ, ວິທະຍາການ ແລະ ວັດຖຸສິ່ງຂອງຕ່າງໆທີ່ເຫັນວ່າເໝາະສົມຖືກ ຕ້ອງ ແລະ ສອດຄ່ອງເຂົ້າມາໃຊ້ ເພື່ອບໍ່ໜ້ອຍກໍຫຼາຍພັດທະນາເສດຖະກິດຂອງຊາດລາວໃຫ້ຈະເລີນກ້າວໜ້າ. ໃນເມື່ອມີການນຳເອົາສິ່ງຂອງຕ່າງໆທີ່ໄດ້ກ່າວມາຂ້າງເທິງນັ້ນມາໃຊ້ ແນ່ນອນວ່າຄຳສັບບາງຢ່າງອາດຕິດມາ ນຳເຊິ່ງມີບາງຄຳບໍ່ສາມາດຈະຫຼີກເວັ້ນໄດ້. ອັນນັ້ນມັນກໍແມ່ນເງື່ອນໄຂອັນໜຶ່ງທີ່ເຮັດໃຫ້ພາສາຕ່າງປະເທດເຂົ້າ ມາແຊກບິນຢູ່ນຳພາສາລາວຂອງເຮົາ ແລະ ມີຄວາມຈຳເປັນຕ້ອງໄດ້ໃຊ້ມັນຄືກັນ. ການທັບສັບໃນທີ່ນີ້ຈະຍົກ ໃຫ້ເຫັນສະເພາະແຕ່ບາງພາສາ ເປັນຕົ້ນແມ່ນເປັນພາສາ ຝຣັ່ງ ແລະ ອັງກິດ.

ການນຳໃຊ້ສັບພາສາເຫຼົ່ານີ້, ພວກເຮົາຄົນລາວທຸກຄົນຄວນໄດ້ຄຳນຶງ ແລະ ຄົ້ນຄວ້າໃຫ້ຄັກແນ່ເສຍ ກ່ອນ ຈຶ່ງນຳເອົາຄຳສັບພາສາອື່ນມາໃຊ້ໃນພາສາເຮົາ. ຖ້າເຫັນວ່າ, ຄຳໃດທີ່ມີໃນພາສາລາວເຮົາແລ້ວ, ບໍ່ ຄວນນຳເອົາມາໃຊ້ເຊັ່ນຄຳວ່າ: ເຊີເວ (Survey) ໃນພາສາລາວເຮົາກໍມີຄຳວ່າ ສຳຫຼວດ ແລ້ວກໍຄວນໃຊ້ຄຳນີ້ (ບໍ່ຄວນໃຊ້ຄຳວ່າ “Survey” ຫຼື ຄຳອື່ນໆ). ຫາກຄຳໃດບໍ່ສາມາດນຳຄຳລາວໃຊ້ແທນໄດ້ ກໍຈຳເປັນຕ້ອງໄດ້ ໃຊ້ ພາສາອື່ນເຊັ່ນ ຄຳວ່າ ຄອມພິວເຕີ (Computer) ຫຼື ຄຳວ່າ ກະແຊັດ (Cassette) ເປັນຕົ້ນ.

ຢ່າງໃດກໍຕາມ, ເພື່ອເປັນທິດທາງ ແລະ ເປັນການໄຂປະຕູໃຫ້ແກ່ການຮັບເອົາບັນດາຄຳສັບຕ່າງໆ ທາງດ້ານເຕັກນິກວິທະຍາສາດ ແລະ ວິທະຍາການອັນທັນສະໄໝ, ພວກເຮົາກໍຄວນໃຊ້ຄຳສັບຕ່າງປະເທດທີ່ ເຫັນວ່າຈຳເປັນ, ເປັນຕົ້ນແມ່ນບັນດາຄຳສັບທາງດ້ານວິຊາການ ຫຼື ຊື່ສິ່ງຂອງທາງດ້ານເຕັກນິກ ແລະ ສິນ ຄ້າ ຕ່າງໆ. ແຕ່ວ່າ, ການນຳເອົາຄຳສັບເຫຼົ່ານັ້ນມາໃຊ້ເຮົາຕ້ອງຂຽນຕາມຫຼັກການພາສາລາວເຮົາ ແລະ ອາດຈະ ຮັກສາສຽງ ຫຼື ປ່ຽນສຽງແດ່ເລັກນ້ອຍ ເພື່ອເຮັດໃຫ້ເໝາະສົມ ແລະ ອ່ານງ່າຍ. ເມື່ອເຮົາຍືມມາຈາກພາສາໃດ ກໍຂຽນ ຫຼື ເວົ້າໃຫ້ຄ້າຍຄືກັບສຽງເດີມຂອງພາສານັ້ນ ແລະ ສາມາດເຂົ້າໃຈໄດ້ໃນສັງຄົມລາວເຮົາ. ດ້ວຍເຫດ ນັ້ນ ຈຶ່ງຂໍຍົກເອົາບາງຄຳສັບທີ່ເຫັນໃຊ້ຢູ່ໃນພາສາລາວເຮົາດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

- ຟີຊິກ	(Physics)	- ໂອໂຕ	(Auto)
- ເຕັກໂນໂລຢີ	(Technology)	- ຕັກຊີ, ແທັກຊີ	(Taxi)

3.2.8. ຂຽນພາສາລາວໃຫ້ຖືກສັບມາດຖານ:

ການໃຊ້ສັບມາດຕະຖານໝາຍເຖິງການນຳໃຊ້ສັບຕ່າງໆໃຫ້ຖືກຕ້ອງຕາມຫຼັກການກຳນົດທາງພາສາ. ຢູ່ບ່ອນນີ້ໝາຍເອົາຫຼັກການຂຽນເປັນບັນຫາຕົ້ນຕໍ ເພາະຍັງມີຫຼາຍຄຳທີ່ພວກເຮົາຂຽນຍັງບໍ່ທັນເປັນເອກະພາບກັນ. ເນື່ອງຈາກວ່າ ບາງຄົນກໍຂຽນຕາມຄວາມຊື່ນເຄີຍ, ບາງຄົນກໍຂຽນຕາມຜູ້ອື່ນຂຽນ. ບາງຄົນຊ້ຳພັດຂຽນຕາມໃຈມັກຂອງຕົນ ແລະ ອື່ນໆ. ປະກົດການເຫຼົ່ານີ້ເປັນສິ່ງທີ່ບໍ່ແທດເໝາະກັບການນຳໃຊ້ພາສາ ເພາະຈະກໍ່ໃຫ້ເກີດຄວາມແຕກຕ່າງໃນການນຳໃຊ້.

ບ່ອນອີງໃນການຂຽນໃຫ້ຖືກຕ້ອງແມ່ນເອົາຕາມປຶ້ມໄວຍາກອນລາວ ເຊິ່ງແມ່ນ ທ່ານ ພູມີ ວົງວິຈິດ ເປັນຜູ້ແຕ່ງ ແລະ ຮຽບຮຽງຂຶ້ນ ແລະ ປຶ້ມໄວຍາກອນລາວສະໃໝປັດຈຸບັນເປັນຫຼັກ ແລະ ເພື່ອຄວາມເປັນເອກະພາບຕ້ອງໃສ່ວັດຈະນານຸກົມລາວ ທີ່ພວກເຮົາມີແລ້ວເຊັ່ນ ວັດຈະນານຸກົມກະຊວງວັດທະນະທຳ ເຊິ່ງແມ່ນ ທ່ານ ດຣ. ທອງຄຳ ອ່ອນມະນີສອນ ພ້ອມດ້ວຍຄະນະແຕ່ງ ແລະ ຮຽບຮຽງ ແລະ ວັດຈະນານຸກົມຂອງສົມແສງ ເກສາວິລະ ພ້ອມຄະນະເປັນຫຼັກ ໂດຍເຫັນວ່າອັນໃດເໝາະສົມ ແລ້ວກໍ່ຄວນໃຊ້.

ບົດທີ 5

ການຂຽນບົດຄວາມ ແລະ ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ

1. ການຂຽນບົດຄວາມທົ່ວໄປ.

ການຂຽນບົດຄວາມທົ່ວໄປມີຫຼາຍຮູບແບບຕາມທັດສະນະສະເພາະ ຫຼື ຈຸດປະສົງຂອງຜູ້ຂຽນບົດ. ແຕ່ໃນດ້ານພື້ນຖານແລ້ວ, ການຂຽນບົດຄວາມແມ່ນຂຶ້ນກັບເຫດຜົນຂອງຜູ້ຂຽນ, ຂະໜານຂຶ້ນເພື່ອຊີ້ແຈ້ງເຫດຜົນ, ສະແດງທັດສະນະ, ເຜີຍແຜ່ຄວາມຮູ້ ຫຼື ເພື່ອປະໂຫຍດດ້ານໃດດ້ານໜຶ່ງ. ການຂຽນບົດຄວາມແມ່ນວ່າຈະຂຽນຂຶ້ນເພື່ອຈຸດປະສົງໃດກໍຕາມຕ້ອງປະກອບດ້ວຍ 03 ອົງປະກອບຄື ຄວາມຮູ້, ຄວາມຄິດ ແລະ ສິລະປະໃນການແຕ່ງ. ການແຕ່ງ 03 ອົງປະກອບອອກໃນບົດຄວາມ ແມ່ນຂຶ້ນກັບຄວາມຮູ້-ຄວາມສາມາດຂອງຜູ້ຂຽນ ແຕ່ກໍມີຫຼັກການໃຫຍ່ສໍາຄັນທີ່ຜູ້ຂຽນບົດຄວາມທົ່ວໄປຕ້ອງໄດ້ເຄົາລົບ ແລະ ປະຕິບັດ.

1.1. ຫຼັກການຂຽນບົດຄວາມທົ່ວໄປ.

ການຂຽນບົດຄວາມທົ່ວໄປ ເພື່ອຊີ້ແຈ້ງເຫດຜົນ, ສະແດງທັດສະນະຕໍ່ບັນຫາໃດໜຶ່ງ ຫຼື ເພື່ອເຜີຍແຜ່ຄວາມຮູ້ດ້ານໃດດ້ານໜຶ່ງ ຫຼື ປະໂຫຍດຂອງສິ່ງໃດໜຶ່ງໄປສູ່ສາທາລະນະຊົນ, ຜູ້ຂຽນບົດຄວາມຕ້ອງດໍາເນີນການຂຽນຕາມ 03 ພາກສ່ວນຕົ້ນຕໍຄື ພາກສ່ວນຕົ້ນ (ຕັ້ງບັນຫາ ຫຼື ຕັ້ງເລື່ອງ), ພາກສ່ວນກາງ (ພາກສ່ວນເນື້ອເລື່ອງ) ແລະ ພາກສ່ວນທ້າຍ (ສະຫຼຸບ).

1.1.1. ພາກສ່ວນຕົ້ນ (ຕັ້ງບັນຫາ).

ການຕັ້ງບັນຫາ ເປັນພາກສ່ວນສໍາຄັນທໍາອິດທີ່ຜູ້ຂຽນບົດຄວາມຕ້ອງພະຍາຍາມນໍາຜູ້ອ່ານເຂົ້າສູ່ເລື່ອງທີ່ຕ້ອງການຂຽນໃຫ້ໄດ້. ໃນການຂຽນພາກນີ້ຜູ້ຂຽນຕ້ອງເອົາໃຈໃສ່ສອງປະການຄື:

- ໃຊ້ຖ້ອຍຄໍາ, ສໍານວນທີ່ຊວນໃຫ້ສົນໃຈ.
- ແນະນໍາໃຫ້ຜູ້ອ່ານມີຄວາມຮູ້ສຶກວ່າ ຈະໄດ້ອ່ານຕໍ່ໄປແມ່ນເລື່ອງຫຍັງຫຍັງ ແລະ ເຂົ້າໃຈ ເລື່ອງທີ່ຈະອ່ານຕໍ່ໄປນັ້ນງ່າຍ ແລະ ເປັນເລື່ອງທີ່ໜ້າສົນໃຈ.

1.1.2. ພາກສ່ວນກາງ (ເນື້ອເລື່ອງ).

ເນື້ອເລື່ອງແມ່ນພາກສ່ວນທີ່ຜູ້ຂຽນຕ້ອງບອກເນື້ອໃນຢ່າງລະອຽດຊຶ່ງເປັນເນື້ອໃນທີ່ເປັນຄວມຈິງ, ຄວາມຮູ້ເປັນຫຼັກທີ່ໄດ້ຄົ້ນພົບ ຫຼື ຄວາມຄິດເຫັນຕ່າງໆ. ລັກສະນະຂອງການຂຽນເນື້ອເລື່ອງນັ້ນຕ້ອງມີການຮຽບຮຽງຂໍ້ຄວາມໃຫ້ສວຍງາມ ຈັດລຳດັບເນື້ອໃນໃຫ້ເປັນແຕ່ລະຫຍໍ້ໜ້າ, ຈັດລຳດັບຂອງຫຍໍ້ໜ້າໃຫ້ເປັນລະບົບອັນໃດຄວນເວົ້າກ່ອນ ແລະ ອັນໃດຄວນເວົ້າຕາມຫຼັງ. ໃຈຄວາມສໍາຄັນໃນການຂຽນບົດຄວາມແມ່ນຕ້ອງຫາທາງເຮັດໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈຊຶ່ງແຈ້ງມີວິທີ ດັ່ງນີ້:

- ອະທິບາຍຄວາມໝາຍຂອງເລື່ອງທີ່ຕ້ອງຂຽນ.
- ຍົກຕົວຢ່າງພໍໃຫ້ສາມາດເຫັນໄດ້.
- ສະແດງເຫດຜົນແຫ່ງຄວາມຄິດຂອງຕົນ.
- ອະທິບາຍ, ໄຈ້ແຍກ ເລື່ອງໃຫ້ລະອຽດອອກໄປ.
- ອ້າງຫຼັກຖານ ສະໜັບສະໜູນຄວາມຄິດຂອງຕົນ.

1.1.3. ພາກສ່ວນທ້າຍ (ສະຫຼຸບ).

ພາກສ່ວນສະຫຼຸບແມ່ນພາກສ່ວນໜຶ່ງທີ່ຜູ້ຊຽນຈະຕ້ອງສະຫຼຸບ ໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈເລື່ອງທີ່ຜູ້ຊຽນໄດ້ກ່າວມາ ແລ້ວນັ້ນໃຫ້ເຂົ້າໃຈງ່າຍຂຶ້ນ, ຝາກຂໍ້ຄຶດທີ່ເປັນປະໂຫຍດ ຫຼື ເປັນຄວາມຄິດຈາກທັດສະນະຂອງຕົນໃຫ້ຜູ້ອ່ານ ຮູ້ ແລະ ສະຫຼຸບໄດ້.

1.2. ການຂຽນບົດລາຍງານທາງວິຊາການ.

ໃນຕົວຈິງແລ້ວການຂຽນບົດລາຍງານກໍຄືການອະທິບາຍເຫດການ ຫຼື ບັນຫາໃດໜຶ່ງໃຫ້ຄົນອື່ນຮູ້ຊຶ່ງ ອາດຈະເວົ້າ ຫຼື ຂຽນກໍໄດ້. ການລາຍງານມີຫຼາຍຢ່າງແຕ່ໃນນີ້ຈະສະເໜີແຕ່ການລາຍງານທາງວິຊາການ.

ໂດຍທົ່ວໄປ, ການລາຍງານທາງວິຊາການກ່ຽວຂ້ອງກັບການຄົ້ນຄວ້າຮ່າຮຽນ ເພື່ອຫາຄວາມຮູ້ເພີ່ມເຕີມ ໃຫ້ແກ່ຜູ້ລາຍງານນັ້ນເອງ. ຍ້ອນແນວນັ້ນ, ການຄົ້ນຄວ້າຈຶ່ງເຮັດໄດ້ຫຼາຍວິທີເຊັ່ນວ່າ: ການອ່ານ, ການໄປທັດ ສະນະສຶກສາ, ການຄົ້ນຄວ້າ ແລະ ການສະຫຼຸບວຽກງານໃດໜຶ່ງເມື່ອສຳເລັດກິດຈະກຳແລ້ວກໍຂຽນບົດລາຍ ງານທາງວິຊາການ.

ອີງໃສ່ລັກສະນະຂອງການສື່ສານ, ບົດລາຍງານທາງວິຊາການມີ 2 ປະເພດຫຼັກຄື: ລາຍງານດ້ວຍ ການເວົ້າ ແລະ ລາຍງານດ້ວຍການຂຽນ. ເຖິງວ່າຈະລາຍງານດ້ວຍການເວົ້າກໍຕາມ, ດີທີ່ສຸດຄວນຂຽນໃຫ້ ຮຽບຮ້ອຍສາກ່ອນແລ້ວຈຶ່ງເວົ້າຕາມທີ່ໄດ້ຂຽນມາ; ບໍ່ຄວນເວົ້າແບບບໍ່ມີໂຄງຮ່າງ ຫຼື ບໍ່ມີເອກະສານຢູ່ໃນກຳມື. ສ່ວນການລາຍງານດ້ວຍການຂຽນແມ່ນຮຽບຮຽງຈາກຜົນຂອງການຄົ້ນຄວ້າບັນຫາໃດໜຶ່ງ, ເຊິ່ງອາດເປັນບັນຫາ ທີ່ອາຈານກຳນົດໃຫ້ ຫຼື ຜູ້ຊຽນສົນໃຈ ແລະ ເລືອກຫົວຂໍ້ເອົາເອງ.

1.2.1. ພາກສ່ວນຂອງການລາຍງານທາງວິຊາການ.

1). ພາກສ່ວນຕົ້ນ.

ພາກສ່ວນຕົ້ນຂອງການຂຽນບົດລາຍງານທາງວິຊາການປະກອບດ້ວຍ 3 ບັນຫາຄື ໜ້າປົກ, ຄຳນຳ ແລະ ສາລະບານ.

ກ). ໜ້າປົກ.

ໜ້າປົກປະກອບດ້ວຍ ໜ້າປົກນອກ ແລະ ໜ້າປົກໃນ. ໜ້າປົກນອກຈະມີຊື່ຂອງບັນຫາ ຫຼື ຊື່ຂອງບົດ ລາຍງານ ແລະ ຊື່ຂອງຜູ້ຂຽນບົດລາຍງານ. ສ່ວນໜ້າປົກໃນຕ້ອງມີລາຍລະອຽດເພີ່ມເຊັ່ນ: ຊື່ຂອງວິຊາ, ຊື່ ຂອງຄູ-ອາ ຈານສອນ ຫຼື ອາຈານຜູ້ແນະນຳຂຽນບົດ (ຜູ້ຊີ້ນຳການຂຽນບົດ) ແລະ ປີທີ່ຂຽນ.

ຂ). ຄຳນຳ.

ຜູ້ຂຽນຈະຕ້ອງເວົ້າເຖິງຈຸດປະສົງໃນການຂຽນບົດລາຍງານທາງວິຊາການ, ເວົ້າເຖິງຂອບເຂດໃນການ ຂຽນ ແລະ ເນື້ອຫາສາລະໂດຍຫຍໍ້. ສະແດງຄວາມຂອບໃຈຕໍ່ຜູ້ໃຫ້ການຊ່ວຍເຫຼືອໃນການໃຫ້ຂໍ້ມູນ ຫຼື ໃຫ້ຄຳ ແລກປ່ຽນຄວາມເຫັນ.

ຄ). ສາລະບານ.

ສາລະບານຂອງບົດລາຍງານທາງວິຊາການ ແມ່ນການນຳເອົາຫົວຂໍ້ຕ່າງໆ ຂອງບົດລາຍງານມາລວມໄວ້ ພ້ອມທັງບອກວ່າຫົວຂໍ້ນັ້ນຢູ່ ໜ້າທີ່ເທົ່າໃດ.

2). ພາກສ່ວນເນື້ອໃນ (ເນື້ອຄວາມ)

ພາກສ່ວນນີ້ກວມເອົາສອງບັນຫາສຳຄັນຄື: ເນື້ອໃນ ແລະ ໄຂເງື່ອນຄວາມ. ເນື້ອໃນແມ່ນພາກສ່ວນສຳ ຄັນທີ່ສຸດ ເພາະວ່າ: ຜົນຂອງການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າຖືກນຳມາຮຽບຮຽງໄວ້ໃນພາກສ່ວນນີ້. ຖ້າແມ່ນບົດລາຍງານ

ສັນ, ເນື້ອໃນຈະແບ່ງອອກເປັນຫົວຂໍ້ສໍາຄັນ. ຖ້າວ່າເປັນບົດຍາວ ເນື້ອໃນຕ້ອງແບ່ງອອກເປັນບົດ. ໃນແຕ່ລະບົດຈະມີຫົວຂໍ້ຍ່ອຍໆອອກໄປອີກ. ສໍາລັບການໄຂເງື່ອນຄວາມ ແມ່ນການອະທິບາຍເພີ່ມຕື່ມ, ໃຫ້ຄໍາຈຳກັດຄວາມ ຫຼື ບອກທີ່ມາຂອງຂໍ້ມູນ. ໄຂເງື່ອນຄວາມຈະຖືກຂຽນໄວ້ທ້າຍໜ້າຂອງແຕ່ລະໜ້າ, ຂຽນໄວ້ໃນເນື້ອໃນຂອງບົດ ຫຼື ຂຽນໄວ້ທ້າຍເຫຼັ້ມ. ສິ່ງສໍາຄັນແມ່ນໝາຍເງື່ອນຕ້ອງກົງກັບໄຂເງື່ອນ. ເຊິ່ງລາຍລະອຽດຈະໄດ້ກ່າວໃນຂໍ້ຕໍ່ໄປ (ວິທີຂຽນໄຂເງື່ອນຄວາມ).

3). ພາກສ່ວນທ້າຍ.

ບັນຫາຕົ້ນຕໍຂອງພາກສ່ວນນີ້ແມ່ນບັນນານຸກົມ ຫຼື ລາຍຊື່ເອກະສານອ້າງອີງ, ທີ່ນຳມາໃຊ້ເຂົ້າໃນການຄົ້ນຄວ້າຮຽບຮຽງ. ນອກຈາກນີ້, ພາກສ່ວນທ້າຍຍັງກວມເອົາລາຍຊື່ ແລະ ລາຍລະອຽດຂອງບຸກຄົນທີ່ໃຫ້ຂໍ້ມູນສໍາຄັນ ພ້ອມນັ້ນຖ້າເປັນ ຂໍ້ມູນທີ່ໄດ້ຈາກການສຳພາດຕ້ອງໄດ້ນຳເອົາຄໍາຖາມສຳພາດມາຈັດລຳດັບໄວ້ໃນພາກສ່ວນນີ້ຄືກັນ.

1.2.2. ຂັ້ນຕອນຂອງການຂຽນບົດລາຍງານ.

1). ການເລືອກຫົວຂໍ້ ແລະ ການຕັ້ງຊື່ເລື່ອງ.

ເລື່ອງທີ່ຈະເອົາມາຂຽນອາດຈະໄດ້ມາຈາກຄວາມສົນໃຈຢາກຫາຄໍາຕອບຂອງຜູ້ຂຽນເອງ ຫຼື ຈາກການແນະນຳຂອງອາຈານ. ບັນຫາສໍາຄັນແມ່ນ ເລື່ອງນັ້ນຕ້ອງເປັນເລື່ອງທີ່ເພີ່ມຄວາມຮູ້ໃຫ້ແກ່ການຮຽນວິຊາໃດໜຶ່ງ ຫຼື ເປັນເລື່ອງທີ່ມີຄວາມສໍາຄັນຕໍ່ການພັດທະນາເສດຖະກິດ ຫຼື ຊີວິດການເປັນຢູ່ຂອງປະຊາຊົນ ແລະ ສັງຄົມ. ບັນຫາສໍາຄັນອີກບັນຫາໜຶ່ງຄືມີຂອບເຂດເໝາະກັບເວລາຂອງການຄົ້ນຄວ້າ ແລະ ຂຽນບົດລາຍງານ.

ການຕັ້ງຊື່ເລື່ອງຄວນໃຫ້ກົງກັບເນື້ອເລື່ອງສົມມຸດວ່າ: ເຮົາສົນໃຈກ່ຽວກັບຄວາມເປັນມາ ແລະ ລະບົບການບໍລິຫານຂອງທະນາຄານ ການຄ້າຕ່າງປະເທດລາວ. ຊື່ເລື່ອງຄວນຕັ້ງວ່າ “ ທະນາຄານການຄ້າຕ່າງປະເທດລາວກັບການບໍລິການ ”.

2). ການກຳນົດຈຸດໝາຍ ແລະ ຂອບເຂດ.

ຂອບເຂດ, ຈຸດປະສົງ ແລະ ຈຸດໝາຍ ແມ່ນບັນຫາສໍາຄັນທີ່ຜູ້ຂຽນລາຍງານຕ້ອງໄດ້ກຳນົດຈະແຈ້ງ ແລະ ແນ່ນອນ, ຫາກບໍ່ດັ່ງນັ້ນຈະວາງໂຄງຮ່າງບໍ່ໄດ້.

3). ການຂຽນໂຄງຮ່າງ.

ໂຄງຮ່າງແມ່ນຂອບເຂດເລື່ອງ ຊຶ່ງຜູ້ຂຽນໃຊ້ເປັນແນວທາງໃນການຂຽນເລື່ອງ, ມັນແມ່ນການກຳນົດລຳດັບຂໍ້ ຫຼື ເນື້ອໃນຂອງເລື່ອງ. ໂຄງຮ່າງປະກອບດ້ວຍ 3 ສ່ວນ. ໃນແຕ່ລະສ່ວນມີຫົວຂໍ້ຕ່າງກັນທັງໃຫຍ່ ແລະ ນ້ອຍຕາມລຳດັບ. ບັນຫາສໍາຄັນ, ບໍ່ຄວນໃສ່ຫົວຂໍ້ຍາວເກີນໄປ ແລະ ບໍ່ຄວນແບ່ງເນື້ອໃນເປັນຫຼາຍຫົວຂໍ້ນ້ອຍເກີນໄປ, ແຕ່ລະຫົວຂໍ້ຄວນມີການຕໍ່ເນື່ອງສໍາພັນກັນ, ການຈັດລຽງຫົວຂໍ້ຕ້ອງໄປຕາມລຳດັບຂອງເຫດການ ຫຼື ເວລາ.

4). ການຂຽນເນື້ອໃນ.

ເນື້ອໃນຂອງການລາຍງານ ໄດ້ມາຈາກການຄົ້ນຄວ້າເກັບກຳຂໍ້ມູນຈາກແຫຼ່ງຕ່າງໆເຊັ່ນ: ການອ່ານ, ການຟັງ, ການສັງເກດ, ການສຳພາດເປັນຕົ້ນ ຊຶ່ງໄດ້ບັນທຶກໄວ້ແລ້ວ ນຳເອົາບັນທຶກເຫຼົ່ານັ້ນມາຮຽບຮຽງຕາມລຳດັບທີ່ໄດ້ກຳນົດໄວ້ໃນໂຄງຮ່າງ. ການຂຽນລາຍງານທີ່ດີບໍ່ແມ່ນການຄັດຕອນແລ້ວນຳມາຕັດຕໍ່, ແມ່ນການສັງລວມບັນຫາ, ຂໍ້ຄິດທັງແມ່ນການນຳໃຊ້ສໍານວນ ແລະ ວາດຂຽນຂອງຕົນເອງເພື່ອຮຽບຮຽງໃຫ້ເຂົ້າກັນ.

ພ້ອມນີ້ກໍຕ້ອງໄດ້ອ້າງເຖິງບ່ອນມາຂອງຂໍ້ຄວາມສໍາຄັນທີ່ຄົນມາຂຽນໄວ້ໃນບົດລາຍງານ ທັງນີ້ກໍເພື່ອຮັກສາລັກສະນະວິທະຍາສາດ ແລະ ຫຼັກການທີ່ແທ້ຈິງທັງເປັນມາລະຍາດຂອງຜູ້ຂຽນອີກດ້ວຍ.

5). ການຂຽນອ້າງອີງ.

ການຂຽນອ້າງອີງ ໝາຍເຖິງການບອກໃຫ້ຜູ້ອື່ນໃຫ້ຮູ້ວ່າຂໍ້ຄວາມທີ່ໄດ້ຍົກມາຂຽນນັ້ນ ໄດ້ມາຈາກໃສ, ເພື່ອຜູ້ອ່ານຈະໄດ້ອ່ານເພີ່ມ. ການອ້າງອີງມີ 2 ວິທີຄື: ໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍກຳກັບໃນເນື້ອເລື່ອງ ແລ້ວຂຽນລາຍການອ້າງອີງໄວ້ຕອນທ້າຍຂອງເຈ້ຍ ແລະ ການອ້າງອີງແບບແຊກຊ້ອນໄປກັບເນື້ອໃນ, ແລ້ວຂຽນລາຍການອ້າງອີງໃສ່ທ້າມເຫຼັ້ມ.

ກ). ວິທີໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍກຳກັບຢູ່ເນື້ອເລື່ອງ.

ວິທີໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍກຳກັບໃນເນື້ອເລື່ອງ ແມ່ນວິທີໃຊ້ເຄື່ອງໝາຍໃນເນື້ອເລື່ອງ ແລະ ໄຂລາຍການອ້າງອີງໄວ້ຕອນທ້າຍຂອງໜ້າເຈ້ຍ. ບັນຫາສໍາຄັນ ວິທີນີ້ແມ່ນການໃຊ້ຕົວເລກ ຫຼື ເຄື່ອງໝາຍໃດໜຶ່ງກຳກັບຢູ່ໃນເນື້ອໃນ ແລະ ຢູ່ໃນຕອນທ້າຍຂອງໜ້າເຈ້ຍຕ້ອງກົງກັນ. ຫາກວ່າເລື່ອງນັ້ນມີການອ້າງອີງເຖິງຫຼາຍເທື່ອ ແລະ ຢູ່ໃນໜ້ານັ້ນກໍມີເລື່ອງດຽວນັ້ນ ກໍຄວນເວົ້າແຕ່ຊື່ຂອງມັນແຕ່ເທື່ອທຳອິດ ສ່ວນເທື່ອຕໍ່ໆໄປບອກແຕ່ວ່າ “ ເລື່ອງດຽວກັນໜ້າ..... ”.

ຂ). ວິທີອ້າງແບບແຊກຊ້ອນໄປກັບເນື້ອໃນ.

ວິທີອ້າງແບບນີ້ໄດ້ຮັບຄວາມນິຍົມຫຼາຍກວ່າແບບທຳອິດ ເພາະມັນສະດວກໃນການຂຽນ ແລະ ຈັດພິມ. ມັນເປັນການອ້າງອີງທີ່ເກີດມີຄວາມຕ້ອງການໃນຂະນະທີ່ຂຽນເນື້ອໃນ. ການອ້າງອີງແບບນີ້ມີ 2 ວິທີຄື: ລະບົບນາມປີ ແລະ ລະບົບໝາຍເລກ.

ການອ້າງອີງທັງສອງວິທີນີ້ຜູ້ຂຽນໄດ້ນຳໄປຂຽນ ລາຍການທີ່ສົມບູນຕາມຮູບແບບບັນນານຸກົມ ໂດຍມີການໝາຍເລກກຳກັບຕາມລຳດັບ.

ບັນຫາສໍາຄັນການອ້າງອີງມາຮອດປັດຈຸບັນນີ້ ຍັງບໍ່ທັນມີແບບມາດຕະຖານຕາຍຕົວເທື່ອ. ຜູ້ຂຽນລາຍງານມີຄວາມສາມາດເລືອກວິທີຕາມຄວາມຖະໜັດຂອງຕົນໄດ້, ແຕ່ກໍຄວນຫຼີກເວັ້ນຮູບແບບ ຫຼື ວິທີເກົ່າແກ່ ຫຼື ບໍ່ໄດ້ຮັບຄວາມນິຍົມໃນປັດຈຸບັນ.

6). ການຂຽນໄຂເງື່ອນ ຫຼື ໝາຍເຫດ (Note).

ໂດຍທົ່ວໄປ, ການຂຽນໄຂເງື່ອນ ຫຼື ໝາຍເຫດມີ 2 ວິທີຄື: ວິທີໜຶ່ງແມ່ນການໄຂເງື່ອນຢູ່ກ້ອງໜ້າ ແລະ ວິທີສອງແມ່ນການໄຂເງື່ອນທ້າຍເຫຼັ້ມ. ໃນສະໄໝກ່ອນ ວິທີໄຂເງື່ອນຢູ່ກ້ອງໜ້າໄດ້ຮັບຄວາມນິຍົມຫຼາຍກວ່າໄຂເງື່ອນທ້າຍເຫຼັ້ມ. ສິ່ງສໍາຄັນແມ່ນ ການໝາຍເງື່ອນ ກັບ ການໄຂເງື່ອນ ໃຫ້ມັນກົງກັນ. ການໝາຍເງື່ອນສໍາລັບ ໄຂເງື່ອນກ້ອງໜ້າ ອາດຈະໃຊ້ກາດອກຈັນ ເຄື່ອງໝາຍໃດໜຶ່ງ ຫຼື ຕົວເລກລຳດັບໃນໜ້າ. ສ່ວນການໝາຍເງື່ອນສໍາລັບ ໄຂເງື່ອນທ້າຍເຫຼັ້ມ ຈະໃສ່ເລກລຳດັບເປັນຫຼັກ.

ຖ້າເວົ້າເຖິງຊະນິດຂອງໄຂເງື່ອນ ໂດຍທົ່ວໄປກໍມີແຕ່ 3 ຊະນິດຄື:

- ໄຂເງື່ອນອ້າງອີງ.
- ໄຂເງື່ອນຂະຫຍາຍຄວາມ.
- ໄຂເງື່ອນເຊື່ອມຕໍ່.

ໄຂເງື່ອນອ້າງອີງ ໄດ້ເວົ້າມາແລ້ວໃນຂໍ້ (ຈ). ໄຂເງື່ອນຂະຫຍາຍຄວາມມີຂຶ້ນ ເມື່ອຜູ້ຊຽນຕ້ອງການອະທິບາຍ ຫຼື ຊີ້ແຈງບັນຫານັ້ນເພີ່ມຕື່ມ. ໄຂເງື່ອນເຊື່ອມຕໍ່ເປັນການຊີ້ບອກໃຫ້ຜູ້ອ່ານເບິ່ງສິ່ງທີ່ກ່ຽວພັນກັບເລື່ອງນັ້ນໆໃນໜ້າອື່ນ ຊຶ່ງບາງເທື່ອກໍ່ແມ່ນເອກະສານອ້າງອີງ.

7). ການຂຽນບັນນານຸກົມ ຫຼື ລາຍການອ້າງອີງ.

ໂດຍທົ່ວໄປ, ການຂຽນເອກະສານອ້າງອີງ ມີສ່ວນກ່ຽວຂ້ອງກັບພາສາທີ່ພິມໃນເອກະສານນັ້ນໆ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ໃນເບື້ອງຕົ້ນຜູ້ຊຽນຄວນໄດ້ຈຳແນກກ່ອນວ່າ ເອກະສານທີ່ໃຊ້ພິມເປັນພາສາໃດແດ່ ແລ້ວກໍ່ຂຽນລາຍຊື່ເອກະສານດັ່ງກ່າວຕາມກຸ່ມພາສາເຊັ່ນ: ພາສາລາວ, ພາສາຫວຽດ, ພາສາອັງກິດ, ພາສາຝຣັ່ງ ເປັນຕົ້ນ. ພິເສດ ສຳລັບເອກະສານທີ່ພິມເປັນພາສາຝຣັ່ງ, ພາສາອັງກິດ ແລະ ພາສາອື່ນໆ ກໍ່ອາດຈະເອົາເປັນກຸ່ມດຽວກັນໄດ້. ອັນສຳຄັນແມ່ນການຈັດລຳດັບ ຄວນໃຫ້ເປັນສາກົນນິຍົມ ຄືຍຶດຖືລຳດັບຕາມຕົວອັກສອນຊື່ຜູ້ແຕ່ງ.

ວິທີຂຽນອ້າງອີງ ຫຼື ຂຽນບັນນານຸກົມ ທ້າຍເຫຼັ້ມຈະເຫັນຄວາມແຕກຕ່າງກັນໄປຕາມປະເພດຂອງເອກະສານທີ່ນຳມາອ້າງອີງເຊັ່ນ: ປຶ້ມ, ບົດຄວາມ, ວາລະສານ, ໜັງສືພິມ, ວິທະຍານິພົນ, ເອກະສານອັດສຳເນົາ ແລະ ການສຳພາດເປັນຕົ້ນ. ລາຍການອ້າງອີງຈະປະກອບດ້ວຍລາຍການຍ່ອຍຕ່າງໆຕາມລຳດັບທີ່ກຳນົດ ຫາກລາຍການໃດບໍ່ປະກົດໃນເອກະສານ ກໍ່ຄວນໄດ້ຂຽນຊື່ລາຍການນັ້ນໄວ້ ແລະ ຕາມຫຼັງດ້ວຍຂໍ້ຄວາມໃນວົງເລັບວ່າບໍ່ປະກົດເຊັ່ນ: ສຳນັກພິມ/ສະຖານທີ່ພິມ (ບໍ່ປະກົດ); ແຕ່ບາງເທື່ອເພິ່ນກໍ່ມັກຂ້າມໄປຂຽນລາຍການຕໍ່ໄປເລີຍ ໂລດເຊັ່ນ: ບົດເລື່ອງ, ວາລະສານ, ໜັງສືພິມ ແລະ ອື່ນໆ ທີ່ເອົາມາເປັນບັນນານຸກົມ.

2. ຫຼັກການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ.

ການຂຽນບົດຕ່າງໆບໍ່ວ່າຈະເປັນບົດຂຽນ ເພື່ອສະເໜີຂໍ້ຄິດເຫັນ, ເພື່ອສະແດງທັດສະນະ, ລວມທັງການຂຽນບົດລາຍງານທາງວິຊາການຂອງນັກຮຽນນັກສຶກສາໃນລະດັບຕ່າງໆ ລ້ວນແຕ່ອາໄສສິລະປະໃນການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ ມາຊ່ວຍຈັດລຽງລຳດັບຄວາມຄິດເຫັນ. ເພື່ອຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ອ່ານຕິດຕາມເລື່ອງໄດ້ສະດວກ ແລະ ເປັນຜົນດີແກ່ການສື່ສານໃຫ້ຖືກຕ້ອງ. ດັ່ງນັ້ນ, ເຕັກນິກການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າຈຶ່ງເປັນສິ່ງສຳຄັນ ແລະ ຈຳເປັນສຳລັບການຂຽນຮຽງຄວາມທົ່ວໆໄປ.

2.1. ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.

ເນື່ອງຈາກຫຍໍ້ໜ້າມີຄວາມສຳຄັນ ສຳລັບການຂຽນບົດທຸກໆປະເພດຂອງທຸກໆຄົນ ແລະ ທຸກພາສາໃນໂລກ. ສະ ນັ້ນ, ຜ່ານມາຈຶ່ງມີຄົນສົນໃຈຄົ້ນຄວ້າໃຫ້ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າໄວ້ດັ່ງນີ້:

ປຣະສິດ ພາພະກອນ (2518:95) ໃຫ້ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າວ່າ: ຫຍໍ້ໜ້າຄື ເນື້ອຄວາມຕອນໜຶ່ງໆທີ່ປະກອບດ້ວຍໃຈຄວາມສຳຄັນ ຫຼື ສາລະຍ່າງໜຶ່ງ ກັບສ່ວນປະກອບທີ່ຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນໃຫ້ຈະແຈ້ງຊັດເຈນ. ສິ່ງສຳຄັນຄືໃນຫຍໍ້ໜ້າໜຶ່ງຕ້ອງເວົ້າເຖິງຫຍໍ້ໜ້າດຽວເທົ່ານັ້ນ.

ຕຣິສິນ ບຸນຂະຈອນ (2526:610) ໃຫ້ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າວ່າ: ຫຍໍ້ໜ້າແມ່ນຂໍ້ຄວາມຕອນໜຶ່ງເຊິ່ງປະກອບມີເນື້ອຄວາມສຳຄັນເລື່ອງໜຶ່ງ ແລະ ມີປະໂຫຍກຂະຫຍາຍ ເພື່ອໃຈຄວາມສຳຄັນດັ່ງກ່າວໃຫ້ຈະແຈ້ງຂຶ້ນຕື່ມ.

ປຣິຊາ ຊ້າງຂວັນຍືນ (2525:155) ໃຫ້ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າວ່າ: ຫຍໍ້ໜ້າໄດ້ແກ່ກຸ່ມປະໂຫຍກທີ່ລວມກັນເພື່ອສະແດງຄວາມຄິດສຳຄັນ, ຄວາມຄິດໜຶ່ງເປັນໜ່ວຍ ທີ່ລວມເຂົ້າກັນແລ້ວເປັນເລື່ອງ. ດັ່ງນັ້ນ, ຫຍໍ້ໜ້າຈຶ່ງເປັນຫົວໜ່ວຍທີ່ຢູ່ລະຫວ່າງປະໂຫຍກກັບບົດ.

ບຸບຜາ ບຸນທິບ (2536:50) ໃຫ້ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າວ່າ: ຫຍໍ້ໜ້າຄືຂໍ້ຄວາມຕອນໜຶ່ງ ທີ່ປະກອບດ້ວຍສາລະສຳຄັນ ຫຼືໃຈຄວາມສຳຄັນພຽງປະການດຽວ. ຫຍໍ້ໜ້າໜຶ່ງປະກອບດ້ວຍປະໂຫຍກອື່ນໆທີ່ໃຊ້ຂະຫຍາຍຄວາມ ຫຼື ເປັນຕົວຢ່າງລະອຽດທີ່ສະໜັບສະໜູນຢ່າງສອດຄ່ອງ ກັບປະໂຫຍກທີ່ບັນຈຸສາລະສຳຄັນ.

ສັດຕຣາ ບຸນນາດ, ວັນນີ ອຸດົມຜົນ ແລະ ວັນນີ ບຸດຈະເລີນທອງ ໃຫ້ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າວ່າ: ຫຍໍ້ໜ້າຄືຂໍ້ຄວາມຕອນໜຶ່ງເຊິ່ງເປັນສ່ວນປະກອບຂອງເລື່ອງລາວຕ່າງໆ. ຫຍໍ້ໜ້າແຕ່ລະຫຍໍ້ໜ້າຈະປະກອບດ້ວຍໃຈຄວາມສຳຄັນຢ່າງໜຶ່ງ ແລະ ສ່ວນທີ່ຂະຫຍາຍໃຈຄວາມນັ້ນໃຫ້ເປັນທີ່ເຂົ້າໃຈໄດ້ຊັດເຈນ.

ໂມຣີ ຊິນສຳລານ (2535:67) ໄດ້ໃຫ້ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າວ່າ: ຫຍໍ້ໜ້າຄືຂໍ້ຄວາມຕອນໜຶ່ງທີ່ມີໃຈຄວາມສຳຄັນທີ່ເປັນແກນຂອງເລື່ອງປະກອບດ້ວຍປະໂຫຍກສຳຄັນທີ່ເປັນຄວາມຄິດຫຼັກ ແລະ ມີປະໂຫຍກຂະຫຍາຍ ທີ່ສົ່ງເສີມຄວາມຄິດສຳຄັນໃຫ້ມີຄວາມຊັດເຈນສົມບູນຍິ່ງຂຶ້ນ.

ສິລະວະນະ ບຸນຍະວັນ (2517:67) ໃຫ້ຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າວ່າ: ຫຍໍ້ໜ້າຄືເຄື່ອງໝາຍເຊິ່ງສະແດງໃຫ້ຮູ້ວ່າຄວາມສຳຄັນປະການໃໝ່, ຕອນໃໝ່ ກຳລັງເລີ່ມຂຶ້ນນັ້ນເອງ.

ຈາກຄວາມໝາຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າທີ່ກ່າວມາ ສະຫຼຸບໄດ້ວ່າ: ຫຍໍ້ໜ້າຄືການນຳຖ້ອຍຄຳມາຮຽບຮຽງເປັນປະໂຫຍກ ແລະ ນຳປະໂຫຍກຮຽບຮຽງຕໍ່ເນື່ອງກັນ ໄປຕາມລຳດັບຄວາມຄິດສຳຄັນ ທີ່ຜູ້ຂຽນຕ້ອງສະເໜີ. ໃນແຕ່ລະຫຍໍ້ໜ້າມີປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນພຽງແຕ່ປະໂຫຍກດຽວ ນອກຈາກນັ້ນແມ່ນປະໂຫຍກສະໜັບສະໜູນ ຫຼື ປະໂຫຍກຂະຫຍາຍຄວາມຄິດ, ຊ່ວຍໃຫ້ໃຈຄວາມສຳຄັນໃນຫຍໍ້ໜ້າຈະແຈ້ງຊັດເຈນຂຶ້ນ.

2.2. ປະໂຫຍດຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.

- ຊ່ວຍຈັດສັນເນື້ອໃນໃຈຄວາມໃຫ້ກະທັດຮັດຈະແຈ້ງ ແລະ ເຮັດໃຫ້ບົດຂຽນມີປະສິດທິພາບ.
- ຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ຂຽນຂຽນງ່າຍຂຶ້ນ ແລະ ສາມາດຮຽບຮຽງຄວາມຄິດໄດ້ຢ່າງຕໍ່ເນື່ອງ, ບໍ່ສັບສົນ.
- ຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ຂຽນນຳສະເໜີເລື່ອງໄດ້ດີ ແລະ ເປັນລະບົບ.
- ຊ່ວຍຜູ້ອ່ານຕິດຕາມເນື້ອໃນຂອງເລື່ອງໄດ້ສະດວກ ແລະ ສາມາດຈັບໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຂໍ້ຄວາມ ຫຼື ຫຍໍ້ໜ້າໄດ້ງ່າຍຂຶ້ນ.
- ຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ອ່ານໄດ້ມີໂອກາດພັກສາຍຕາ ແລະ ຕິດຕາມຄວາມຄິດຂອງຜູ້ຂຽນທີ່ນຳສະເໜີໃນແຕ່ລະຫຍໍ້ໜ້າໄດ້ດີ.
- ຊ່ວຍໃຫ້ເນື້ອຄວາມ ທີ່ນຳມາຮຽງກັນມີສັດສ່ວນ, ເປັນລະບຽບ, ໜ້າອ່ານ ແລະ ຈື່ຈຳໄດ້ງ່າຍ.

2.3. ປະເພດຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.

2.3.1. ຫຍໍ້ໜ້ານຳຄວາມຄິດ.

ຫຍໍ້ໜ້ານຳຄວາມຄິດໝາຍເຖິງການເປີດເລື່ອງ ຫຼື ການຕັ້ງບັນຫາ. ຫຍໍ້ໜ້ານີ້ເປັນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ໃຊ້ບອກຈຸດປະສົງສຳຄັນ, ບອກຂອບເຂດ ແລະ ຄວາມສຳຄັນຂອງເລື່ອງ ເພື່ອໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈເລື່ອງທີ່ຈະຂຽນໂດຍພາບລວມ. ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້ານີ້ຕ້ອງຂຽນສັ້ນກະທັດຮັດ ແລະ ກົງກັບບັນຫາ.

ຕົວຢ່າງ: ປູ່ເຍີແມ່ນນັກວິລະຊົນໃນເທບນິຍາຍລາວ. ຊາວລາວໄດ້ຍ້ອງຍໍສັນລະເສີນວ່າ ປູ່ເຍີ ແມ່ນນັກວິລະຊົນຜູ້ມີນ້ຳໃຈອົງອາດກ້າຫານ ໃນການຕໍ່ສູ້ຕ້ານໄພທຳມະຊາດ, ແມ່ນບັນພະບູລຸດຜູ້ມີນ້ຳໃຈອົດ ທົນຜ່ານຜ່າຄວາມທຸກຍາກ ແລະ ມີນ້ຳໃຈມະນຸດສະທຳຊ່ວຍເຫຼືອເພື່ອນມະນຸດ. ນ້ຳໃຈວິລະຊົນຂອງຕົວລະ ຄອນປູ່ເຍີທີ່ກ່າວມານັ້ນໄດ້ສ້າງໃຫ້ຕົວລະຄອນປູ່ເຍີ ກາຍເປັນນັກວິລະຊົນຜູ້ມີຊື່ສຽງ, ເປັນບັນພະບູລຸດທີ່ຄົນ ລາວເຄົາລົບ ບູ ຊາມາແຕ່ບູຮານຈົນເຖິງປັດຈຸບັນ.

ຫຍໍ້ໜ້າດັ່ງກ່າວເປັນຫຍໍ້ໜ້ານຳຄວາມຄິດ ເພາະໄດ້ບອກຈຸດປະສົງສຳຄັນຂອງບົດຄື: ອະທິບາຍ, ພິສູດ ຫຼື ວິເຄາະນ້ຳໃຈວິລະຊົນຂອງຕົວລະຄອນປູ່ເຍີ. ບອກຂອບເຂດຂອງບົດຄື ນ້ຳໃຈອົງອາດກ້າຫານ, ນ້ຳໃຈມະນຸດສະທຳ ແລະ ນ້ຳໃຈອິດທິນຂອງຕົວລະຄອນປູ່ເຍີ. ພ້ອມທັງຍົກໃຫ້ເຫັນວ່າຕົວລະຄອນປູ່ເຍີ ເປັນຕົວລະຄອນທີ່ມີບົດບາດສຳຄັນ ຕໍ່ກັບຊາວລາວ. ຊາວລາວໄດ້ເຄົາລົບນັບຖື ແລະ ບູຊາຕົວລະຄອນປູ່ເຍີ ວ່າເປັນຕົວລະຄອນທີ່ເປັນຕົວແທນ ແກ່ນັກວິລະຊົນລາວກໍຄືປະຊາຊົນລາວທັງຊາດ.

2.3.2. ຫຍໍ້ໜ້າສະຫຼຸບຄວາມຄິດ.

ຫຍໍ້ໜ້າສະຫຼຸບຄວາມຄິດໝາຍເຖິງ ຫຍໍ້ໜ້າສະຫຼຸບເລື່ອງ ຫຼື ຈົບເລື່ອງດ້ວຍວິທີສະຫຼຸບໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຫັນໄດ້ຜົນໄດ້ຮັບຈາກການຂຽນເລື່ອງ, ສະແດງທັດສະນະຂອງຕົນຕໍ່ເລື່ອງ ຫຼື ບັນຫາທີ່ຂຽນພ້ອມທັງແນະນຳໃຫ້ຄົນອື່ນຄ້ອຍຕາມ. ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າຕ້ອງກະທັດຮັດ ແລະ ກົງກັບບັນຫາຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ອ່ານມີຄວາມພໍໃຈ.

ຕົວຢ່າງ: ຜ່ານການອະທິບາຍ, ພິສູດ ຫຼື ວິເຄາະ ນ້ຳໃຈວິລະຊົນຂອງຕົວລະຄອນປູ່ເຍີພົບວ່າ: ເສັ້ນທາງການຕໍ່ສູ້ຕ້ານໄພທຳມະຊາດຕົວລະຄອນປູ່ເຍີ ເປັນເສັ້ນທາງທີ່ຫຍຸ້ງຍາກກັນດານເຊັ່ນ ຕ້ອງໄດ້ເດີນທາງໄກ, ຕ້ອງຜ່ານພູຜາ, ຜ່ານຫວັຍນ້ຳ ແລະ ແກ້ງຕາດ. ສະນັ້ນ, ປູ່ເຍີຕ້ອງມີຄວາມຕັດສິນໃຈສູງຈຶ່ງຈະຂຶ້ນເມືອລັກເອົາໄຟຈາກພະຍາແຖນໄດ້. ເພາະວ່າພະຍາແຖນໄດ້ມີຂໍ້ຫ້າມໄວ້ບໍ່ໃຫ້ມະນຸດຂຶ້ນເມືອເມືອງຟ້າ, ຖ້າຜູ້ໃດຝ່າຝົນຈະຖືກລົງ ໂທດດ້ວຍຄວາມຕາຍ. ປູ່ເຍີແມ່ນບຸກຄົນທີ່ມີຄວາມອິດທິນ, ມີຄວາມຕັດສິນໃຈສູງ, ຍອມເສຍສະຫຼະຂອງຕົນເອງ ເພື່ອຊີວິດ ແລະ ຄວາມສຸກຂອງຄົນອື່ນ. ຈາກເຫດການ ການເຄື່ອນໄຫວຂອງຕົວລະຄອນປູ່ເຍີ ສາມາດຍືນຍັນອີກເທື່ອໜຶ່ງວ່າ: ຕົວລະຄອນປູ່ເຍີ ສົມຄວນແລ້ວທີ່ໄດ້ຮັບການຍ້ອງຍໍສັນລະເສີນ ວ່າເປັນຕົວລະຄອນທີ່ເປັນຕົວແທນໃຫ້ແກ່ນັກວິລະຊົນລາວຊຶ່ງປະຊາຊົນລາວຮຸ່ນປະຈຸບັນຕ້ອງສຶກສາຮຳຮຽນ ແລະ ນຳເອົາແບບຢ່າງຕໍ່ໄປ.

2.3.3. ຫຍໍ້ໜ້າເຊື່ອມຄວາມຄິດ.

ຫຍໍ້ໜ້າເຊື່ອມຄວາມຄິດ ແມ່ນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ເຊື່ອມຄວາມຄິດລະຫວ່າງຫຍໍ້ໜ້າກ່ອນກັບຫຍໍ້ໜ້າຕາມຫຼັງທີ່ ບໍ່ມີຄວາມສຳພັນກັນ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ຫຍໍ້ໜ້າເຊື່ອມຄວາມຄິດນີ້ໃຊ້ເພື່ອເຊື່ອມຕໍ່ຄວາມຄິດຂອງສອງຫຍໍ້ໜ້າທີ່ບໍ່ມີຄວາມສຳພັນກັນໃຫ້ມີຄວາມສຳພັນກັນ, ເຊື່ອມຕໍ່ເຂົ້າກັນດ້ວຍວິທີສະຫຼຸບຄວາມຄິດໃນຫຍໍ້ໜ້າກ່ອນ ແລະ ນຳຄວາມຄິດສຳຄັນທີ່ຂຽນໃນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ຕາມມາ, ຍົກໃຫ້ເຫັນຄວາມກ່ຽວຂ້ອງກັນໃນແງ່ໃດໜຶ່ງ.

ຕົວຢ່າງ: ໃນວົງການນັກຂຽນປະຈຸບັນ, ປະກົດວ່າເກີດມີຄວາມສົນໃຈ ໃນການວິຈານວັນນະກຳຂຶ້ນອີກຫຼັງຈາກທີ່ຂາດຄວາມໃສ່ໃຈກັນມາເປັນເວລານານ ແລະ ມີຜູ້ຂ້ອງໃຈວ່າ ການວິຈານໜັງສືນັ້ນ ມີຫຼັກການອັນໃດແດ່? ບົດຂຽນນີ້ຈະເປັນຕົວຢ່າງອັນໜຶ່ງ ຊຶ່ງຈະໄດ້ພະຍາຍາມສະແດງຫຼັກການບາງຢ່າງ, ແຕ່ຄວນເຂົ້າໃຈວ່າການວິຈານເປັນສິລະປະ, ສ່ວນຫຼັກການບໍ່ແມ່ນຫຼັກການທີ່ແນ່ນອນຕາຍຕົວ, ມີພໍເປັນບ່ອນອີງ, ອາດຮຽກໄດ້ວ່າແນວທາງຂອງການວິຈານ ຄົງຈະເໝາະກວ່າທີ່ຮຽກວ່າ ຫຼັກການຂອງການວິຈານ.

ກ່ອນທີ່ຈະກ່າວເຖິງການວິຈານ ຫຼື ລົງມືວິຈານນະວະນິຍາຍເລື່ອງໃດໜຶ່ງ ຄວນທຳຄວາມເຂົ້າໃຈເສຍກ່ອນວ່າ “ວິຈານ” ນັ້ນຄວາມມີຄວາມໝາຍຄ້າຍຄຳວ່າ “ພິຈາລະນາ” ຄືການພິຈາລະນາເບິ່ງສິ່ງໃດສິ່ງໜຶ່ງ ຕ້ອງພະຍາຍາມໄຈ້ແຍກຂໍ້ບົກຜ່ອງ, ຂໍ້ດີອອກຈາກກັນ. ແລ້ວພິຈາລະນາຕໍ່ໄປວ່າ, ຂໍ້ບົກຜ່ອງເກີດຈາກອັນໃດ, ຂໍ້ດີເກີດຈາກອັນໃດ ແລະ ພິຈາລະນາອີກວ່າ ເຫດນັ້ນເກີດມາຈາກຜົນນີ້, ຜົນນັ້ນເກີດມາຈາກເຫດນີ້ ເຊັ່ນດຽວກັນກັບຜູ້ວິພາກສາພິຈາລະນາຄະດີ. ແຕ່ວ່າ, ການພິຈາລະນາບົດວັນນະຄະດີອາດຄິດງຽບງຽມໃນໃຈ, ບໍ່ສະແດງອອກມາ. ສ່ວນການວິຈານນັ້ນ ເຮົາສະແດງອອກມາດ້ວຍຄຳເວົ້າ ຫຼື ຂຽນ. ດັ່ງນັ້ນ, ການວິຈານ ນັ້ນກໍຄືການພິຈາລະນາສິ່ງໃດສິ່ງໜຶ່ງ ແລ້ວບອກຂໍ້ດີຂໍ້ເສຍ ແລະ ເຫດຂອງຄວາມດີ ແລະ ຄວມເສຍນັ້ນ.

ການວິຈານບໍ່ຄວນມີຄວາມໝາຍວ່າ “ຕີ” ເພາະຄຳວ່າ “ຕີ” ນີ້ມີຄວາມເຂົ້າໃຈຜິດກັນ. ເພາະວ່າ, ບາງຄົນເຂົ້າໃຈໝາຍຄວາມວ່າການຕີສິ່ງໃດສິ່ງໜຶ່ງ, ຜູ້ຕັ້ງມີຄວາມຊຸ່ນເຊືອງໃຈຕໍ່ຜູ້ຖືກຕີ ຫຼື ຜູ້ກໍ່ມີຄວາມຊຸ່ນເຊືອງໃຈຕໍ່ກັບຜູ້ຕີ. ຄວາມຈິງແລ້ວຄຳວ່າ “ຕີ” ນີ້ເອງມີຄວາມໝາຍວ່າ ມີຄວາມເຫັນດີເຫັນຊອບຢູ່ເປັນສ່ວນໃຫຍ່, ແຕ່ກໍ່ມີຂໍ້ບົກຜ່ອງຢູ່ຈຳນວນໜຶ່ງ.

ຕົວຢ່າງ: ເບິ່ງເລື່ອງຈົນຈົບເລື່ອງມີຄົນຖາມວ່າເປັນແນວໃດຈະຕິຂໍ້ໃດແດ່. ຖ້າລະຄອນເລື່ອງນັ້ນເຮົາບໍ່ມັກທັງເລື່ອງ, ບໍ່ມັກການສະແດງ, ບໍ່ມັກນັກສະແດງ ແລະ ບໍ່ມັກສາກການສະແດງເຮົາກໍ່ຈະຕິບໍ່ໄດ້, ແຕ່ຖ້າທາກເຮົາມັກແຕ່ເລື່ອງ ແຕ່ບໍ່ມັກຕົວຜູ້ສະແດງ ຫຼື ບໍ່ມັກສາກການສະແດງເຮົາຈຶ່ງຈະຕິໄດ້. ຊາວຕາເວັນຕົກເລັ່ງເຫັນຄວາມຈິງຂໍ້ນີ້, ເມື່ອມີໜັງສືແຕ່ງໃໝ່ອອກສູ່ຕະຫຼາດ, ນັກປະພັນຕ້ອງວົງເຕັ້ນຂໍໃຫ້ຜູ້ມີວິຈານເພາະຖ້າບໍ່ມີວິຈານເລີຍ ແປວ່າໜັງສືນັ້ນຂີ້ຮ້າຍຫຼາຍເຖິງຂັ້ນວິຈານບໍ່ໄດ້, ແຕ່ຖ້າມີຄົນຕິແດ່ແປວ່າໜັງສືນັ້ນຢູ່ໃນລະດັບດີທີ່ພິວິຈານໄດ້ ແລະ ພໍໃຊ້ໄດ້.

ຈາກຕົວຢ່າງ 3 ຫຍໍ້ໜ້າເທິງນີ້, ຫຍໍ້ໜ້າທີ 2 ແມ່ນຫຍໍ້ໜ້າເຊື່ອມຄວາມຄິດລະຫວ່າງຫຍໍ້ໜ້າທີ 1 ກັບຫຍໍ້ໜ້າທີ 3 ໃຫ້ມີຄວາມຕໍ່ເນື່ອງກັນ.

2.3.4. ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດ.

ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດ ແມ່ນຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດໃນເລື່ອງໃດເລື່ອງໜຶ່ງ ອອກຢ່າງຈະແຈ້ງ ຊັດເຈນດ້ວຍການບັນຍາຍ, ການວິເຄາະ, ການປຸງປັບ ຫຼື ດ້ວຍການຈຳກັດຄວາມ. ຫຍໍ້ໜ້ານີ້ເປັນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ສຳຄັນ ແລະ ໃຊ້ກັນຫຼາຍທີ່ສຸດໃນການຂຽນບົດ.

1) . ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດດ້ວຍວິທີບັນຍາຍ.

ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດເຫັນດ້ວຍວິທີບັນຍາຍ ແມ່ນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ອະທິບາຍໃຈຄວາມຂອງຫຍໍ້ໜ້າຕາມກາລະ, ເທສະ, ເຫດການ ແລະ ການກະທຳ; ຕາມຂະບວນການທີ່ມີຂັ້ນຕອນໄປຕາມລຳດັບກ່ອນ ແລະ ຫຼັງເຊັ່ນ ແມ່ນໃຜ? ເຮັດອັນໃດ? ຢູ່ໃສ? ເມື່ອໃດ?

ຕົວຢ່າງ: ຊາວໄທທາງພາກເໜືອມີພົງສາວະດານທີ່ສືບທອດກັນມາເປັນມໍລະດົກທາງປະຫວັດສາດ ຢູ່ຊຸດໜຶ່ງ. ສະບັບທຳອິດຄື “ ພົງສາວະດານເມືອງເງິນຍາງຊຽງແສນ ” ອັນເປັນພົງສາວະດານຂອງອົງກະ ສັດລາຊະວົງ “ລາວ” ທີ່ຄອງດິນແດນລ້ານນາ ສືບທອດກັນລົງມາຈົນເຖິງພະເຈົ້າເມັງລາຍ ແລະ ຕໍ່ເນື່ອງລົງ ມາຈົນເຖິງຍຸກເມືອງຊຽງໃໝ່. ສະບັບທີສອງຄື ຕຳນານສີຫົນວັດກຸມມານ ອັນເປັນພົງສາວະດານຂອງກະສັດລາຊະວົງ “ໄທເໜືອ” ເຊິ່ງຄອງດິນແດນລ້ານນາ ກ່ອນໜ້າລາຊະວົງລາວ. ພົງສາວະດານດັ່ງກ່າວ ເລີ່ມເລື່ອງແຕ່ສິ່ງຫົນວັດກຸມມານໄອລົດກະສັດ “ໄທເມືອງ” ອົບພະຍົບຈາກເມືອງຫໍ (ຍຸນນານ) ມາສ້າງບ້ານແປງເມືອງໃນເຂດລ້ານນາ.

2). ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດເຫັນດ້ວຍວິທີວິເຄາະ.

ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດເຫັນດ້ວຍວິທີວິເຄາະແມ່ນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ວິເຄາະໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າດ້ວຍເຫດຜົນ, ດ້ວຍວິທີການ ແລະ ຈຸດມຸ່ງໝາຍ ຫຼື ບັນຫາຕ່າງໆທີ່ສະໜັບສະໜູນໃຈຄວາມສຳຄັນ ທີ່ເປັນປະໂຫຍກຂອງຫຍໍ້ໜ້າໃຫ້ຊັດເຈນ.

ຕົວຢ່າງ: ພົງສາວະດານຂອງໄຕອາຫິມ, ໄຕມາວ ແລະ ໄຕລ້ານຊ້າງລ້ວນແຕ່ເລີ່ມຕົ້ນຢ່າງດຽວກັນວ່າ: ບັນພະບູລຸດຂອງຕົນລົງມາແຕ່ເມືອງຟ້າເມືອງແຖນທີ່ຢູ່ບົນສະຫວັນ. ເລີ່ມປະຫວັດສາດຂອງຊົນຊາດດ້ວຍການອົບພະຍົບລົງມາເມືອງລຸ່ມ ຫຼື ມະນຸດໂລກ. ດັ່ງຕອນທີ່ໜຶ່ງຂອງພົງສາວະດານລ້ານຊ້າງກ່າວວ່າ: “ຕູ້ຂ້າຢູ່ບົນ

ບໍ່ແກ່ນແລ່ນເມືອງພ້າບໍ່ເປັນ” ແລ້ວກໍອົບພະຍົບລົງມາຢູ່ເມືອງລຸ່ມ ລົດລຽງເມືອງພຽງຄັກຄອຍຄື ມາຢູ່ເມືອງ ລຸ່ມທີ່ຮາບພຽງ ແລະ ອຸດົມສົມບູນກວ່າ ພ້ອມກັນນັ້ນກໍໄດ້ບັນລະຍາຍເຖິງຊີວິດຂອງພວກເຂົາວ່າ: ຢູ່ສ້າງເມືອງ ລຸ່ມກິນປາ ເຮັດນາເມືອງລຸ່ມກິນເຂົ້າ. (ພົງສາວະດານລ້ານຊ້າງ).

3). ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດເຫັນດ້ວຍວິທີປຸງປຸງ.

ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດເຫັນດ້ວຍວິທີປຸງປຸງແມ່ນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ນຳເອົາສິ່ງຕ່າງໆ ຫຼື ເລື່ອງຕ່າງມາປຸງ ປຸງເພື່ອຫາຄວາມຄ້າຍຄືກັນ ແລະ ແຕກຕ່າງກັນ. ດັ່ງນັ້ນ, ຫຍໍ້ໜ້ານີ້ຕ້ອງນຳດ້ວຍຂໍ້ຄວາມສຳຄັນທີ່ບົ່ງບອກ ເຖິງຄວາມຄ້າຍຄືກັນ ແລະ ແຕກຕ່າງກັນຂອງສິ່ງທີ່ກ່າວເຖິງ ຫຼື ອາດຈະຫາສິ່ງທີ່ກ່າວເຖິງທີ່ຕ້ອງການປຸງ ປຸງນັ້ນຂຶ້ນກ່ອນ ແລ້ວຕາມດ້ວຍຄວາມແຕກຕ່າງ ຫຼື ຄວາມຄ້າຍຄືກັນຂອງສິ່ງດັ່ງກ່າວ. (Richard C. Yorkey ອ້າງໃນປະສິດພາພະກອນ 2518:98).

ຕົວຢ່າງ 1: ຮູບແບບຂອງການໃຊ້ໄສຍະສາດ ຫຼື ຄາຖາອາຄົມ ເພື່ອໂມ້ມ້າວອຳນາດສິ່ງສັກສິດ ດົນ ບັນດານໃຫ້ເກີດຜົນສຳເລັດບາງປະການຕາມຄວາມຕ້ອງການຂອງຜູ້ໃຊ້ຊຶ່ງເຫັນໄດ້ໃນທຸກທິນແຫ່ງໃນໂລກ.

ຕົວຢ່າງ 2: ແມ່ມົດ (Witch) ແລະ ໝໍຜີ (Sorcery) ແມ່ນວ່າຄຳສອນຄຳນີ້ຈະຖືກໃຊ້ຄວບຄູ່ກັນໄປ ເພື່ອບົ່ງບອກເຖິງ“ ຜູ້ຊ່ວຍຊານ ” ໃນການໃຊ້ເວດມົນ, ຄາຖາ ແລະ ໄສຍະສາດ ໃນການຮັກສາໂລກໄພໄຂ້ ເຈັບ ຫຼື ເພື່ອສາບແຊ່ງ, ກໍໃຫ້ເກີດໂລກໄພແກ່ຜູ້ອື່ນກໍຕາມ ແຕ່ແມ່ມົດ ແລະ ໝໍຜີ ກໍມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນ ໃນຄວາມໝາຍທີ່ໃຊ້. ບາງສັງຄົມ ວັດທະນະທຳໝໍຜີ ມັກເປັນຜູ້ຊ່ວຍຊານໃນການໃສ່ເຄື່ອງ, ວັດຖຸມຸງຄຸນ, ຢາ ແລະ ສິ່ງຂອງປະເພດຕ່າງໆ ສາມາດດົນບັນດານອຳນາດຈິດຂອງຕົນໃຫ້ເກີດໂລກໄພໄຂ້ເຈັບ ແລະ ໄພພິບັດ ແກ່ຄົນອື່ນໄດ້ ໂດຍປາສະຈາກຮ່ອງຮອຍຫຼັກຖານ. ທະວີບຢູໂຣບ ໃນລະຫວ່າງສະຕະວັດທີ 16 ແລະ 17 ເຕັມໄປດ້ວຍຂໍ້ກ່າວຫາ ໃນເລື່ອງຂອງແມ່ມົດ ແມ່ນຍິງນອກສາສະໜາ, ຍິງທີ່ເກັບຕົວງຽບ ແລະ ແບ່ງ ແຍກ ໄປຈາກສັງຄົມ, ຜູ້ຍິງທີ່ມີສັດຕູ ອາດຈະຖືກກ່າວຫາວ່າເປັນແມ່ມົດ ແລະ ຖືກສັງຫານດ້ວຍການເຜົາໄຟ ທັງ ເປັນ ຫຼື ການແຂວນຄໍ (ຍົດ ສັນຕະສົມບັດ2540:207).

4). ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດເຫັນດ້ວຍຄຳຈຳກັດຄວາມ.

ຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດເຫັນດ້ວຍຄຳຈຳກັດຄວາມແມ່ນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີຈຸດປະສົງເພື່ອນິຍາມ ຫຼື ອະທິ ບາຍຄວາມໝາຍຂອງໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ຫຼື ສິ່ງທີ່ເວົ້າເຖິງໃຫ້ເຂົ້າໃຈຄວາມໝາຍຂອງສິ່ງນັ້ນ ຫຼື ບັນ ຫານັ້ນຈະແຈ້ງຂຶ້ນ.

ຕົວຢ່າງ: ການອ່ານແມ່ນຂະບວນການຄົ້ນຄວ້າຫາຄວາມໝາຍຈາກໂຕໜັງສື ຫຼື ຂໍ້ຄວາມທີ່ມີຜູ້ຂຽນ ຂຽນໄວ້ເຊິ່ງເລີ່ມຈາກການຮັບຮູ້ຄຳ, ການອອກສຽງຄຳ, ການຮັບຮູ້ຄວາມໝາຍຂອງຄຳ, ການເຂົ້າໃຈຄວາມ ໝາຍຂອງຕົວອັກສອນ, ການຕີຄວາມ ແລະ ການປະສົມປະສານຄວາມຮູ້ທີ່ໄດ້ຈາກສິ່ງທີ່ຕົນອ່ານກັບປະສົບ ການເດີມ ແລະ ການນຳໄປໃຊ້ໃຫ້ເກີດປະໂຫຍດ. (ອ່ອນແກ້ວ ນວນມະວົງ ພ້ອມດ້ວຍຄະນະ 1998:65).

ສະຫຼຸບ: ຫຍໍ້ໜ້າ 4 ປະເພດທີ່ກ່າວມານັ້ນມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າທົ່ວໄປ. ເພາະວ່າຫຍໍ້ໜ້າ 4 ປະເພດນັ້ນຂຽນຂຶ້ນດ້ວຍຈຸດມຸ່ງໝາຍພິເສດຄື ຫຍໍ້ໜ້ານຳຄວາມຄິດ ທີ່ຮຽກວ່າຫຍໍ້ໜ້າເປີດເລື່ອງນັ້ນ ເປັນ ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ດຶງດູດຄວາມສົນໃຈຜູ້ອ່ານ ໃຫ້ຢາກຕິດຕາມເລື່ອງລາວຕໍ່ໄປ. ຫຍໍ້ໜ້າສະຫຼຸບຄວາມຄິດເປັນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ ສຳຄັນໃນການຂຽນ ເພາະຜູ້ຂຽນຈະຕ້ອງຈົບເລື່ອງດ້ວຍຄວາມປະທັບໃຈໃຫ້ແກ່ຜູ້ອ່ານທີ່ໄດ້ຕິດຕາມເລື່ອງມາ ຕັ້ງແຕ່ຕົ້ນ. ສ່ວນຫຍໍ້ໜ້າສະແດງຄວາມຄິດນັ້ນເປັນຫຍໍ້ໜ້າຂະຫຍາຍຄວາມຄິດຂອງເລື່ອງດ້ວຍເຫດຜົນ, ດ້ວຍ ການປຸງປຸງຢ່າງມີລຳດັບຂັ້ນຕອນເຮັດໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈເນື້ອໃນຂອງເລື່ອງຢ່າງແຈ້ງແຈ່ງເລິກເຊິ່ງ ຈຶ່ງນັບວ່າ

ເປັນຫຍັງທີ່ສໍາຄັນສໍາລັບການຂຽນຮຽງຄວາມ. ສ່ວນຫຍັງທີ່ເຊື່ອມຄວາມຄິດນັ້ນ ກໍ່ເປັນຫຍັງທີ່ສໍາຄັນຢ່າງໜຶ່ງ ເພາະ ເປັນເຄື່ອງມືເຊື່ອມຂໍ້ຄວາມຂອງສອງຫຍັງທີ່ແຕກຕ່າງກັນໃຫ້ມີຄວາມສໍາພັນກ່ຽວຂ້ອງກັນ.

2.4. ຮູບແບບຂອງຫຍັງ.

ຈາກຄວາມໝາຍຂອງຄຳວ່າຫຍັງວ່າ: ຫຍັງປະກອບດ້ວຍປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນປະໂຫຍກດຽວ ເຊິ່ງເປັນປະໂຫຍກທີ່ລວມຄວາມຄິດສໍາຄັນຂອງຫຍັງໄວ້ໝົດ. ຈາກນັ້ນຈະເປັນປະໂຫຍກຂະຫຍາຍທີ່ມີສ່ວນປະກອບ ຫຼື ສ່ວນຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສໍາຄັນຂອງເລື່ອງ. ໃນການຂຽນຫຍັງນັ້ນໄດ້ມີວິທີການວາງປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນໄວ້ໃນຕໍາແໜ່ງຕ່າງໆຂອງຫຍັງ ຊຶ່ງສາມາດຈຳແນກຮູບແບບຂອງຫຍັງ ຕາມການປະກົດຂອງປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນໄດ້ 5 ແບບດັ່ງນີ້:

2.4.1. ຫຍັງແບບຕົວ T:

ຫຍັງແບບຕົວ T ແມ່ນຫຍັງທີ່ມີປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນໄວ້ຕອນຕົ້ນ. ຫຍັງແບບນີ້ເປັນຫຍັງທີ່ຂຽນງ່າຍ ແລະ ຜູ້ອ່ານກໍ່ສາມາດຕິດຕາມເລື່ອງລາວໄດ້ງ່າຍ.

ຕົວຢ່າງ: ການພົວພັນທີ່ສົ່ງຜົນສະທ້ອນຊຶ່ງກັນ ແລະ ກັນ ລະຫວ່າງວັນນະຄະດີພື້ນເມືອງລາວກັບວັນນະຄະດີຂຽນຂອງລາວ ແມ່ນຈຸດພິເສດທີ່ສໍາຄັນໃນວັນນະຄະດີລາວ. ການພົວພັນນີ້ສະແດງອອກໃນສອງດ້ານກົງກັນຂ້າມກັນ ແລະ ຊ່ວຍໝູນເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນຄື ແຕ່ບູຮານການປະດິດແຕ່ງວັນນະຄະດີພື້ນເມືອງລາວຄ່ອຍໆຫັນປ່ຽນມາເປັນວິທີປະດິດແຕ່ງວັນນະຄະດີຂຽນຂອງລາວ. ກັງກັນຂ້າມ, ວັນນະຄະດີຂຽນກໍາເນີດເກີດຂຶ້ນພັດຖືກນຳໄປເຜີຍແຜ່ ແລະ ສະແດງອອກດ້ວຍຮູບການຂອງວັນນະຄະດີພື້ນເມືອງ. ໃນບາງກໍລະນີສາຍພົວພັນ ແລະການຫັນປ່ຽນລະຫວ່າງການປະດິດແຕ່ງວັນນະຄະດີສອງປະເພດນີ້ ມີຄວາມແທ້ແທ້ຈິງເຖິງຂັ້ນທີ່ຈະຄົ້ນຄວ້າ ຊອກຫາເຂດແດນ ແລະ ກົກເຄົ້າການກຳເນີດຂອງມັນຢ່າງຊັດເຈນໄດ້ຍາກ. ເພາະວ່າ, ວັນນະຄະດີພື້ນເມືອງລາວ ມີຖານະບົດບາດ ແລະ ທີ່ຕັ້ງສໍາຄັນໃນພື້ນຖານວັນນະຄະດີແຫ່ງຊາດ ແລະ ເປັນພື້ນຖານອັນໜ້າແທ້ໃຫ້ແກ່ການກຳເນີດ ແລະ ຂະຫຍາຍຕົວຂອງວັນນະຄະດີຂຽນຂອງລາວຕໍ່ມາ (ບໍ່ແສງຄຳວົງດາລາ ພ້ອມດ້ວຍຄະນະ 1987:21).

4.2.2. ຫຍັງແບບຕົວທີປີ້ນ ⊥

ຫຍັງແບບຕົວທີປີ້ນ ⊥ ແມ່ນຫຍັງທີ່ມີໃຈຄວາມສໍາຄັນ ໄວ້ຕອນທ້າຍຂອງຫຍັງ. ຫຍັງແບບນີ້ເປັນຫຍັງທີ່ມີການອະທິບາຍຂະຫຍາຍຄວາມໄວ້ກ່ອນແລ້ວຈຶ່ງສະຫຼຸບ, ເປັນການເນັ້ນຢ້ຳ ຫຼື ສະຫຼຸບເປັນປະໂຫຍກໃຈຄວາມ ໄວ້ຕອນທ້າຍຂອງຫຍັງ.

ຫຍັງແບບນີ້ກໍ່ເປັນຫຍັງໜຶ່ງທີ່ສາມາດເຮັດໃຫ້ຜູ້ອ່ານຈັບໃຈຄວາມໄດ້ຊັດເຈນ, ຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ຂຽນບໍ່ຫຼົງຫາງ ຫຼື ຂຽນອອກນອກເລື່ອງ. ເພາະວ່າ, ຜູ້ຂຽນມີຄວາມຕັ້ງໃຈໄວ້ວ່າ ຕ້ອງລົງທ້າຍດ້ວຍປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນຂອງຫຍັງ. ການຂຽນຫຍັງປະເພດນີ້ ຕ້ອງຂຽນຫຍັງດ້ວຍວິທີສະແດງຜົນ ແລ້ວຈຶ່ງນຳໄປສູ່ເຫດ ຫຼື ຍົກຕົວຢ່າງຫຼາຍໆຕົວຢ່າງ ຫຼື ອາດສະແດງຄວາມຄິດເຫັນດ້ວຍວິທີການປຽບທຽບ ຫຼື ວິເຄາະບັນຫາແລ້ວຈຶ່ງສະຫຼຸບປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນ ໄວ້ຕອນທ້າຍຂອງຫຍັງ.

ຕົວຢ່າງ: ຄົນສະໄໝບູຮານໃຫ້ຄວາມສໍາຄັນຕໍ່ພະຄຸນຂອງແມ່ເໜືອກວ່າສິ່ງໃດໃນໂລກ. ເພາະແມ່ນອກຈາກເປັນຜູ້ໃຫ້ກຳເນີດແລ້ວຍັງເປັນຜູ້ໃຫ້ອາຫານ ແລະ ນໍ້າມືນຈາກຊວງອີກ ເພື່ອຊຸບລ້ຽງຊີວິດໃຫ້ລູກເຕີບໃຫຍ່. ສະນັ້ນ ຊີວິດເຮົາແຕ່ລະຄົນລອດມາໄດ້ ເພາະອາໄສອາຫານ ແລະ ການລ້ຽງດູຈາກແມ່ມາກ່ອນຄົນອື່ນ. ແຕ່ວ່າ, ແມ່ໂດຍປົກກະຕິແລ້ວ ກໍ່ຄົງບໍ່ໄດ້ຢູ່ຄົນດຽວຕ້ອງມີພໍ່, ຍາດຕິພົນອ່ານ, ມີປູ່ຢ່າຕາຍາຍ, ມີລູກບ້າ

ອາວອາ ເຖິງແມ່ນວ່າບໍ່ໄດ້ຢູ່ໃນສາຍຄາດຽວກັນໝົດ ແຕ່ກໍໄດ້ເພິ່ງພາອາໄສເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ. ພໍເຮົາເຕີບໃຫຍ່ສາມາດຢ່າງໄດ້ກໍມີໝູ່ເລີ່ມມີເພື່ອນຈະເປັນໝູ່ເພື່ອນບ້ານດຽວກັນ ຫຼື ໝູ່ເພື່ອນໃນໂຮງຮຽນດຽວກັນ. ເມື່ອເຮົາເຕີບໃຫຍ່ພື້ນໄວຮຽນ ຕ້ອງປະກອບອາຊີບກໍພົບວ່າ ອາຊີບທັງຫຼາຍຕ້ອງກ່ຽວຂ້ອງກັບຜູ້ຄົນຕ່າງໆຫຼາຍຄົນ ເພື່ອຊື້ຂາຍແລກປ່ຽນຄວາມຮູ້, ປຶກສາຫາລືວຽກງານຕ່າງໆ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ພວກເຮົາຕ້ອງຄົບຫາສະມາຄົມກັບຄົນອື່ນອີກຫຼາຍ, ຊຶ່ງ ທຳອິດກໍເປັນຄົນແປກໜ້າບໍ່ເຄີຍຮູ້ກັນມາກ່ອນ ແຕ່ບັງເອີນມີຜົນປະ ໂຫຍດຕ້ອງກ່ຽວຂ້ອງກັນ ກໍສາມາດສຳພັນກັນໄດ້. ຈົນເຖິງເວລາເຈັບເປັນ ແລະ ສິ້ນຊີວິດກໍຕ້ອງໄດ້ອາ ໄສເພື່ອນມິດສະຫາຍ ຍາດພີ່ນ້ອງ ຕ້ອງອາໄສການບໍລິການຂອງແພດໝໍ ແລະ ພຣະ ຊຶ່ງບໍ່ເຄີຍຮູ້ຈັກກັນມາກ່ອນ ແລະ ຈະບໍ່ຮູ້ ຈັກກັນເລີຍກໍຍັງໄດ້ອາໄສເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ. ສະນັ້ນ, ຈຶ່ງສະຫຼຸບໄດ້ວ່າ, ມະນຸດເຮົາຕັ້ງແຕ່ເກີດຈົນຕາຍຕ້ອງຮ່ວມຢູ່ກັບຜູ້ອື່ນຢູ່ຕະຫຼອດເວລາ ແລະ ເພິ່ງພາອາໄສໃຫ້ປະໂຫຍດເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ, ຖ້າບໍ່ດັ່ງນັ້ນຄົງຈະດຳເນີນຊີວິດຢູ່ໄປບໍ່ລອດ.

4.4.3. ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າແບບຕົວ I:

ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າແບບຕົວ (I) ແມ່ນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີໃຈຄວາມສຳຄັນຢູ່ຕອນຕົ້ນ ແລະ ຕອນທ້າຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າ. ເປັນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ຂຶ້ນຕົ້ນດ້ວຍປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນ ແລ້ວໃຊ້ປະໂຫຍກຂະຫຍາຍຄວາມໄປເລື້ອຍໆ ເພື່ອໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈໄດ້ຊັດເຈນຈະແຈ້ງ. ກ່ອນຈົບຫຍໍ້ໜ້າຕ້ອງມີປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນສະຫຼຸບໄວ້ອີກເທື່ອໜຶ່ງ ໂດຍປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນຕອນທ້າຍນີ້ ຈະມີຄວາມໝາຍຄືກັນກັບປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນໃນຕອນຕົ້ນຫຍໍ້ໜ້າ, ແຕ່ໃຊ້ຖ້ອຍຄຳຕ່າງກັນ. ຫຍໍ້ໜ້າແບບນີ້ເໝາະສຳລັບບົດຂຽນທີ່ມີເນື້ອຄວາມຫຼາຍ, ຖ້າເປັນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີເນື້ອຄວາມສັ້ນໆ ກໍບໍ່ມີຄວາມຈຳເປັນໃຊ້ຫຍໍ້ໜ້າປະເພດນີ້.

ຕົວຢ່າງ: ການເຂົ້າເຖິງຊາວບ້ານ ເປັນເທັກນິກທີ່ສຳຄັນຢ່າງໜຶ່ງ ຂອງພະນັກງານຂັ້ນນຳ. ການສ້າງສາຍສຳພັນສາມັກຄີທີ່ດີຕໍ່ກັນ ລະຫວ່າງຊາວບ້ານ ແລະ ພະນັກງານຂັ້ນນຳ ເພື່ອໃຫ້ເກີດຄວາມຮັກແພງນັບຖື ແລະ ໄວ້ວາງໃຈເປັນວຽກງານສຳຄັນສຳລັບພະນັກງານຂັ້ນນຳ. ເພາະວ່າ, ຄວາມສາມັກຄີປອງດອງກັນຂອງປະຊາຊົນ ແລະ ພະນັກງານຂັ້ນນຳມັນເປັນເງື່ອນໄຂສຳຄັນ ທີ່ມີຜົນຕໍ່ການພັດທະນາສ້າງສາທາງດ້ານເສດຖະກິດ, ສັງຄົມ, ວັດທະນະທຳ ແລະ ອຳນາດການປົກຄອງ. ນອກຈາກນັ້ນ, ການສ້າງຄວາມສຳພັນສາມັກຄີລະຫວ່າງປະຊາຊົນ ແລະ ພະນັກງານຂັ້ນນຳຍັງຊ່ວຍສ້າງຄວາມເຂົ້າໃຈ ອັນດີຕໍ່ກັນລະຫວ່າງປະຊາຊົນ ແລະ ລັດຖະບານອີກດ້ວຍ. ຖ້າພະນັກງານນຳພາພາຍໃນໝູ່ບ້ານສາມາດພົວພັນສາມັກຄີຮັກແພງກັບຊາວບ້ານໄດ້ດີພຽງໃດ ກໍເທົ່າກັບການສ້າງສາຍພົວພັນຮັກແພງລະຫວ່າງປະຊາຊົນໄດ້ຈຶ່ງຈະເຮັດໃຫ້ແນວທາງນະໂຍບາຍຂອງພັກ-ລັດຖະບານເຂົ້າເຖິງປະຊາຊົນໄດ້ເຊັ່ນກັນ. ດັ່ງນັ້ນ, **ການເຂົ້າເຖິງຊາວບ້ານຈຶ່ງເປັນປັດໃຈສຳຄັນຢ່າງຍິ່ງໃນການປະຕິບັດວຽກງານຂອງພະນັກງານການນຳ.**

4.4.4. ຫຍໍ້ໜ້າແບບຕົວແອວ L:

ຫຍໍ້ໜ້າແບບຕົວແອວ L ເປັນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນໄວ້ເຄິ່ງກາງຂອງຫຍໍ້ໜ້າ. ຫຍໍ້ໜ້ານີ້ເລີ່ມຕົ້ນດ້ວຍການແນະນຳຜູ້ອ່ານເຂົ້າສູ່ບັນຫາສຳຄັນທີ່ຕ້ອງການນຳສະເໜີ ແລ້ວຈຶ່ງສະຫຼຸບໃຈຄວາມສຳຄັນໄວ້ເຄິ່ງກາງຂອງຫຍໍ້ໜ້າ. ຈາກນັ້ນກໍຂຽນປະໂຫຍກຂະຫຍາຍຄວາມອອກໄປ ເພື່ອໃຫ້ເຂົ້າໃຈບັນຫາໄດ້ຊັດເຈນ. ວິທີຂຽນຫຍໍ້ໜ້າແບບນີ້ເປັນວິທີຂຽນທີ່ໜ້າສົນໃຈ, ແຕ່ຂ້ອນຂ້າງຍາກສຳລັບຜູ້ຂຽນທີ່ຍັງບໍ່ທັນມີຄວາມຊຳນານພຽງພໍ. ຫຍໍ້ໜ້າແບບນີ້ຈຶ່ງພົບໃນງານຂຽນບໍ່ຫຼາຍປານໃດ.

ຕົວຢ່າງ: ທຳມະຊາດ ແລະ ວັດທະນະທຳ, ຂະນົບທຳນຽມປະເພນີ ເປັນກຸນແຈສຳຄັນ ສຳລັບການທ່ອງທ່ຽວຢູ່ ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ, ໂຄງການພັດທະນາການທ່ອງທ່ຽວຈະປະສົບ

ຜົນສໍາເລັດ ຫຼື ປະລາໄຊ ຂຶ້ນຢູ່ກັບຄວາມເຂົ້າໃຈທາງທຳມະຊາດ ແລະ ວັດທະນະທຳຂອງແຕ່ລະທ້ອງຖິ່ນ ເປັນຕົວປະກອບສໍາຄັນ. ສະນັ້ນ, ນັກບໍລິຫານການທ່ອງທ່ຽວທຸກຄົນຕ້ອງຮຽນຮູ້ ແລະ ມີຄວາມເຂົ້າໃຈກ່ຽວກັບ ທຳມະຊາດ ແລະ ວັດທະນະທຳ ຂະນົບທຳນຽມປະເພນີຂອງທ້ອງຖິ່ນທີ່ຕົນຮັບຜິດຊອບ. ການສຶກສາທຳມະ ຊາດ ແລະ ວັດທະນະທຳ, ຂະນົບທຳນຽມປະເພນີຂອງແຕ່ລະທ້ອງຖິ່ນໃຫ້ຈະແຈ້ງເສຍກ່ອນ ວ່າແຕ່ລະທ້ອງ ຖິ່ນມີທຳມະຊາດ, ວັດທະນະທຳ, ຂະນົບທຳນຽມປະເພນີເປັນແນວໃດ ແລ້ວຈຶ່ງນຳມາໝູນໃຊ້ໃຫ້ເກີດປະໂຫຍດ, ນັ້ນເປັນໜ້າທີ່ສໍາຄັນອັນດັບໜຶ່ງ ຂອງນັກບໍລິຫານການທ່ອງທ່ຽວ. ທັງນີ້ກໍເພື່ອປົກປັກຮັກສາຄວາມອຸດົມສົມບູນ ຂອງທຳມະຊາດ ແລະ ວັດທະນະທຳ, ຂະນົບທຳນຽມປະເພນີຂອງບັນດາເຜົ່າເອົາໄວ້ໃຫ້ຢູ່ກັບຄົນລາວບັນດາ ເຜົ່າຕະຫຼອດໄປ.

2.4.5. ຫຍໍ້ໜ້າແບບຕົວຢ່າງ (U):

ຫຍໍ້ໜ້າແບບຕົວຢ່າງ (U) ແມ່ນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ບໍ່ມີປະໂຫຍກໃຈຄວາມ, ປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນ ແມ່ນຈະ ແຜ່ຢູ່ນຳຖ້ອຍຄຳ, ປະໂຫຍກຕ່າງໆທີ່ຂຽນໄວ້ຢູ່ໃນຫຍໍ້ໜ້ານັ້ນ. ດັ່ງນັ້ນ, ຖ້ອຍຄຳ, ສຳນວນທີ່ໃຊ້ໃນການຂຽນ ຫຍໍ້ໜ້ານີ້ຜູ້ຂຽນຈະຕ້ອງເລືອກໃຊ້ສຳນວນທີ່ມີຄຳເວົ້າ ທີ່ມີຄວາມໝາຍສື່ເຖິງປະໂຫຍກ ໃຈຄວາມສໍາຄັນຂອງ ຫຍໍ້ໜ້າ ເພື່ອຈະເຮັດໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈຄວາມໝາຍ ແລະ ສະຫຼຸບໃຈຄວາມສໍາຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າໄດ້ຕາມຈຸດປະ ສົງຂອງຜູ້ຂຽນ.

ຕົວຢ່າງ: ເວລາເປັນເດັກນ້ອຍທີ່ໄຮ້ດຽງສາ ພໍ່ແມ່ຈະປ່ອຍໃຫ້ເດັກນ້ອຍເຮັດຕາມອັດທະຍາໄສ (ພາ ສາເດັກ) ເຊັ່ນ: ຈະກິນ, ຈະນອນ, ຈະໄຫ້, ຈະຖ່າຍ ແລະອື່ນໆ. ພໍເຕີບໃຫຍ່ເລີ່ມຮູ້ຄວາມແດ່, ຜູ້ໃຫຍ່ຈະເລີ່ມ ຝຶກອົບຮົມ ໂດຍບໍ່ປ່ອຍໃຫ້ເດັກເຮັດຕາມອັດທະຍາໄສ. ເຖິງແມ່ນວ່າ, ເດັກຍັງເວົ້າບໍ່ທັນໄດ້ ແຕ່ຜູ້ໃຫຍ່ພະຍາ ຍາມຂັດຂວາງບໍ່ໃຫ້ເດັກຈັບເອົາຂອງຕ່າງໆເຂົ້າປາກ, ບໍ່ໃຫ້ເດັກຄານໄປຫາຜູ້ໃຫຍ່ທີ່ມາຢ້ຽມຢາມ, ຄ່ອຍອອຍ ເອົາໃຈບໍ່ໃຫ້ໄປລົບກວນຜູ້ອື່ນ; ໃຊ້ສຽງຮ້າຍດ່າ ບໍ່ໃຫ້ກະທຳສິ່ງບໍ່ຖືກຕ້ອງ ບາງຄັ້ງໃຊ້ມືຕີ ໆລໆ. ທັງໝົດນີ້ ຄື ວິທີການຝຶກອົບຮົມບົ່ມນິໄສຂອງສັງຄົມໃຫ້ເດັກ. ເພາະວ່າ, ນິໄສຂອງສັງຄົມນັ້ນກໍຄືຄວາມຊື່ນເຄີຍຕໍ່ການກະ ທຳທີ່ສອດຄ່ອງກັບຄວາມຕ້ອງການຂອງສັງຄົມ ທີ່ຄົນທັງຫຼາຍປະຕິບັດມານັ້ນເອງເຊິ່ງທຸກຄົນທີ່ເກີດມາຢູ່ໃນສັງ ຄົມນັ້ນບໍ່ໄດ້ຕິດຕົວມາພ້ອມກໍາເນີດ (ພັດທະຍາ ສາຍທູ 2538:120).

ຈາກຫຍໍ້ໜ້າທີ່ຂຽນມານັ້ນພົບວ່າ: ບໍ່ປະກົດປະໂຫຍກສໍາຄັນໃນການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ, ແຕ່ທຸກຖ້ອຍຄຳ ສຳນວນ ແລະ ປະໂຫຍກຕ່າງໆ ໃນຫຍໍ້ໜ້າດັ່ງກ່າວ ລ້ວນແຕ່ບົ່ງບອກເຖິງການຝຶກອົບຮົມບົ່ມນິໄສຂອງສັງ ຄົມໃຫ້ແກ່ເດັກນ້ອຍ. ເມື່ອເວລາອ່ານແລ້ວ ກໍສາມາດເຂົ້າໃຈເຖິງໃຈຄວາມສໍາຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າຄື ການອົບຮົມ ບົ່ມນິໄສຂອງສັງຄົມໃຫ້ແກ່ເດັກນ້ອຍ ຕ້ອງເລີ່ມແຕ່ເວລາຍັງນ້ອຍໆ.

2.5. ວິທີຂຽນປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນ ແລະ ຂະຫຍາຍປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນ.

ຈາກຮູບແບບຂອງຫຍໍ້ໜ້າທີ່ກ່າວມາ ສະຫຼຸບໄດ້ວ່າ: ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າຕ້ອງເລີ່ມຕົ້ນ ທີ່ຜູ້ຂຽນຕ້ອງມີ ຄວາມຄິດ ທີ່ຕ້ອງການສື່ສານໄປຍັງຜູ້ອ່ານ, ໂດຍຄວາມຄິດນັ້ນໆຕ້ອງຈະແຈ້ງສາມາດຕອບຄຳຖາມໄດ້ວ່າ: ຈະ ຂຽນເລື່ອງໃດ? ເພາະຄວາມຄິດຈະແຈ້ງ ຈະເຮັດໃຫ້ຂໍ້ຂຽນມີຄວາມຈະແຈ້ງຊັດເຈນ. ເມື່ອນຳຄວາມຄິດຈະແຈ້ງ ແລ້ວມາຂຽນຫຍໍ້ໜ້າກໍສ້າງຮວມບັນຫາສໍາຄັນຂອງເລື່ອງທີ່ຈະຂຽນນັ້ນ ໃຫ້ເປັນປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນຂອງ ຫຍໍ້ໜ້າ ຫຼື ອາດຂຽນເປັນຫຍໍ້ໜ້າ ທີ່ບໍ່ປະກົດໃຈຄວາມສໍາຄັນ, ແຕ່ແຜ່ງຄວາມຄິດໄວ້ໃນຖ້ອຍຄຳ, ສຳນວນ ແລະ ປະໂຫຍກທີ່ນຳສະເໜີ.

ສຳລັບຜູ້ຂຽນທີ່ເລີ່ມຝຶກຂຽນ ຄວນຂຽນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີປະໂຫຍກໃຈຄວາມສໍາຄັນໄວ້ກ່ອນ ແລ້ວຈຶ່ງຂຽນ ຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສໍາຄັນນຳຫຍໍ້ໜ້າອອກໄປ. ເພາະວ່າວິທີນີ້ເປັນວິທີງ່າຍ ແລະ ສະດວກກວ່າວິທີອື່ນໆ.

ເນື່ອງຈາກປະໂຫຍກໃຈຄວາມທີ່ຕັ້ງໄວ້ຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ຊຽນບໍ່ຫຼົງທາງ ເພາະຈະມີຄວາມຮູ້ສຶກຕະຫຼອດເວລາວ່າກຳລັງຊຽນເລື່ອງໃດ. ເມື່ອຝຶກຊຽນຈົນເກີດຄວາມສຳນານແລ້ວ ຈິ່ງຝຶກຊຽນຫຍໍ້ໜ້າແບບອື່ນໆຕໍ່ໄປ. ຕາມທຳມະດາຂອງການຊຽນບົດ ຄວນຊຽນຫຍໍ້ໜ້າດ້ວຍຫຼາຍຮູບແບບຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ເພື່ອຈະຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ອ່ານຕິດຕາມໃນການອ່ານຢ່າງຈັບໃຈ.

2.5.1. ວິທີຊຽນປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.

ການຊຽນຫຍໍ້ໜ້າດ້ວຍປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນ, ມີຄວາມສຳຄັນ ແລະ ຈຳເປັນທີ່ສຸດຕໍ່ກັບການຊຽນບົດຕ່າງໆ. ເພາະວ່າ, ປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນເປັນສູນລວມແຫ່ງຄວາມຄິດຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ຊຶ່ງສະຫຼຸບຄວາມຂອງຫຍໍ້ໜ້າທັງໝົດໄວ້ໃນປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນ. ນອກຈາກນີ້, ປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນ ຍັງເປັນປະໂຫຍກທີ່ຈຳກັດຄວາມຄິດຂອງຜູ້ຊຽນ ແລະ ຕອບຄຳຖາມຂອງຜູ້ອ່ານໄດ້ທັນທີວ່າ: ຜູ້ຊຽນຊຽນເລື່ອງກ່ຽວກັບຫຍໍ້ໜ້ານັ້ນ.

➤ ວິທີການທີ່ຄວນໃສ່ໃຈ ໃນການຊຽນປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນມີດັ່ງນີ້:

- ຕ້ອງຊຽນໃຫ້ເປັນປະໂຫຍກສົມບູນ, ບັນຈຸຄວາມຄິດທີ່ສຳຄັນໃຫ້ຄົບຖ້ວນ. ບໍ່ຊຽນປະໂຫຍກທີ່ຂາດໆເຊັ່ນໆ ບໍ່ຄົບຖ້ວນ ຫຼື ກ່າວໄວ້ແບບລອຍໆ.
- ຕ້ອງຊຽນປະໂຫຍກທີ່ຊີ້ສະເພາະແຕ່ບັນຫາດຽວ, ປະໂຫຍກນັ້ນຕ້ອງສັ້ນກະທັດຮັດຈະແຈ້ງ ແລະ ຊັດເຈນດີ.
- ຕ້ອງຊຽນໃນຂອບເຂດທີ່ແຄບ, ສະເພາະເຈາະຈົງໄປໃນບັນຫາທີ່ຊຽນ. ໝາຍຄວາມວ່າ, ຕ້ອງຈຳກັດເນື້ອໃນໃຫ້ແຄບລົງ ເພາະທີ່ຈະຊຽນໄດ້ທັງຫຍໍ້ໜ້າ.
- ການໃຊ້ປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນ ຕ້ອງຊັດເຈນຖືກຕ້ອງ, ເພື່ອຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈຖືກຕ້ອງ, ລະວັງຄຳທີ່ມີຄວາມໝາຍຄ້າຍຄືກັນ ແຕ່ຄວາມໝາຍຕ່າງກັນ.

2.5.2. ວິທີຊຽນປະໂຫຍກຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ:

Desmond J. Nunan (ອ້າງໃນ ພິຊິດ ອັດນິດ, 2525:24-25) ໄດ້ແນະນຳວິທີການຊຽນຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າໄວ້ດັ່ງນີ້:

- ຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ດ້ວຍຄວາມເປັນຈິງຢ່າງໃດຢ່າງໜຶ່ງ. ຄວາມຈິງນັ້ນຕ້ອງເປັນທີ່ຍອມຮັບຂອງສັງຄົມແລ້ວ ຫຼື ປະກົດການທີ່ພິສູດໄດ້.
- ຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ດ້ວຍຕົວຢ່າງ ເຊິ່ງຕົວຢ່າງນັ້ນອາດເປັນຄວາມຈິງທີ່ສັງຄົມຍອມຮັບແລ້ວ ຫຼື ອາດຈະສົມມຸດຖານທີ່ຍົກຂຶ້ນມາກໍໄດ້.
- ຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ດ້ວຍເຫດການ ຫຼື ເລື່ອງລາວໃດໜຶ່ງ.
- ຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ດ້ວຍເຫດຜົນ ຫຼື ການອະທິບາຍ. ໃນກໍລະນີທີ່ຊຽນຫຍໍ້ໜ້າດ້ວຍການສະແດງຄວາມຄິດເຫັນ, ການຂະຫຍາຍຄວາມຕ້ອງການຂະຫຍາຍດ້ວຍເຫດຜົນ ຊຶ່ງເຫດຜົນນັ້ນອາດຈະເປັນຈິງ ຫຼື ເຫດການຢ່າງໃດໜຶ່ງທີ່ເປັນຈິງ ຫຼື ຕົວຢ່າງ.

ການຊຽນປະໂຫຍກຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ນອກຈາກອີງໃສ່ວິທີການຊຽນຂະຫຍາຍໃຈ ຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າຂອງ Desmond J. Nunan ທີ່ກ່າວມາແລ້ວ, ພວກເຮົາອາດຈະອີງໃສ່ຫຼັກການການຊຽນຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນ ຕາມຫຼັກການທີ່ເວົ້າໃນກອງປະຊຸມ Alen H. Monroe ມາໝູນໃຊ້ກັບການຊຽນຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າກໍໄດ້ດັ່ງນີ້:

- ການຂະຫຍາຍຄວາມດ້ວຍວິທີການອະທິບາຍ ໝາຍເຖິງການໃຊ້ຄຳນິຍາມກ່ຽວກັບບັນຫາໃດບັນຫາໜຶ່ງ ເພື່ອຊີ້ໃຫ້ເຫັນຄວາມສຳຄັນ, ປະໂຫຍດ ຫຼື ຂອບເຂດຂອງບັນຫານັ້ນໆ ແຕ່ການອະທິບາຍຂໍ້ຄວາມຕ້ອງຊັດເຈນ, ຈະແຈ້ງກະທັດຮັດບໍ່ຄຸມເຄືອ ເພື່ອປ້ອງກັນການເຂົ້າໃຈຜິດ.

- ການຂະຫຍາຍຄວາມ ດ້ວຍການຍົກຕົວຢ່າງມາປະກອບ ວິທີນີ້ເຮັດໃຫ້ຜູ້ຟັງເຫັນລາຍລະອຽດຂອງເຫດການທີ່ຄ້າຍຄືບັນຫາໃຈຄວາມສຳຄັນທີ່ໄດ້ກຳນົດໄວ້ຢ່າງຊັດເຈນຂຶ້ນ. ແຕ່ວ່າ, ຜູ້ຂະຫຍາຍຄວາມຕ້ອງເລືອກຕົວຢ່າງທີ່ມີສາລະສຳຄັນ ທີ່ພົວພັນສອດຄ່ອງກັບໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.

- ການຂະຫຍາຍຄວາມດ້ວຍການຍົກຕົວຢ່າງບາງເຫດການ, ບາງຄັ້ງການຍົກຕົວຢ່າງອາດຈະເຮັດໃຫ້ເສຍເວລາໄປ, ຜູ້ຂະຫຍາຍຄວາມອາດຈະສະເໜີພຽງຊື່ເຫດການໜຶ່ງ ຫຼື ຫຼາຍເຫດການປະກອບໄດ້, ແຕ່ຕ້ອງແນ່ໃຈວ່າເຫດການທີ່ເອີ້ນເຖິງນັ້ນ ເປັນເຫດການທີ່ຮູ້ຈັກກັນຢ່າງກວ້າງຂວາງແລ້ວ.

- ການຂະຫຍາຍຄວາມດ້ວຍສະຖິຕິຕົວເລກຕ່າງໆ ຫຼື ຂໍ້ມູນຕ່າງໆດ້ວຍຕົວເລກ. ຂໍ້ມູນທີ່ເປັນຕົວເລກ ຫຼື ສະຖິຕິຊ່ວຍຂະຫຍາຍຄວາມໄດ້ດີຫຼາຍ ເພາະສາມາດສື່ສານທາງດ້ານປະລິມານ ແລະ ຄຸນນະພາບໄດ້ດີ ເພາະຊ່ວຍໃຫ້ເຫດຜົນນັ້ນໜ້າເຊື່ອຖືຢ່າງຂຶ້ນ.

- ການຂະຫຍາຍຄວາມດ້ວຍຫຼັກຖານ, ຄຳບອກເລົ່າ ຫຼື ຄຳກ່າວຂອງບຸກຄົນ ແລະ ຮູບພາບຕ່າງໆ ອາດຈະນຳມາປະ ກອບການຂະຫຍາຍຄວາມໄດ້. ໂດຍສະເພາະໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງບັນຫານັ້ນ ເປັນຂອງບຸກຄົນທີ່ມີອຳນາດ, ມີ ອິດທິພົນ ຫຼື ຊ່ຽວຊານສະເພາະດ້ານ.

ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າທຸກຮູບແບບທີ່ກ່າວມານັ້ນ ເປັນວິທີການເລີ່ມຕົ້ນ ສຳລັບຜູ້ເລີ່ມຕົ້ນຝຶກຂຽນ, ບໍ່ແມ່ນກົດເກນຕາຍຕົວທີ່ຕ້ອງຢຶດຖື. ເມື່ອຝຶກຝົນຂຽນຈົນມີຄວາມປອດໄພແລ້ວ, ຜູ້ຂຽນອາດຈະປັບປຸງນິຕິກຳການຂຽນຂອງຕົນເອງໄດ້. ແຕ່ການຂຽນໃນຮູບແບບ ຫຼື ວິທີການໃດກໍ່ຕາມ ຕ້ອງຄຳນຶງສະເໝີວ່າ ໃນແຕ່ລະຫຍໍ້ໜ້າຕ້ອງສະແດງຄວາມຄິດ ພຽງແຕ່ໜຶ່ງຄວາມຄິດ ຫຼື ໃຈຄວາມຂອງຫຍໍ້ໜ້າໜຶ່ງມີພຽງໃຈຄວາມສຳຄັນໜຶ່ງໃຈຄວາມເທົ່ານັ້ນ. ພ້ອມນັ້ນ, ຕ້ອງສະແດງຄວາມຄິດອອກໃນຫຍໍ້ໜ້າໃຫ້ຈະແຈ້ງຊັດເຈນ ເພື່ອໃຫ້ການສື່ສານໄດ້ຮັບຜົນສຳເລັດຕາມຄວາມມັ້ງໝາຍ.

ການຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າຄວນມີການເລືອກເຟັ້ນເອົາເຫດການ ຂໍ້ສະເໜີທີ່ມີສາລະສຳຄັນທີ່ບໍ່ຄວນອະທິບາຍ ຫຼື ອ້າງຫຼັກຖານຢ່າງຢືດຍາວ ແລະ ຊ້ຳໄປຊ້ຳມາ. ເຖິງແມ່ນວ່າການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ ບໍ່ມີຂອບເຂດຈຳກັດວ່າຫຍໍ້ໜ້າໜຶ່ງຄວນມີຄວາມຍາວເທົ່າໃດ ເພາະຂຶ້ນຢູ່ກັບເນື້ອຫາສາລະທີ່ຕ້ອງນຳສະເໜີ ແຕ່ລະຫຍໍ້ໜ້າວ່າມີຄວາມສະຫຼັບສັບຊ້ອນ ຫຼື ມີລາຍລະອຽດຫຼາຍໜ້ອຍສຳໃດ. ນອກຈາກນີ້, ຍັງຂຶ້ນຢູ່ກັບວິທີການໃຫ້ລາຍລະອຽດຂອງຜູ້ຂຽນວ່າ ມີການອະທິບາຍປຽບທຽບ ຫຼື ຍົກຕົວຢ່າງຫຼາຍສຳໃດ. ແຕ່ຜູ້ຂຽນຄວນຄຳນຶງວ່າ ຫຍໍ້ໜ້າໜຶ່ງຄວນມີໃຈຄວາມສຳຄັນບັນຫາໜຶ່ງເທົ່ານັ້ນ. ການນຳເອົາຫຼັກຖານມາອະທິບາຍປຽບທຽບ ຫຼື ຍົກຕົວຢ່າງຕ້ອງໃຫ້ພໍເໝາະພໍດີ. ໂດຍທົ່ວໄປແລ້ວ, ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ດີຈະບໍ່ຍາວເກີນ 15 ແຖວ (ຂະໜາດຕົວພິມ 15,A4) ຫຼື ບໍ່ເກີນ 10 ແຖວ (ຕົວພິມ 12,A4).

2.6. ຫຼັກການສຳຄັນໃນການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ.

ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າບໍ່ວ່າຈະເປັນຫຍໍ້ໜ້າແບບໃດ, ປະເພດໃດ ຫຼື ວິທີການໃດກໍ່ຕາມຕ້ອງຄຳນຶງເຖິງຫຼັກການຄວາມເປັນເອກະພາບ, ຄວາມສຳພັນທະພາບ ແລະ ສະມັດຕະພາບຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.

2.6.1. ຄວາມເປັນເອກະພາບຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.

ຄວາມເປັນເອກະພາບຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ໝາຍເຖິງຄວາມເປັນອັນໜຶ່ງອັນດຽວຂອງເນື້ອຄວາມໃນຫຍໍ້ໜ້າໜຶ່ງ. ດັ່ງນັ້ນ, ໃນຫຍໍ້ໜ້າໜຶ່ງຕ້ອງມີຄວາມຄິດສຳຄັນພຽງໜຶ່ງປະການເທົ່ານັ້ນ, ຜູ້ຂຽນຕ້ອງນຳຄວາມຄິດທີ່ສື່ສານ

ມາເປັນປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນ ຊຶ່ງເປັນປະໂຫຍກຫຼັກຂອງຫຍໍ້ໜ້າຈາກນັ້ນ ຈຶ່ງຂຽນປະໂຫຍກອື່ນ. ເພື່ອຂະຫຍາຍປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນນັ້ນ, ແຕ່ຕ້ອງຄຳນຶງສະເໝີວ່າ ປະໂຫຍກທີ່ນຳມາຂະຫຍາຍນັ້ນຈະຕ້ອງກ່ຽວຂ້ອງເປັນເລື່ອງດຽວກັນ ຈຶ່ງຈະເຮັດໃຫ້ຫຍໍ້ໜ້ານັ້ນມີຄວາມເປັນເອກະພາບ. ໃນກໍລະນີທີ່ຫຍໍ້ໜ້ານັ້ນຂຽນດ້ວຍປະໂຫຍກທີ່ບໍ່ມີໃຈຄວາມສຳຄັນ. ການນຳໃຊ້ຄຳ ແລະ ປະໂຫຍກໃນຫຍໍ້ໜ້າ ຈະຕ້ອງສື່ຄວາມຄິດພຽງແຕ່ຈຸດດຽວເທົ່ານັ້ນ. ເຫດຜົນ ຫຼື ຕົວຢ່າງທີ່ຍົກມາຕ້ອງສະໜັບສະໜູນບັນຫາຄວາມຄິດໃຫ້ຊັດເຈນຂຶ້ນ.

ຕົວຢ່າງ: (ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີຄວາມເປັນເອກະພາບ)

ການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າຂໍ້ມູນ ເພື່ອສືບສາວຄວາມຈິງ ກ່ຽວກັບວິວັດທະນາການຂອງມະນຸດໃນອະດີດນັ້ນ, ນັກມະນຸດວິທະຍາໄດ້ຊຸດຄົ້ນ ແລະ ສຶກສາຫຼັກຖານ ຈາກຊາກກະດູກກະໂຫຼກຫົວ, ແຂ້ວຂອງຊາກພືດແລະຊາກສັດ ເພື່ອເຮັດການກວດສອບອາຍຸ ແລະ ລັກສະນະທາງກາຍຍະພາບຕ່າງໆ.

ຕົວຢ່າງ: ການຊຸດຄົ້ນ ແຖບທະວີບ ອາຝຣິກາຕາເວັນອອກ, ນັກມະນຸດວິທະຍາໄດ້ຄົ້ນພົບຊາກກະດູກທີ່ມີລັກສະນະຄ້າຍຄືມະນຸດ ຊຶ່ງມີຊີວິດຢູ່ 3 ລ້ານກວ່າປີມາແລ້ວ. ຫຼັກຖານເຊັ່ນນີ້ເຮັດໃຫ້ນັກມະນຸດວິທະຍາສາມາດອະນຸມານໄລຍະເວລາ ທີ່ບັນພະບູລຸດຂອງມະນຸດ ເລີ່ມພັດທະນາລັກສະນະຂອງຮ່າງກາຍທີ່ສາມາດຍືນທ່ຽງໄດ້, ມີສາມາດຈັບວັດຖຸເຄື່ອງໃຊ້ ແລະ ຜະລິດເຄື່ອງມືໄດ້. ນັກນັ້ນຍັງສາມາດປຸງປຸງສະໝອງຂອງມະນຸດໄດ້ວ່າ ມີຂະໜານໃຫຍ່ກວ່າສັດປະເພດອື່ນໆ ເມື່ອປຸງປຸງກັບນ້ຳໜັກຂອງຮ່າງກາຍ. (ຍົດສັນຕະສົມບັດ 2540:3).

ຕົວຢ່າງທີ່ກ່າວມານີ້ ເປັນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີຄວາມເອກະພາບ ເຖິງແມ່ນວ່າຫຍໍ້ໜ້ານີ້ບໍ່ມີປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນ ແຕ່ທຸກຖ້ອຍຄຳສຳນວນ ແລະ ປະໂຫຍກທີ່ຂຽນ ໄດ້ສື່ຄວາມຄິດພຽງບັນຫາດຽວ ເມື່ອອ່ານແລ້ວກໍສາມາດເຂົ້າໃຈ, ໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້ານີ້ຄື “ ວິທີການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າກ່ຽວກັບວິວັດ ທະນາການຂອງມະນຸດໃນອະດີດ ຂອງນັກມະນຸດວິທະຍາ ”.

ຕົວຢ່າງ: (ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ບໍ່ມີຄວາມເປັນເອກະພາບ).

ວັນນະຄະດີພື້ນເມືອງລາວ ມີບົດບາດສຳຄັນຢຶ່ງຕໍ່ກັບການກຳເນີດ ແລະ ຂະຫຍາຍຕົວຂອງວັນນະຄະດີຂຽນ ໃນສະໄໝກ່ອນກໍຄືປັດຈຸບັນ. ເມື່ອເຖິງໄລຍະຕົ້ນຂອງສະໄໝລ້ານຊ້າງ ສາສະໜາພຸດໄດ້ຄ່ອຍຂະຫຍາຍເຂົ້າມາລາວເຮົາ ວັນນະຄະດີຂຽນກໍໄດ້ກຳເນີດຂຶ້ນ ແລະ ແຜ່ຂະຫຍາຍສືບຕໍ່ກັນມາ. ໃນເບື້ອງຕົ້ນບົດເລື່ອງໜຶ່ງ, ກາບກອນໜຶ່ງຕ້ອງແມ່ນບຸກຄົນໃດໜຶ່ງແຕ່ງຂຶ້ນມາ ຄົນທັງຫຼາຍຈຶ່ງນຳເອົາບົດເລື່ອງ ແລະ ກາບກອນເຫຼົ່ານັ້ນໄປເຜີຍແຜ່ຕໍ່ ພ້ອມທັງໄດ້ດັດແປງຕື່ມ ໃຫ້ມັນດີຂຶ້ນກວ່າເກົ່າ. ດ້ວຍເຫດນັ້ນ, ບົດເລື່ອງ, ບົດຮ້ອງ, ບົດລຳ, ຄຳກາບ, ຄຳກອນທີ່ມີຈັງຫວະທຳນອງອັນມ່ວນຊື່ນ ແລະ ມີຊີວິດຊີວາເຫຼົ່ານັ້ນລ້ວນແຕ່ມີໝາກຜົນແຫ່ງການຄົ້ນຄິດປະດິດແຕ່ງ ແບບລວມໝູ່ຂອງປະຊາຊົນ. ປະຊາຊົນບັນດາເຜົ່າຂອງຊາດລາວສ່ວນຫຼາຍແມ່ນຊາວໄຮ່ນາການດຳລົງຊີວິດຕິດພັນກັບທຳມະຊາດ ແລະ ການອອກແຮງງານ. ສະນັ້ນ, ວັນນະຄະດີພື້ນເມືອງຈຶ່ງມີຄວາມສຳຄັນທີ່ສຸດແກ່ຊາວຜູ້ອອກແຮງງານໃນການດຳລົງຊີວິດ, ໃນການຕໍ່ສູ້ທຳມະຊາດ ແລະ ສັງຄົມ (ອ່ອນແກ້ວ ນວນນະວົງ ພ້ອມດ້ວຍຄະນະ, 1997:6)

2.6.2. ຄວາມສຳພັນທະພາບຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.

ຄວາມສຳພັນທະພາບຂອງຫຍໍ້ໜ້າໝາຍເຖິງຄວາມສຳພັນຕໍ່ເນື່ອງກັນຂອງຖ້ອຍຄຳ, ສຳນວນ (ວະລີ) ແລະ ປະໂຫຍກໃນຕໍ່ໜ້າ.

ຄວາມສຳພັນທະພາບຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ເກີດຂຶ້ນຈາກການຈັດລະບຽບຂອງຄວາມຄິດໃນເລື່ອງທີ່ຈະຂຽນ. ຈາກນັ້ນ, ຈຶ່ງເລືອກໃຊ້ຖ້ອຍຄຳ, ສຳນວນໃນການຂຽນເນື້ອຄວາມໃຫ້ເໝາະສົມ, ແນບບນຽນ ເພື່ອກໍ່ໃຫ້ເກີດ

ການເກາະກ່າຍຄວາມຄິດລະຫວ່າງວະລີ ກັບ ວະລີ, ປະໂຫຍກ ກັບ ປະໂຫຍກ (ກົມກືນກັນ), ຈະແຈ້ງຊັດເຈນ ເພື່ອເຮັດໃຫ້ຜູ້ອ່ານສາມາດຕິດຕາມ ແລະ ເຂົ້າໃຈເນື້ອຄວາມຂອງຫຍໍ້ໜ້າໄດ້ງ່າຍ.

➤ ວິທີສ້າງຄວາມສຳພັນທະພາບໃນຫຍໍ້ໜ້າ.

ສິນວນ ບຸນຍະວັດທະນາ (217:72-76) ໄດ້ກ່າວເຖິງການສ້າງຄວາມສຳພັນທະພາບໃນຫຍໍ້ໜ້າໄວ້ດັ່ງນີ້:

ກ. ການຈັດລຳດັບຄວາມເປັນລະບຽບເຊັ່ນ: ລຳດັບຄວາມໝາຍຕາມເວລາ, ຕາມສະຖານທີ່, ຈາກລາຍລະອຽດໄປສູ່ຂໍ້ສະຫຼຸບ, ຈາກຂໍ້ມູນໄປສູ່ລາຍລະອຽດ, ຈາກຄຳຖາມໄປສູ່ຄຳຕອບ ຫຼື ຈາກຜົນໄປສູ່ເຫດ ແລະ ຈາກເຫດໄປສູ່ຜົນ.

ຂ. ການນຳໃຊ້ຄຳ ຫຼື ວະລີ ເປັນເຄື່ອງມືເຊື່ອມຕໍ່ເນື້ອຄວາມລະຫວ່າງປະໂຫຍກເຮັດໃຫ້ປະໂຫຍກແບບນຽນ, ນຸ່ມນວນ, ໜ້າອ່ານ ພ້ອມທັງພາໃຫ້ເກີດຄວາມສຳພັນກັນພາຍໃນປະໂຫຍກເຊັ່ນ:

- ເພື່ອເປັນການສະແດງຄວາມປຽບທຽບອາດໃຊ້ຄຳວ່າເໝືອນ, ທຳນອງດຽວ, ຄ້າຍຄືກັນ, ຕ່າງກັນ ແລະ ອື່ນໆເປັນຕົ້ນ.
- ເພື່ອສະແດງຄວາມຄິດເຫັນເໝືອນກັນ ອາດໃຊ້ຄຳວ່າອີກ, ດ້ວຍ, ຍິ່ງກວ່ານັ້ນ, ປະການທຳອິດ, ປະການທີສອງ, ນອກຈາກນີ້ ແລະ ອື່ນໆເປັນຕົ້ນ.
- ເພື່ອສະແດງຄວາມຂັດແຍງອາດໃຊ້ຄຳວ່າ ແຕ່ຢ່າງໃດກໍຕາມ, ເຖິງຢ່າງໃດກໍດີ, ກົງກັນຂ້າມ ແລະ ອື່ນໆເປັນຕົ້ນ.
- ເພື່ອສະແດງເວລາອາດນຳໃຊ້ຄຳວ່າ ໃນທີ່ສຸດ, ທັນໃດນັ້ນ, ເວລານັ້ນ, ຫຼັງຈາກນັ້ນ, ສະໄໝນັ້ນ, ກ່ອນໜ້ານັ້ນ ແລະ ອື່ນໆເປັນຕົ້ນ.

ຄ. ການນຳໃຊ້ຄຳຊ້ຳກັນຫຼາຍເທື່ອ ຄືການນຳໃຊ້ຄຳ ຊຶ່ງເປັນແກນຂອງເລື່ອງຊ້ຳກັນກໍສາມາດເຮັດໃຫ້ເກີດຄວາມສຳພັນພາຍໃນຫຍໍ້ໜ້າ ເພາະເຮັດໃຫ້ຄວາມເກາະກ່າວກັນເປັນຕ່ອງໂສ້.

ຕົວຢ່າງ: (ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີຄວາມສຳພັນທະພາບ)

ວັນນະຄະດີພື້ນເມືອງບໍ່ພຽງແຕ່ຕອບສະໜອງຈິດສະຫງວນຄວາມງາມ ຂອງປະຊາຊົນຊາວຜູ້ອອກແຮງງານເທົ່ານັ້ນ, ຫາກຍັງເປັນບໍ່ເກີດແຫ່ງຄວາມຮູ້ກ່ຽວກັບທຳມະຊາດ, ສັງຄົມ ແລະ ຈົນຕະນາການອີກດ້ວຍ. ມາຮອດສະໄໝສັງຄົມມີຊົນຊັ້ນ ວັນນະຄະດີພື້ນເມືອງຍັງສືບຕໍ່ຂະຫຍາຍຕົວ ແລະ ມີບົດບາດໃນການຕໍ່ສູ້ຂອງປະຊາຊົນຊາວຜູ້ອອກແຮງງານ ຕ້ານການກົດຂີ່ຂູດຮີດຂອງຊົນຊັ້ນປົກຄອງ ຕ້ານແນວຄິດ ແລະ ການປະພຶດທີ່ຜິດພາດຕໍ່ທັດສະນະ, ຄຸນສົມບັດ ແລະ ຮີດຄອງປະເພນີອັນດີງາມຂອງປະຊາຊົນ, ມັນເປັນສິ່ງທີ່ປະກອບສ່ວນ ຊຸກຍູ້ກຳລັງບຸກໜ້າກັກ. ເດີນຂອງປະຊາຊົນ, ສ້າງຄວາມເຊື່ອໝັ້ນ, ຄວາມມຸ່ງມາດປາຖະໜາຫາຄວາມ ສຸກ, ຄວາມສະເໝີພາບ ແລະ ສະຫວ່າງສະໄຫວໃນອະນາຄົດຂອງຊາວຜູ້ອອກແຮງງານ (ທ່ານ ບໍ່ແສງຄຳ ພ້ອມຄະນະ 1987:167).

ໃນການຂຽນບົດຍາວທີ່ປະກອບດ້ວຍຂໍ້ຄວາມຫຼາຍຫຍໍ້ໜ້າ ນອກຈາກຜູ້ຂຽນຈະຕ້ອງໄດ້ຄຳນຶງເຖິງຄວາມສຳພັນທະພາບພາຍໃນຫຍໍ້ໜ້າແລ້ວ ຍັງຕ້ອງຮູ້ຈັກເຊື່ອມຕໍ່ລະຫຍໍ້ໜ້າ ໃຫ້ມີໃຈຄວາມຕໍ່ເນື່ອງສຳພັນເປັນເລື່ອງດຽວກັນ ໂດຍອາໄສຫຼັກສຳພັນທະພາບພາຍໃນຫຍໍ້ໜ້າ ແລະ ອາດໃຊ້ຫຍໍ້ໜ້າເຊື່ອມຄວາມຄິດເຂົ້າຊ່ວຍຕາມຄວາມເໝາະສົມ.

ຕົວຢ່າງ: (ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີຄວາມສໍາພັນທະພາບລະຫວ່າງຫຍໍ້ໜ້າ)

ຕໍານານສິງຫິນວັດກຸມມານ, ຍັງເລົ່າໄວ້ຕອນຕົ້ນວ່າ: ເມື່ອສິງຫິນວັດກຸມມານອົບພະຍົບຄົວເມືອງມາສ້າງນະຄອນໂຍນິກທີ່ບໍລິເວນລຸ່ມແມ່ນໍ້າກົກ ແລະ ແມ່ນໍ້າໜານໃນຕອນຕົ້ນພຸດທະການນັ້ນ, ຊາວເມືອງທີ່ນັ້ນເປັນຊາວປ່າຮຽກວ່າພວກມີລັກຂະ (ລະວ້າ); ຄົນພວກນີ້ຢູ່ໃຕ້ການປົກຄອງຂອງຫົວໜ້າ ຊຶ່ງຍົກຍ້ອງກັນເປັນປູ່ເຈົ້າຮຽກວ່າ “ປູ່ເຈົ້າ-ລາວຈົກ”. ສາເຫດທີ່ຮຽກວ່າລາວຈົກນັ້ນ ກໍເພາະວ່າປູ່ເຈົ້າຜູ້ທີ່ມີ “ຈົກ” ຫຼາຍກວ່າ 500 ດວງໃຫ້ພວກຊາວປ່າຊາວພູໄປເຮັດໄຮ່.

ໃນເລື່ອງນີ້ ບໍ່ແມ່ນເລື່ອງຕະຫຼົກປະລໍາປະລາ, ຖ້າວິເຄາະຕາມທັດສະນະຂອງສັງຄົມແລ້ວ ເລື່ອງ ປູ່ເຈົ້າລາວຈົກ ມີເຫດຜົນສົມຈິງເຊິ່ງກົງກັນຂ້າມເລື່ອງ ທ້າວ ອູ່ທອງ ມາຕົກອງເນລະມິດເມືອງເທບນະຄອນຢ່າງຊາວເປັນດໍາ. ເພາະວ່າ, ການທີ່ປູ່ເຈົ້າລາວຈົກມີຈົກ 500 ດວງ ໃຫ້ເຊົ່າຢູ່ໃນຍຸກນັ້ນຄືບົ່ງບອກເຖິງການດໍາລົງຊີວິດທາງການຜະລິດ ຂອງຊົນຊາດໃນບໍລິເວນນັ້ນໄດ້. ການທີ່ມີຈົກເປັນເຄື່ອງມືເຫຼັກ ທີ່ມີຊົນຊາດຫຼ້າຫຼັງບໍ່ສາມາດຈະເຮັດເອງໄດ້ ເນື່ອງຈາກວ່າຫຼໍ່ເຫຼັກບໍ່ເປັນ ແລະ ຜູ້ຫຼໍ່ເຫຼັກເປັນກໍ່ປົກປິດວິຊາ. ຕະກຸນລາວຈົກໄດ້ພັດທະນາຂຶ້ນເປັນຊ່າງຝີມື, ຄືເປັນຊ່າງເຫຼັກທີ່ມີສີມື ຈຶ່ງເປັນເຈົ້າຂອງປັດໄຈການຜະລິດສໍາຄັນແຫ່ງຍຸກ “ເຮັດໄຮ່” ຖ້າທຽບໃສ່ຊົນຊາດສ່ວນໜ້ອຍຫຼາຍຊົນຊາດໃນປະເທດໄທ ແລະ ຊາວລາວ ບໍ່ຮູ້ຫຼໍ່ເຫຼັກ ເພື່ອສ້າງເຄື່ອງມືຕ່າງໆເຊັ່ນ: ມິດ, ຂວານ, ຈົກ, ສຽມ... ແລ້ວຕະກຸນລາວຈົກກໍ່ນັບວ່າກ້າວໜ້າທາງເຕັກ ນິກລະດັບສູງ. ຕະກຸນລາວຈົກບໍ່ຈໍາເປັນຕ້ອງເຮັດໄຮ່ສ້າງແຕ່ຈົກໄວ້ໃຫ້ເຊົ່າ ຫຼື ຂາຍແລກປ່ຽນຊຶ່ງກໍ່ເປັນສະພາບດຽວກັນກັບຊ່າງເຫຼັກໃນອິສານປັດຈຸບັນນີ້ຊຶ່ງຕິເຫຼັກແລກເຂົ້າໂດຍບໍ່ຕ້ອງເຮັດໄຮ່ເຮັດນາ.

ຊີວິດຂອງສັງຄົມໄທສະໄໝທີ່ລົງມາຢູ່ບໍລິເວນແມ່ນໍ້າເຈົ້າພະຍາແລ້ວ, ຈົກກໍ່ຍັງຕ້ອງສັ່ງຊື້ຈາກເມືອງໄກ. ຄໍາທວາຍເກົ່າຊອງໄທມີຢູ່ຄໍາໜຶ່ງວ່າ “ອັນໃດເອີຍ, ມາຈາກເມືອງລະໂວ້ ໜ້າຂາວເປັນຕະໂກ້ ມີແຂ້ວແຫຼ້ມດຽວ? ” ຄໍາຕອບວ່າ “ຈົກ” ນີ້ສະແດງຮ່ອງຮອຍໃຫ້ເຫັນຊັດເຈນວ່າ ຈົກເປັນສິນຄ້າຫຼັກທີ່ຕ້ອງສົ່ງມາຈາກເມືອງລະໂວ້. ເມືອງທີ່ມີແຮ່ເຫຼັກອຸດົມສົມບູນ, ມີຊ່າງຫຼໍ່ເຫຼັກສີມືດີ ແລະ ເປັນເມືອງທີ່ມີຄວາມຈະເລີນດ້ວຍສິລະປະວິທະຍາການ ເຖິງຂະໜາດທີ່ພະຍາຮ່ວງ ກັບ ພະຍາງໍາເມືອງແຫ່ງສຸໂຂໄທ ແລະ ພະເຍົາກໍ່ຕ້ອງໄດ້ມາຮໍາຮຽນສະລະປະສາດ ທີ່ສູນກາງອະລິຍະທໍາແຫ່ງນີ້.

ຈາກສະພາບສັງຄົມເຊັ່ນນີ້ ການມີຈົກ 500 ກວ່າດວງ ຂອງປູ່ເຈົ້າລາວຈົກ ເຊິ່ງເປັນເລື່ອງທີ່ມີຄວາມໝາຍ ທາງສັງຄົມຢ່າງຍິ່ງ ແລະ ຄຸນຊີວິດທາງເສດຖະກິດສັງຄົມ “ເຮັດໄຮ່” ໄວ້ໃນກໍາມື ເຊິ່ງດຽວກັນກັບນາຍທົນອຸດສາຫະກໍາຄຸນຊີວິດທາງດ້ານເສດຖະກິດສັງຄົມ ໄວ້ໃນຍຸກທົນນິຍົມ. ຕໍານານສິງຫິນວັດຊື່ ສັດໃນເລື່ອງນີ້ທີ່ສຸດເພາະໄດ້ສະທ້ອນ ຢ່າງຈະແຈ້ງຊັດເຈນວ່າອໍານາດການປົກຄອງເປັນເຈົ້າເປັນໃຫຍ່ (ອໍານາດທາງດ້ານການເມືອງ) ຂອງປູ່ເຈົ້າລາວຈົກເກີດຂຶ້ນຈາກອໍານາດໃນການຄອບຄອງປັດໄຈແຫ່ງການຜະລິດຄື ອໍານາດທາງເສດຖະກິດ.

ປູ່ເຈົ້າລາວຈົກ ເປັນລາວຄືຊົນຊາດຕະກຸນໄຕຕະກຸນໜຶ່ງ ຊຶ່ງສືບເຊື້ອສາຍມາຈາກຕະກຸນໄຕສາຂາອ້າຍລາວ. ເຮົາເອີ້ນຄົນຈີນຂາຍກາເຟວ່າ “ເຈັກກາເຟ” ແນວໃດ, ພວກລະວ້າພື້ນເມືອງກໍ່ຮຽກລາວຄົນເປັນເຈົ້າຂອງຈັກວ່າ “ລາວຈົກ” ແນວນັ້ນ. ແຕ່ວ່າລາວຈົກກໍ່ມີອໍານາດໃນການຄຸມເສດຖະກິດ ໂດຍສະເພາະການຜະລິດຂອງສັງຄົມ ຈຶ່ງມີຖານະເປັນປູ່ເຈົ້າ ຄືຫົວໜ້າໃຫຍ່ຂອງສັງຄົມ. ດັ່ງນັ້ນ, ເລື່ອງປູ່ເຈົ້າລາວຈົກຈຶ່ງບໍ່ແມ່ນເລື່ອງປະລໍາປະລາເຫຼວໄຫຼ ເພາະໃນພາສາຂອງຊົນຊາດສ່ວນໜ້ອຍ ຕະກຸນມອນຂະແມໃນບໍລິເວນຂອງອານາຈັກໂຍນິກໃນປັດຈຸບັນນີ້ຄືຖິ່ນສະກາດ, ຖິ່ນນໍ້າເຕ່ຍ, ຂ່າມຸເມືອງໄຊ ແລະ ຂະເມດກໍ່ຍັງຄົງຮຽກຈົກຕາມຄໍາໄຕລາວຈົນເທົ່າທຸກວັນນີ້ (ຈິດ ພູມສັກ, 2540:159).

ຂໍ້ຄວາມຂ້າງຕົ້ນຂອງຕົວຢ່າງ ກ່ວາເຖິງຄວາມເປັນມາຂອງຄຳວ່າ ປູ່ເຈົ້າລາວຈົກ ໃນຕຳນານສິງຫົນ ວັດກຸມມານ ຈາກນັ້ນໄດ້ວິເຄາະກ່ຽວກັບຄຳວ່າ: ປູ່ເຈົ້າລາວຈົກຕາມທັດສະນະທາງສັງຄົມຂອງເຊື້ອຊາດ ຊຶ່ງຜູ້ ຂຽນໄດ້ມີການຮຽບຮຽງເນື້ອຄວາມ ຢ່າງມີຄວາມສຳພັນຕໍ່ເນື່ອງກັນ ຕາມລຳດັບໂດຍສະເພາະ ແຕ່ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ ສາມ ຫາຫຍໍ້ໜ້າສຸດທ້າຍ. ສ່ວນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ໜຶ່ງ ແລະ ທີສາມ ເຖິງແມ່ນວ່າເວົ້າເລື່ອງດຽວກັນແຕ່ຄົນລະແງ່ຄື ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ໜຶ່ງມີໃຈຄວາມເວົ້າເຖິງ ຄວາມເປັນມາຂອງປູ່ເຈົ້າລາວຈົກ ໃນຕຳນານສິງຫົນວັດກຸມມາ, ສ່ວນຫຍໍ້ ໜ້າທີສາມພັດມີໃຈຄວາມສຳຄັນກ່າວເຖິງ ຕະກຸນລາວຈົກໄດ້ພັດທະນາຂຶ້ນເປັນຊ່າງເຫຼັກທີ່ມີສິນທີ່ເປັນເຈົ້າຂອງ ປັດໄຈການຜະລິດສຳຄັນແຫ່ງຍຸກເຮັດໄຮ່. ດັ່ງນັ້ນ, ເພື່ອໃຫ້ມີຄວາມເປັນເອກະພາບຂອງສອງຫຍໍ້ໜ້ານີ້ ຜູ້ຂຽນ ຈຶ່ງນຳເອົາຫຍໍ້ໜ້າທີສອງ ຊຶ່ງເປັນຫຍໍ້ໜ້າເນື່ອງຄວາມຄຶດ ລະຫວ່າງຫຍໍ້ໜ້າທີ່ໜຶ່ງກັບທີສາມໃຫ້ຕໍ່ເນື່ອງກັນ ຈຶ່ງ ເຮັດໃຫ້ຫຍໍ້ໜ້າຕ່າງໆໃນຕົວຢ່າງ ທີ່ກ່າວມານັ້ນມີຄວາມເປັນເອກະພາບກັນ ລະຫວ່າງຫຍໍ້ໜ້າກັບຫຍໍ້ໜ້າ.

2.6.2. ສະມັດຕະພາບຂອງຫຍໍ້ໜ້າ.

ສະມັດຕະພາບຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ຄືການເນັ້ນໃຈຄວາມຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ເພື່ອໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຫັນຄວາມຄຶດສຳຄັນ ໃຫ້ເດັ່ນຊັດຂຶ້ນ. ການເນັ້ນໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ສາມາດເຮັດໄດ້ໂດຍການວາງຕຳແໜ່ງປະໂຫຍກ ໃຈ ຄວາມສຳຄັນໄວ້ຕາມຈຸດສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າເຊັ່ນ ຕົ້ນ, ກາງ, ທ້າຍ ຫຼື ທັງຕົ້ນ ແລະ ທ້າຍ. ໂດຍທົ່ວໄປຜູ້ຂຽນ ສ່ວນຫຼາຍ ນິຍົມຂຽນປະໂຫຍກໃຈຄວາມສຳຄັນໄວ້ຕົ້ນ ຫຼື ທ້າຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ເພາະຄວາມສົນໃຈຂອງຜູ້ອ່ານ ມັກຈະຢູ່ທີ່ປະໂຫຍກຕົ້ນ ແລະ ປະໂຫຍກທ້າຍຂອງຫຍໍ້ໜ້າ. ນອກນັ້ນ, ຊັດສ່ວນຂອງຈຳນວນປະໂຫຍກທີ່ມາ ຂະຫຍາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີຄວາມສຳຄັນທີ່ສຸດ. ດັ່ງນັ້ນ, ຜູ້ຂຽນຕ້ອງເລືອກເຟັ້ນປະໂຫຍກທີ່ຊັດ ເຈນຈະແຈ້ງ ແລະ ສານຄວາມໝາຍໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າມາຂະຫຍາຍ ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ຫຍໍ້ໜ້າມີສະມັດ ຕະພາບສູງ.

ຕົວຢ່າງ: ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ມີສະມັດຖະພາບ

ສາສະໜາຕ່າງໆຂອງມະນຸດ ມີຄວາມແຕກຕ່າງຫຼາກຫຼາຍ ທັງໃນດ້ານຂອງຮູບແບບເຊັ່ນ ການຈັດອົງ ປະກອນ, ພິທີການ ແລະ ເນື້ອໃນຂອງຄວາມເຊື່ອກ່ຽວກັບສິ່ງສັກສິດ ລວມທັງຄວາມສຳພັນລະຫວ່າງມະນຸດກັບ ສິ່ງສັກສິດເຫຼົ່ານັ້ນ. ບາງສາສະໜາມີຄວາມເຊື່ອໃນເທບພະເຈົ້າຫຼາຍອົງ, ບາງສາສະໜາມີຄວາມເຊື່ອໃນເທບ ພະເຈົ້າອົງດຽວ, ບາງສາສະໜາກໍບໍ່ມີເລີຍ ແລະ ບາງສາສະໜາມີຄວາມເຊື່ອໃນເລື່ອງຂອງຜີ ຫຼື ວິນຍານ. ຂອບເຂດອຳນາດຂອງເທບພະເຈົ້າ ແລະ ວິນຍານສັກສິດທັງຫຼາຍ ກໍມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນອອກໄປ. ເທບພະ ເຈົ້າໃນສາສະໜາບາງອົງ ເປັນທັງຜູ້ສ້າງ ແລະ ຜູ້ທຳລາຍມະນຸດ. ບາງສາສະໜາກໍແບ່ງແຍກງານ ແລະ ອຳ ນາດໜ້າທີ່ຂອງເທບພະເຈົ້າແຕ່ລະອົງ. ເທບພະເຈົ້າ ແລະ ສິ່ງສັກສິດໃນບາງສາສະໜາບໍ່ໄດ້ເຂົ້າຫຍຸ້ງກ່ຽວ ກັບກິດຈະກຳຂອງມະນຸດໂດຍກົງ, ແຕ່ບາງສາສະໜາສັກສິດເຫຼົ່ານັ້ນ ເຂົ້າມາຫຍຸ້ງກ່ຽວໂດຍກົງດ້ວຍການໃຫ້ ຄຸນ ແລະ ໂທດໃນກິດຈະກຳ ແລະ ຊີວິດປະຈຳວັນຂອງມະນຸດ. ໃນສາສະໜາທີ່ມີສິ່ງສັກສິດເຂົ້າມາຫຍຸ້ງ ກ່ຽວກັບຊີວິດມະນຸດໂດຍກົງ ຄວາມສຳພັນລະຫວ່າງມະນຸດ ແລະ ສິ່ງສັກສິດຈຶ່ງມີລັກສະນະຂອງຄວາມຍຳເກງ ແລະ ຍ້ານກົວກໍໃຫ້ເກີດມີພິທີກຳບູຊາ ເພື່ອເອົາໃຈແລະຕໍ່ລອງກັບສິ່ງສັກສິດເຫຼົ່ານັ້ນ (ຍົດສັນຕະສົມບັດ, 2540:200).

ທຸກປະໂຫຍກທີ່ຂະຫຍາຍຂໍ້ຄວາມໃນໜ້າຕົວຢ່າງທີ່ກ່າວມານີ້ ລ້ວນແຕ່ສະແດງໃຫ້ເຫັນຄວາມແຕກຕ່າງ ລະຫວ່າງສາສະໜາຕ່າງໆຂອງມະນຸດ ຊຶ່ງເປັນບັນຫາໃຈຄວາມສຳຄັນຂອງຫຍໍ້ໜ້າ ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ຫຍໍ້ໜ້າມີສະ ມັດຖະພາບ, ສາມາດເຮັດໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈຄວາມແຕກຕ່າງ ທາງສາສະໜາຂອງມະນຸດ.

ສະຫຼຸບລວມແລ້ວ: ຫຍໍ້ໜ້າທີ່ດີຄວນມີລັກສະນະສາມປະການຄື ມີຄວາມເປັນເອກະພາບ, ມີຄວາມສໍາພັນທະພາບ ແລະ ມີສະມັດຕະພາບຢ່າງຄົບຖ້ວນ ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ຫຍໍ້ໜ້າມີຄວາມສົມບູນ ສື່ຄວາມຄິດໄດ້ຢ່າງຖືກຈຸດ. ມີການເນັ້ນຢ້າຄວາມຄິດສໍາຄັນ ໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຫັນຄວາມຊັດເຈນ ແລະ ມີຄວາມສໍາພັນຕໍ່ເນື່ອງກັນໄປ ຈຶ່ງເປັນຫຍໍ້ໜ້າທີ່ດີ ທັງວິທີຄິດ ແລະ ວິທີຂຽນ, ສາມາດຊື່ສານກັບຜູ້ອ່ານໄດ້ຢ່າງມີປະສິດທິພາບຊຶ່ງເປັນເປົ້າໝາຍສໍາຄັນຂອງການຂຽນ.

ບົດທີ 6

ມາລະຍາດທາງສັງຄົມ

1. ມາລະຍາດທາງສັງຄົມ.

ມາລະຍາດທາງສັງຄົມ ແມ່ນສິ່ງໜຶ່ງທີ່ຍັງຢືນຖືງານປະພຶດ, ການປະຕິບັດ ແລະ ການເຄື່ອນໄຫວຂອງຄົນ. ຢູ່ໃນສັງຄົມໜຶ່ງໆ, ແຕ່ລະຄົນມີຮູບແບບການສະແດງມາລະຍາດແຕກຕ່າງກັນມີທັງຮູບແບບດີ ແລະ ບໍ່ດີຄຽງຄູ່ກັນໄປ ຕາມບັນທັດຖານຂອງສັງຄົມນັ້ນໄດ້ກຳນົດໄວ້.

1.1. ມາລະຍາດແມ່ນຫຍັງ?

ມາລະຍາດແມ່ນກິລະຍາມາລະຍາດໃນ, ການປະພຶດ, ການປະຕິບັດ ຫຼື ແມ່ນການສະແດງອອກທາງດ້ານຮ່າງກາຍ, ວາຈາ ແລະ ຈິດໃຈທີ່ສຸພາບຮຽບຮ້ອຍຢູ່ໃນສັງຄົມ

ມາລະຍາດທາງສັງຄົມທີ່ສະແດງອອກທາງດ້ານຮ່າງກາຍ, ວາຈາ ແລະ ຈິດໃຈ ທີ່ສຸພາບຮຽບຮ້ອຍແມ່ນກິລິຍາມາລະຍາດທີ່ມີຄວາມສະຫງ່າຜ່າເຜີຍ. ການເວົ້າຈາປາໄສມີລະບຽບແບບແຜນບໍ່ແຂງກະດ້າງ, ບໍ່ເກີເຂີນ ແລະ ມີຈິດໃຈບໍລິສຸດຜຸດຜ່ອງ ດັ່ງຄຳສຸພາສິດທີ່ວ່າ:

“ ກິລະຍາບອກຊາດ   ມາລະຍາດບອກຕຸກຸນ”

“ ໄກ່ງາມຍ້ອນຂົນ   ຄົນງາມຍ້ອນແຕ່ງ”

ສະນັ້ນ, ມາລະຍາດການເຄື່ອນໄຫວຂອງຄົນຢູ່ໃນສັງຄົມໄດ້ສະແດງອອກຜ່ານຫຼາຍໆ ດ້ານດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

1.1.1. ມາລະຍາດໃນການທັກທາຍ:

ມາລະຍາດໃນການທັກທາຍ ແມ່ນມາລະຍາດໃນການພົບປະໂອ້ລົມ ແລະ ເວົ້າຈາປາໄສແບບໄມຕິຈິດມິດຕະພາບໃນເວລາພົບພໍ້ເພື່ອນ, ຄູບາອາຈານ ແລະ ຜູ້ຊົງຄຸນວຸດທິ ແລະ ອື່ນໆ.

1.1.2. ມາລະຍາດທາງດ້ານວາຈາ:

ມາລະຍາດທາງດ້ານວາຈາແມ່ນການສະແດງອອກ ທາງດ້ານການປາກເວົ້າ ທີ່ເວົ້າຈາມີລະບຽບ, ມີຫຼັກການ ຊຶ່ງໄດ້ມີການກຳນົດໄວ້ 04 ຢ່າງດັ່ງລຸ່ມນີ້:

1) ມາລະຍາດໃນການບໍ່ເວົ້າຈາປາໄສທີ່ເປັນການໝົ່ນປະໝາດ, ສຽດສີ, ເຍື້ຍຫຍັນ, ປະຈົບປະແຈງ, ຕໍ່ໜ້າເວົ້າດີ, ລັບຫຼັງນິນທາ (ກ່າວຂວັນ, ເວົ້າຟື້ນ), ລ່ວງເກີນດ້ວຍຄວາມເວົ້າ, ອວດອົງທະນົງຕົວ ແລະ ອື່ນໆເປັນຕົ້ນ.

2) ມາລະຍາດດ້ວຍການບໍ່ເວົ້າຄວາມເຊື່ອມເສຍ ທີ່ແຕະຕ້ອງເຖິງກຽດສັກສີຊາດຕະກຸນຂອງຕົນເອງ ແລະ ຜູ້ອື່ນໆ.

3) ມາລະຍາດດ້ວຍການເວົ້າແຕ່ຄຳສຸພາບ, ອ່ອນຫວານ, ນິ້ມນວນ, ສ້າງສັນສັງຄົມໃນສິ່ງທີ່ເປັນປະໂຫຍດແກ່ຕົນເອງ ແລະ ຜູ້ອື່ນໆ ໂດຍຮັບຮູ້ເຖິງກາລະ ແລະ ເທສະທີ່ເຫັນສົມຄວນເວົ້າ. ການເວົ້າຕ້ອງໃຫ້ຖືກໃຈຄົນ ດັ່ງຄຳສຸພາສິດທີ່ວ່າ: “ເວົ້າດີມີສີແກ່ຕົວ ເວົ້າຊົ່ວພາຕົວໝົ່ນໝອງ”.

4) ມາລະຍາດເວົ້າແຕ່ຄວາມດີ, ມີສາລະປະໂຫຍດຄື: ມີທັດສະນະຄະຕິທີ່ດີໝາຍວ່າຮູ້ໃຫ້ແນວຄິດທີ່ດີຕໍ່ຊີວິດ, ຮູ້ຍ້ອງຍໍສັນລະເສີນ, ມີເຫດ ແລະ ມີຜົນຕາມຄວາມເປັນຈິງດັ່ງຄຳສຸພາສິດທີ່ວ່າ:

“ໄພໃນຢ່າງນຳອອກ   ໄພນອກຢ່າງນຳເຂົ້າ”
“ກົບຕາບຍ້ອນປາກ   ຄັນຄາກຕາຍຍ້ອນສຽງ”

1.1.3. ມາລະຍາດສະແດງອອກທາງວາຈາ.

ໃນສັງຄົມໜຶ່ງ ກິລິຍາວາຈາ ຫຼື ກິລິຍາທ່າທີ່ ເປັນສິ່ງທີ່ຈຳເປັນ ເພາະວ່າຄົນຜູ້ໜຶ່ງທີ່ສະແດງອອກ ໃນຕົວມີຫຼາຍຢ່າງເຊັ່ນ: ຮອຍຍື້ມ, ແສງຕາ ແລະ ຄຳເວົ້າ; ຈາກນັ້ນ, ຈິ່ງແມ່ນການນຶ່ງ, ການຍ່າງ, ການໄປ, ການມາ, ການກິນ, ການດື່ມ ແລະ ບັນຫາອື່ນໆ. ຄຳເວົ້າທີ່ຄວນເອົາໃຈໃສ່ທີ່ສຸດສຳລັບນັກສຶກສາ ທີ່ຄວນເວົ້າ ຕໍ່ກັນ ແລະ ກັນ ແລະ ຜູ້ໃຫຍ່ ດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

1. ມາລະຍາດຄຳເວົ້າ ໃນເວລາພົບກັນ;
2. ມາລະຍາດຄຳເວົ້າ ໃນເວລາອຳລາ;
3. ມາລະຍາດຄຳເວົ້າ ໃນການໄຕ່ຖາມ;
4. ມາລະຍາດຄຳເວົ້າ ໃນການແນະນຳໃຫ້ຮູ້ຈັກກັນ;
5. ມາລະຍາດຄຳເວົ້າ ໃນການໄປຢູ່ມຢາມຖາມຂ່າວ;
6. ມາລະຍາດຄຳເວົ້າ ທາງດ້ານຈິດໃຈ

2. ມາລະຍາດໃນການແຕ່ງກ່າຍ (ນຸ່ງຫົ່ມ).

ມາລະຍາດໃນການແຕ່ງກ່າຍ (ນຸ່ງຫົ່ມ) ແມ່ນການແຕ່ງກ່າຍຕາມລະບຽບແບບແຜນປະເພນີລາວທີ່ມີ ມາແຕ່ດຶກດຳບັນ ແລະ ຫັນປ່ຽນໃຫ້ສອດຄ່ອງກັບຍຸກສະໄໝປັດຈຸບັນ. ມາລະຍາດການແຕ່ງກ່າຍທີ່ເປັນອະນຸ ລັກຂອງແຫ່ງຊາດລາວພໍຈະສັງລວມໄດ້ດັ່ງນີ້:

2.1. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມ ຢູ່ໃນເຮືອນ.

- ເພດຊາຍ: ຜູ້ອາວຸໂສ້ງ, ນຸ່ງຜ້າສະໂຫລ້ງ, ໂສ້ງຂາສັ້ນ ຫຼື ໂສ້ງຂາສາມສ່ວນ. ສຳລັບເສື້ອຊາວນາ, ຄໍມົນ, ຄໍຈວຍ, ຄໍເຊີດ ຫຼື ເສື້ອຍືດ.
- ເພດຍິງ: ເຖົ້າແກ່ອາວຸໂສ, ມີລູກ, ມີຜົວ ຫຼື ໄວກາງຄົນ: ນຸ່ງສິ້ນມີຫົວ, ມີຕີນ, ສິ້ນຝ້າຍ ຫຼື ສິ້ນ ໄໝ. ສຳລັບການນຸ່ງເສື້ອ ແມ່ນແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ, ມີຄໍມົນ ຫຼື ເສື້ອໝາກກະແຫຼ່ງ.

2.2. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມ ໃນການອອກແຮງງານ.

- ເພດຊາຍ: ນຸ່ງເສື້ອສີ, ໂສ້ງຂາຍາວສີດຳ, ສີຂຽວ ຫຼື ຊຸດກັນເປື້ອນ, ໃສ່ໝວດ ຫຼື ໃສ່ກຸບ ເພື່ອ ເປັນການກັນແດດ.
- ເພດຍິງ: ນຸ່ງເສື້ອຝ້າຍສີດຳ, ສີຄາມ, ມີຫົວ, ມີຕີນ, ນຸ່ງເສື້ອແຂນຍາວສີດຳ ຫຼື ສີຄາມໃສ່ໝວດ ຫຼື ໃສ່ກຸບ ເພື່ອກັນແດດ.

2.3. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນງານປະເພນີ.

- ເພດຊາຍ: ເຖົ້າແກ່ອາວຸໂສນຸ່ງຜ້າສະໂຫລ້ງໄໝ ຫຼື ນຸ່ງໂສ້ງຂາຍາວ, ນຸ່ງເສື້ອຄໍມົນ, ເສື້ອມີ ແຂນ ສີຂາວ ຫຼື ສີລາຍລຽບໆ, ໃສ່ເກີນຊັງດານ ຫຼື ເກີບໂອຊິກ. ສຳລັບອາຍຸປະມານ 50 ປີ ລົງມານຸ່ງ ໂສ້ງຂາ ຍາວສີດຳ, ສີຟ້າ, ສີກາກີ. ສຳລັບເສື້ອນຸ່ງສີຂາວແຂນຍາວ ຫຼື ແຂນສັ້ນ, ໃສ່ເກີບສຸບ ຫຼື ເກີບໂອຊິກ.

- ເພດຍິງ: ເຖົ້າແກ່ອາວຸໂສ ອາຍຸປະມານ 50-60 ປີ ຂຶ້ນໄປນຸ່ງສິ້ນຝ້າຍ ຫຼື ສິ້ນໄໝ ມີຫົວ, ມີຕີນ ນຸ່ງເສື້ອສີຂາວ, ເສື້ອລາຍ ຫຼື ສີເຫຼືອງອ່ອນ, ແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ. ສຳລັບອາຍຸປະມານ 50 ປີ ລົງມາ ນຸ່ງສິ້ນໄໝ ຫຼື ສິ້ນຝ້າຍມີຫົວ, ມີຕີນ, ນຸ່ງເສື້ອແຂນຫ່ອງ, ສີຂາວ ຫຼື ສີອື່ນໆຕາມຄວາມເໝາະສົມ.

2.4. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນພິທີທາງການ.

ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນພິທີທາງການ (ພິທີທາງລັດຖະການ) ສຳລັບການນຸ່ງຫົ່ມໃນພິທີທາງການ ໄດ້ແບ່ງອອກເປັນ 02 ປະເພດຄືດັ່ງລຸ່ມນີ້:

2.4.1. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນງານພິທີທາງສາສະໜາ (ງານຮີດຄອງຄອງປະເພນີ).

ແມ່ນການນຸ່ງຫົ່ມໃນງານພິທີ ທີ່ມີການສູ່ຂວັນ, ງານບຸນປີໃໝ່ລາວ, ງານບຸນຊ່ວງເຮືອ, ບຸນຖອດກັນ ຖິ່ນ ແລະ ບຸນອື່ນໆເປັນຕົ້ນ. ສຳລັບການແຕ່ງກ່າຍແມ່ນນຸ່ງຜ້າໄໝກ່ອມ ຫຼື ໂສ້ງຂາຍາວສີດຳ ຫຼື ສີຟ້າ, ເສື້ອແຂນຍາວ, ແຂນສັ້ນ ຫຼື ໃສ່ຊຸດສາກົນ. ສຳລັບເກີບແມ່ນໃສ່ເກີບໂອຊິກ ຫຼື ເກີບສຸບ, ໃສ່ແພປຸງ ບ້າຍ ຫຼື ບາງເທື່ອບາງຄັ້ງໃນເວລາມີງານທີ່ສຳຄັນລັດຖະກອນ, ທະຫານ, ຕຳຫຼວດຕ້ອງຕິດຫຼຸນກາກຽດຕິຍົດ (ຫຼຸນໄຊ, ຫຼຸນກາຕ່າງໆ).

2.4.2. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນງານພິທີທາງລັດຖະການ (ບໍ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບສາສະໜາ).

ການນຸ່ງຫົ່ມໃນງານພິທີດັ່ງກ່າວປະກອບມີ ບຸນວັນຊາດ, ວັນກອງທັບ, ງານຊຸມນຸມມິດຕິງ, ໃນງານພິທີສະເຫຼີມສະຫຼອງວັນສຳຄັນຕ່າງໆຂອງຊາດ.

- ເພດຊາຍ: ຜູ້ເຖົ້າອາຍຸໄວກາງຄົນ, ຊາວໜຸ່ມນຸ່ງໂສ້ງຂາຍາວສີດຳ, ສີຕ່າງໆ, ນຸ່ງເສື້ອແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ, ເສື້ອກຸຍເຮັງ, ຊຸດສາກົນ, ເອົາເສື້ອເຂົ້າໃນ ຫຼື ອອກນອກ, ໃສ່ເກີບສຸບ, ເກີບຫັດສິ້ນ, ເກີບໂອຊິກ ແລະ ມັດກາລະວັດ.

- ເພດຍິງ: ຜູ້ເຖົ້າອາຍຸໄວກາງຄົນ, ນຸ່ງສິ້ນໄໝ, ສິ້ນຝ້າຍ, ມີຫົວ, ມີຕີນ, ນຸ່ງເສື້ອແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ ຫຼື ສີຕ່າງໆ ຫຼື ນຸ່ງແບບທາງລັດຖະການກຳນົດໃຫ້.

2.5. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນເວລາລັດຖະການ.

ແມ່ນການນຸ່ງຫົ່ມຂອງພະນັກງານລັດຖະກອນທີ່ໄປຢູ່ຕາມບັນດາອົງກອນຕ່າງໆ (ລັດຖະກອນສັງກັດ ລັດ ຫຼື ລັດວິຊາທະກິດ) ມີການກຳນົດຫຼັກການແຕ່ງຕົວ ຫຼື ການແຕ່ງກ່າຍ (ນຸ່ງຫົ່ມ) ຕາມຮູບແບບທາງ ອົງກອນແຕ່ລະບ່ອນ ຫຼື ແຕ່ລະພາກສ່ວນກຳນົດໃຫ້ (ໝາຍຄວາມວ່າຕາມລະບຽບວາງອອກ); ສຳລັບການກຳນົດສີຂອງໂສ້ງ, ສີຂອງເສື້ອ, ແຂນ, ຄໍເສື້ອ ເກີບ, ກາລະວັດ ແລະ ອື່ນໆແມ່ນຕາມການກຳນົດຂອງອົງກອນດັ່ງກ່າວ.

2.6. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນວົງສັງຄົມຕ່າງໆ.

- ເພດຊາຍ: ນຸ່ງໂສ້ງຂາຍາວ, ຜ້າສະໂຫລ້ງ, ນຸ່ງເສື້ອສະນິດຕ່າງໆ, ແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ, ນຸ່ງຖືກຕາມກະລະເທສະ; ສຳລັບເກີບ ແມ່ນໃສ່ຊະນິດຕ່າງໆໃຫ້ຖືກຕາມງານພິທີນັ້ນໆ.

- ເພດຍິງ: ນຸ່ງສິ້ນໄໝ ຫຼື ຝ້າຍ ມີຫົວ, ມີຕີນ; ສຳລັບສີສິ້ນ ແລະ ສີເສື້ອ ແມ່ນສີຕ່າງໆ ຕາມຄວາມຕ້ອງການ.

2.7. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໃນງານດອງ (ເຈົ້າບ່າວ ແລະ ເຈົ້າສ່າວ).

- ເຈົ້າບ່າວ: ນຸ່ງຜ້າສະໂຫລັງໄໝ ຫຼື ຝ້າຍ, ໂສ້ງຂາຍາວສີດຳ, ສີຟ້າ, ນຸ່ງເສື້ອຄໍປິດ ຫຼື ຄໍເຊີດສີຂາວ, ແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ; ສຳລັບເກີບແມ່ນໃສ່ເກີບໂອຊິກ, ໃສ່ລອງເທົາສີຂາວ ແລະ ມັດກາລະວັດ.
- ເຈົ້າສ່າວ: ນຸ່ງສິ້ນໄໝ ຫຼື ສິ້ນຝ້າຍ, ມີຫົວ, ມີຕີນ, ນຸ່ງເສື້ອລາຍດອກ ດອກຄຳ, ເກົ້າຜົມ, ໃສ່ແພປຸງບ້າຍ ແລະ ໃສ່ເກີບທຳມະດາ (ຕາມຄວາມໝັກ).

2.8. ມາລະຍາດການນຸ່ງຫົ່ມໄປໃນເວລາສົ່ງສະການ.

- ເພດຊາຍ: ນຸ່ງໂສ້ງດຳຂາຍາວ, ເສື້ອສີຂາວ, ແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ, ມັດກາລະວັດ, ໃສ່ເກີບສຸບສີດຳ, ໃສ່ຖົງຕີນສີດຳ ຫຼື ບາງເຜົາມີຜ້າສີດຳວັດກົກແຂນ ຫຼື ນຸ່ງຕາມຄວາມເໝາະສົມໃຫ້ຖືກກັບກາລະ ແລະ ເທສະໃນງານດັ່ງກ່າວນັ້ນ.
- ເພດຍິງ: ສິ້ນສີດຳ, ສີຄາມ, ມີຫົວ, ມີຕີນ, ນຸ່ງເສື້ອສີຂາວ, ແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ, ແພປຸງບ້າຍ, ເກີບສີດຳຫຼື ບາງເຜົາມີແພສີດຳເປັນໂປຕິດຫ້າເອິກ.

2.9. ມາລະຍາດໃນການນຸ່ງຫົ່ມຂອງນັກຮຽນ-ນັກສຶກສາ.

- ເພດຊາຍ: ນຸ່ງໂສ້ງຂາສັ້ນ, ຂາຍາວ, ສີດຳ, ສີຟ້າ, ເສື້ອສີຂາວ, ແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ, ຄໍເຊີດ, ໃສ່ເກີບສີດຳ ຫຼື ສີອື່ນໆຕາມການກຳນົດຂອງແຕ່ລະບ່ອນ; ສຳລັບລອງເຖົ້າແມ່ນສີຂາວ.
- ເພດຍິງ: ນຸ່ງສິ້ນສີດຳ, ສີຟ້າ, ເສື້ອສີຂາວ, ແຂນສັ້ນ ຫຼື ແຂນຍາວ, ຄໍເຊີດ ແລະ ບາງບ່ອນໃສ່ກະໂປ່ງ ສຳລັບສີແມ່ນໃສ່ຄືກັບສີສິ້ນ.

2.10. ມາລະຍາດໃນການແຕ່ງຕົວຂອງຊາດລາວເຮົາ.

- ເພດຊາຍ: ນຸ່ງຜ້າສະໂຫລັງໄໝ, ນຸ່ງໂສ້ງຂາສັ້ນ ຫຼື ຂາຍາວ, ນຸ່ງເສື້ອສຸພາບ, ສີຕາມໃຈໝັກ, ຮັດສາຍແອວ, ໃສ່ແຫວນ, ໃສ່ໂມງ, ຕັດຜົມສັ້ນ (ຕັດແບບສຸພາບ), ໃສ່ເກີບສຸພາບ, ໃສ່ຖົງຕີນ. (ແຕ່ງຕົວໃຫ້ສຸພາບຖືກກັບກາລະ ແລະ ເທສະ).
- ເພດຍິງ: ນຸ່ງສິ້ນສີຕ່າງໆ, ເສື້ອສີຕ່າງໆ, ຮູບແບບຊະນິດຕ່າງໆ, ຮັດສາຍແອວ, ເກົ້າຜົມປັກປິນເກົ້າ ຫຼື ມັດຜົມແບບສຸພາບ, ໃສ່ໂມງ, ໃສ່ແຫວນ, ໃສ່ປະລັກແຂນ, ໃສ່ຕຸ້ມຫູ, ໃສ່ສາຍຄໍ, ໃສ່ເກີບສຸພາບ, ໃສ່ແວ່ນຕາ, ແພປຸງ, ກັງຄັນຮົ່ມ ຕາມຄວາມເໝາະສົມກັບກາລະເທສະ.

3. ການນຸ່ງຫົ່ມແບບສາກົນນຳຍຸກສະໄໝປັດຈຸບັນ.

3.1. ການນຸ່ງຫົ່ມຂອງເພດຊາຍໃນລາວ.

ການນຸ່ງຂອງເພດຊາຍຂອງຄົນລາວໃນປັດຈຸບັນສ່ວນຫຼາຍແມ່ນນຸ່ງຫົ່ມຕາມແບບສາກົນ ຫຼື ແບບດາລາເປັນຕົ້ນແມ່ນ ການນຸ່ງເຄື່ອງໃນຮູບແບບໃຫຍ່ໆ, ນຸ່ງເຄື່ອງແບບນ້ອຍໆຮັດໆ, ມັດກາລະວັດ, ໃສ່ລອງຕີນ, ໃສ່ເຄື່ອງປະດັບແປກໆ ແລະ ອື່ນໆຕື່ມອີກ.

3.2. ການນຸ່ງຫົ່ມຂອງເພດຍິງໃນລາວ.

ການນຸ່ງເຄື່ອງຂອງເພດຍິງລາວໃນປັດຈຸບັນ ແມ່ນການນຳແບບ ຫຼື ການລອກແບບເຊັ່ນ: ການນຸ່ງເຄື່ອງໃນຮູບແບບໃຫຍ່ໆ, ນຸ່ງເຄື່ອງແບບຮັດໆ, ນຸ່ງເຄື່ອງແບບສັ້ນໆ, ນຸ່ງເຄື່ອງແບບບາງໆ ແລະ ນຸ່ງແບບອື່ນໆ.

ເມື່ອເບິ່ງລວມແລ້ວ, ການນຸ່ງຫົ່ມຂອງຊາຍລາວ ແລະ ຍິງລາວໃນປັດຈຸບັນ ແມ່ນເຫັນວ່າບາງດ້ານ ຜິດຈາກຮີດຄອງປະເພນີດັ່ງເດີມ. ນອກຈາກນັ້ນ, ຍັງມີຜູ້ເວົ້າວ່າການນຸ່ງຫົ່ມແບບເກົ່າ ແມ່ນບໍ່ທັນສະໄໝ, ຫຼ້າ ຫຼັງ ແຕ່ຕົວຈິງແລ້ວການນຸ່ງຫົ່ມແບບເມື່ອກ່ອນນັ້ນ ແມ່ນສ່ວຍງາມທີ່ສຸດຖ້າພວກເຮົາຮູ້ເສີມແຕ່ງໃຫ້ເຂົ້າກັບຍຸກ ສະໄໝໃນປັດຈຸບັນ.

4. ການນຸ່ງຫົ່ມທີ່ຂາດລະບຽບແບບແຜນ.

4.1. ການນຸ່ງສິນສຳລັບເພດຍິງ.

1. ນຸ່ງສິນຮູບແບບບໍ່ມີຫົວ ແລະ ບໍ່ມີຕີນ.
2. ນຸ່ງສິນເຂັ້ມຈົນພຽງຫົວເຂົາ ຫຼື ເກີນຫົວເຂົາຂຶ້ນໄປ.
3. ນຸ່ງສິນລ່າມເກີນໄປຈົນປົກຫຼັງຕີນ.
4. ນຸ່ງສິນບາງຈົນເກີນໄປ (ບໍ່ໃສ່ລອງຊັ້ນໃນ).
5. ນຸ່ງບໍ່ຖືກກາລະ ແລະ ເທສະ.
6. ນຸ່ງສະເກີດແຈກຂ້າງ ແລະ ແຈກຫຼັງຈົນເກີນໄປ.
7. ນຸ່ງຮັດຈົນເກີນໄປ ຈົນເຫັນຮອດຫ້ອງນ້ອຍ.

4.2. ການນຸ່ງເສື້ອສຳລັບເພດຍິງ.

1. ນຸ່ງເສື້ອບາງຈົນເກີນໄປ ໂດຍບໍ່ໃສ່ເສື້ອຊັ້ນໃນ;
2. ນຸ່ງເສື້ອບໍ່ມີແຂນ ແລະ ຮັດເອົາພຽງແຕ່ໜ້າເອິກ;
3. ນຸ່ງເສື້ອເຂັ້ມເກີນໄປ ຈົນເຫັນສາຍປີ;
4. ນຸ່ງເສື້ອໄຂເອິກ ແລະ ໄຂຫຼັງ;
5. ນຸ່ງເສື້ອຮັດຈົນເກີນໄປ;
6. ນຸ່ງເສື້ອຫຼົມ ແລະ ລ່າມຈົນເກີນໄປ.

5. ການໄວ້ຊົງຜົມ.

5.1. ການໄວ້ຊົງຜົມຂອງເພດຊາຍ.

ສຳລັບເພດຊາຍທົ່ວໄປແມ່ນໃຫ້ຕັດຜົມສັ້ນ, ຕັດຜົມເປີດ, ຕັດຜົມຈອນບາງ, ຕັດຜົມຈອນໜາ, ຕັດ ຜົມແມ້ກນີ້ແມ່ນ; ສຳລັບເພດຊາຍທີ່ເປັນນັກຮຽນ-ນັກສຶກສາ ຕ້ອງຕັດຜົມສັ້ນ, ຕັດເປີດ ແລະ ຕັດຜົມຈອນບາງ ຕາມສະຖາບັນການສຶກສາ ແຕ່ລະບ່ອນກຳນົດໃຫ້.

5.2. ການໄວ້ຊົງຜົມຂອງເພດຍິງ.

ແມ່ນໄວ້ຜົມຍາວ, ໄວ້ຜົມແບບຕ່າງໆ, ຕາມການນິຍົມຢູ່ໃນສັງຄົມ ແຕ່ຕ້ອງຖືກ ຕາມວັດທະນະທຳ ລາວຂອງຄົນທົ່ວໄປ; ສຳລັບນັກຮຽນ-ນັກສຶກສາແມ່ນບໍ່ໃຫ້ຕັດຜົມແບບຜິວະຍົວະ, ມັດຜົມ, ຜົມເປຍຕາມຮູບ ແບບຂອງນັກຮຽນ.

6. ມາດລະຍາດທາງດ້ານການປະພຶດ.

ມາດລະຍາດທາງດ້ານການປະພຶດ ແມ່ນການສະແດງອອກທາງດ້າຮ່າງກາຍ ຄືດ້ານກິລິຍາມາດລະຍາດ ແລະ ວາດຊົງການດຳລົງຊີວິດຂອງຄົນ ຢູ່ໃນສັງຄົມ ຊຶ່ງສະແດງອອກໃນຫຼາຍໆດ້ານດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

6.1. ການສະແດງຄວາມເຄົາລົບດ້ວຍການຂາບໄຫວ້ ຫຼື ຍົກມືໄຫວ້.

6.1.1. ການໄຫວ້ຄູອາຈານ.

ນັກຮຽນ-ນັກສຶກສາ ຄວນເຄົາລົບ ແລະ ນັບຖືຄູອາຈານສອນ ຊຶ່ງຄູອາຈານປຽບເໝືອນ ພໍ່ແມ່ຜູ້ທີ່ສອງຂອງນັກຮຽນ-ນັກສຶກສາ ແລະ ເປັນຜູ້ຖ່າຍທອດວິຊາຄວາມຮູ້ໃຫ້ແກ່ນັກຮຽນ-ນັກສຶກສາ. ສະນັ້ນ, ເວລານັກຮຽນ-ນັກສຶກສາພົບພໍ້ ຫຼື ເຫັນຄູອາຈານຢ່າງກາຍ ຫຼື ເຫັນເພິ່ນຢູ່ຕາມສະຖານທີ່ຕ່າງໆນັກຮຽນ-ນັກສຶກສາຄວນສະແດງຄວາມເຄົາລົບເພິ່ນເຊັ່ນ: ຍື່ນກົງ, ປົດໝວກ, ງັບຄັນຮົ່ມລົງ ແລະ ປະນົບມືຂຶ້ນ ພຽງຫວ່າງຄົວພ້ອມທັງກົມຫົວລົງໜ້ອຍໜຶ່ງ ແລ້ວກ່າວຄຳວ່າ: “ສະບາຍດີອາຈານ”.

6.1.2. ການໄຫວ້ຜູ້ອາຈຸໂສ, ຜູ້ຊົງຄຸນຈຸດທິ:

- ປະນົບມືຂຶ້ນເປັນຮູບດອກບົວຢ່າງກາງໜ້າເອິກ ໂດຍໃຫ້ແຂນທັງສອງຂ້າງແນນບກັບເລົາຄຶງ, ກົມຫົວລົງໃຫ້ປາຍນິ້ມມືຈຸລະຫວ່າງຄົວ ຫຼື ຈຸປາຍດັງ.
- ຖ້າເຄົາລົບຜູ້ສູງສຸດ ໃຫ້ຂາບລົງກັບພື້ນ 01 ຄັ້ງ ໂດຍບໍ່ແບມື ຫຼື ຈະປະນົບມືແລ້ວ ຍົກໃສ່ຫວ່າງຄົວ ໂດຍບໍ່ກົມຫົວກໍໄດ້.

6.1.3. ການໄຫວ້ໝູ່ເພື່ອນ:

ແມ່ນການໄຫວ້ເພື່ອນມິດສະຫາຍ ຫຼື ໝູ່ເພື່ອນຜູ້ອື່ນໃນສັງຄົມ ທີ່ໄປພົບໃນສະຖານທີ່ໃດໜຶ່ງ ໂດຍການປະນົບມືຂຶ້ນເປັນຮູບດອກບົວຢູ່ກາງໜ້າເອິກ ແລະ ໃຫ້ປາຍນິ້ວມືຈຸຕາງພໍດີ.

6.1.4. ການໄວ້ເດັກນ້ອຍ:

ແມ່ນການໄຫວ້ຄົນທົ່ວໆໄປ ໂດຍການປະນົບມືຂຶ້ນເປັນຮູບດອກບົວ ຢູ່ກາງໜ້າເອິກຂອງເຮົາພໍດີ ຫຼື ຮູບໜຶ່ງແມ່ນເປັນການສອນເດັກໃຫ້ຮູ້ມາລະຍາດໃນການນົບໄຫວ້.

6.1.5. ການໄຫວ້ຂອງຮັກສາ (ໄຫວ້ຜີ):

ແມ່ນຄວນຈູດທູນທຽນ ແລ້ວກາບລົງພື້ນ 01 ຄັ້ງ ໂດຍບໍ່ແບມື ໃຫ້ຍໍມືນົບໃສ່ຫົວ ແລ້ວກາບລົງກັບພື້ນສ່ວນມືຢັງນົບຢູ່ຄືເກົ່າ. ສຳລັບຈູດທູນໄຫວ້ພະໃຊ້ທູນ ສາມດອກ ເພື່ອບູຊາ.

6.2. ມາລະຍາດ ແລະ ທ່າທາງໃນອະລິຍະບົດຕ່າງໆ.

6.2.1. ການຍືນ.

- ຍືນຜູ້ດຽວ: ຄວນມີລັກສະນະທີ່ສຸພາບ, ສະຫງ່າ, ບໍ່ຄວນຫັນໜ້າໄປ-ມາ ແລະ ບໍ່ຄວນແກວ່ງແຂນ, ບໍ່ຍືນຈ່າງຂາອອກກວ້າງ ແລະ ອື່ນໆທີ່ເຫັນວ່າບໍ່ສຸພາບ.
- ຍືນກັບຜູ້ໃຫຍ່: ຖ້າບໍ່ຈຳເປັນເຮົາບໍ່ຄວນຍືນຢູ່ຕໍ່ໜ້າຜູ້ໃຫຍ່, ຄວນຍືນໄປທາງຊ້າຍ ຫຼື ທາງຂວາຂອງຜູ້ໃຫຍ່ໄລຍະທ່າງເໝາະສົມພໍງາມ.
- ຍືນກົງ ຫຼື ຍືນໃຫ້ກຽດ: ແມ່ນຄວນປ່ອຍຫົວເຂົາທ່າງຈາກກັນເລັກນ້ອຍ ແລະ ມືທັງສອງແນບຂ້າງ ຫຼື ໃນເວລາເຄົາລົບທຸງຊາດ.
- ຍືນກົມ: ແມ່ນສ່ວນເທິງຕັ້ງແຕ່ແອວຂຶ້ນໄປເລັກນ້ອຍ, ມືປະສານກັນ ຊຶ່ງມີສອງວິທີດ້ວຍກັນດັ່ງນີ້: ຂວ້າມືຊ້ອນກັນຈະເປັນມືຊ້ອນມືໃດກໍໄດ້ ແລະ ທາງຍາມືທັງສອງສອດນິ້ວກັນຂອງແຕ່ລະມື ຖ້າເປັນຜູ້ຊາຍມືໝວກຄວນປົດໝວກອອກ.

6.2.2. ການຍ່າງຜູ້ດຽວ.

ແມ່ນການຍ່າງແບບສຸພາບ, ບາດກ້າວບໍ່ໃຫ້ສັ້ນ ຫຼື ຍາວເກີນໄປ, ການແກວ່ງແຂນພໍດີງາມ, ຖ້າເປັນສະພາບສັດຕິໃຫ້ລະວັງສະໄໝກໂດຍປ່ອຍໃຫ້ໄປຕາມປົກກະຕິ ແລະ ບ່າໂຫລ່ຕ້ອງສະເໜີບໍ່ໂຍກໄປໂຍກມາ.

6.2.3. ການຍ່າງກັບຜູ້ໃຫຍ່.

ແມ່ນຍ່າງໄປຂ້າງຊ້າຍຂອງຜູ້ໃຫຍ່ເລັກນ້ອຍ ແລ້ວໃຫ້ຫ່າງກັນປະມານ 1-2 ສອກ ແລະ ໃຫ້ຢູ່ໃນລັກນະນະທຳທຶນອບນ້ອມ; ຖ້າເປັນການຍ່າງໃນໄລຍະໄກ ມີຄວນປະສານກັນ

6.2.4. ການຍ່າງເຂົ້າຫ້ອງປະຊຸມ.

ແມ່ນໝາຍເຖິງການຍ່າງເຂົ້າຫ້ອງ ຫຼື ສະຖານທີ່ປະຊຸມ, ຄວນຍ່າງຊ້າ ແລະ ຍ່າງແບບສຸພາບຮຽບຮ້ອຍດີ; ບໍ່ຄວນໃຊ້ສຽງດັງ.

6.2.5. ການຍ່າງເຂົ້າໃນຫ້ອງປະຊຸມທີ່ນັ່ງຕັ້ງອີ້ໃຫ້ປະຕິບັດດັ່ງນີ້.

- ຍ່າງໄປຍ່າງສຸພາບ, ບໍ່ເຮັດສຽງດັງ ແລະ ບໍ່ຄວນຍ່າງແບບຊັກຊ້າ.
- ຍ່າງຜ່ານຜູ້ໃຫຍ່ໃຫ້ກົມລົງໜ້ອຍໜຶ່ງ.
- ເວລາຍ່າງຢ່າໃຫ້ເສື້ອຜ້າ ຫຼື ກະເປົາຂອງຕົນໄປຖືກກັບຜູ້ອື່ນໆທີ່ມານັ່ງກ່ອນ.
- ຖ້າບໍ່ມີການກຳນົດບ່ອນນັ່ງ ໃຫ້ນັ່ງຢູ່ບ່ອນທີ່ເຫັນສົມຄວນ.
- ຢ່າລາກຕັ້ງອີ້ໃຫ້ດັງ ຫຼື ຍົກຍ້າຍຕັ້ງອີ້ໄປນັ່ງບ່ອນໃໝ່ ຈະເຮັດໃຫ້ມີສຽງລົບກວນ.
- ຖ້າເປັນບ່ອນທີ່ກຳນົດໃຫ້ກຳໃຫ້ໄປນັ່ງບ່ອນຂອງຕົນເອງ.

6.2.6. ການຍ່າງເຂົ້າຫ້ອງປະຊຸມທີ່ນັ່ງກັບພື້ນ ໃຫ້ປະຕິບັດດັ່ງນີ້.

- ຍ່າງຍ່າງສຸພາບ ແລະ ບໍ່ຄວນສົ່ງສຽງດັງ.
- ເມື່ອຜ່ານຜູ້ນັ່ງກ່ອນຄວນກົມລົງ ແລະ ເມື່ອຜ່ານໄປແລ້ວກໍຍ່າງແບບທຳມະດາ.
- ຖ້າຜ່ານໄລຍະໃກ້ໃຫ້ຖະໂຫລ່ເຂົ້າລົງ.
- ຖ້າເປັນໄປໄດ້ຄວນຈະນັ່ງແຖວຫຼັງ ເພື່ອເຫຼີກເວັ້ນການຍ່າງຜ່ານໜ້າຊຸມຊົນ.
- ບໍ່ຄວນຍ່າງຜ່ານພະສົງໃນໄລຍະໃກ້ສິດ.
- ຖ້າເປັນໄປໄດ້ຄວນນັ່ງລົງຍໍມືໄຫວ້ ຈົນພະສົງຍ່າງໄປແລ້ວ ຈຶ່ງຍ່າງໄປໄດ້.

6.2.7. ການນັ່ງ:

1). ນັ່ງຟັງຜູ້ໃຫຍ່ສົນທະນາ: ໃນເວລານັ່ງຟັງຜູ້ໃຫຍ່ເວົ້າ ບໍ່ໃຫ້ເທົ່າແຂນ, ໃຫ້ນັ່ງໃນທ່າທີ່ສັງລວມກິລິຍາ ໂດຍເອົາມືຈັບກັນໄວ້ທີ່ໜ້າຕັກ, ນັ່ງຕົວກົງ ຫຼື ໂນ້ມຕົວໄປທາງໜ້າໜ້ອຍໜຶ່ງ ແລະ ບໍ່ໃຊ້ສຽງວົນແຊວ ນອກຈາກຈະໄດ້ຮັບການອະນຸຍາດ ຫຼື ຕອບຄຳຖາມເທົ່ານັ້ນ.

2). ການນັ່ງຟັງທຳ ຫຼື ພະເທດສະໜາ: ການນັ່ງຟັງພະເທດສະໜາ ຄວນນັ່ງປະນົບມື ຫຼື ເອົາມືວາງໄວ້ໜ້າຕັກ ຢູ່ໃນທ່າສັງລວມ ແລະ ບໍ່ຄວນເວົ້າລົມກັນ, ຖ້າຈຳເປັນຄວນໃຊ້ສຽງຄອຍທີ່ສຸດ.

3). ນັ່ງຟັງການສະແດງປະຖະກະຖາ: ໃຫ້ນັ່ງຟັງຕາມຖະນະຂອງຕົນເອງ ຖ້າມີການຈັດຊື່ໄວ້ນັ້ນ ຕ້ອງນັ່ງຕາມຊື່ຂອງຕົນເອງ, ບໍ່ຄວນຍົກຍ້າຍຕາມໃຈ. ຖ້າບໍ່ມີການໝາຍຊື່ໄວ້ຄວນນັ່ງເຂົ້າໄປຂ້າງໃນກ່ອນເພື່ອຄົນເຂົ້າທີ່ຫຼັງຈະບໍ່ໄດ້ເກາະກະທາງຍ່າງ, ບໍ່ຄວນຍ່າງໄປນັ່ງແຖວໜ້າສຸດທີ່ເຂົາເຈົ້າຈັດໄວ້ພິເສດ, ນອກຈາກເຈົ້າ

ພາບເຊີນໃຫ້ເຫັນ ຍ້ອນວ່າເຂົາເຈົ້າຈັດໄວ້ໃຫ້ເຮົາ ແລະ ການນັ່ງຄວນນັ່ງຢູ່ໃນທ່າສັງລວມ ໝາຍວ່າ ພໍດີພໍງາມ, ບໍ່ໃຫ້ລະວັງເກີນໄປ ຫຼື ນັ່ງຢູ່ຕາມທ່າຕາມສະບາຍເກີນໄປ ຈົນເຫັນວ່າບໍ່ລະວັງກິລິຍາ, ການສະແດງທ່າທີ່ການຍື່ມຫິວ ຫຼື ສະແດງອາລົມກັບການສະແດງນັ້ນໃຫ້ສະແດງແຕ່ພໍດີພໍງາມ, ບໍ່ຄວນຮ້ອງໂຮຈົນ ກາຍເປັນການລົບກວນຜູ້ອື່ນ.

6.2.8. ການນັ່ງຮ່ວມຫຼາຍຄົນຄວນລະວັງດັ່ງນີ້.

ຄວນນັ່ງແບບສຸພາບ ບໍ່ຄວນຈ່າງຂາ ແລະ ຍະຫົວເຂົາຈົນເກີນໄປ, ຄວນຍະວ່າງສອງຂາທ່າງຈາກກັນເລັກນ້ອຍຖ້າເຫັນວ່າສົມຄວນຈະເອົາຂາກ່າຍກັນກໍໄດ້ ແຕ່ກ່າຍຢ່າງສຸພາບ, ນັ່ງບໍ່ຄວນສັ່ນຂາ, ກະດຶກປາຍຕີນ ຫຼື ຍົກເຍກຕົວໄປມາແບບບໍ່ຢູ່ຊຶ່ງ; ຄວນເຜີຍຍື່ມໜ້ອຍໆ ແລະ ເວົ້າຈາສຸພາບ ບໍ່ຄວນເຮັດໜ້າອົບທຸກ ແລະ ຖ້າມີກໍ່ຄວນເອົາໄປອົມທຸກຢູ່ເຮືອນ.

6.2.9. ການເຂົ້າພົບຜູ້ໃຫຍ່:

ເມື່ອພົບຜູ້ອາວຸໂສ ຫຼື ຄູອາຈານຄວນເຄາະປະຕູ ແລ້ວກ່າວຄຳວ່າສະບາຍດີ, ຖ້າເພິ່ນກຳລັງເຮັດວຽກຢູ່ກໍ່ຄວນກ່າວຄຳຂໍໂທດກ່ອນ ແລ້ວຍື່ນເວົ້າດ້ວຍທ່າທີ່ອ່ອນຫວານ.

1. **ເຂົ້າພົບຜູ້ໃຫຍ່ທີ່ນັ່ງຕັ້ງອີ້:** ຢ່າງຢ່າງສຸພາບເມື່ອເຂົ້າໃກ້ ຫຼື ມໍ່ ພໍສົມຄວນແລ້ວໃຫ້ຍົກມືໄຫວ້ ຫຼື ຖາມສະບາຍດີ ພ້ອມທັງລໍຖ້າໃຫ້ເພິ່ນເຊີນນັ່ງ ຈຶ່ງນັ່ງ.

2. **ເຂົ້າພົບຜູ້ໃຫຍ່ເມື່ອຜູ້ໃຫຍ່ຢືນ:** ຢ່າງຢ່າງສຸພາບເມື່ອເຂົ້າໃກ້ ຫຼື ມໍ່ ພໍສົມຄວນແລ້ວໃຫ້ຍົກມືໄຫວ້ ແລ້ວຍື່ນສັງລວມທ່າທີ່ກິລິຍາ ມີຄວນປະສານກັນ.

3. **ເຂົ້າພົບຜູ້ໃຫຍ່ທີ່ນັ່ງກັບພື້ນ:** ຢ່າງເຂົ້າໄປໃນໄລຍະມໍ່ພໍສົມຄວນແລ້ວຄານລົງເມື່ອເຂົ້າໄປໃກ້ຈຶ່ງນັ່ງພັບແພບລົງ, ຖ້າເປັນຜູ້ອາວຸໂສທີ່ມີອາຍຸນ້ອຍກວ່າໃຫ້ໄຫວ້ແລ້ວນັ່ງແບບນັ່ງຕໍ່ໜ້າຜູ້ໃຫຍ່. ຖ້າຜູ້ອາວຸໂສອາຍຸສູງກວ່າໃຫ້ກາບແລ້ວ ນັ່ງລົງໃນໄລຍະທ່າງພໍສົມຄວນ ແລະ ຜູ້ໃຫຍ່ຖາມກ່ອນຈຶ່ງເລີ່ມສົນທະນາ.

6.3. ມາລະຍາດໃນການສົນທະນາ.

ໃນປັດຈຸບັນນີ້ມີຜູ້ສົນທະນາເລື່ອງກິລິຍາມາລະຍາດຂອງຄົນໃນສັງຄົມ ຫຼື ການນຳໃຊ້ຖ້ອຍຄຳເວົ້າເພື່ອການສົນທະນາຄວາມເປັນເປັນລະບຽບຮຽບຮ້ອຍ ຕາມປະເພນີຂອງລາວເຮົາ, ຕາມສະຖານະການຕ່າງໆ. ສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າ, ວັດທະນະທຳອັນເປັນສົມບັດດີງາມປະຈຳຊາດ ກຳລັງຈະເລີ່ມຂຶ້ນສັງເກດຈະເຫັນໄດ້ວ່າ ການສະແດງກິລິຍາມາລະຍາດ ຫຼື ການນຳໃຊ້ຖ້ອຍຄຳເວົ້າ ເພື່ອສົນທະນາຄວາມເປັນລະບຽບຮຽບຮ້ອຍປະເພນີຂອງລາວເຮົາບໍ່ໄດ້ຖືກປະຖິ້ມບໍ່ແມ່ນເຊື່ອມລົງ ທັງໆທີ່ສິລະປະ ແລະ ວັດທະນະທຳຂອງຊາດຕ່າງໆໄດ້ແຜ່ຫຼາຍເຂົ້າໃນປະເທດຂອງພວກເຮົາ. ດັ່ງນັ້ນ, ບໍ່ວ່າຈະຢູ່ໃນສະຖານທີ່ ແລະ ໂອກາດອັນໃດການສົນທະນາຄວນຄຳນຶ່ງເຖິງຫຼັກການດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

- ປັດຈຸບັນເຮົາກຳລັງສົນທະນາຢູ່ກັບໃຜ.
- ສົນທະນາຢູ່ສະຖານທີ່ໃດ.
- ຄວນຈະນຳໃຊ້ຄຳເວົ້າຢ່າງໃດ.
- ທຳນອງສູງທີ່ໃຊ້ ຄວນໜັກເປົ່າເທົ່າໃດ.
- ຕ້ອງໃຫ້ຜູ້ອື່ນໆມີໂອກາດສົນທະນາ ແລະ ອອກຄຳເຫັນນຳ.

6.3.1. ການຮ່ວມເຈລະຈາເປັນພິທີສາກົນ.

- ບໍ່ຄວນຫາວນອນ, ອາປາກ, ຫຼັບຕາ ຫຼື ເກົານັ້ນເກົານີ້ໃນເວລາພວມເວົ້າ ຫຼື ພວມຟັງ;
- ຕ້ອງຍື່ມໜ້ອຍໆ ສັກສາຍຕາຄຸ້ມຄົມ ແລະ ເບິ່ງແຂກ;
- ບໍ່ຈົກຂີ້ຫູ, ບໍ່ຈົກຂີ້ດັງ ແລະ ບໍ່ແກະຂີ້ຕາ;
- ບໍ່ຄວນຂຽນໜັງສືໃສ່ເຈ້ຍນ້ອຍໃຫ້ກັນ ແລະ ກັນ;
- ບໍ່ຄວນແນະນຳອັນໃດນຳກັນອີກ ເພາະທັງໝົດໄດ້ແນະນຳຢູ່ທາງນອກແລ້ວ;
- ເມື່ອນັ່ງໂຕະເຈລະຈາມີແຕ່ຫົວໜ້າ, ຄະນະມີຄຳເຫັນ, ເວັ້ນເສຍແຕ່ຫົວໜ້າ ແລະ ຄະນະຈະຖາມແລ້ວຈຶ່ງອອກຄຳເຫັນເພີ່ມເຕີມໄດ້. ດັ່ງນັ້ນ, ບຸກຄົນທີ່ເຂົ້າຮ່ວມຕ້ອງມີບຸກຄະລິກທີ່ເໝາະສົມ.

6.4. ມາລະຍາດໃນການນອນ.

ໃນການນອນຕ້ອງມີມາລະຍາດທີ່ເໝາະສົມເປັນຕົ້ນແມ່ນນອນຄວນຖືກທີ່ຖືກປ່ອນ. ກ່ອນຈະນອນຄວນສຳລະຮ່າງກາຍໃຫ້ສະອາດເສຍກ່ອນ. ພິເສດ, ການນອນຄວນໃຫ້ຢູ່ໃນທ່າປົກກະຕິ, ບໍ່ນອນຂວາງປ່ອນທີ່ບໍ່ເໝາະສົມ ຫຼື ບໍ່ຖືກກາລະເທສະ.

6.5. ມາລະຍາດໃນການກິນ.

ມາລະຍາດໃນການກິນຂອງຄົນໃນສັງຄົມ ແມ່ນເປັນສິ່ງທີ່ສຳຄັນ, ຈຳເປັນຫຼາຍຕໍ່ກັບຄົນເຮົາ; ຊຶ່ງມີລະບຽບໃນການກິນຫຼາຍໆຢ່າງແຕ່ສິ່ງທີ່ຄົນເຮົາຄວນຮູ້ໄວ້ ແລະ ຄວນປະຕິບັດໃຫ້ສະໝໍ່າສະເໝີມີດັ່ງນີ້:

- ນັ່ງຕົວກົງ ດ້ວຍມາລະຍາດທີ່ສະຫງົບສະຫງ່າມ.
- ຕັກອາຫານເຂົ້າປາກບໍ່ຄວນໃຫ້ຕົກ.
- ເວລາຍ້າອາຫານບໍ່ຄວນເຮັດປາກກວ້າງ ແລະ ບໍ່ໃຫ້ມີສຽງດັງ.
- ບໍ່ປາກ, ບໍ່ເວົ້າໃນຄະນະທີ່ມີອາຫານຢູ່ໃນປາກ.
- ການສົນທະນາກັນໃນເວລາກິນອາຫານບໍ່ໃຫ້ເວົ້າຫຼາຍ.
- ເວລາກິນອາຫານບໍ່ຄວນເອົາເລື່ອງທີ່ໜ້າລັງກຽດ ຫຼື ເລື່ອງທຸກໂສກມາສົນທະນາ.
- ຄວນກິນອາຫານທຸກເຍື່ອງ ແລະ ບໍ່ຄວນເລືອກກິນແຕ່ເຍື່ອງທີ່ຕົນເອງມັກ.
- ເມື່ອອີ້ມແລ້ວໃຫ້ເຂຍອາຫານໂຮມເຂົ້າກັນໄວ້ ແລ້ວຮວບປ່ວງສ້ອມເຂົ້າກັນ.
- ບໍ່ຄວນຍ້າ ຫຼື ກິນອາຫານນຳທາງ, ຖ້າຈະກິນຄວນນັ່ງກິນໃຫ້ເປັນປ່ອນ ແລະ ບໍ່ຄວນຖິ້ມເສດເຈ້ຍຕາມຖະໜົນທົນທາງ ຫຼື ບໍລິເວນເດີ່ນໂຮງຮຽນ, ຄວນຖິ້ມຕາມກະຖັງຂີ້ເຫຍື້ອທີ່ມີໄວ້ຕາມສະຖານທີ່ຕ່າງໆ.

6.6. ມາລະຍາດໃນການກິນຢູ່ປ່ອນສາທາລະນະ.

6.6.1. ຮ້ານອາຫານແບບຊ່ວຍຕົນເອງ.

- ໃນການຊື້ເຮົາຈະຕ້ອງຮູ້ຈັກ ແລະ ຄວນປະຕິບັດຕາມລຳດັບກ່ອນຫຼັງທີ່ຕົນໄປເຖິງ;
- ເມື່ອຊື້ໄດ້ແລ້ວ ຈະຕ້ອງເຂົ້າໄປນັ່ງໃຫ້ຮຽບຮ້ອຍ ແລະ ບໍ່ຄວນກິນໃນຄະນະທີ່ຖືອາຫານ ກ່ອນຈະໄປນັ່ງໂຕະ.
- ເມື່ອອີ້ມແລ້ວຕ້ອງນຳຈານ ຫຼື ພາທາດໄປສົ່ງຄືນໃຫ້ (ຖ້າລະບຽບໃນຮ້ານເປັນແບບນັ້ນ).

6.6.2. ຮ້ານອາຫານທີ່ມີຄົນມາບໍລິການ.

- ຖ້າຈະເຂົ້າຮ້ານອາຫານທີ່ມີຄົນຫຼາຍ ຕ້ອງລໍຖ້າໃຫ້ໂຕະຫວ່າງເສຍກ່ອນຈຶ່ງເຂົ້າໄປນັ່ງ; ຖ້າຈຳເປັນຄວນຖາມຜູ້ນັ່ງຢູ່ກ່ອນ ເພື່ອເປັນການຂໍອະນຸຍາດ.
- ເມື່ອຈະສັງອາຫານບໍ່ຄວນຮ້ອງສັ່ງ ຄວນຈະສັ່ງຜູ້ບໍລິການ ດ້ວຍຄຳເວົ້າທີ່ສຸພາບ.
- ບໍ່ຄວນໄປຈັດໂຕະ, ຕັ້ງດ້ວຍຕົນເອງຖ້າຈຳເປັນຄວນມາຫາເຈົ້າຂອງຮ້ານ.

6.6.3. ສິ່ງທີ່ຄວນລະວັງເມື່ອນັ່ງຢູ່ໂຕະອາຫານມີດັ່ງນີ້:

- ຢ່າລຸກອອກໄປນັ້ນໄປນີ້ ຖ້າບໍ່ມີຄວາມຈຳເປັນ.
- ລະວັງການໄອ, ຈາມ, ຫາວ ແລະ ເບະສົບ.
- ຖ້າບັງເອີນເຮົາເຮັດອັນໃດຜິດກໍຈົ່ງຮັບຜິດ ແລະ ຂໍໂທດ ຢ່າແກ້ຕົວ.
- ຢ່າເອົາໜັງສື ຫຼື ຈົດໝາຍມາອ່ານເວັ້ນເສຍແຕ່ລາຍການອາຫານ (Manu) ເທົ່ານັ້ນ.
- ລະວັງບໍ່ໃຫ້ອາຫານຈະຕົກ, ຖ້າຕົກບໍ່ຄວນເກັບ ແລະ ປະໂຫຍດເປັນໜ້າທີ່ຂອງຜູ້ບໍລິການ.
- ຢ່າຈ້າງສອກ ຫຼື ວາແຂນອອກກວ້າງໂພດ.
- ຢ່າຈັບປາຍຫຼິ້ນປ່ວງ, ສ້ອມ, ແພເຊັດປາກ ຫຼື ບໍ່ຈັບນັ້ນປ່າຍນີ້.
- ຕ້ອງເອື້ອເພື່ອຊ່ວຍເຫຼືອສະຕິທີ່ນັ່ງຢູ່ໃກ້.
- ຢ່າຢືນມືຍົບເອົາເຄື່ອງໃຊ້ຂອງຜູ້ອື່ນ.
- ຢ່າກົມຖົມ: ດູກ, ກ້າງ, ເມັດ ແລະ ແກ່ນອອກຈາກປາກ ຖ້າຈຳເປັນກໍຄວນ ໃຊ້ປ່ວງຮອງຮັບເອົາໄວ້ຈານ.
- ຢ່າຍົກຈອກເຫຼົ້າ ຫຼື ຈອກນ້ຳຂຶ້ນສູງຈົນວ່າແຫງ່ນຂໍຂຶ້ນຕື່ມຄວນຍົບເທື່ອລະນ້ອຍ, ບໍ່ຕື່ມເອືອກບາດດຽວ.
- ຢ່າໃຊ້ມືກ້າຊ້າຍຈັບຈອກ ຫຼື ຖ້ວຍທີ່ຈັດໄວ້ກ້າຂວາມື, ເວັ້ນເສຍແຕ່ເປັນຜູ້ແຮງກ້າຊ້າຍເທົ່ານັ້ນ.
- ອາຫານບາງຢ່າງເຊັ່ນ: ເຂົ້າໜົມແຫ້ງ (Biscuit), ເຂົ້າໜົມອົມ, ໂຊໂກລາ, ຢ່າໃຊ້ສ້ອມ ຫຼື ປ່ວງຕັກ ແຕ່ແຈນນັ້ນມາຫາແຈນີ້ (ຕັກທາວເອົາແຕ່ຊີ້ນ), ມີຈອງສະເພາະ.
- ມືດ, ປ່ວງ, ສ້ອມທີ່ໃຊ້ຕັດ, ຕັກອາຫານໃສ່ຖ້ວຍເຮົາແລ້ວຕ້ອງວາງໄວ້ຊາມຕາມລັກສະນະເດີມ.
- ຢ່າກິນຄຳໃຫຍ່ຈົນເຕັມປາກ, ຈະກິນຍາກ, ກິນຈົນຕາເລືອກ ຫຼື ຍ້າບໍ່ໄດ້ເລີຍ.
- ຢ່າໃຊ້ມືດສັກ ຫຼື ສູບເອົາອາຫານມາໃສ່ປາກເປັນອັນຂາດ.
- ຢ່າຍົກປ່ວງ ແລະ ສ້ອມສູງເກີນໄປ.
- ບໍ່ວ່າອາຫານນ້ຳ ຫຼື ອາຫານແຫ້ງທີ່ເຮົາຕັກເອົາມາໃສ່ຖ້ວຍ ຫຼື ຊາມສະເພາະຂອງເຮົາແລ້ວ ຕ້ອງກິນໃຫ້ໝົດ ຢ່າປະເຫຼືອເອົາໄວ້.
- ຢ່າເອົາແພເຊັດປາກຜູກໃສ່ຄໍ ຫຼື ເໜັບໃສ່ເສື້ອໜ້າອີກ, ຄວນພີແພອອກພາດໄວ້ກົກຂາ (ໄວ້ຕັກ) ຫຼື ມຸ້ງແພເຊັດມືນັ້ນໄວ້ຕາມທຳມະຊາດຂອງແພເປື້ອນທີ່ໃຊ້ແລ້ວ ແລະ ບໍ່ຕ້ອງທຳຄວາມສະອາດອັນໃດທັງໝົດ.

6.6.4. ສິ່ງທີ່ຄວນລະວັງເມື່ອນັ່ງໂຕະນ້ຳຊາ ມີດັ່ງລຸ່ມນີ້.

- ເມື່ອເຈົ້າພາບອອກປາກເຊີນ ຈົ່ງລຸກຂຶ້ນໄປໂຕະນ້ຳຊາ.
- ເຈົ້າພາບຈະເປັນຜູ້ສົ່ງກາເຟ ຫຼື ນ້ຳຊາໃຫ້ເອງ.

- ຢ່າໃຊ້ບ່ວງຕັກຊິມກາເຟ ຫຼື ນໍ້າຊາເກີນສອງເທື່ອ.
- ເມື່ອຄົນກາເຟ ຫຼືນໍ້າຊາແລ້ວຢ່າປະບ່ວງໄວ້ກັບຈອກ ແລະ ເອົາບ່ວງວາງໄວ້ຈານທີ່ຮອງຈອກນັ້ນ.

6.6.5. ສິ່ງທີ່ຄວນລະວັງເມື່ອນັ່ງຢູ່ໃນຫ້ອງຮັບແຂກມີດັ່ງນີ້:

- ເມື່ອດື່ມກາເຟ, ນໍ້າຊາ ແລະ ສູບຢາແລ້ວຕ້ອງກັບໄປທີ່ຫ້ອງຮັບແຂກ.
- ຢ່າເວົ້າເຖິງເລື່ອງເຈັບເປັນ, ຄວາມເສົ້າໂສກ, ເວົ້າແຕ່ເລື່ອງມ່ວນໆ.
- ເມື່ອສົນທະນາໄປໃສ່ມາໃສ່ແລ້ວ, ເວລາຈະກັບບໍ່ຄວນຂອບໃຈຕໍ່ເຈົ້າພາບ (ທຳນຽມສາກົນຖືວ່າບໍ່ເປັນກັນເອງ)ຄວນຈະເວົ້າວ່າ: “ມີຄວາມມ່ວນຊື່ນຫຼາຍ ແລະ ພໍໃຈກັບອາຫານມື້ນີ້ແຊບຫຼາຍ”. ນີ້ແມ່ນມາລະຍາດ ແລະ ບາງວິທີການທາງສາກົນທີ່ຄວນຮູ້ເອົາໄວ້.

6.7. ມາລະຍາດໃນການຕ້ອນຮັບແຂກ.

ພວກເຮົາຄວນມີມາລະຍາດໃນການຕ້ອນຮັບແຂກ ແລະ ຫຼັກການໃນການຕ້ອນຮັບແຂກທີ່ເຈົ້າພາບຄວນປະຕິບັດມີດັ່ງລຸ່ມນີ້:

- ບໍ່ຄວນຖາມແຂກມາຫາມີວຽກຫຍັງ ເປັນອັນຂາດ, ກ່ອນເຊີນນັ່ງ.
- ເມື່ອແຂກມາເຖິງບ້ານກົງກັບເວລາຮັບປະທານອາຫານ ຄວນເຊີນແຂກເຂົ້າຮ່ວມນຳ.
- ຖ້າມີແຂກມາຂໍຄວາມຊ່ວຍເຫຼືອ ກໍຄວນຊ່ວຍຕາມເຫັນສົມຄວນ ຖ້າຂັດຂ້ອງກໍຄວນຊີ້ແຈ້ງ ເຫດ ແລະ ຜົນຢ່າງສຸພາບ.
- ມີຂອງຕ້ອນຮັບແຂກເຫຼັກໆນ້ອຍໆຕາມຮີດຄອງປະເພນີທີ່ນິຍົມກັນຫຼາຍຄື: ນໍ້າດື່ມ, ໝາກ ແລະ ອື່ນໆຕາມເຫັນສົມຄວນ.
- ເວົ້າຈາກກັບແຂກດ້ວຍໃບໜ້າຍື້ມແຍ້ມແຈ່ມໃສ.
- ບໍ່ຄວນຮ້າຍຄົນໃນເຮືອນຕໍ່ໜ້າແຂກ.
- ບໍ່ຄວນເບິ່ງໂມງເລື້ອຍໆ.
- ເຈົ້າພາບຕ້ອງເຂົ້າໃຈວ່າຜູ້ເປັນແຂກມາຫາຢູ່ເຮືອນ ຖືວ່າມີກຽດຫຼາຍທີ່ສຸດ.

6.8. ມາລະຍາດໃນການສຳພັດມື, ໄອ, ຈາມ ແລະ ຫາວ.

- ເວລາຍື່ນມືອອກໄປສຳພັດ ຄວນຈັບເບົາໆ ພ້ອມທັງຍື່ມໃຫ້ຜູ້ທີ່ເຮົາສຳຜັດມືນັ້ນຢ່າງສຸພາບ, ບໍ່ຄວນກົມຫົວ ຫຼື ຫັນໜ້າໄປທາງອື່ນເດັດຂາດ.
- ເມື່ອຢູ່ຮ່ວມກັບຫຼາຍຄົນເວລາເຮົາມີການໄອ, ຈາມ ຫຼື ຫາວນອນຄວນເອົາແພມົນບັງ ຫຼື ອັດປາກໄວ້ ຫຼື ຫັນໜ້າໄປທາງອື່ນ, ບໍ່ຄວນໄອ, ຈາມ, ຫາວ ໂດຍບໍ່ມີແພອັດປາກເອົາໄວ້ ຫຼື ຕ້ອງຫັນໜ້າໄປທາງອື່ນ.

6.9. ມາລະຍາດ ແລະ ໜ້າທີ່ຂອງແມ່ເຮືອນ ເນື່ອງໃນງານລ້ຽງຕ່າງໆ.

- ຕ້ອງແຕ່ງກ່າຍໃຫ້ສຸພາບ ຫຼື ສະອາດກ່ອນແຂກມາເຖິງປະມານ 15 ນາທີ.
- ຄວນເປີດປະຕູບ້ານໃຫ້ກວ້າງຂວາງ ແລະ ເດດອກໄຟໃຫ້ສະຫວ່າງ.
- ພໍແຂກມາເຖິງຈັດການຕ້ອນຮັບ ແລະ ແນະນຳແຂກໃຫ້ຮູ້ຈັກຢ່າງທົ່ວເຖິງ.
- ມີໃບໜ້າຍື້ມແຍ້ມແຈ່ມໃສຕະຫຼອດເວລາ.
- ດູແລການຈັດອາຫານໃຫ້ແຂກທຸກຄົນໄດ້ຮັບປະທານໂດຍທົ່ວເຖິງ.
- ຄວນຮູ້ວ່າແຂກຄົນໃດບໍ່ຮັບປະທານຫຍັງແດ່.

- ແມ່ເຮືອນຕ້ອງເປັນຜູ້ນຶ່ງຮັບປະທານອາຫານເປັນຄົນສຸດທ້າຍ ຫຼັງຈາກດູແລແຂກທົ່ວເຖິງແລ້ວ.
- ຄວນຮັບປະທານອາຫານຊ້າໆ ແລະ ຮວບຮວມບ່ວງສ້ອມເປັນຄົນສຸດທ້າຍ.
- ພະຍາຍາມ ແລະ ສົນທະນາແຂກໃຫ້ທົ່ວເຖິງກັນ.
- ຖ້າມີລູກຄວນຈະຈັດໃຫ້ລູກຮັບປະທານອາຫານບ່ອນໜຶ່ງຕ່າງຫາກ ຫຼື ຄວນໃຫ້ແຂກຮູ້ຈັກກັບລູກ ແລະ ຄວນແນະນຳໃຫ້ແຂກຮູ້ກ່ອນແລ້ວ ຈຶ່ງໃຫ້ລູກແຍກໄປ.

6.10. ມາລະຍາດໃນຫ້ອງການ.

- ຕ້ອງເປັນແບບຢ່າງໃນການປະຕິບັດບັນດາລະບຽບ ແລະ ນິຕິກຳຕ່າງໆວາງອອກຢ່າງເຂັ້ມງວດ;
- ຜູ້ໃຫຍ່ຕ້ອງເປັນແບບຢ່າງໃນການແຕ່ງກ່າຍ, ນຸ່ງຫົ່ມ ແລະ ການເວົ້າຈາປາໄສ;
- ເປັນແບບຢ່າງໃນການໄປລາມາຄອບ ແລະ ພຶດຕິກຳຕ່າງໆ.
- ຮັກສາຄວາມເປັນລະບຽບຮຽບຮ້ອຍໃນໂມງການ.
- ບໍ່ຄວນນິນທາ, ໃສ່ຮ້າຍປ້າຍສີ ເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ.
- ເມື່ອເຂົ້າໄປຫ້ອງການຄວນປົດໝວດ ແລະ ບໍ່ຄວນໃຊ້ສຽງດັງເກີນຄວນ.
- ຖ້າມີເພດຍິງຢູ່ຮ່ວມຫ້ອງ ບໍ່ຄວນສູບຢາ, ຖ້າຈະສູບໃຫ້ໄປສູ່ບ່ອນອອກ.
- ນັ່ງ ແລະ ວາງຕົວໃນຫ້ອງການໃຫ້ຖືກລັກສະນະ.

6.11. ມາລະຍາດໃນການຮັບໂທລະສັບ ແລະ ໃຊ້ໂທລະສັບໃນຄອບຄອບ.

- ບໍ່ຄວນຊອກຫາຄວາມລາວີສີລົມມາໃສ່ຄອບຄົວ (ຜົວ, ເມຍ, ລູກ).
- ບໍ່ຄວນສະແດງອາການກິລິຍາຮ້າຍກາດ, ກ່າວຄຳຫຍາບຊ້າ, ແຂ້ງກະດ້າງໃສ່ກັນ ແລະ ກັນ.
- ລະງັບອາລົມຄວາມຮ້ອນ, ຊອກຫາເຫດ ແລະ ຜົນ.
- ຄວາມໃນບໍ່ໃຫ້ນຳອອກ ແລະ ຄວາມນອກບໍ່ໃຫ້ນຳເອົາເຂົ້າມາເຮືອນ.

6.12. ມາລະຍາດໃນການຮັບໂທລະສັບ ແລະ ໃຊ້ໂທລະສັບທົ່ວໄປ.

ໃນເວລາກົດເລກໂທລະສັບ ເພື່ອຕ້ອງຢາກຈະລົມນຳຜູ້ໃດຜູ້ໜຶ່ງ, ຜູ້ທີ່ໂທລະສັບອາດບໍ່ແມ່ນຜູ້ທີ່ເຮົາຢາກຕ້ອງການລົມນຳ ຫຼື ແມ່ນຄົນທີ່ເຮົາຕ້ອງການລົມນຳໂດຍກົງກໍຕາມ ຜູ້ໂທກ່ອນອີ່ນຄວນກ່າວຄຳວ່າ: “ອາໂລ ຫຼື ເຈົ້າສະບາຍດີ” ເສຍກ່ອນ. ສັບລັບຜູ້ຮັບທຸກເທື່ອເອີ້ນເວົ້າ ຫຼື ເອີ້ນຮັບຄຳທຳອິດຢູ່ຫຼັງໂທລະສັບ ເຮົາຄວນກ່າວຄຳວ່າ ສະບາຍດີຄຳນີ້ສາກ່ອນ. ຫຼັກເວັ້ນພິກັດໂທລະສັບຂຶ້ນມາຟັງ ແລະ ຮັບແລ້ວມີຄຳຖາມໂລດວ່າ: “ຕ້ອງການຫຍັງເວີ້ຍ !” ຫຼື “ມີຫຍັງ?”, “ແມ່ນໃຜ” ອັນນີ້ເປັນຕົ້ນ.

ສຸພາສິດໜຶ່ງກ່າວວ່າ: “ປາກເປັນເອກ, ເລກເປັນໂທ, ໜັງສືເປັນຕີ” ຄົນຊ່າງປາກຊ່າງເວົ້າເປັນສີສັນໃຫ້ແກ່ຕົນເອງ. ການເວົ້າຈາອ່ອນໂຍນ, ສຸພາບຕໍ່ກັນເຖິງວ່າບໍ່ທັນຮູ້ຈັກກັນມາກ່ອນ ກໍເຮັດໃຫ້ຮັກແພງກັນ ແລະ ຊ່ວຍເຫຼືອກັນໄດ້. ຜູ້ໄດ້ຮັບຟັງກໍພໍອົກພໍໃຈໄປຊອກໄປຕາມຜູ້ທີ່ເຮົາຕ້ອງການຍາກເວົ້າໂທລະສັບ ນຳ ນັ້ນມາ; ກົງກັນ ຂ້າມ, ຖ້າເຮົາເວົ້າບໍ່ມ່ວນຫຼື, ຜູ້ທີ່ຟັງໂທລະສັບກໍປະຕິເສດທັນທີວ່າ “ເພິ່ນບໍ່ຢູ່”.

ເມື່ອກ່າວຄຳສະບາຍດີແລ້ວ ເຮົາກໍເວົ້າຕໍ່ໄປອີກວ່າ: “ຂໍໂທແດ່ ຫຼື ຂໍອະນຸຍາດແດ່” ນີ້ແມ່ນກະ ຊວງ....ບໍ່ນໍ? ມີຄົນຊື່....ບໍ່ນໍ? ລາວຢູ່ນີ້ບໍ່ຂໍຄວາມຊ່ວຍເຫຼືອ ຫຼື ຄວາມກະລຸນາຕາມໃຫ້ແດ່ເທາະ.

ເວລາກຳລັງລົມຢູ່ກັບຫຼັງໂທລະສັບ ບໍ່ຄວນວາງຫຼັງໂທລະສັບລົງ ໂດຍພາລະການແຕ່ຜູ້ດຽວ ແຕ່ມີກໍລະນີເປັນຍ້ອນເຄື່ອງ ຫຼື ສັນຍານຈັດຕິດຄັດ ເວລາລົມກັນຢູ່ຖືຕັດກໍມີ.

ເມື່ອລົມກັນໝົດແລ້ວຄວນຂອບໃຈຕໍ່ກັນ, ອວຍພອນໃຫ້ແກ່ກັນ ເພາະການເວົ້າລົມກັນທາງຫຼັກໂທລະສັບ ກໍມີມາລະຍາດອັນໜຶ່ງຂອງຄົນຜູ້ດີ.

6.13. ມາລະຍາດໃນການຂຶ້ນລົດ-ລົງເຮືອ.

- ຕ້ອງມີປີ້ ຫຼື ບັດຢູ່ໃນກຳມື.
- ຂຶ້ນ ແລະ ລົງຕາມລຳດັບ.
- ຄວນໃຫ້ໂອກາດຜູ້ເຖົ້າ, ຄົນພິການ, ແມ່ມານ, ແມ່ລູກອ່ອນ ແລະ ພະລົງ.
- ປະຕິບັດຕາມລະບຽບຂອງລົດ ແລະ ໃນຂັ້ນຕ່າງໆຢ່າງເຂັ້ມງວດ.
- ເວົ້າຈາສຸພາບອ່ອນຫວານ.
- ບໍ່ຖືມືຂັບເຄື່ອງຕ່າງໆລົງໃນລົດ, ພື້ນເຮືອ ແລະ ນອກລົດ, ນອກເຮືອ.
- ຊ່ວຍຈັບເຄື່ອງ ຫຼື ຊ່ວຍເຫຼືອຜູ້ທີ່ບໍ່ສາມາດຊ່ວຍເຫຼືອຕົນເອງໄດ້.

6.14. ມາລະຍາດໃນການຮຽນ.

- ເຄົາລົບຄູ-ອາຈານສອນດ້ວຍການລຸກຂຶ້ນ, ຍົກມືໄຫວ້, ປົດໝວກ, ກົມຫົວຄຳນັບ ແລະ ຖາມສະບາຍດີຄູ-ອາຈານ.
- ນັ່ງຕຳກວ່າຄູ-ອາຈານສອນ.
- ຄູຖາມບັນຫາຄວນລຸກຂຶ້ນ ຂໍອະນຸຍາດແລ້ວຈຶ່ງຕອບ ແລະ ກ່ອນຈະນັ່ງລົງຄວນກົມຫົວລົງໜ້ອຍໜຶ່ງແລ້ວຈຶ່ງນັ່ງລົງ.
- ຕັ້ງໃຈຟັງຄູອະທິບາຍບັນຫາດ້ວຍຈິດໃຈຈົດຈໍ ແລະ ຂຽນເອົາທຸກຄຳອະທິບາຍທີ່ເຫັນວ່າສຳຄັນ ແລະ ສົມຄວນຈົດເອົາເປັນບົດຮຽນ.
- ເວລານັ່ງຮຽນບໍ່ຄວນງວາກຊ້າ, ຫວຽວຂວາ, ບໍ່ລົມກັນ, ບໍ່ເຫງົານອນ, ບໍ່ຄວນຫງຽງຫົວໄປມາ ແລະ ອື່ນໆທີ່ເຫັນວ່າບໍ່ສຸພາບ.
- ເຂົ້າ-ອອກຫ້ອງກົງກັບເວລາ, ຖ້າເຂົ້າຫ້ອງຊ້າຕ້ອງຂໍອະນຸຍາດນຳຄູ-ອາຈານສອນສາກ່ອນ ແລະ ຈຶ່ງຄ່ອຍເຂົ້າຫ້ອງຮຽນ.
- ບໍ່ຄວນດື່ມ ແລະ ກິນອາຫານໃນຊົ່ວໂມງຮຽນ, ມີກິດທຸລະອັນໃດຄວນໄດ້ຮັບອະນຸຍາດກ່ອນຈຶ່ງອອກຫ້ອງຮຽນໄດ້.

6.15. ມາລະຍາດຮອຍຍື້ມ ແລະ ສຽງຫົວ.

ຮອຍຍື້ມ ແລະ ສຽງຫົວປຽບເໝືອນປ້ອງຍ້ຽມສ່ອງສູ່ແນວຄິດຈິດໃຈຂອງຄົນເຮົາອີກຢ່າງໜຶ່ງ. ຮອຍຍື້ມ ແລະ ສຽງຫົວມີທັງຜົນດີ ແລະ ຜົນເສຍ, ສາມາດສ້າງມິດ ແລະ ສັດຕູໃຫ້ແກ່ຄົນເຮົາ. ດັ່ງນັ້ນ, ການຍື້ມຫົວຈຶ່ງມີຄວາມສຳຄັນຕໍ່ຕົນເອງ ແລະ ຄົນອື່ນໆ. ລັກສະນະຂອງການຍື້ມຫົວຂອງແຕ່ລະຄົນນັ້ນ ແມ່ນມີລັກສະນະແຕກຕ່າງກັນ ແລະ ບາງຄົນອາດມີລັກສະນະຍື້ມແບບນີ້ມນວນ ອ່ອນຫວານ ແຕ່ບາງຄົນອາດຍື້ມມີລັກສະນະເປັນແບບຕົວໜ້າຮັກ ແລະ ແບບຈະຮ້ອງໄຫ້ກໍມີ; ແຕ່ເຖິງຢ່າງໃດກໍດີ, ການຍື້ມ, ການຫົວນີ້ຍັງໃຫ້ທັງຄວາມສຸກ ແລະ ຄວາມທຸກໄປຕາມແຕ່ລະກໍລະນີ.

6.16. ມາລະຍາດໃນການໄປມາ.

- ໄປ-ມາລາຄອບ.
- ກົງກັບເວລາ ແລະ ຕາມນັດໝາຍ.
- ຮູ້ທີ່ຕໍ່າ, ທີ່ສູງ ແລະ ຮູ້ກາລະເທສະ.
- ວາງຕົວເຂົ້າກັບສະພາບການຕ່າງໆ ແລະ ອື່ນໆ ແລະ ຍັງມີຫຼາຍໆດ້ານຕື່ມອີກ.

7. ມາລະຍາດທາງດ້ານຄຸນສົມບັດ.

7.1. ຄຸນສົມບັດແມ່ນຫຍັງ?

ຄຸນສົມບັດ ແມ່ນແບບແຜນການດຳລົງຊີວິດ ແລະ ທັດສະນະຂອງຄົນໃນສັງຄົມ ຫຼື ຄຸນສົມບັດ ແມ່ນ ມາດຖານການດຳລົງຊີວິດຂອງຄົນໃນສັງຄົມ.

7.2. ຄຸນສົມບັດຂອງຄົນເຮົາມີດັ່ງນີ້.

7.2.1. ຄຸນສົມບັດຂອງຜູ້ນຳ.

- ມີຈິດໃຈເພື່ອແຜ່ ແລະ ຊ່ວຍເຫຼືອຜູ້ຢູ່ໃຕ້ການບັງຄັບບັນຊາ.
- ມີຄວາມຊື່ສັດບໍລິສຸດ.
- ບໍລິຈາກຊັບສ່ວນຕົວ ເພື່ອສາທາລະນະປະໂຫຍດຂອງສັງຄົມ.
- ກົງໄປ-ກົງມາ ແລະ ບໍ່ເຂົ້າຂ້າງອອກຂາ.
- ເວົ້າຈາສຸພາບອ່ອນຫວານ, ບໍ່ຖືຕົວ, ບໍ່ຈອງຫອງ ແລະ ບໍ່ແຂງກະດ້າງ.
- ຝຶກຝົນຫຼໍ່ຫຼອມຕົນເອງໃນທາງທີ່ດີ.
- ບໍ່ສ້າງຄວາມເດືອດຮ້ອນໃຫ້ແກ່ຄົນອື່ນ ໂດຍທາງກົງ ແລະ ທາງອ້ອມ.
- ບໍ່ບຽດບຽນຄົນອື່ນ ໂດຍທາງກົງ ແລະ ທາງອ້ອມ.
- ບໍ່ມີຄວາມອິດສາ, ລົດສະຫຍາຕໍ່ບຸກຄົນອື່ນໆ.
- ມີຄວາມອົດທົນ, ອົດກັນ ແລະ ປະພຶດຕົນຢູ່ລະບຽບກົດໝາຍ.

7.2.2. ຄຸນສົມບັດຂອງຜູ້ດີ.

- ຕ້ອງມີກິລຍມາລະຍາດດີ ແລະ ເວົ້າຈາສຸພາບຮຽບຮ້ອຍ.
- ປະພຶດຕົນຢູ່ໃນຄວາມເປັນລະບຽບຮຽບຮ້ອຍ ສະແດງເຖິງເປັນຜູ້ມີວັດທະນະທຳຈົບງາມ.
- ເຄົາລົບຍຳເກງປູຊະນິຍະສະຖານ.
- ເປັນຜູ້ຮູ້ກະລະ ແລະ ເທສະຢ່າງດີ.
- ເຄົາລົບໃນການສຶກສາຮຳຮຽນຕ່າງໆ.
- ເຄົາລົບນັບຖືຜູ້ນຳ, ຜູ້ອາວຸໂສ, ຜູ້ຊົງຄຸນຈຸດທິ.
- ເຄົາລົບໃນຄວາມບໍ່ປະໝາດໃນທຸກໆກໍລະນີ.
- ຮັກສາກຽດ ແລະ ສັກສີດ້ວຍຄວາມຊື່ສັດບໍລິສຸດ.
- ຮູ້ໃຊ້ຫົວຄິດພິຈາລະນາ ແລະ ປະຕິບັດຕົນໃຫ້ເໝາະສົມ.
- ປະກອບພາລະກິດອັນໃດກໍຕ້ອງມຸ່ງໝາຍ ດ້ວຍເຫດ ແລະ ຜົນ.
- ຄຳນຶງເຖິງຊາດ, ຕະກູນ, ກຽດ ແລະ ສັກສີທີ່ມີມາແລ້ວ.

- ເຮັດຫຍັງຕ້ອງຮູ້ເຖິງກາລະ ແລະ ເທສະອັນເໝາະສົມ.
- ຮູ້ກິລິຍາວາຈາອັນເໝາະສົມ ຢູ່ໃນສະຖານທີ່ຊຸມນຸມຊົນ ແລະ ວົງສັງຄົມ.
- ຮູ້ຄົບຄົນດີເປັນມິດ.
- ຮູ້ລະອາຍແກ່ໃຈໃນການກະທຳຜິດໃນທີ່ລັບ ແລະ ທີ່ແຈ້ງ.
- ສັງລວມກາຍ, ວາຈາ ແລະ ຈິດໃຈ ບໍ່ໃຫ້ຕົກຢູ່ໃນຄວາມຜິດພາດ.
- ຄວນນຳໃຊ້ກິລິຍາແບບສ້າງສັນໃນການປົກສາຫາລື.
- ບໍ່ຄວນຄິດ ແລະ ບໍ່ຄວນເຮັດໃນສິ່ງທີ່ເດືອດຮ້ອນແກ່ຕົນເອງ ແລະ ຜູ້ອື່ນໆ.
- ໃຊ້ຄວາມອົດທົນ ແລະ ຄວນສະຫງຽມຄຸ້ມຄົມ.
- ເຝິກຕົນໃຫ້ຕັ້ງໜັ້ນໃນຄຸນນະທຳ (ສິນລະທຳ).
- ເຄົາລົບຕໍ່ສິດທິ ແລະ ໜ້າທີ່ຂອງຜົນລະເມືອງດີ.
- ເຄົາລົບທຳນຽມ ຕາມຮີດຄອງປະເພນີອັນດີງາມຊອງຊາດ.
- ຮຽນຮູ້ສິ່ງຕ່າງໆໃນສັງຄົມ.
- ມີການກະທຳສິ່ງທີ່ປະສະຈາກໂທດ.
- ນຳໃຊ້ຄວາມຮູ້, ຄວາມສາມາດໃນທາງທີ່ຖືກຕ້ອງ.

7.2.3. ຄຸນສົມບັດຂອງພົນລະເມືອງດີ.

- ຮັກປະເທດຊາດ, ບ້ານເກີດເມືອງນອນ, ຮັກສາສະພາບແວດລ້ອມ ແລະ ຮັກພູມິປະເທດຂອງຕົນເອງ.
- ຮັກທ່ານຜູ້ນຳ, ລັດຖະບານ, ພໍ່ແມ່ຜູ້ບັງເກີດເກົ່າ, ຄູອາຈານສອນ, ພະສົງ, ຖ້ຳແກ່ອາວຸໂສ ແລະ ປູຊະນິຍະສະຖານຂອງປະເທດ.
- ຮັກການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າອຳຮຽນ, ຮັກອະນາຄົດອັນກ້າວໜ້າ, ພັດທະນາຕົນເອງ ແລະ ສັງຄົມໃຫ້ຈະເລີນຮຸ່ງເຮືອງສິລິໂລກ້າວໜ້າຂຶ້ນເລື້ອຍໆ.
- ຮັກການອອກແຮງງານ ເພື່ອສ້າງສາອະນາຄົດໃຫ້ສົດຊື່ນແຈ່ມໃສ.
- ຮັກອະນາໄມ້ 03 ສະອາດ ເພື່ອປະສະຈາກໂລກໄພຕ່າງໆ.
- ຮັກລະບຽບວິໄນ, ຄິດ ແລະ ເຮັດອັນໃດ ໃນທາງທີ່ຖືກຕ້ອງ ແລະ ປະກອບກິດຈະການອັນໃດ ກໍໃຫ້ຖືກກັບລະບຽບກົດໝາຍ.

7.2.4. ຄຸນນະທຳຂອງຄົນດີ.

- ບໍ່ຄວນຂົ່ມເຫງຜູ້ອ່ອນແອ ແລະ ດອຍໂອກາດກວ່າ.
- ຮັກສາຊື່ສຽງ, ກຽດ ແລະ ສັກສີ.
- ບໍ່ຮັບສິນບົນ ແລະ ບໍ່ເວົ້າຄວາມບໍ່ຈິງໃສ່ຮ້າຍຄົນອື່ນ.
- ສະຫງຽມຄຸ້ມຄົມ ແລະ ສຸພາບຮຽບຮ້ອຍ.
- ອ່ອນນ້ອມຖອມຕົວ ແລະ ບໍ່ຍົກຕົນເອງຂຶ້ນຜູ້ອື່ນ.
- ມີຄວາມເປັນລະບຽບຮຽບຮ້ອຍ ແລະ ເກງຂາມຕໍ່ການກະທຳຜິດ.

7.2.5. ຄຸນສົມບັດຂອງຜູ້ດີທີ່ຄວນເອົາໃຈໃສ່.

1). ສິ່ງທີ່ບໍ່ຄວນປະຕິບັດ.

- ຊັງສັດຕູຂອງຊາດທີ່ຕ້ານກັບປະຊາຊົນ.
- ຊັງຄວາມກຽດຄ້ານມັກງ່າຍ ແລະ ບໍ່ຍຸດຕິທຳ.
- ຊັງຄວາມເປີເປືອນ, ສຶກກະປົກ ແລະ ຮົກເຮື້ອໝົນໝອງ.

2). ສິ່ງທີ່ຄວນເອົາໃຈໃສ່.

- ຮັກລະບຽບແບບແຜນອັນຈົບງາມຂອງຊາດ;
- ມີຄວາມກ້າຫານ, ອົດທົນ, ຈິດໃຈເຢືອກເຢັນ ແລະ ສຸຂຸມຮອບຄອບ;
- ມີຄວາມເມດຕາ ແລະ ເອື້ອເພື່ອເພື່ອແຜ່;
- ສັດຊື່ (ສຸຈະລິດ) ແລະ ຍືດໝັ້ນອຸດົມຄະຕິທີ່ດີ.

ບົດທີ 7

ລັກສະນະເສດຖະກິດໃນລາວ

ສາທາລະນະລັດປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ ເປັນປະເທດໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມອຸດົມສົມບູນທາງດ້ານຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ ແຕ່ເນື່ອງຈາກວ່າຍັງບໍ່ທັນມີຄວາມພຽບພ້ອມໃນຫຼາຍປັດໄຈ ໃນການພັດທະນາເຊັ່ນ: ຂາດພະນັກງານເຕັກນິກ, ນັກວິຊາການ, ຂາດທຶນຮອນ ແລະ ປັດໄຈດ້ານອື່ນໆ ຈຶ່ງພາໃຫ້ເສດຖະກິດຂະຫຍາຍຕົວຊ້າ ແລະ ບໍ່ດູນດຽງກັນລະຫວ່າງຂະແໜງການຕ່າງໆ. ພື້ນຖານເສດຖະກິດແມ່ນການກະສິກຳ ຍັງມີລັກສະນະອ່ອນນ້ອຍ ແລະ ຂຶ້ນກັບທຳມະຊາດຢູ່.

ດ້ານການຜະລິດກະສິກຳຕົ້ນຕໍ ແມ່ນການປູກເຂົ້າ, ສ່ວນການລ້ຽງສັດ ໂດຍສະເພາະແມ່ນສັດໃຫຍ່ນັ້ນ, ຈຸດໝັກແມ່ນລ້ຽງໄວ້ນຳໃຊ້ແຮງງານ, ຈະນຳໃຊ້ເປັນອາຫານ ຫຼື ເປັນສິນຄ້າກໍແມ່ນໃນເວລາທີ່ມີຄວາມຈຳເປັນເທົ່ານັ້ນ.

ທາງດ້ານການຫັດຖະກຳຍັງແມ່ນກຸ່ມຕົນເອງ ຄືຜະລິດເພື່ອໃຊ້ສອຍພາຍໃນຄອບຄົວ ຫຼື ພາຍໃນປະເທດເປັນຕົ້ນຕໍ.

ດ້ານການອຸດສະຫະກຳມີໜ້ອຍ ແລະ ບໍ່ທັນມີບົດຮຽນເທົ່າທີ່ຄວນ, ເສດຖະກິດແຫ່ງຊາດ, ສິນຄ້າຂາຍອອກສ່ວນຫຼາຍແມ່ນເປັນວັດຖຸດິບຊະນິດຕ່າງໆ.

ຈາກການປະຕິບັດແນວທາງຕາມຈົນຕະນາການໃໝ່ ກໍຄືການປ່ຽນແປງໃໝ່ ໃນທຸກຂົງເຂດຊີວິດຂອງສັງຄົມ ແລະ ເສດຖະກິດນັບແຕ່ປີ 1986 ເປັນຕົ້ນມາ ໄດ້ເຮັດໃຫ້ສະພາບການຂອງເສດຖະກິດທີ່ອຶດ ອາດຊັກຊ້າທາງດ້ານເສດຖະກິດຫຼຸດຜອນລົງ. ສະພາບຄວາມຫຍຸ້ງຍາກຫຼາຍປະການໄດ້ຮັບການແກ້ໄຂ, ການຜະລິດມີຄວາມເປັນລະບົບປົກກະຕິ ແລະ ຂະຫຍາຍຕົວຢ່າງຕໍ່ເນື່ອງ ແລະ ໜ້າພໍໃຈ ຊຶ່ງເຫັນໄດ້ຈາກການ ລົງທຶນໃນຂະແໜງການຕ່າງໆນັບມື້ນັບເພີ່ມຂຶ້ນ. ຂະແໜງການເສດຖະກິດໃໝ່ໆໄດ້ເກີດຂຶ້ນ, ບົດບາດຂອງການກະສິກຳໃນເສດຖະກິດແຫ່ງຊາດຄ່ອຍໆຫຼຸດລົງ. ໃນຂະແໜງການອື່ນໆເຊັ່ນ: ຂະແໜງຫັດຖະກຳ ແລະ ຂະແໜງອຸດສະຫະກຳ ໂດຍສະເພາະແມ່ນດ້ານການຄ້າ ແລະ ການບໍລິການ ພວມມີບົດບາດສູງຂຶ້ນ ຊຶ່ງລາຍຮັບສະເລຍຕໍ່ຫົວຄົນຕໍ່ປີກໍເພີ່ມຂຶ້ນກວ່າແຕ່ກ່ອນ 320\$ US ໃນປີ 1998 ແລະ ຄາດວ່າຈະ ເພີ່ມຂຶ້ນໄປເລື້ອຍໆ. ຈາກບັນຫາດັ່ງກ່າວນີ້ ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ຊີວິດການເປັນຢູ່ຂອງພົນລະເມືອງລາວໄດ້ຮັບການປົວແປງດີຂຶ້ນເປັນກ່າວໆມາຈົນເຖິງປັດຈຸບັນນີ້.

1. ຄວາມຮູ້ທົ່ວໄປກ່ຽວກັບຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດໃນລາວ.

ລາວບູຮານກຳເນີດມາຈາກພື້ນຖານເສດຖະກິດຂະຫຍາຍຕົວໂດຍສະເພາະແມ່ນການກະສິກຳຫັດຖະກຳ ແລະ ການຕະຫຼາດ ເຊິ່ງແຕ່ກ່ອນເພິ່ນເອີ້ນວ່າ “ລາດ”. ເມືອງອື່ນໆໃນແຫຼມສຸວັນນະພູມອິນດູຈີນນີ້, ອຳນາດເສດຖະກິດໃນເບື້ອງຕົ້ນໄດ້ຈຳກັດຢູ່ໃນມືຂອງເຈົ້າກົກເຈົ້າເຫຼົ່າ, ເຈົ້າຖິ່ນດິນນາທີ່ເຂັ້ມແຂງກວ່າໝູ່ທີ່ປົກຄອງຢູ່ໃນເມືອງໜຶ່ງໆ, ເມື່ອຫຼາຍກົກເຫຼົ່າໄດ້ລວມເຂົ້າກັນ ດ້ວຍການພົວພັນທາງດ້ານເສດຖະກິດຂອງບັນດາຫົວໜ້າກົກເຫຼົ່າດັ່ງກ່າວນັ້ນໄດ້ເຮັດໃຫ້ເສດຖະກິດ ແລະ ການປົກຄອງ ໄດ້ຕົກເຂົ້າກຳມີຂອງບຸກຄົນຜູ້ເປັນຫົວໜ້າກົກເຫຼົ່າເຜົ່າຊົນນັ້ນ. ຫົວໜ້າທີ່ເຂັ້ມແຂງກວ່າໝູ່ມີຍົດເອີ້ນວ່າ “ ຊຸນ ”, ທີ່ຕັ້ງຢູ່ນະຄອນຫຼວງ.

ປະເທດລາວ ນັບວ່າເປັນປະເທດໜຶ່ງທີ່ມີຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດຢ່າງຫຼວງຫຼາຍ ໃນນັ້ນຫຼາຍຊະນິດ ກໍເປັນພື້ນຖານສຳລັບການພັດທະນາເສດຖະກິດສັງຄົມຂອງຊາດ ໃນໄລຍະຍາວຊຶ່ງພວກເຮົາສັງເກດເຫັນໄດ້ ດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

1.1. ດິນ: ແມ່ນເປັນປັດໄຈໜຶ່ງທີ່ຂາດບໍ່ໄດ້ສຳລັບການເປັນຢູ່ຂອງຄົນລາວ. ຕັ້ງແຕ່ໃດໆມາບໍ່ວ່າ ການເຮັດນາ ຫຼື ເຮັດສ່ວນ, ເຮັດໄຮ່ ແລະ ປູກພືດຊະໜິດໃດໆກໍຕາມ ແມ່ນລ້ວນແຕ່ມີຄວາມຈຳເປັນໃນການ ນຳໃຊ້ເນື້ອທີ່ດິນບໍ່ຫຼາຍກໍໜ້ອຍ. ໃນປັດຈຸບັນຊາວລາວມີພື້ນລະເມືອງ 85% ເປັນຊາວກະສິກອນ. ໂຄງປະ ກອບທາງດ້ານເສດຖະກິດຂອງຊາດໄດ້ຖືເອົາວຽກງານກະສິກຳແລະປ່າໄມ້ເປັນບາດກ້າວເລີ່ມຕົ້ນໃນການພັດທະ ນາສິນຄ້າ, ຍິ່ງເຫັນໄດ້ວ່າດິນມີຄວາມສຳຄັນອັນດັບໜຶ່ງ ໃນການດຳເນີນທຸລະກິດເພື່ອປູກພືດເປັນສິນຄ້າ ແລະ ຫຼໍ່ລ້ຽງຊີວິດຂອງຄົນລາວເຊັ່ນດຽວກັນກັບອາກາດແລະນ້ຳ. ດິນທີ່ມີຢູ່ໃນປະເທດລາວມີຢູ່ດ້ວຍກັນຫຼາຍປະເພດ ຄື ດິນສັນດອນ, ດິນແຝຣາລິດແລະດິນພູ.

- ດິນສັນດອນຫຼືດິນຂີ້ປ່ວງ ແມ່ນເປັນດິນທີ່ມີຢູ່ຕາມລ້ອງແມ່ນ້ຳແລະແຄມໜອງ ຫຼື ພື້ນທີ່ຕ່ຳທີ່ຖືກນ້ຳ ຖ້ວນຢູ່ເປັນປະຈຳ. ດິນຊະໜິດນີ້ເປັນດິນດີ, ມີລັກສະນະຜຸຜຸຍເໝາະສຳລັບການປູກພືດຊະໜິດຕ່າງໆ.

- ດິນແຝຣາລິດ ແມ່ນເປັນດິນທີ່ມີຢູ່ໂດຍທົ່ວໄປ, ເປັນດິນທີ່ຖືກຊະລ້າງແຮງຈຶ່ງມີທາດຜຸ່ນໜ້ອຍ (ຍົກເວັ້ນເຂດດິນພູໄຟແລະເຂດດິນຫີນບູນ).

- ດິນພູ ແມ່ນເປັນດິນທີ່ພົບຢູ່ໃນເຂດພູມສັນຖານສູງໂດຍສະເພາະແມ່ນຢູ່ພາກເໜືອນ, ເປັນດິນສີ ແດງແກມເຫຼືອງ (ຢູ່ບ່ອນສູງຈະເປັນສີກະເບົາແກມເຫຼືອງ), ດິນປະເພດນີ້ມີຜຸນປ່າປົນຢູ່ນຳ ຫຼື ອິນຊີວັດຖຸປະ ປົນຢູ່ນຳ. ໂດຍທົ່ວໄປແລ້ວ, ດິນດັ່ງກ່າວນີ້ເປັນດິນສົມຈຶ່ງບໍ່ເປັນດິນດີປານໃດແຕ່ກໍເໝາະສົມສຳລັບການປູກ ພືດບາງຊະໜິດຂອງເຂດອາກາດອົບອຸ່ນ.

1.2. ຫີນ: ແມ່ນຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດທີ່ຢູ່ໃຕ້ດິນ ແລະ ຢູ່ເທິງໜ້າດິນຊຶ່ງມີຢູ່ຢ່າງຫຼວງຫຼາຍໃນ ປະເທດລາວ. ປັດຈຸບັນມີຫີນຫຼາຍຊະນິດທີ່ຖືກຂຸດຄົ້ນໄປນຳໃຊ້ເປັນວັດສະດຸກໍ່ສ້າງຕຶກອາຄານ ແລະ ສະຖານ ທີ່ຕ່າງໆ, ໃຊ້ເປັນວັດຖຸດິບສຳລັບຫັດຖະກຳປັ້ນຫຼໍ່ ແລະ ໃຊ້ເຂົ້າໃນອຸດສະຫະກຳກໍ່ສ້າງເຊັ່ນ: ຫີນບູນ, ຫີນ ກວດ (ຫີນຫາດ), ຫີນຊາຍ, ຫີນກາວ, ຫີນອ່ອນ, ຫີນດາກ ແລະ ອື່ນໆ.

1.3. ແຮ່: ແມ່ນຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ ຊຶ່ງເປັນສິນແຮ່ຊະນິດຕ່າງໆທີ່ມີຢູ່ຢ່າງຫຼວງຫຼາຍໃນປະ ເທດລາວ. ຕາມການສຳຫຼວດ ແລະ ຄົ້ນພົບໃນເບື້ອງຕົ້ນເພິ່ນມີທັງແຮ່ ທີ່ເປັນໂລຫະ ແລະ ອະໂລຫະຫຼາຍ ຊະນິດຊຶ່ງແຈກຍາຍຢູ່ທົ່ວປະເທດຄື: ກົ່ວ, ຊິນ, ເຫຼັກ, ທອງແດງ, ຄຳ, ສັງກະສີ, ເງິນ, ຖ່ານຫີນ, ເກືອ ແລະ ອື່ນໆອີກເປັນຕົ້ນ; ໃນນີ້ແຮ່ທີ່ຖືກຂຸດຄົ້ນແລ້ວໄດ້ແກ່ກົ່ວ, ຖ່ານຫີນ, ຄຳ, ຫີນກາວ, ເກືອ ແລະອື່ນໆຕື່ມອີກຈຳ ນວນໜຶ່ງໃນສປປລາວ.

1.4. ນ້ຳ: ແມ່ນປັດໄຈໜຶ່ງທີ່ສຳຄັນໃນການດຳລົງຊີວິດຂອງຄົນເຮົາ. ນ້ຳທີ່ມີຢູ່ໃນປະເທດລາວຍັງຄົງ ຢູ່ໃນສະພາບດີເພາະບໍ່ທັນຖືກຜົນສະທ້ອນຂອງສິ່ງແວດລ້ອມທີ່ເປັນພິດເທື່ອ. ສາຍນ້ຳຕົ້ນຕໍໃນສປປລາວ ແມ່ນ ແມ່ນ້ຳຂອງແລະສາຂາຂອງແມ່ນ້ຳຂອງທີ່ກອບດ້ວຍດ້ວຍ 10 ກວ່າສາຍ. ສາຍນ້ຳເຫຼົ່ານີ້ມີຄວາມສຳຄັນຢ່າງ ຍິ່ງໃຫຍ່ຕໍ່ກັບການດຳລົງຊີວິດຂອງຄົນລາວທັງປ່ວງເຊັ່ນ: ເປັນແຫຼ່ງອາຫານ ແລະ ບ່ອນທຳມາຫາກິນມາແຕ່ ໃດໆ, ເປັນເສັ້ນທາງຄົມມະນາຄົມຂົນສົ່ງທາງນ້ຳ, ເປັນແຫຼ່ງພະລັງງານໄຟຟ້າອັນມະຫາສານ ແລະ ອື່ນໆ.

ປັດຈຸບັນ, ສາຍນ້ຳຈຳນວນໜຶ່ງໄດ້ຖືກນຳໃຊ້ເຂົ້າໃນການຜະລິດກະແສໄຟຟ້າແລ້ວເຊັ່ນ: ນ້ຳງຸ່ມ, ນ້ຳ ເຊໂດນ, ນ້ຳເຊເສັດ, ເປັນຕົ້ນ; ຊຶ່ງສ້າງລາຍໄດ້ໃຫ້ຊາດລາວຫຼາຍພັນລ້ານ. ນອກຈາກສາຍນ້ຳຕ່າງໆແລ້ວ

ຢູ່ໃນປະເທດລາວຍັງມີ ໜອງ ແລະ ບຶງ ຢ່າງຫຼວງຫຼາຍເຊັ່ນກັນ, ແຕ່ສ່ວນຫຼາຍເປັນໜອງຂະໜາດກາງ ຊຶ່ງ ແຈກຢາຍຢູ່ທົ່ວປະເທດ. ໃນນັ້ນຫຼາຍກວ່າໝູ່ແມ່ນຢູ່ແຂວງສະຫວັນນະເຂດ ແລະ ແຂວງວຽງຈັນ. ໜອງ ແລະ ບຶງຕ່າງໆເຫຼົ່ານີ້ເປັນແຫຼ່ງເກັບກັກນ້ຳທີ່ສຳຄັນເພື່ອສະໜອງນ້ຳໃຫ້ແກ່ການປູກຝັງ, ລ້ຽງສັດ ແລະ ກິດຈະການ ອື່ນໆ ໃນທ້ອງຖິ່ນທີ່ກ່ຽວຂ້ອງພ້ອມທັງເປັນແຫຼ່ງຫາປາ ແລະ ແຫຼ່ງນ້ຳດື່ມສຳລັບສັດປ່າໃນບໍລິເວນນັ້ນໆດ້ວຍ.

ນ້ຳໃຕ້ດິນກໍເປັນອີກພາກສ່ວນໜຶ່ງທີ່ສຳຄັນຂອງລະບົບນ້ຳທີ່ຢູ່ໃນປະເທດລາວ. ນ້ຳມີຄຸນປະໂຫຍດອັນ ໃຫຍ່ຫຼວງສຳລັບຊີວິດການເປັນຢູ່ຂອງຊາວລາວທັງປ່ວງ ເພາະວ່າບໍ່ຕ່ຳກວ່າ 90% ຂອງພົນລະເມືອງລາວ ແມ່ນໃຊ້ນ້ຳສ້າງ, ນ້ຳບາດານ ຫຼື ນ້ຳລືນຕາມທຳມະຊາດ ເພື່ອລ້ຽງຊີວິດປະຈຳວັນຂອງຕົນ. ໃນບາງເຂດ, ນ້ຳ ໃຕ້ດິນໄດ້ໄຫຼອອກສູ່ໜ້າດິນໃນພາວະນ້ຳຮ້ອນຊຶ່ງສາມາດນຳໃຊ້ນ້ຳນັ້ນເຂົ້າໃນການປັ່ນປົວພະຍາດບາງຊະນິດ.

1.5. ປ່າໄມ້: ແມ່ນຊັບພະຍາກອນອັນລ້ຳຄ່າຊຶ່ງປົກຄຸມເນື້ອທີ່ເກືອບເຄິ່ງໜຶ່ງຂອງເນື້ອທີ່ທົ່ວປະເທດ ລາວ. ປ່າໄມ້ໃນປະເທດລາວປະກອບດ້ວຍປ່າໃຫຍ່ຊະນິດ ແລະ ມີໄມ້ສະນິດດີຊຶ່ງມີອາຍຸເກີນກວ່າ 100 ປີ ເປັນຈຳນວນຫຼວງຫຼາຍ. ນອກຈາກໄມ້ແລ້ວ ໃນປ່າຍັງມີເຄື່ອງປ່າຂອງດົງຫຼາຍຊະນິດຊຶ່ງໃນນັ້ນຫຼາຍສະນິດກໍ ເປັນອາຫານສຳຄັນຂອງຊາວລາວເຊັ່ນ: ໝໍ້ໄມ້, ໝາກໄມ້, ມັນຊະນິດຕ່າງໆ, ເຫັດ, ຕາວ, ຜັກ ແລະ ອື່ນໆ ຕື່ມອີກຫຼາຍຊະນິດ ແລະ ຫຼາຍຊະນິດກໍເປັນວັດຖຸດິບສຳລັບປຸງແຕ່ງຢ່າງພື້ນເມືອງ. ນອກຈາກນັ້ນ, ໃນປ່າ ຍັງມີ ສັດປ່າຊະນິດຕ່າງໆ, ຫຼາຍຊະນິດທີ່ອາໄສຢູ່ໃນປ່າມີທັງສັດຊະນິດຕ່າງໆທີ່ເປັນອາຫານ ແລະ ສັດຊະນິດ ຕ່າງໆທີ່ເປັນການຫ່ວງຫ້າມ. ນັບແຕ່ບູຮານນະການຊາວລາວໄດ້ອາໄສປ່າໄມ້ ເພື່ອການດຳລົງຊີວິດຂອງ ຕົນ ຄື: ນຳໃຊ້ໄມ້ເພື່ອເຮັດເຮືອນ, ພາຫະນະການຜະລິດ, ເຄື່ອງມືໃຊ້ສອຍ ແລະ ອື່ນໆ. ໃນປັດຈຸບັນລາຍ ໄດ້ ແຫ່ງຊາດສ່ວນຫຼາຍກໍໄດ້ມາຈາກປ່າໄມ້ນີ້ ເອງ.

1.6. ສັດປ່າແລະສັດນ້ຳ: ປະເທດລາວເປັນເຂດໜຶ່ງຂອງໂລກທີ່ມີສັດປ່າແລະສັດນ້ຳຫຼາຍຊະນິດໃນ ນັ້ນມີທັງສັດທີ່ເຫຼືອໜ້ອຍທີ່ສຸດໃນໂລກເຊັ່ນ: ຊ້າງ, ເສືອ, ງົວປ່າ, ເມີຍ, ເສ້ຳ, ປາບຶກ, ປາຂ່າ ແລະ ອື່ນໆ ຕື່ມອີກ. ທັງນີ້ກໍຍ້ອນວ່າ, ທຳມະຊາດໃນປະເທດລາວໂດຍທົ່ວໄປຍັງຖືກຮັກສາໄວ້ຕາມຫຼັກສະນະດັ່ງເດີມຂອງ ມັນຢູ່, ບັນດາສັດປ່າ ແລະ ສັດນ້ຳເຫຼົ່ານັ້ນ, ນອກຈາກຈະເປັນສິ່ງປະດັບໃຫ້ທຳມະຊາດມີຊີວິດຊີວາແລ້ວຍັງ ເປັນລະບົບນິເວດຄົບຖ້ວນ ພ້ອມທັງເປັນອາຫານ ເພື່ອລ້ຽງປະຊາຊົນລາວມາແຕ່ດົນນານ.

ສັດປ່າຢູ່ໃນປະເທດລາວມີທັງຈຳນວນທີ່ອາໄສຢູ່ໃນປ່າດົງ, ປ່າປະສົມ, ປ່າໂຄກແລະຄັງ. ສັດປ່າທີ່ອາ ໄສຢູ່ຕາມດົງທົ່ວໄປກໍມີສັດຈຳພວກກິນໝາກໄມ້, ສັດເລືອຄານ ແລະ ນົກຊະນິດຕ່າງໆ. ນອກຈາກນັ້ນ, ຍັງມີ ສັດໃຫຍ່ຈຳພວກກິນຫຍ້າ, ກິນໃບໄມ້ ແລະ ສັດກິນຊີ້ນ. ສຳລັບສັດປ່າທີ່ອາໄສຢູ່ຕາມປ່າປະສົມ ແລະ ໂຄກກໍ ຍັງມີສັດກິນຫຍ້າທີ່ແລ່ນໄວ ແລະ ຈຳພວກທີ່ມັກເຄື່ອນຍ້າຍໄປຢູ່ດົງໃນຍາມລະດູແລ້ງ ຍ້ອນຂາດອາຫານ ແລະ ໄຟໄໝ້ປ່າ. ນອກນັ້ນ, ຍັງມີນົກເກືອບທຸກປະເພດ ແລະ ສັດກິນຊີ້ນຍັງອາໄສຢູ່ຕາມປ່າຄັງບໍ່ມີຫຼາຍ ປານໃດ, ໂດຍທົ່ວໄປແລ້ວຍັງມີຈຳນວນຫຼາຍສັດຈຳພວກກິນຫຍ້າ, ສັດກິນຊີ້ນ ແລະ ສັດປົກບາງປະເພດທີ່ ອາໄສຢູ່ຕາມສະຖານທີ່ປ່າໂຄກ.

ສຳລັບສັດນ້ຳກໍມີຢ່າງຫຼວງຫຼາຍເຊັ່ນດຽວກັນ, ມີທັງຈຳພວກທີ່ຢູ່ຕາມລຳແມ່ນ້ຳ ຫຼື ເຂດຕ່າງໆ ແລະ ຈຳ ພວກທີ່ຢູ່ຕາມຫ້ວຍ, ຮ່ອງ, ຄອງ, ໜອງ, ບຶງ, ທົ່ງນາ ແລະ ອື່ນໆອີກ. ຈຳພວກທີ່ຢູ່ຕາມລຳແມ່ນ້ຳໄດ້ແກ່ ປາເກັດເຊັ່ນ: ປາເນ, ປາພອນ, ປາຫວ່າ, ປານົກເຂົາ, ປາສະອີ, ປາເພີຍ, ປາແກງ ແລະ ປາອື່ນໆ. ນອກ ຈາກນັ້ນຍັງມີປາກິນຊີ້ນ, ໝາກໄມ້ແລະໃບໄມ້ເປັນອາຫານຊຶ່ງລວມມີທັງປາເກັດແລະປາໜັງເຊັ່ນ: ປາບຶກ, ປາ ຂ່າ, ປາເລີມ, ປາເຄິງ, ປາຄ້າວ, ປາຊວາຍ, ປາໂດ, ປາສູດ, ປາປາກ, ປາຕອງ ແລະ ປາອື່ນໆອີກ.

ເວົ້າລວມແລ້ວ, ຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດໃນ ສປປ ລາວ ບໍ່ວ່າຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດໃຕ້ດິນ ຫຼື ເທິງພື້ນດິນລ້ວນແລ້ວແຕ່ມີຢ່າງອຸດົມສົມບູນ ແຕ່ໄລຍະທີ່ຜ່ານມາສິ່ງເຫຼົ່ານັ້ນໄດ້ຖືກຂຸດຄົ້ນ ຫຼື ນຳໃຊ້ຢ່າງຂະ ຂາຍອັນພາໃຫ້ເກີດຄວາມເສຍຫາຍຢ່າງຮ້າຍແຮງໂດຍສະເພາະແມ່ນພືດແລະສັດ.

ຕາມທີ່ມີການສຳຫຼວດມານັ້ນໃນປັດຈຸບັນນີ້ເນື້ອທີ່ປ່າໄມ້ທັງໝົດມີພຽງແຕ່ 11,2 ລ້ານເຮັກຕາ ຊຶ່ງເທົ່າ ກັບ 44% ຂອງເນື້ອທີ່ທັງໝົດຂອງປະເທດ ສປປລາວ ເທົ່ານັ້ນ. ຈຳນວນສັດປ່າ ແລະ ສັດນ້ຳໄດ້ຫຼຸດ ຈຳ ນວນລົງຢ່າງໜ້າເປັນຫວ່ງ, ໃນນັ້ນສັດປ່າບາງປະເພດກໍສູນພັນໄປແລ້ວເຊັ່ນ: ແຮດ 02 ນໍ້, ໂນໂນເຊົາ ຫຼື ບາງປະເພດກໍອາດຈະສູນພັນໄປແລ້ວເຊັ່ນ: ແຮດນໍ້ດຽວເປັນຕົ້ນ. ສັດບາງຈຳພວກກໍໄດ້ຈະສູນພັນໄປແລ້ວ ເຊັ່ນ: ງົວປ່າ, ເມີຍ, ມັງ, ຊາຍ, ນົກຍຸງ, ນົກຂຽນ, ນົກກາບບົວ, ປາບົກ, ປາຂ່າ ແລະ ປ່າອື່ນໆອີກ; ດ້ວຍ ເຫດນີ້, ວຽກງານປົກປັກຮັກສາ ແລະ ເສີມສ້າງຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດຢູ່ໃນປະເທດລາວຈຶ່ງແມ່ນພາລະ ກິດອັນໜຶ່ງທີ່ສຳຄັນ, ໜັກໜ່ວງ ແລະ ຮີບດ່ວນຂອງປວງຊົນລາວທັງຊາດ.

2. ບັນດາຂະແໜງເສດຖະກິດໃນລາວ.

2.1. ຂະແໜງວຽກງານການກະສິກຳ.

ດ້ານການກະສິກຳ: ລະບົບບຸກການເຊົ່າທີ່ດິນປູກຝັງ ການເສຍສ່ວຍໃຫ້ລັດ ຫຼື ພາສີກະສິກຳ ແລະ ອື່ນໆ ໄດ້ສ້ອງແສງເຖິງທິດທາງໃໝ່; ປັດໃຈໃໝ່ທີ່ສອດຄ່ອງກັບສະພາບເງື່ອນໄຂຕົວຈິງຂອງຍຸກສະໄໝ ເພື່ອເປັນ ການກະຕຸກຊຸກຍູ້ການຜະລິດໃຫ້ກຳລັງໃຈແກ່ຊາວກະສິກອນ. ບາງເນື້ອໃນທີ່ກ່ຽວກັບການເຊົ່າທີ່ດິນປູກຝັງກ່າວ ວ່າ: ຜູ້ບໍ່ມີນາເຊົ່ານາຜູ້ອື່ນເຮັດກິນທຸກປີບໍ່ໄດ້ຂາດ ແລະ ເສຍຄ່າເຊົ່າໃຫ້ແກ່ເຈົ້າຂອງນາທຸກປີເຈົ້າຂອງນາ ນັ້ນ ບໍ່ມີສິດຖອດຖອນສິດການເຊົ່ານາຂອງເຂົາໄດ້ຢ່າງເດັດຂາດ ບໍ່ວ່າເຈົ້າຂອງນານັ້ນຈະມີຍົດຖາບັນດາສັກໃຫຍ່ ປານໃດກໍຕາມມາບັງຄັບໃຫ້ຖອດຖອນ ເພື່ອຈະໃຫ້ຜູ້ອື່ນເຊົ່າທີ່ໄດ້ລາຄາແພງກວ່າເຈົ້າຂອງຜູ້ນັ້ນຈະມີໂທດ.

ທາງດ້ານກະສິກຳໃນໄລຍະຜ່ານມາປະຊາຊົນລາວສະໄໝສັກດີນາ ນອກຈາກປູກເຂົ້າເປັນຫຼັກແລ້ວຍັງ ປູກທາດແປ້ງອື່ນໆສຳຮອງອີກເຊັ່ນ: ເຜືອກ, ມັນຊະນິດຕ່າງໆ, ສາລີ ແລະ ຖົ່ວຊະນິດຕ່າງໆ. ນອກຈາກພືດທີ່ ເປັນທາດແປ້ງແລ້ວຍັງປູກພືດຊະນິດອື່ນໆອີກເຊັ່ນ: ໝາກອຶ, ໝາກແຕງ, ໝາກໂມ, ໝາກເຜັດ ແລະ ອື່ນໆ.

ຕະຫຼອດໄລຍະຜ່ານມາ ແມ່ນຜ່ານການຈັດຕັ້ງປະຕິບັດບັນດາແຜນງານບູລິມະສິດຂອງລັດຖະບານມານີ້ ຄື: ແຜນງານຜະລິດສະບຽງອາຫານ, ແຜນງານຜະລິດສິນຄ້າ ແລະ ແຜນງານການຍຸດຕິການຖາງປ່າເຮັດໄຮ່ ແລະ ຈັດສັນອາຊີບຄົງທີ່, ກະຊວງກະສິກຳ ແລະ ປ່າໄມ້ໄດ້ເປັນເຈົ້າການປັບປຸງ, ກໍ່ສ້າງ ແລະ ຂະຫຍາຍ ໂຄງລ່າງຂອງວຽກງານກະສິກຳ ເຊັ່ນ: ສຸມໃສ່ກໍ່ສ້າງລະບົບຊົນລະປະທານ, ອ່າງເກັບນ້ຳ, ຂະຫຍາຍເນື້ອທີ່ທຳ ການຜະລິດ, ທົດລອງ ແລະ ຈັດສັນອາຊີບຄົງທີ່ໃນຂອບເຂດທີ່ວ່າປະເທດດ້ວຍທຳກ້າວຂະຫຍາຍຕົວເປັນລຳ ດັບ.ທັງໝົດນີ້ໄດ້ເປັນການປະກອບສ່ວນອັນສຳຄັນເຮັດໃຫ້ເສດຖະກິດຂອງຊາດຂະຫຍາຍຕົວໃນລະດັບ 5,1% ຕໍ່ປີ.

2.1.1. ວຽກງານຊົນລະປະທານ.

ເພື່ອຊຸກຍູ້ການຜະລິດສະບຽງອາຫານ ແລະ ຜະລິດເປັນສິນຄ້າໃຫ້ຂະຫຍາຍຕົວຢ່າງໜັກແໜ້ນ, ພ້ອມ ທັງເປັນການແກ້ໄຂໄພຂົ່ມຂູ່ຈາກທຳມະຊາດໃນການຜະລິດກະສິກຳ. ສປປລາວໄດ້ລົງທຶນໃສ່ການກໍ່ສ້າງລະບົບ ຊົນລະປະທານຢ່າງໃຫຍ່, ມາຮອດປີ 2000 ນີ້ມີມູນຄ່າການກໍ່ສ້າງທັງໝົດ 1.505 ຕື້ກີບ (ລວມທັງທຶນຂອງ ລັດ, ທຶນປະຊາຊົນສົມທົບ ແລະ ທຶນຕ່າງປະເທດ) ເຮັດໃຫ້ທົ່ວປະເທດມີຊົນລະປະທານທັງໝົດ 22.240 ແຫ່ງ ໃນນັ້ນຝາຍນ້ຳລົ້ນ 631 ແຫ່ງ, ອ່າງເກັບນ້ຳ 170 ແຫ່ງ, ຈັກສູບນ້ຳ 3.176 ແຫ່ງ, ປະຕູນ້ຳ ແລະ ຄູກັນນ້ຳ

53 ແຫ່ງ; ຝາຍປະຖົມປະຖານ 18.150 ແຫ່ງ, ແລະຝາຍກວຍທິນ 60 ແຫ່ງ, ເນື້ອທີ່ໄດ້ຮັບນ້ຳຈາກ ຊົນລະປະທານໃນລະດູຝົນມີ 280.000 ເຮັກຕາ ແລະລະດູແລ້ງມີ 197.130 ເຮັກຕາ.

2.1.2. ວຽກງານປູກຝັງ.

ການປູກພືດທັນຍາຫານຢູ່ປະເທດລາວເຮົາ ຕົ້ນຕໍແມ່ນປູກເຂົ້າຊຶ່ງປະກອບມີທັງເຂົ້ານາແລະເຂົ້າໄຮ່. ເຂົ້ານາມີການປູກຫຼາຍຢູ່ຕາມເຂດທີ່ພຽງເຮັດທັງນາແຊງ ແລະ ປັດຈຸບັນກາຍເປັນສິນຄ້າສົ່ງອອກສູ່ຕະຫຼາດ. ສ່ວນເຂົ້າໄຮ່ມີການປູກຢູ່ຕາມເຂດພູ ແລະ ພູພຽງເປັນຈຸດໜັກ, ສຳລັບການປູກເຂົ້າໄຮ່ສ່ວນຫຼາຍ ແມ່ນແບບ ຄົວເຮືອນ. ນອກຈາກການປູກເຂົ້າແລ້ວ, ຊາວລາວຍັງມີການປູກພືດທາດແບ່ງອີກເຊັ່ນ: ສາລີ, ມັນຕົ້ນ, ມັນດ້າງ, ເຜືອກ ແລະ ອື່ນໆແຕ່ບໍ່ທັນມີຫຼາຍປານໃດ; ສຳລັບສາສີ ແລະ ມັນຕົ້ນກາຍເປັນສິນຄ້າວັດຖຸດິບເພື່ອ ປັ້ນເຂົ້າໂຮງງານ.

ການປູກຜັກມີຫຼາຍຊະນິດ ແລະ ບາງສະນິດກໍມີການປູກຫຼາຍຈົນສາມາດກາຍເປັນສິນຄ້າເພື່ອສົ່ງອອກ ສູ່ຕະຫຼາດໄດ້ເຊັ່ນ: ຜັກບົວ, ຜັກກະທຽມ, ໝາກຊູ, ຜັກກະລຳປີແລະອື່ນໆ.

ສຳລັບການປູກພືດອຸດສາຫະກຳທີ່ມີຄວາມນິຍົມປູກຫຼາຍໃນທົ່ວໄປຂອງປະເທດລາວກໍມີຫຼາຍຄື: ຝ້າຍ ປ່ານ, ຢາສູບ, ມອນ, ຕົ້ນຕານ, ອ້ອຍ, ຖົ່ວດິນ, ກາເຟ, ຍານ, ຕົ້ນໄມ້ປ່ອຍຄັ້ງ ແລະ ອື່ນໆ.

ສ່ວນພືດໝາກໄມ້ຢູ່ປະເທດລາວກໍມີການປູກຫຼາຍຊະນິດມີທັງຊະນິດເຂດຮ້ອນ ແລະ ເຂດອົບອຸ່ນຊຶ່ງ ໂດຍທົ່ວໄປແມ່ນປູກໄວ້ເພື່ອບໍລິໂພກປະຈຳຄອບຄົວເປັນຕົ້ນແມ່ນ ໝາກມ່ວງ, ໝາກພ້າວ, ໝາກມ້, ໝາກລຳ ໂຍ, ໝາກຄາມ ແລະ ໝາກໄມ້ຊະນິດອື່ນໆ. ການທີ່ປູກເປັນສິນຄ້າເພື່ອສົ່ງອອກສູ່ຕະຫຼາດກໍມີພຽງ ບາງຊະ ນິດເຊັ່ນ: ໝາກກັງງ, ມາກຈ່ອງ, ໝາກທຸລຽນດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນ.

ຍ້ອນບັນດາພື້ນຖານໂຄງລ່າງດ້ານຊົນລະປະທານ, ການສົ່ງເສີມທົດລອງ ແລະຜະລິດເມັດພັນຊະນິດ ຕ່າງໆ ໄດ້ມີການຂະຫຍາຍຕົວຢ່າງບໍ່ຢຸດຢັ້ງ. ການຜະລິດເຂົ້າໃນປີ 1976 ມີເນື້ອທີ່ 524.600 ເຮັກຕາ, ຜົນ ຜະລິດໄດ້ 660.900 ໂຕນ, ສະເລ່ຍ 1,26 ໂຕນ/ຮຕ. ມາຮອດປີ 2000 ເນື້ອທີ່ປູກເຂົ້າເພີ່ມເປັນ 690.000 ເຮັກຕາ, ຜົນຜະລິດ 2.230.000 ໂຕນ, ສະເລ່ຍ 3,27 ໂຕນ/ຮຕ. ສະເລ່ຍໃສ່ພົນລະເມືອງຜູ້ໜຶ່ງໄດ້ຮັບເຂົ້າ ເປືອກ 438 ກິໂລຕໍ່ປີ, ທຽບໃສ່ປີ 1976ຜູ້ໜຶ່ງໄດ້ເຂົ້າເປືອກພຽງແຕ່ 229 ກິໂລຕໍ່ປີ.

ການຜະລິດສະບຽງຕ່າງໆເຊັ່ນ: ສາລີ, ເຜືອກມັນຕ່າງໆ, ຜັກ, ແລະຖົ່ວທຸກຊະນິດ,ປີ 1976 ມີເນື້ອທີ່ 38.000 ເຮັກຕາ, ຜົນຜະລິດ 106.100 ໂຕນ, ເຖິງປີ 2000 ມີເນື້ອທີ່ 58.000 ເຮັກຕາ, ຜົນຜະລິດ 330.700 ໂຕນ. ພືດອຸດສາຫະກຳເຊັ່ນ: ຖົ່ວຂຽວ, ຖົ່ວເຫຼືອງ, ຖົ່ວດິນ, ຝ້າຍ, ອອ້ຍ, ກາເຟ ແລະຊາ. ປີ 1976 ມີເນື້ອທີ່ 18.100 ເຮັກຕາ, ຜົນຜະລິດ 33.800 ໂຕນ, ປີ 2000 ມີເນື້ອທີ່ 71.600 ເຮັກຕາ, ຜົນ ຜະລິດ 246.000 ໂຕນ.

2.1.3. ວຽກງານລ້ຽງສັດ.

ການລ້ຽງສັດຢູ່ປະເທດລາວມີການລ້ຽງສັດໃຫຍ່, ສັດນ້ອຍແລະສັດປີກ. ສຳລັບສັດໃຫຍ່ມີການລ້ຽງໂດຍ ທົ່ວໄປ, ໃນໄລຍະຜ່ານມາໄດ້ແກ່ງົວ ແລະ ຄວາຍ ຊຶ່ງມີຫຼາຍຢູ່ໃນບັນດາແຂວງທີ່ເປັນເຂດທີ່ພຽງ ແລະ ພູ ພຽງ, ລ້ຽງແບບປະປ່ອຍຕາມແບບທຳມະຊາດເປັນສ່ວຍຫຼາຍ. ນອກຈາກນີ້, ກໍມີມ້າຊຶ່ງນິຍົມລ້ຽງຫຼາຍ ແມ່ນ ຢູ່ ໃນບັນດາເຂດພາກເໜືອ ແລະ ຢູ່ເຂດພູພຽງບໍລິເວນ. ພິເສດ, ຢູ່ບາງທ້ອງຖິ່ນຍັງມີການລ້ຽງຊ້າງຕື່ມອີກເຊັ່ນ: ແຂວງໄຊຍະບູລີ, ແຂວງຫຼວງພະບາງ, ແຂວງອັດຕະປືເປັນຕົ້ນ. ສຳລັບສັດທີ່ນິຍົມລ້ຽງໂດຍທົ່ວໄປໃນທຸກໆ ທ້ອງຖິ່ນເຊັ່ນ: ລ້ຽງໝູມີທັງໝູລາດ ແລະ ໝູພັນ; ສ່ວນການລ້ຽງແບ້ນັ້ນທາກໍລ້ຽງ ແລະ ມີການລ້ຽງຫຼາຍ ແມ່ນ

ແຂວງຫົວພັນ ແລະ ແຂວງພາກເໜືອບາງເຂດ. ນອກຈາກສັດປະເພດຕ່າງໆທີ່ກ່າວມາຂ້າງເທິງແລ້ວ, ຊາວລາວເກືອບທຸກຄອບຄົວຍັງນິຍົມການລ້ຽງສັດປີກຕື່ມອີກ, ສ່ວນຫຼາຍໄດ້ແກ່ໄກ່ລາດ, ເປັດເທບ, ໄກ່ງວງ, ຫານ ແລະ ອື່ນໆ. ຊຶ່ງການລ້ຽງທົ່ວໄປແມ່ນລ້ຽງແບບປະປ່ອຍຕາມທຳມະຊາດ ແຕ່ໃນປັດຈຸບັນນີ້ບາງບ່ອນກໍມີການລ້ຽງໄກ່ພັນຊື້ນ, ໄກ່ພັນໄຂ່, ນົກກະທາໂດຍສະເພາະແມ່ນລ້ຽງຢູ່ຕາມຕົວເມືອງໃຫຍ່ຕ່າງໆ.

ເນື່ອງຈາກມີເງື່ອນໄຂທຳມະຊາດອຳນວຍຄວາມສະດວກໃຫ້ແກ່ການລ້ຽງສັດ ດັ່ງນັ້ນ, ນັບແຕ່ປະເທດຊາດໄດ້ຮັບການບົດປ່ອຍມາພັກ-ລັດຖະບານ ໄດ້ກຳນົດນະໂຍບາຍຂະຫຍາຍການລ້ຽງສັດປະເພດຕ່າງໆ ເພື່ອໃຫ້ພຽງພໍກັບຄວາມຕ້ອງການບໍລິໂພກພາຍໃນ ແລະ ຂະຫຍາຍເປັນສິນຄ້າເທື່ອລະກ້າວ, ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ຈຳນວນສັດລ້ຽງຂອງປະຊາຊົນເພີ່ມຂຶ້ນແຕ່ລະປີປະມານ 3% ຊຶ່ງສາມາດສັງເກດເຫັນໄດ້ດັ່ງນີ້:

- 1). ຄວາຍໃນປີ 1976 ມີ 641.400 ໂຕ ແລະ ໃນປີ 2000 ມີ 1.006.700 ໂຕ.
- 2). ງົວໃນປີ 1976 ມີ 329.900 ໂຕ ແລະ ໃນປີ 2000 ມີ 986.600 ໂຕ.
- 3). ໝູໃນປີ 1976 ມີ 764.200 ໂຕ ແລະ ໃນປີ 2000 ມີ 1.101.000 ໂຕ.
- 4). ແກະ ແລະ ແປ້ໃນປີ 1976 ມີ 31.000 ໂຕ ແລະ ໃນປີ 2000 ມີ 100.300 ໂຕ.
- 5). ສັດປີກໃນປີ 1976 ມີ 4.075.900 ໂຕ ແລະ ປີ 2000 ມີ 12.028.200 ໂຕ.
- 6). ການລ້ຽງປາປະເພດຕ່າງໆກໍນັບມື້ແຜ່ຂະຫຍາຍໃນຂອບເຂດທົ່ວປະເທດ ແລະ ເພີ່ມຂຶ້ນໃນລະດັບ 17%.

2.1.4. ວຽກງານປ່າໄມ້.

ຜ່ານມາມີການສຳຫຼວດ, ຄຸ້ມຄອງ ແລະ ຈັດສັນປ່າໄມ້ໄດ້ທັງໝົດ 10.611.416 ເຮັກຕາ, ໃນນັ້ນປ່າສະຫງວນແຫ່ງຊາດ 20 ແຫ່ງ, ເນື້ອທີ່ 3.009.800 ເຮັກຕາ; ປ່າສະຫງວນຂອງແຂວງ 118 ແຫ່ງ, ເນື້ອທີ່ 2.906.580 ເຮັກຕາ; ປ່າຜະລິດ 456 ເນື້ອທີ່ 2.348.631 ເຮັກຕາ; ປ່າພື້ນພູ 164 ແຫ່ງ, ເນື້ອທີ່ 181.920 ເຮັກຕາ. ປັດຈຸບັນທົ່ວປະເທດມີເນື້ອທີ່ປ່າໄມ້ປົກຫຸ້ມ ແບ່ງຕາມປະເພດຂອງປ່າຄື ປ່າດົງດິບມີ 3.436.000 ເຮັກຕາ, ກວມ 30,48%; ປ່າປະສົມມີ 5.685.000 ເຮັກຕາ, ກວມ 50,43%; ປ່າໂຄກມີ 1.933.000 ເຮັກຕາ, ກວມ 17,15%; ປ່າແປກມີ 209.000 ເຮັກຕາ, ກວມ 1,85% ແລະ ປ່າໄມ້ສັກມີ 10.000 ເຮັກຕາ, ກວມ 0,09% ຂອງເນື້ອທີ່ປ່າທັງໝົດ.

ການຈັດຕັ້ງປະຕິບັດແຜນງານຍຸດຕິການຖາງປ່າເຮັດໄຮ່ ແລະ ຈັດສັນອາຊີບຄົງທີ່ໂດຍຖືເອົາມາດຕະການ-ການມອບດິນມອບປ່າ ແລະ ຈັດສັນອາຊີບຄົງທີ່ໃຫ້ແກ່ຊາວໄຮ່ ເພື່ອແກ້ໄຂບ່ອນທຳມາຫາກິນທັງເປັນການປົກປັກຮັກສາສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ຊີວະນາໆພັນໃນປ່າໄມ້ ແລະ ນຳໃຫ້ຄົງຢູ່ກັບການດຳລົງຊີວິດຂອງປະຊາຊົນບັນດາເຜົ່າຕະຫຼອດໄປ. ຂະແໜງການທີ່ຮັບຜິດຊອບໄດ້ສຸມກຳລັງຈັດຕັ້ງປະຕິບັດ ແລະ ເຮັດໃຫ້ເນື້ອທີ່ປ່າໄມ້ຖືກທຳລາຍຈາກການຖາງປ່າເຮັດໄຮ່ລຸດລົງໃນແຕ່ລະປີ ເຊັ່ນ: ໃນປີ 1976 ເນື້ອທີ່ໄຮ່ມີ 204.100 ເຮັກຕາ, ປີ 2000 ຍັງເຫຼືອພຽງ 80.000 ເຮັກຕາ ແລະ ຄາດວ່າຮອດປີ 2003 ໃຫ້ມີການຍຸດຕິການຖາງປ່າເຮັດໄຮ່ເຄື່ອນຍ້າຍຢ່າງສິ້ນເຊີງ ໃນຂອບເຂດທົ່ວປະເທດ.

ສັງລວມແລ້ວວຽກງານກະສິກຳ ແລະ ປ່າໄມ້ໃນທົ່ວປະເທດຕະຫຼອດໄລຍະຜ່ານມາໄດ້ຮັບການປັບປຸງ, ກໍ່ສ້າງ ແລະ ຂະຫຍາຍທາງດ້ານຈຳນວນ ແລະ ຄຸນນະພາບ, ສາມາດຕອບສະໜອງໄດ້ຕາມຄວາມຮຽກຮ້ອງຕ້ອງການຂອງສັງຄົມ, ເຮັດໃຫ້ຊາວກະສິກອນມີຄວາມເບີກບານມ່ວນຊື່ນໃນການຜະລິດ, ຮັກສາລາຄາສິນຄ້າກະສິກຳໄວ້ໄດ້ເປັນຢ່າງດີ, ເປັນການເຮັດໃຫ້ເສດຖະກິດຂອງຊາດຂະຫຍາຍ ຕົວຢ່າງບໍ່ຢຸດຢັ້ງ ແລະ ເຮັດໃຫ້ລະດັບຊີວິດການເປັນຢູ່ຂອງປະຊາຊົນບັນດາເຜົ່ານັບມື້ດີຂຶ້ນເທື່ອລະກ້າວໆ.

2.2. ຂະແໜງອຸດສາຫະກຳ ແລະ ຫັດຖະກຳ.

2.2.1. ວຽກງານດ້ານອຸດສາຫະກຳ.

ວຽກງານທາງດ້ານອຸດສາຫະກຳຢູ່ປະເທດລາວ ເຖິງແມ່ນວ່າມີການຂະຫຍາຍ ຕົວຢ່າງຕໍ່ເນື່ອງແຕ່ກໍຍັງ ອ່ອນນ້ອຍ ແລະ ຍັງບໍ່ທັນມີບົດບາດສູງເທົ່າທີ່ຄວນໃນເສດຖະກິດແຫ່ງຊາດ ຊຶ່ງສະແດງອອກຄື ອັດຕາສ່ວນ ຂອງຜູ້ປະກອບອາຊີບໃນຂະແໜງດັ່ງກ່າວມີພຽງແຕ່ 3,8% ຂອງຈຳນວນແຮງງານທັງໝົດໃນທົ່ວປະເທດ (ໃນ ປີ 1990 ແມ່ນ 58% ແມ່ນເພດຍິງ). ຜົນການຜະລິດທາງດ້ານອຸດສາຫະກຳກວມເອົາອາຍວຍຜະລິດຕະພັນແຫ່ງຊາດ ພຽງ ແຕ່ 16% ໃນປີ 1990, 17,5% ໃນປີ 1994 ແລະ 22% ໃນປີ 2000 ເທົ່ານັ້ນ. ທາງດ້ານອຸດສາຫະກຳ ຂອງລາວສ່ວນຫຼາຍແມ່ນອຸດສາຫະກຳເບົາ ຫຼືອຸດສາຫະກຳປຸງແຕ່ງແຕ່ເປັນຂະໜາດນ້ອຍຊຶ່ງສ່ວນຫຼາຍ ແມ່ນ ເຕົ້າໂຮມກັນຢູ່ແຂວງວຽງຈັນແລະຢູ່ຕາມຕົວເມືອງໃຫຍ່ອື່ນໆເປັນຕົ້ນຕໍ. ສຳລັບທາງດ້ານອຸດສາຫະກຳໜັກແມ່ນ ມີພຽງແຕ່ບາງແຫ່ງເທົ່ານັ້ນໃນນັ້ນສ່ວນຫຼາຍແມ່ນທາງດ້ານອຸດສາຫະກຳພະລັງງານແລະປັດຈຸບັນເລີ່ມມີອຸດ ສາຫະກຳດ້ານອື່ນໆເກີດຂຶ້ນ.

& ທາງດ້ານອຸດສາຫະກຳຢູ່ປະເທດລາວໃນປັດຈຸບັນກໍປະກອບມີຫຼາຍຂະແໜງການ ຕ່າງໆຄື:

1). ອຸດສາຫະກຳຊຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່: ແມ່ນໄດ້ມີການຊຸດຄົ້ນບໍ່ກົວ(ໂພນຕິ້ວ, ໜອງຊືນ), ບໍ່ແກ້ວ (ຫ້ວຍ ຊາຍ), ບໍ່ເກືອ (ແຂວງກຳແພງນະຄອນຫຼວງ, ແຂວງວຽງຈັນ, ແຂວງຄຳມ່ວນ, ແຂວງອັດຕະປື ແລະ ອື່ນໆ ເປັນຕົ້ນ), ຫີນກາວ (ແຂວງສະຫວັນນະເຂດ), ຖານຫີນ (ແຂວງວຽງຈັນ), ຫີນປູນຜະລິດຊີມັງ (ແຂວງວຽງ ຈັນ, ແຂວງ ຄຳມ່ວນແລະແຂວງອື່ນໆ).

2). ອຸດສາຫະກຳປະກອບລົດຍົນ ແລະ ຊ້ອມແປງກົນຈັກເຊັ່ນ: ໂຮງງານກົນຈັກດົງຈອງ, ໂຮງງານ ກົນຈັກນາຊາຍທອງ ແລະ ໂຮງງານອື່ນໃນນະຄອນຫຼວງຕື່ມອີກ.

3). ອຸດສາຫະກຳຜະລິດເຄື່ອງມືກະເສດເຊັ່ນ: ໂຮງງານຜະລິດເຄື່ອງມືການກະເສດທ່າງ່ອນ ແລະ ບ່ອນອື່ນໆ ໃນນະຄອນຫຼວງຕື່ມອີກ).

4). ອຸດສາຫະກຳຜະລິດວັດສະດຸກໍ່ສ້າງເຊັ່ນ: ໂຮງງານດິນຈີ້, ໂຮງງານກະເບື້ອງ (ນະຄອນຫຼວງ ວຽງຈັນ), ໂຮງງານຜະລິດເບຕົງ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານຜະລິດເຫຼັກເສັ້ນ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານຜະລິດເຫຼັກຕະປູ, ໝາກໝາກຈັບ, ຕາໜ່າງເຮັດຮົ້ວແລະບານພັບ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງ ງານ ສັງກະສີ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານຊີມັງ (ແຂວງວຽງຈັນແລະຕ່າງແຂວງ) ແລະ ອື່ນເປັນຕົ້ນ.

5). ອຸດສາຫະກຳເຄມີເຊັ່ນ: ໂຮງງານສະບູຝຸ່ນ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານຜະລິດຢາປິ່ວ ພະຍາດ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານຜະລິດອອກຊີເຢນ-ອາເຊເຕແລນ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ)ເປັນຕົ້ນ.

6). ອຸດສາຫະກຳຕໍ່ແຜ່ນແພເຊັ່ນ: ໂຮງງານຕຳຜ້າ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ, ແຂວງອຸດົມໄຂ ແລະ ແຂວງອື່ນໆ).

7). ອຸດສາຫະກຳປຸງແຕ່ງເຄື່ອງອຸປະໂພກ ແລະ ບໍລິໂພກລວມມີເຊັ່ນ: ໂຮງງານຜະລິດປຶ້ມຂຽນ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ, ໂຮງງານທຽນໄຂ, ໂຮງງານໄມ້ຂີດໄຟ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານຕັດຫຍິບ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານເຂົ້າໜົມ, ໂຮງງານເຂົ້າຈີ້ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານຜະລິດສາຍ ໄຟຟ້າ (ແຂວງກຳແພງນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານຜະລິດຢາສູບ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານນ້ຳ

ປາ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານເບຍ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານນ້ຳຫວານ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານນ້ຳຢາລ້າງຖວາຍ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ໂຮງງານສະບູຝຸ່ນ ແລະ ລະບຸກອນ (ນະຄອນ ຫຼວງວຽງຈັນ) ແລະ ໂຮງງານອື່ນໆ ຢູ່ຕ່າງແຂວງກໍ່ມີ.

8). ອຸດສະຫະກຳພະລັງງານເຊັ່ນ: ໂຮງງານໄຟຟ້າເຂື່ອນນ້ຳງື່ມ, ເຂື່ອນເຊເສັດ, ເຂື່ອນໄຟຟ້າ ຫ້ວຍເຫາະ, ເຂື່ອນໄຟຟ້ານ້ຳເທີນ, ເຂື່ອນໄຟຟ້ານ້ຳຊັນ ແລະ ເຂື່ອນອື່ນໆ.

2.2.2. ວຽກງານຫັດຖະກຳ.

ຄຸ້ມຄອງການຂະຫຍາຍຕົວຂອງວຽກງານກະສິກຳ ແລະ ລ້ຽງສັດແລ້ວວຽກງານຫັດຖະກຳເຊິ່ງມີມານານ ແລ້ວໃນຫຼາຍໆສະຕະວັດນັ້ນຍັງໄດ້ຖືກປັບປຸງດີຂຶ້ນກວ່າເກົ່າ ແລະ ມີຄຸນນະພາບໃໝ່ເຊິ່ງວຽກງານຫັດຖະກຳກໍ່ມີ ຫຼາຍປະເພດເຊັ່ນ:

1). ຫັດຖະກຳຕຳແຜ່ນແພ: ແມ່ນຫັດຖະກຳໜຶ່ງທີ່ມີຊື່ສຽງຂອງລາວບູຮານເຊັ່ນ: ຕຳແຜ່ນແພ ເພື່ອເຮັດ ຜ້າ, ເສື້ອ, ສິ້ນ ແລະອື່ນໆ.

2). ຫັດຖະກຳຫຍິບແສ້ວ ແລະ ຖັກແສ້ວ: ແມ່ນຫັດຖະກຳໜຶ່ງທີ່ມີຊື່ສຽງຂອງລາວວຽກນີ້ ໂດຍສະ ເພາະແມ່ນວຽກງານຂອງເອື້ອຍນ້ອງຍິງ. ເຄື່ອງນຸ່ງຫົ່ມຂອງລາວບູຮານນັ້ນມີຫຼາຍຮູບແບບປະດັບຕົບແຕ່ງດ້ວຍ ການຫຍິບແສ້ວທີ່ວິຈິດງົດງາມ.

3). ຫັດຖະກຳການຊ່າງ: ແມ່ນວຽກງານໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມຈະເລີນກ້າວໜ້າຫຼາຍເຊັ່ນ: ຫັດຖະກຳຕີເຫຼັກ, ຫັດ ຖະກຳຫຼໍ່ໂລຫະ, ຫັດຖະກຳຕີເຄື່ອງແອ້ ເຄື່ອງປະດັບມີເງິນຄຳເປັນຕົ້ນ, ຫັດຖະກຳເຄື່ອງປັ້ນດິນເຜົາໄດ້ກາຍເປັນ ວິຊາຊີບທີ່ມີຊື່ສຽງຢູ່ໃນສັງຄົມລາວເວລານັ້ນ.

ທາງດ້ານຫັດຖະກຳຢູ່ປະເທດລາວມີຫຼາຍຂະແໜງການຕ່າງໆເຊັ່ນ: ການຕຳຫຼກ, ການຈັກສານ, ການ ຖັກແສ້ວ, ການປັ້ນຫຼໍ່, ການຄວັດແກະສະລັກ, ການລະບາຍສີ, ການຊ່າງເຄື່ອງເຮືອນ, ການຕີເຫຼັກ, ການຕີ ເງິນ-ຄຳແລະອື່ນໆຊຶ່ງເຫັນໄດ້ວ່າພວມມີບົດບາດສູງຕໍ່ເສດຖະກິດແຫ່ງຊາດ.

ເຖິງຢ່າງໃດກໍ່ຕາມ, ວຽກງານທາງດ້ານຫັດຖະກຳໃນຂະແໜງການຕ່າງໆ ໃນປະເທດລາວທີ່ໄປຍັງ ຜະລິດໃນລະດັບຄອບຄົວແຕ່ບາງດ້ານກໍ່ເປັນສິນຄ້າສົ່ງອອກສູ່ຕະຫຼາດພາຍໃນ ແລະ ຕ່າງປະເທດແມ່ນຂະ ຫຍາຍຕົວຢູ່ໃນເຂດຊົນນະບົດ, ເປັນສ່ວນຫຼາຍ. ສຳລັບຢູ່ໃນຕົວເມືອງບາງບ່ອນກໍ່ມີ ແຕ່ມີບາງປະເພດເທົ່ານັ້ນ. ຜະລິດຕະພັນທີ່ຂະຫຍາຍຕົວຫຼາຍກວ່າໝູ່ແມ່ນຕຳຫຼກ, ຜະລິດຕະພັນດ້ານນີ້ຫຼາຍທ້ອງຖິ່ນກໍ່ມີຊື່ສຽງ ເປັນ ທີ່ຮູ້ຈັກກັນດີເຊັ່ນ: ສິ້ນໄໝແຂວງວຽງຈັນ, ຊຳເໜືອ ແລະ ແຂວງຫຼວງພະບາງ; ສິ້ນໝີ່ປາກເຊ, ແຂວງ ສະ ຫວັນນະເຂດ ແລະ ແຂວງຄຳມ່ວນ (ທ່າແຂກ), ສິ້ນໂລ່ມ, ຜ້າຮຽງຂອງແຂວງອັດຕະປືເປັນຕົ້ນ.

ບາງທ້ອງຖິ່ນກໍ່ມີຊື່ສຽງໃນການປັ້ນໝໍ້ໄຫເຊັ່ນ: ບ້ານພະຂ່າວ (ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ), ບ້ານວັນນະຄີລີ (ແຂວງຈຳປາສັກ), ເມືອງໂພນໂຮງ, ເມືອງທຸລະຄົມ (ແຂວງວຽງຈັນ) ແລະ ຫຼາຍທ້ອງຖິ່ນ ແຂວງຄຳມ່ວນ, ແຂວງສະຫວັນນະເຂດ ແລະ ແຂວງຈຳປາສັກພັດມີຊື່ສຽງໃນດ້ານການຈັກສານ. ພ້ອມດຽວກັນນີ້ຫຼາຍທ້ອງຖິ່ນ ຂອງແຂວງຊຽງຂວາງ, ແຂວງຫົວພັນ, ແຂວງຈຳປາສັກແລະແຂວງຫຼວງພະບາງຍັງມີຊື່ສຽງທາງດ້ານການຕີ ເງິນ-ຄຳ, ແກະສະລັກ ແລະ ຄວັດລາຍລະບາຍສີຕ່າງໆອີກດ້ວຍ.

ໃນໄລຍະຜ່ານມາກະຊວງການຄ້າ ແລະ ການບໍລິການໄດ້ເອົາໃຈໃສ່ຊຸກຍູ້ສົ່ງເສີມວຽກງານຫັດຖະກຳ ຕາມເງື່ອນໄຂ ແລະ ຄວາມສາມາດຕົວຈິງ, ໄດ້ຈັດຕັ້ງຝຶກອົບຮົມການຕຳຫຼກທໍ່ໄໝ, ຍ້ອມສີທຳມະຊາດ, ຈັກ ສານຢູ່ໃນບາງທ້ອງຖິ່ນ, ພ້ອມກັນນັ້ນກໍ່ໄດ້ຈັດງານວາງສະແດງສິນຄ້າຫັດຖະກຳຂຶ້ນ ເຊັ່ນ: ງານບຸນມະໂຫລານ

ຜ້າໄໝລາວ ຢູ່ສູນສິ່ງເສີມທັດຖະກຳກຳແພງນະຄອນວຽງຈັນ ເພື່ອໂຄສະນາຜະລິດຕະພັນທັດຖະກຳລາວ ແລະ ທັງເປັນການເປີດກວ້າງຕະຫຼາດຈຳໜ່າຍອີກດ້ວຍ. ໄດ້ຈັດຕັ້ງກຸ່ມທັດຖະກຳ ເພື່ອຄົ້ນຄ້ວາອອກແບບການຜະລິດສິນຄ້າ ດ້ານຕີເງິນ, ຕີຄຳ, ໄມ້ຄວັດ, ແຜ່ນຝ້າຍແພໄໝ, ຕຳຫຼຸກ, ດິນເຜົາແລະອື່ນໆ....ເພື່ອຊ່ວຍເຫຼືອປະສານກັນຊອກຕະຫຼາດຈຳໜ່າຍຜະລິດຕະພັນ.

ວຽກງານອຸດສາຫະກຳ ແລະ ທັດຖະກຳ ແມ່ນຂະແໜງການໜຶ່ງທີ່ໄດ້ຮັບການເອົາໃຈໃສ່ຈາກພັກ ແລະ ລັດຖະບານ ແລະ ມີການຂະຫຍາຍຕົວເປັນພື້ນຖານສຳຄັນໃຫ້ແກ່ເສດຖະກິດຂອງຊາດ.

ໃນການປະຕິບັດແຜນພັດທະນາເສດຖະກິດ-ສັງຄົມ ເຖິງວ່າ ສປປລາວ ຈະປະສົບກັບຄວາມຫຍຸ້ງຍາກທາງດ້ານການເງິນ ເປັນຕົ້ນໄພເງິນເຟີ້ຖີບຕົວຂຶ້ນສູງ, ສິ່ງຜົນກະທົບຢ່າງຮຸນແຮງຕໍ່ການຂະຫຍາຍຕົວຂອງເສດຖະກິດ, ແຕ່ອັດຕາການຂະຫຍາຍຕົວຂອງອຸດສາຫະກຳ ແລະ ທັດຖະກຳກໍເພີ່ມຂຶ້ນ 8,6% ທຽບໃສ່ປີຜ່ານມາ (ຄິດໄລ່ຕາມລາຄາຄົງທີ່ ປີ 1990), ຕາມແຜນການເພີ່ມຂຶ້ນ 10%. ການສົ່ງອອກສິນຄ້າອຸດສາຫະກຳ ປະຕິບັດໄດ້ 271,9 ລ້ານໂດລາ, ເພີ່ມຂຶ້ນ 7,96%. ເດີນກ່ວາໝູ່ແມ່ນຜະລິດຕະພັນຕັດຫຍິບມີມູນຄ່າ 80,5 ລ້ານໂດລາ, ເພີ່ມຂຶ້ນ 4,95%, ຜະລິດຕະພັນໄມ້ສຳເລັດຮູບ ມີມູນຄ່າ 62,27ລ້ານໂດລາ, ເພີ່ມຂຶ້ນ 1,5 ເທື່ອ, ໄຟຟ້າ 57,10 ລ້ານໂດລາ ເພີ່ມຂຶ້ນ74,6%, ກາເຟ 1,16 ລ້ານໂດລາ, ເຄື່ອງທັດຖະກຳ 3,0 ລ້ານໂດລາ.

ການລົງທຶນຂອງລັດໃນຂະແໜງການ ອຸດສາຫະກຳ ແລະ ທັດຖະກຳ ສ່ວນໃຫຍ່ໄດ້ສຸມໃສ່ວຽກງານໄຟຟ້າ ກວມອັດຕາສ່ວນ 92,98%, ວຽກງານທໍລະນີສາດ - ບໍ່ແຮ່ກວມອັດຕາສ່ວນ 3,93%, ຂະແໜງອຸດສາຫະກຳກວມອັດຕາສ່ວນ 3,07% ຂອງການລົງທຶນທັງໝົດ. ການລົງທຶນຂອງພາກສ່ວນເອກກະຊົນທັງພາຍໃນ ແລະຕ່າງປະເທດມີອັດຕາສ່ວນລຸດລົງເມື່ອທຽບໃສ່ປີຜ່ານມາ,ເນື່ອງຈາກການອຳນວນຄວາມສະດວກໃຫ້ແກ່ການລົງທຶນຍັງປະຕິບັດບໍ່ທັນໄດ້ດີ ແລະ ປະເຊີນໜ້າກັບບັນຫາການຝຶດເຄື່ອງທາງດ້ານການເງິນ.

2.2.3. ວຽກງານອຸດສາຫະກຳປຸງແຕ່ງ.

ໄດ້ຮັບການປັບປຸງ ແລະຂະຫຍາຍເພີ່ມຂຶ້ນເທື່ອລະກ້າວ, ຈຳນວນໂຮງງານອຸດສາຫະກຳຂະໜາດກາງ, ຂະໜາດນ້ອຍ ແລະ ທັດຖະກຳທີ່ມີທ່າອ່ຽງຂະຫຍາຍຕົວເພີ່ມຂຶ້ນ. ຈຳນວນໂຮງງານຂະໜາດໃຫຍ່ມີຈຳນວນ 108 ແຫ່ງ, ຂະໜາດກາງ 479 ແຫ່ງ, ຂະໜາດນ້ອຍ 19.408 ແຫ່ງ. ປະມານ 96% ຂອງຫົວໜ່ວຍອຸດສາຫະກຳໃນທົ່ວປະເທດເປັນກິດຈະການຂະໜາດນ້ອຍ, ຂະໜາດກາງ, ສ່ວນທີ່ເຫຼືອ 0,4% ເປັນກິດຈະການຂະໜາດໃຫຍ່. ບັນດາໂຮງງານເຫຼົ່ານັ້ນສ່ວນຫຼາຍຕັ້ງຢູ່ຕາມຕົວເມືອງໃຫຍ່. ການແຈກຢາຍຂອງໂຮງງານຢູ່ພາກເໜືອກວມ 32,32%, ພາກກາງ 48,58% ແລະ ພາກໃຕ້ 19,10%ຈຳນວນແຮງງານໃນຂົງເຂດການຜະລິດອຸດສາຫະກຳທົ່ວປະເທດມີປະມານ 71 ພັນຄົນ, ກວມອັດຕາສ່ວນບໍ່ເຖິງ 2% ຂອງຈຳນວນພົນລະເມືອງທັງໝົດ. ແຮງງານສ່ວນຫຼາຍຈະຖືກບັນຈຸໃນໂຮງງານຂະໜາດໃຫຍ່ ແລະກາງ, ຊຶ່ງຕັ້ງຢູ່ຕາມຕົວເມືອງໃຫຍ່: ກຳແພງນະຄອນວຽງຈັນ, ແຂວງວຽງຈັນ, ຄຳມ່ວນ, ສະຫວັນນະເຂດ ແລະຈຳປາສັກ.

ໄດ້ສຳເລັດການກໍ່ສ້າງຝຸ່ນຊີວະພາບຢູ່ບ້ານດົງຊຽງດີກຳແພງນະຄອນວຽງຈັນ, ແຕ່ການຜະລິດຍັງຈຳກັດໂຮງງານເບຍລາວໄດ້ຂະຫຍາຍການຜະລິດເບຍຈາກ 30 ລ້ານລິດ ເປັນ 60 ລ້ານລິດ. ສຳເລັດການກໍ່ສ້າງໂຮງງານຜະລິດກະເບື້ອງລອນນ້ອຍຢູ່ບ້ານໄຜ່ລ້ອມກຳແພງນະຄອນວຽງຈັນຊຶ່ງສາມາດຜະລິດໄດ້ 300.000 ແຜ່ນຕໍ່ປີ. ໄດ້ສຳເລັດການກໍ່ສ້າງໂຮງງານກະເບື້ອງລອນຄູ່ຢູ່ບ້ານທາດເດື່ອ, ເມືອງແກ້ວອຸດົມ ແຂວງວຽງຈັນ, ແລະ ເລີ່ມຕົ້ນທຳການຜະລິດແລ້ວ, ສາມາດຜະລິດໄດ້ 1 ລ້ານແຜ່ນຕໍ່ປີ.

2.2.4. ວຽກງານໄຟຟ້າ.

ໄດ້ສໍາເລັດການກໍ່ສ້າງເຂື່ອນໄຟຟ້າເທີນ - ທິນບູນ, ເຂື່ອນຫວັຍເຫາະ ແລະ ເຂື່ອນນໍ້າເລິກຊຶ່ງເປັນແຫຼ່ງສ້າງລາຍຮັບດ້ານເງິນຕາເຂົ້າປະເທດ, ບວກໃສ່ການສົ່ງກະແສໄຟຟ້າອອກຂາຍຂອງເຂື່ອນນໍ້າງື່ມ ແລະ ເຂື່ອນເຊເສັດ. ໃນປີ 2000 ຜະລິດພະລັງງານໄຟຟ້າ 1.291 ລ້ານກິໂລວັດ, ໃນປີ 1975 ໄດ້ພຽງ 247 ລ້ານກິໂລວັດ. ສ່ວນໄຟຟ້າຂະໜາດນ້ອຍ ກໍ່ໄດ້ມີການປະສານສົມທົບກັບທ້ອງຖິ່ນສຶກສາ, ສໍາຫຼວດ ແລະ ກໍ່ສ້າງເຂື່ອນໄຟຟ້າຂະໜາດນ້ອຍ ແລະ ໄຟຟ້ານໍ້າໄຫຼຂອງປະຊາຊົນເຊັ່ນ: ເຂື່ອນໄຟຟ້ານໍ້າຕົກ ເມືອງນາແລ ແຂວງຫຼວງນໍ້າທາ. ເຂື່ອນໄຟຟ້າຫວຍກະແສນ ແຂວງອຸດົມໄຊ, ເຂື່ອນໄຟຟ້ານໍ້າມອງ ເມືອງນໍ້າບາກ ແຂວງຫຼວງພະບາງ, ເຂື່ອນນໍ້າລາບ້ານເຕົ້າ ແຂວງຫົວພັນ ແລະອື່ນໆ.

ໄດ້ສໍາເລັດການຕິດຕັ້ງລະບົບໄຟຟ້າແສງຕາເວັນ ຢູ່ດອນໃນອ່າງນໍ້າງື່ມ ແຂວງວຽງຈັນ ແລະບໍລິຄໍາໄຊ ຊຶ່ງແມ່ນທຶນຊ່ວຍເຫຼືອລ້າຈາກລັດຖະບານຍີ່ປຸ່ນ (JICA) ແລະ ຈະສືບຕໍ່ໃຫ້ການຊ່ວຍເຫຼືອອີກປະມານ 2 ລ້ານກວ່າໂດລາ ເພື່ອສືບຕໍ່ຈັດຕັ້ງປະຕິບັດໂຄງການ. ໃນປີ 1995 ຈຳນວນເມືອງ, ບ້ານ ແລະ ຈຳນວນຫຼັງຄາເຮືອນໃນທົ່ວປະເທດມີພຽງ 33,1%, 7,67% ແລະ 15%ຕາມລຳດັບ ໄດ້ມີໄຟຟ້າຊະນິດຕ່າງໆໃຊ້, ເຖິງປີ 1998 ຕົວເລກດັ່ງກ່າວໄດ້ເພີ່ມຂຶ້ນເຖິງ 63,8%, 15,1% 29% ຕາມລຳດັບ.

2.2.5. ວຽກງານທໍລະນີສາດ - ບໍ່ແຮ່.

ການລົງທຶນສ່ວນໃຫຍ່ຍັງຢູ່ໃນການສໍາຫຼວດ ແລະຊອກຄົ້ນແຮ່ທາດ, ມີບາງກິດຈະການເທົ່ານັ້ນທີ່ໄດ້ດໍາເນີນການຊຸດຄົ້ນ ແຕ່ກໍ່ຢູ່ໃນປະລິມານຈຳກັດ. ສ່ວນຫຼາຍຍັງສົ່ງຂາຍອອກເປັນວັດຖຸດິບສູ່ຕະຫຼາດພາຍໃນ ແລະ ຕ່າງປະເທດ. ໂຮງງານແຫ່ງທີ 2 ຢູ່ເມືອງວັງວຽງ ແຂວງວຽງຈັນ, ກໍາລັງດໍາເນີນການສໍາຫຼວດ ເພື່ອຊອກວັດຖຸດິບປ້ອນໂຮງງານໃຫ້ໄດ້ໃນລະດັບ 200.000 ໂຕນຕໍ່ປີ. ຢູ່ແຂວງຄໍາມ່ວນກໍ່ໄດ້ດໍາເນີນການສ້າງຕັ້ງໂຮງງານຊີມັງຢູ່ເຂດເມືອງມະຫາໄຊ ໃນລະດັບ 88.000 ໂຕນຕໍ່ປີ.

ການຊຸດຄົ້ນແກ້ວປະເສີດ ໃນປີນີ້ໄດ້ 1,1 ລ້ານກະຣັດ, ບັນຫາທີ່ຍັງຄ້າງຄາຊຶ່ງຈະໄດ້ແກ້ໄຂແມ່ນການຕີລາຄາຄຸນະພາບຂອງແຮ່ ແລະຄະນະກຳມະການຕີລາຄາແຮ່.

ຖ່ານທຶນວຽງພູຄາຊຸດຄົ້ນໄດ້ 21,0 ໂຕນ/ປີ, ທຶນກາວໄດ້ 154 ພັນໂຕນ/ປີ, ທຶນບາລິດໄດ້ 5,04 ພັນໂຕນ/ປີ, ແຕ່ຕະຫຼາດຈຳໜ່າຍຍັງບໍ່ທັນກ້ວາງຂວາງ ເຊິ່ງເປັນສິ່ງຈຳກັດການຂະຫຍາຍຕົວຂອງໂຮງງານ. ການຊຸດຄົ້ນທຶນສໍາລັບການກໍ່ສ້າງມີຄວາມສາມາດສູງ, ແຕ່ການຈຳໜ່າຍພົບກັບຄວາມຫຍຸ້ງຍາກ, ຍ້ອນບໍ່ມີຕະຫຼາດພຽງພໍ ແລະການສົ່ງອອກມີຄວາມຫຍຸ້ງຍາກທາງດ້ານລາຄາ.

ການຂະຫຍາຍຕົວຂອງອຸດສາຫະກຳ ແລະທັດຖະກຳ ໃນໄລຍະ 25 ປີຜ່ານມາສະເລ່ຍແລ້ວເພີ່ມຂຶ້ນ 10,27%, ເຖິງວ່າຂະແໜງການອຸດສາຫະກຳໄດ້ມີບາດກ້າວຂະຫຍາຍຕົວດ້ວຍທ່ວງທ່າດີພໍສົມຄວນ, ແຕ່ກໍ່ຍັງມີຂໍ້ຄົງຄ້າງຫຼາຍຢ່າງເຊັ່ນ: ການຂະຫຍາຍຜະລິດຕະພັນສິນຄ້າໃຊ້ສອຍ ແລະສິນຄ້າຂາອອກບໍ່ທັນກ້ວາງຂວາງທົ່ວປະເທດ, ປະສິດທິຜົນຂອງການຜະລິດຍັງຕໍ່າ, ປະສິດທິພາບການອອກແຮງງານຍັງບໍ່ທັນສູງ, ການນໍາໃຊ້ເຕັກໂນໂລຢີຍັງບໍ່ທັນສະໄໝເທົ່າທີ່ຄວນ, ບໍ່ທັນຍາດແຍງໄດ້ຕະຫຼາດພາຍໃນ ແລະ ເຈາະເລີກຕະຫຼາດຕ່າງປະເທດໄດ້ຢ່າງກ້ວາງຂວາງ.

2.3. ຄົມມະນາຄົມຂົນສົ່ງ ໄປສະນີ ແລະ ກໍ່ສ້າງ.

ວຽກງານຄົມມະນາຄົມຂົນສົ່ງ - ໄປສະນີ ແລະ ກໍ່ສ້າງ (ຄຂປກ). ເປັນຂະແໜງການໜຶ່ງທີ່ໄດ້ຮັບການເອົາໃຈໃສ່ພັດທະນາເປັນພິເສດຕະຫຼອດໄລຍະຜ່ານມາ ເພາະຖືວ່າເປັນຂະແໜງການປາຍແຫຼມຂອງເສດຖະກິດແຫ່ງຊາດ.

ພາຍຫຼັງປະເທດຊາດໄດ້ຮັບການປົດປ່ອຍຢ່າງສົມບູນ, ສປປ.ລາວໄດ້ລົງທຶນຢ່າງຫຼວງຫຼາຍເຂົ້າໃນຂະແໜງນີ້, ເປັນຕົ້ນແມ່ນການປັບປຸງປົວແປງ ແລະ ກໍ່ສ້າງເສັ້ນທາງຫຼວງແຫ່ງຊາດ, ເສັ້ນທາງລະຫວ່າງແຂວງຕໍ່ແຂວງ, ເສັ້ນທາງຊົນນະບົດພູດອຍ ແລະ ເຂດຈຸດສຸມພັດທະນາ; ພ້ອມກັນນັ້ນກໍໄດ້ປັບປຸງແກ້ໄຂວຽກງານໄປຊະນີ ແລະ ໂທລະຄົມມະນາຄົມລະຫວ່າງຕົວເມືອງໃຫຍ່ໃຫ້ສະດວກຂຶ້ນ, ປັບປຸງລະບົບຄຸ້ມຄອງການປຸກສ້າງເຄື່ອງສະຖານໃຫ້ເຂົ້າສູ່ຄວາມເປັນລະບຽບຮຽບຮ້ອຍ ແລະ ຖືກຕ້ອງຕາມຜັງເມືອງເທື່ອລະກ້າວ.

2.3.1. ວຽກງານຄົມມະນາຄົມຂົນສົ່ງ.

ການຄົມມະນາຄົມ-ຂົນສົ່ງຢູ່ໃນປະເທດລາວໃນປັດຈຸບັນນີ້ ນັບວ່າມີຄວາມສະດວກ ແລະ ວ່ອງໄວກວ່າແຕ່ກ່ອນຫຼາຍ ແລະ ພາຫະນະຂົນສົ່ງກໍມີຄວາມສະດວກອີກດ້ວຍ. ແຕ່ເຖິງຢ່າງໃດກໍຕາມຍັງມີບາງດ້ານຍັງຂະຫຍາຍຕົວຊ້າ ແລະ ບໍ່ທັນຄົບຊຸດຄື: ມີພຽງແຕ່ທາງບົກ, ທາງອາກາດ ແລະ ທາງນໍ້າຍັງມີຈຳກັດ.

1). ທາງບົກ: ການຄົມມະນາຄົມຂົນສົ່ງທາງບົກນັບວ່າເປັນການຂະຫຍາຍຕົວ ແລະ ນິຍົມກັນນຳໃຊ້ຫຼາຍທີ່ສຸດ. ຕະຫຼອດໄລຍະເວລາທີ່ຜ່ານມາ, ລັດຖະບານລາວໄດ້ສຸມໃສ່ການບູລະນະ ແລະ ສ້າງເສັ້ນທາງລົດຫຼາຍໆເສັ້ນທາງທີ່ພາໃຫ້ທຸກໆແຂວງມີທາງລົດເຊື່ອມຕໍ່ເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ ແຕ່ກໍຍັງບາງເຂດ, ແຂວງ, ລະຫວ່າງບ້ານຕໍ່ບ້ານແລະເມືອງຕໍ່ເມືອງຍັງຂາດເສັ້ນທາງຢູ່ແລະຈຳເປັນຕ້ອງນຳໃຊ້ຊ້າງ, ມ້າ ຫຼື ພາຫະນະພື້ນເມືອງອື່ນໆເພື່ອນຳໃຊ້ເຂົ້າໃນການລຳລັງ-ຂົນສົ່ງສິນຄ້າຫຼືເຄື່ອງຮັບໃຊ້ຕ່າງໆ. ສຳລັບເສັ້ນທາງຫຼວງລະດັບຊາດໄດ້ແກ່ເສັ້ນທາງເລກທີ 13; ນອກຈາກນັ້ນ, ກໍຍັງມີເສັ້ນທາງອື່ນໆຕື່ມອີກຊຶ່ງເຫັນໄດ້ວ່ານັບມື້ສະດວກຂຶ້ນເປັນກ້າວໆ.

ໂດຍຖືເອົາການປັບປຸງເສັ້ນທາງບົກເປັນຕົ້ນຕໍ, ສປປ.ລາວໄດ້ສຸມໃສ່ກໍ່ສ້າງ ແລະ ປັບປຸງເສັ້ນທາງຫຼວງແຫ່ງຊາດ ເລກທີ 13 ໃຫ້ການສັນຈອນໄປມາສະດວກແຕ່ເໜືອຕະຫຼອດໃຕ້ (ແຕ່ຊາຍແດນລາວ-ຈີນລົງຮອດຊາຍແດນລາວ-ກຳປູເຈຍ), ເສັ້ນທາງເລກທີ 6, ເລກທີ7, ເລກທີ8 ແລະ ເລກທີ9 ກໍໄດ້ຮັບການກໍ່ສ້າງຄືນໃໝ່ໂດຍໄດ້ຍົກລະດັບຂຶ້ນໃຫ້ໄດ້ມາດຕະຖານສາກົນ ເພື່ອເຊື່ອມຕໍ່ໃສ່ຂົວຂ້າມນ້ຳຂອງທີ່ຈະສ້າງຂຶ້ນໃໝ່ຜ່ານອອກສູ່ທະເລຕາເວັນອອກ-ຕາເວັນຕົກ. ຄຽງຄູ່ກັນນັ້ນບັນດາຂົວຖາວອນນັບທັງຂົວໃຫຍ່, ກາງ ແລະ ນ້ອຍຫຼາຍແຫ່ງກໍໄດ້ສ້າງຂຶ້ນເຊັ່ນວ່າ: ຂົວຂ້າມນ້ຳຂອງທີ່ວຽງຈັນ, ຂົວເຊໂດນຂົວຂ້າມນ້ຳຂອງທີ່ແຂວງຈຳປາສັກ, ຂົວນ້ຳອູຂົວນ້ຳຄານນ້ຳເຊື່ອງທີ່ແຂວງຫຼວງພະບາງຂົວນ້ຳເທີນແຂວງບໍລິຄຳໄຊ, ຂົວເຊບັ້ງໄຟຂົວເຊບັ້ງທຽງຂົວເຊບັ້ງນວນທີ່ແຂວງສະຫວັນນະເຂດ ແລະ ຂົວອື່ນໆ 50 ກວ່າແຫ່ງຕາມເສັ້ນທາງ 13 ໃຕ້.

ໄປພ້ອມໆກັບການປັບປຸງທາງຫຼວງແຫ່ງຊາດ ແລະ ເສັ້ນທາງຜ່ານອອກສູ່ທະເລນັ້ນ, ເສັ້ນທາງທ້ອງຖິ່ນລະຫວ່າງແຂວງຕໍ່ແຂວງ, ເມືອງຕໍ່ເມືອງ ແລະ ເສັ້ນທາງຊົນນະບົດກໍໄດ້ສຳເລັດການກໍ່ສ້າງ ແລະ ປັບປຸງຄືນໃໝ່ເປັນຕົ້ນແມ່ນທາງເລກ 10, ທາງເລກ 20, ທາງຊຽງເງິນ-ໄຊຍະບູລີ, ໄຊຍະບູລີ-ປາກລາຍ, ທາງໂພນເດື່ອ-ນາຍົມ, ທາງເຂດເມືອງຫີນບູນ ແຂວງຄຳມ່ວນ, ທາງປາກນ້ຳນ້ອຍ - ບ້ານຍີ່ໃນແຂວງຜົ້ງສາລີ ແລະ ອື່ນໆ. ການກໍ່ສ້າງເສັ້ນທາງໃນບັນດາຕົວເມືອງໃຫຍ່ກໍໄດ້ຮັບການເອົາໃຈໃສ່ເປັນພິເສດເປັນຕົ້ນແມ່ນທາງ 6

ເສັ້ນຢູ່ກຳແພງນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ, ບາງຕົວເມືອງຢູ່ສະຫວັນນະເຂດ, ຄຳມ່ວນກໍ່ໄດ້ມີຜົນສຳເລັດເປັນກ້າວໆ, ໄດ້ສຳເລັດການສຳຫຼວດແລວທາງລົດໄຟວຽງຈັນ- ໜອງຄາຍ ແລະ ວຽງຈັນ-ສສ ຫວຽດນາມ, ບົນເສັ້ນທາງເລກທີ 12 ແລະ ທາງເລກທີ09. ປັດຈຸບັນ, ເສັ້ນທາງບົກທົ່ວປະເທດມີລວງຍາວ 24.000 ກິໂລແມັດ, ເພີ່ມຂຶ້ນສະເລ່ຍ 11% ຕໍ່ປີ, ໃນນັ້ນທາງປູຢາງເພີ່ມຂຶ້ນສະເລ່ຍ 12% ຕໍ່ປີ. ປີ 1975 ທົ່ວປະເທດມີເສັ້ນທາງຍາວພຽງ 11.500 ກິໂລແມັດ, ໃນນັ້ນປູຢາງ 1.400 ກິໂລແມັດ.

2). **ທາງນ້ຳ:** ສຳລັບການຄົມມະນາຄົມຂົນສົ່ງທາງນ້ຳ, ເບິ່ງລວມແລ້ວກໍ່ມີຄວາມສະດວກ ແລະ ວ່ອງໄວກວ່າແຕ່ກ່ອນຫຼາຍແຕ່ກໍ່ເຫັນວ່າຍັງມີລັກສະນະຈຳກັດຢູ່. ທັງນີ້ກໍ່ເພາະວ່າ, ແມ່ນ້ຳໃນປະເທດລາວສ່ວນຫຼາຍເປັນແມ່ນ້ຳທາງໄຫລແຮງ ແລະ ມີແກ້ງຫຼາຍ, ບາງສາຍກໍ່ສາມາດໃຊ້ເປັນເສັ້ນທາງທ່ຽວໄປມາໄດ້ພຽງ ແຕ່ລະດູຝົນເທົ່ານັ້ນ. ມີພຽງແຕ່ແມ່ນ້ຳຂອງ ແລະ ບາງສາຂາຂອງແມ່ນ້ຳຂອງທີ່ສາມາດເປັນເສັ້ນທາງນ້ຳໄດ້ດີກວ່າໝູ່ໃນ ສປປລາວ.

ດ້ານຄົມມະນາຄົມທາງນ້ຳ ໄດ້ສຳເລັດການຖ່າຍພາບທາງອາກາດ ແລະ ແຜນທີ່ຕາມລຳແມ່ນ້ຳຂອງແຕ່ ເໜືອຕະຫຼອດໃຕ້. ແຕ່ຊາຍແດນລາວ-ຈີນຮອດຊາຍແດນລາວ-ກຳປູເຈຍ ເພື່ອປັບປຸງການເດີນເຮືອ ແລະ ໄດ້ສຳເລັດການກໍ່ສ້າງທ່າເຮືອຫຼັກ04 ວຽງຈັນ, ທ່າເຮືອຫ້ວຍຊາຍ ແລະ ທ່າເຮືອປາກລາຍ.

3). **ທາງການບິນ:** ການຄົມມະນາຄົມ-ຂົນສົ່ງທາງອາກາດນັ້ນກໍ່ໄດ້ມີການປັບປຸງໃຫ້ທັນສະໄໝຂຶ້ນເໝືອນກັນຢູ່ເກືອບທົ່ວທຸກແຂວງໃນສປປລາວ. ທຸກແຂວງໄດ້ມີການສ້າງ ແລະ ປັບປຸງສະໜາມບິນຂຶ້ນເປັນກ້າວໆ. ສະເພາະສະໜາມບິນວັດໄຕກຳແພງນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນກໍ່ຖືກປັບປຸງໃຫ້ເປັນສະໜາມ ບິນສາກົນແລ້ວ ແຕ່ວ່າໃນປັດຈຸບັນນີ້ການຄົມມະນາຄົມ-ຂົນສົ່ງທາງອາກາດຂອງລາວສ່ວນຫຼາຍຍັງແມ່ນການບໍລິການຜູ້ໂດຍສານເປັນຈຳນວນຫຼາຍ. ການຕິດຕໍ່ກັບຕ່າງປະເທດ ແລະ ການພົວພັນລະຫວ່າງສູນກາງ ແລະ ທ້ອງຖິ່ນເປັນຕົ້ນຕໍ. ສ່ວນການຂົນສົ່ງສິນຄ້ານັ້ນແມ່ນມີບົດບາດໜ້ອຍທີ່ສຸດທັງນີ້ກໍ່ເພາະວ່າລາຄາການບໍລິການແພງຫຼາຍນັ້ນເອງ.

ດ້ານການບິນພົນລະເຮືອນກໍ່ໄດ້ມີການກວດກາ ແລະ ປັບປຸງໃຫ້ດີຂຶ້ນກວ່າເກົ່າ ໂດຍໄດ້ສຳເລັດການປັບປຸງ ແລະ ຂະຫຍາຍຕຶກຜູ້ໂດຍສານສາກົນໃໝ່ທີ່ສະໜາມບິນວຽງຈັນ, ຫຼວງພະບາງ, ສຳເລັດການກໍ່ສ້າງສະໜາມບິນນ້ອຍຢູ່ບັນດາແຂວງຈຳນວນໜຶ່ງເຊັ່ນ: ບໍ່ແກ້ວ, ໄຊຍະບູລີ, ຜົ້ງສາລີ, ຫຼວງນ້ຳທາ ແລະ ບັນດາແຂວງພາກໃຕ້, ພ້ອມກັນນັ້ນກໍ່ໄດ້ດຳເນີນການສ້ອມແປງ ແລະ ຍົກລະດັບສະໜາມບິນສຳຄັນຕ່າງໆ ໃນທົ່ວປະເທດທັງໄດ້ເປີດກ້ວາງສາຍການບິນທັງຢູ່ພາຍໃນ ແລະ ຕ່າງປະເທດ, ການບໍລິການການບິນກໍ່ໄດ້ຮັບການປັບປຸງ ແລະ ຍົກລະດັບໃຫ້ດີຂຶ້ນ ເພື່ອເຮັດໃຫ້ການບໍລິການພາກພື້ນດີນ ແລະ ການຈະລາຈອນທາງອາກາດຄ່ອຍຍັບເຂົ້າສູ່ມາດຕະຖານສາກົນເທື່ອລະກ້າວ.

ດ້ານການຂົນສົ່ງກໍ່ໄດ້ມີການບໍລິການເພີ່ມຂຶ້ນ 45% ຕໍ່ປີຢ່າງຕໍ່ເນື່ອງ, ມີການຫັນບັນດາບໍລິສັດຂົນສົ່ງສິນຄ້າ ແລະ ໂດຍສານຂອງລັດໄປສູ່ຮູບການທຸລະກິດທີ່ມີປະສິດທິຜົນ, ໄດ້ສົ່ງເສີມ ແລະ ຊຸກຍູ້ໃຫ້ນຳໃຊ້ພາກສ່ວນເສດຖະກິດຕ່າງໆເຂົ້າໃນການຂົນສົ່ງສິນຄ້າ ແລະ ໂດຍສານໃນຂອບເຂດທົ່ວປະເທດ. ຄຽງຄູ່ກັນນັ້ນ, ກໍ່ໄດ້ມີການປັບປຸງລະບົບການຄຸ້ມຄອງພາຫະນະຂົນສົ່ງທາງບົກ ແລະ ຜ່ານແດນກັບບັນດາປະເທດໃກ້ຄຽງໂດຍໄດ້ເຊັນສັນຍາຂົນສົ່ງຜ່ານແດນກັບ ສສ.ຫວຽດນາມ, ສປຈີນ, ລາຊະອານາຈັກກຳປູເຈຍ ແລະ ລາຊະອານາຈັກໄທ ແລະ ກໍ່ໄດ້ເຂົ້າເປັນພາຄີສັນຍາການຂົນສົ່ງຜ່ານແດນຂອງກຸ່ມອາຊຽນອີກດ້ວຍອັນໄດ້ເຮັດໃຫ້ການຂົນສົ່ງສິນຄ້າ ແລະ ຜູ້ໂດຍສານທັງທາງບົກ ທາງນ້ຳ ແລະ ທາງອາກາດມີການຂະຫຍາຍຕົວທັງມີຄວາມສະດວກຫຼາຍກວ່າແຕ່ກ່ອນ. ສົມທຽບປັດຈຸບັນໃສ່ປີ 1991 ຈຳນວນພາຫະນະຂົນສົ່ງສິນຄ້າເພີ່ມຂຶ້ນ 41,9%, ພາຫະນະໂດຍສານເພີ່ມຂຶ້ນ 8,9%, ເຮືອຂົນສົ່ງສິນຄ້າເພີ່ມຂຶ້ນ 368,5% ແລະ ເຮືອໂດຍສານເພີ່ມຂຶ້ນ 132%.

2.3.2. ວຽກງານໄປສະນີ.

ວຽກງານໄປສະນີ ໂທລະຄົມກໍໄດ້ມີການປັບປຸງ ແລະ ຫັນໄປສູ່ອັນທັນສະໄໝເທົ່າທຽມກັບສາກົນເທື່ອລະກ້າວ, ໄດ້ປັບປຸງຫ້ອງການໄປສະນີໃຫ້ຂະຫຍາຍຕົວເຖິງທຸກແຂວງ ແລະ ເກືອບທຸກເມືອງໃນທົ່ວປະເທດ. ໄປສະນີໄດ້ເພີ່ມຂຶ້ນ ແລະ ການບໍລິການກໍນັບມື້ວ່ອງໄວທັນເວລາ. ບາດລ້ຽວສຳຄັນແມ່ນໄດ້ຍົກລະດັບດ້ານຕິດຕໍ່ສື່ສານໃຫ້ທັນສະໄໝ, ຮັບປະກັນທາງດ້ານປະລິມານ ແລະ ຄຸນນະພາບ, ຫັນປ່ຽນການສື່ສານໂທລະຄົມຈາກລະບົບອານາລອກ (ANALOG) ເຂົ້າສູ່ລະບົບດິຈິຕອລ (DIGITAL) ແລະ ນຳໃຊ້ລະບົບໄມໂຄຣເວບ (MICROWAVE) ຜ່ານດາວທຽມ ແລະ ນຳໃຊ້ສະຖານນິດາວທຽມພາກພື້ນດິນ, ກໍ່ສ້າງຕາໜ່າງສາຍກາບໃຍແສງ, ສະຖານນິດາວທຽມພາກພື້ນດິນສະແດນດາດເອ, ໂທສະສັບມືຖື, ຕູ້ບໍລິການໂທລະສັບສາທາລະນະ ແລະ ອື່ນໆ. ມາຮອດປັດຈຸບັນທຸກໆແຂວງ ແລະ ຫຼາຍຕົວເມືອງໃນທົ່ວປະເທດສາມາດຕິດຕໍ່ໂທລະສັບທາກັນໄດ້ແບບອັດຕະໂນມັດ ແລະ ຕິດຕໍ່ອອກຕ່າງປະເທດໄດ້ເຖິງ 175 ປະເທດຊຶ່ງໃນນັ້ນສາມາດຕິດຕໍ່ກັນໄດ້ດ້ວຍລະບົບIDDມີຢູ່ 15 ປະເທດ ແລະ ປັດຈຸບັນພວມດຳເນີນການກໍ່ສ້າງຕາໜ່າງສາຍກາບໃຍແສງລະຫວ່າງ 6 ປະເທດ ແລະ ເປີດບໍລິການນຳໃຊ້ລະບົບເຄື່ອນຍ້າຍອິນເຕີເນັດ.

2.3.4. ວຽກງານກໍ່ສ້າງເຄຫາ:

ວຽກງານກໍ່ສ້າງ ເຄຫາຜັງເມືອງກໍແມ່ນວຽກງານຈຸດສຸມອັນໜຶ່ງທີ່ທາງຂະແໜງຄຂປກ, ໄດ້ໃຫ້ຄວາມສຳຄັນຕະຫຼອດຜ່ານມາ ແລະ ຜົນການດຳເນີນງານກໍໄດ້ມີບາດກ້າວຂະຫຍາຍຕົວ ດ້ວຍຈັງວະທີ່ໄວສົມຄວນ ໂດຍສຳເລັດການອອກແບບຜັງເມືອງເທສະບານຂອງແຂວງ ແລະ ເຂດພິເສດໄດ້ 16 ແຫ່ງ, ກວມ 94% ຂອງແຜນທົ່ວປະເທດ; ວາງຜັງເມືອງເທສະບານເມືອງໄດ້ 51 ແຫ່ງ, ກວມ 40% ຂອງທົ່ວປະເທດ, ຈັດວາງໃຫ້ມີເຂດເສດຖະກິດພິເສດ ແລະ ເຂດຈຸດສຸມພັດທະນາທີ່ທ່າງໄກສອກຫຼີກ 5 ແຫ່ງ. ເອົາໃຈໃສ່ຄຸ້ມຄອງການປຸກສ້າງໃຫ້ເຂົ້າສູ່ຄວາມເປັນລະບຽບຮຽບຮ້ອຍ, ພ້ອມກັນນັ້ນ ກໍໄດ້ຈັດຕັ້ງປະຕິບັດໂຄງການທີ່ສຳຄັນທາງດ້ານຕົວເມືອງຈຳນວນໜຶ່ງເຊັ່ນ: ໂຄງການຈັດສັນຄຸ້ມສີຫອມວຽງຈັນ, ໂຄງການອະນຸລັກເມືອງຫຼວງພະບາງ, ໂຄງການພັດທະນາຕົວເມືອງວຽງຈັນຮອບດ້ານ ແລະ ໂຄງການພັດທະນາຕົວເມືອງອັນດັບສອງຊຶ່ງພວມຢູ່ໃນຂັ້ນກະກຽມການຈັດຕັ້ງປະຕິບັດ, ໂຄງການລະບາຍນ້ຳໂສໂຄກ, ໂຄງການເກັບມ້ຽນ ແລະ ກຳຈັດຂີ້ເຫຍື້ອ, ໂຄງການຍົກລະດັບດ້ານແຜນຜັງເມືອງບໍລິຫານຕົວເມືອງ, ຄຸ້ມຄອງສະພາບແວດລ້ອມຕົວເມືອງ ແລະ ໂຄງການຂຶ້ນທະບຽນມໍລະດົກສະຖາປັດຕະຍະກຳໃນຕົວເມືອງວຽງຈັນ. ປັດຈຸບັນ, ທົ່ວປະເທດມີບໍລິສັດສຳຫຼວດອອກແບບ ແລະ ກໍ່ສ້າງເຄຫາສະຖານຫຼາຍກວ່າ 250 ບໍລິສັດ, ໃນນັ້ນມີບໍລິສັດທີ່ລົງທຶນຂອງຕ່າງປະເທດ 12 ບໍລິສັດ.

ລະບົບນ້ຳປະປາກໍໄດ້ມີການຂະຫຍາຍຕົວທາງດ້ານປະລິມານ ແລະ ຄຸນນະພາບ, ນອກຈາກໄດ້ສຳເລັດການກໍ່ສ້າງໂຄງການນ້ຳປະປາທ່າເດື່ອ, ບ້ານເກີນ ແລະ ຂະຫຍາຍນ້ຳປະປາຈີນາຍໄມ້ວຽງຈັນແລ້ວ, ໂຄງການ 4 ແຂວງພາກໃຕ້, 7 ແຂວງພາກເໜືອ, ວຽງຈັນ, ຫຼວງນ້ຳທາ, ທ່າແຂກ ແລະ ໂຄງການນ້ຳປະປາໄຊສົມບູນກໍໄດ້ສຳເລັດຜົນໃນຂັ້ນພື້ນຖານ ເຮັດໃຫ້ທຸກເທສະບານແຂວງໃນທົ່ວປະເທດ ແລະ ເມືອງຈຳນວນໜຶ່ງມີລະບົບນ້ຳປະປາບໍລິການປະຊາຊົນ. ປັດຈຸບັນພວມກະກຽມຈັດຕັ້ງປະຕິບັດໂຄງການຢູ່ 10 ຕົວເມືອງນ້ອຍຕື່ມອີກ.

2.4. ການຂະຫຍາຍຕົວຂອງວຽກງານການຄ້າຂາຍ ແລະການບໍລິການ.

ໃນປັດຈຸບັນການຄ້າຂາຍໃນປະເທດລາວພວມມີການຂະຫຍາຍຕົວ ຊຶ່ງຈະເຫັນໄດ້ວ່າຕະຫຼາດບໍ່ພຽງແຕ່ຈະມີຢູ່ແຕ່ໃນຕົວເມືອງໃຫຍ່ເທົ່ານັ້ນແຕ່ຍັງຂະຫຍາຍຕົວໄປເຖິງຊົນນະບົດໃນທ້ອງຖິ່ນຕ່າງໆຕື່ມອີກດ້ວຍ. ພໍ້ຄ້າຊາວຂາຍລາຍໃຫຍ່ຫຼາຍຄົນກຸ່ມຄົນລາວກໍມີການຫຼາຍຂຶ້ນກວ່າແຕ່ກ່ອນຫຼາຍ, ຫຼາຍຕົວເມືອງກໍໄດ້ກາຍເປັນສູນກາງຂອງການຄ້າຂາຍເຊັ່ນ: ແຂວງວຽງຈັນ, ແຂວງຄຳມ່ວນ (ທ່າແຂກ), ແຂວງສະຫວັນນະເຂດ, ແຂວງຈຳປາສັກ, ແຂວງສາລະວັນ, ແຂວງຊຽງຂວາງ, ແຂວງບໍ່ແກ້ວແລະແຂວງອື່ນໆເປັນຕົ້ນ. ສິນຄ້າທີ່ນຳມາຊື້ຂາຍເຊິ່ງກັນແລະກັນປະກອບມີຄື ປາ, ຊີ້ນ, ຜັກ, ໝາກໄມ້, ແຜ່ນແພ, ເຄື່ອງອຸປະໂພກ, ພາຫະນະຕ່າງໆ ແລະ ອື່ນໆເປັນຕົ້ນ. ນອກຈາກການຄ້າຂາຍໃນແລ້ວປະເທດລາວຍັງໄດ້ສົ່ງຜົນຜະລິດດ້ານກະສິກຳເຊັ່ນ: ໄມ້ທ່ອນ, ໄມ້ແປຮູບ, ເຄື່ອງປ່າ, ກະແສໄຟຟ້າ ແລະ ອື່ນໆອອກຂາຍໃຫ້ຕ່າງປະເທດ; ພ້ອມດຽວກັນນັ້ນກໍນຳເອົາສິນຄ້າປະເພດຕ່າງໆເຊັ່ນ: ເຄື່ອງກົນຈັກ, ນ້ຳມັນເຊື້ອໄຟ, ລົດຈັກ, ລົດໃຫຍ່, ເຄື່ອງເຟັ້ນ, ແຜ່ນແພ ແລະ ອື່ນໆອີກແຕ່ຈະເຫັນໄດ້ວ່າໃນດ້ານການຄ້າກັບຕ່າງປະເທດນີ້ສ່ວນຫຼາຍລາວເຮົາເປັນຝ່າຍຂາດດູດຢູ່ຕະຫຼອດມາເພາະວ່າສິ່ງອອກໜ້ອຍກວ່າການນຳເຂົ້າຂອງສິນຄ້າ.

ຄຸ່ງຄູ່ກັບການຂະຫຍາຍຕົວທາງດ້ານການຄ້ານີ້ການບໍລິການຂະແໜງການຕ່າງໆກໍເກີດຂຶ້ນເຊັ່ນ: ການທ່ອງທ່ຽວ, ການບໍລິການກິນດື່ມ, ໂຮງແຮມ, ອູ່ຊ້ອມແປງລົດ, ການບໍລິການເສີມຄວາມງາມ ແລະ ອື່ນໆ ຕື່ມອີກຊຶ່ງສ່ວນຫຼາຍມີຢູ່ຕາມຕົວເມືອງໃຫຍ່ ແລະ ຕົວເມືອງໜ້ອຍຕ່າງໆໃນຂອບເຂດທົ່ວປະເທດ.

ໃນໄລຍະຜ່ານມາວຽກງານການຄ້າມີການຂະຫຍາຍຕົວດ້ວຍບາດກ້າວໜັກແໜ້ນ ແລະ ຕໍ່ເນື່ອງ, ຕາໜ່າງການຄ້າເພີ່ມຂຶ້ນຢ່າງກວ້າງຂວາງໄວວາ ບໍ່ພຽງແຕ່ຢູ່ໃນຕົວເມືອງໃຫຍ່ເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ຍັງແຜ່ຂະຫຍາຍໄປສູ່ຊົນນະບົດ ເຂດພູດອຍ ແລະ ຊາຍແດນຫ່າງໄກສອກຫຼີກບ່ອນທີ່ເສັ້ນທາງຄົມມະນາຄົມໄປບໍ່ເຖິງ. ຈຳນວນຮ້ານຄ້າເພີ່ມຈາກ 20.000 ແຫ່ງໃນປີ 1975 ເປັນ 50.000 ແຫ່ງໃນປີ 2000.

ພາຍຫຼັງກອງປະຊຸມໃຫຍ່ຄັ້ງທີ 4 ຂອງພັກ, ນະໂຍບາຍເປີດກ້ວາງການລົງທຶນ ແລະ ພົວພັນການຄ້າກັບຕ່າງປະເທດຂອງລັດຖະບານໄດ້ຮັບການປະຕິບັດຢ່າງແຂງແຮງ. ມາຮອດປັດຈຸບັນສປປ.ລາວໄດ້ມີການພົວພັນຄ້າຂາຍກັບຫຼາຍກວ່າ 50 ປະເທດໃນໂລກ ແລະ ໄດ້ເຊັນສັນຍາການຄ້າກັບ 14 ປະເທດ. ປີ 1997 ໃນຂະນະທີ່ໄດ້ເຂົ້າເປັນສະມາຊິກຂອງສະມາຄົມປະຊາຊາດອາຊີຕາເວັນອອກສຽງໃຕ້ຫຼືອາຊຽນ (ASEAN) ປະເທດລາວກໍໄດ້ເຂົ້າຮ່ວມເປັນພາຄີຂອງເຂດການຄ້າເສລີອາຊຽນ (AFTA) ແລະ ໃນປັດຈຸບັນກໍພວມສະເໜີເຂົ້າເປັນສະມາ ຊິກສົມບູນຂອງອົງການການຄ້າໂລກ.

2.4.1. ສິນຄ້າສົ່ງອອກ.

ໃນປີ 1986 ມູນຄ່າສິນຄ້າຂາອອກມີ 63,97 ລ້ານໂດລາ, ປີ 1999 ມີ 305,5 ລ້ານໂດລາ ແລະ ປີ 2000 ຄາດກະວ່າຈະບັນລຸເຖິງ 330 ລ້ານໂດລາ, ດ້ວຍຈັງຫວະເພີ່ມຂຶ້ນປະມານ 13% ຕໍ່ປີ.

ສິນຄ້າຂາອອກຕົ້ນຕໍແມ່ນເຄື່ອງນຸ່ງຫົ່ມ, ກະແສໄຟຟ້າ, ໄມ້ ແລະ ຜະລິດຕະພັນໄມ້, ກາເຟ, ໝາກແໜ່ງແຮ່ທາດ, ເຄື່ອງປ່າຂອງດົງ, ພືດກະສິກຳ ແລະ ອື່ນໆ. ເຄື່ອງນຸ່ງຫົ່ມ, ກາເຟສົ່ງຂາຍອອກໄປຍັງສະຫະພາບເອີຣົບ ແລະ ການາດາເປັນສ່ວນໃຫຍ່, ກະແສໄຟຟ້າສົ່ງຂາຍໃຫ້ໄທ, ສ່ວນສິນຄ້າປະເພດອື່ນໆສົ່ງໃຫ້ບັນດາປະເທດໃກ້ຄຽງ ແລະ ຍີ່ປຸ່ນຈຳນວນໜຶ່ງ.

ເຖິງວ່າ, ມູນຄ່າສິນຄ້າຂາອອກໄດ້ມີບາດກ້າວຂະຫຍາຍຕົວ, ແຕ່ ສປປ ລາວ ຍັງມີສະພາບຂາດດຸນການຄ້າມາຕະຫຼອດ ແຕ່ລະປີປະມານ 15-16% ຂອງລວມຍອດຜະລິດຕະພັນພາຍໃນ(GDP), ແຕ່ໃນລະຫວ່າງປີ 1996-1998 ການຂາດດຸນກໍໄດ້ລຸດລົງເປັນລຳດັບຄື: 368,2 ລ້ານໂດລາ, 331,1 ລ້ານໂດລາ ແລະ

212 ລ້ານໂດລາ. ໂຄງປະກອບຂອງສິນຄ້ານຳເຂົ້າກໍມີອັນປ່ຽນແປງເປັນການຂາດດູນທີ່ຕັ້ງໜ້າຄືອັດຕາສ່ວນການນຳເຂົ້າເພື່ອການບໍລິໂພກພາຍໃນຄ່ອຍໆລຸດລົງ ແຕ່ອັດຕາການນຳເຂົ້າສຳລັບການລົງທຶນວັດຖຸດິບປ້ອນໂຮງງານພາຫະນະເຄື່ອງຈັກ, ອຸປະກອນຮັບໃຊ້ການຜະລິດໄດ້ເພີ່ມຂຶ້ນ. ປັດຈຸບັນການນຳເຂົ້າໃນລັກ ສະນະດັ່ງກ່າວກວມອັດຕາສ່ວນເຖິງ 63%ຂອງການນຳເຂົ້າທັງໝົດ. ມູນຄ່າຂາເຂົ້າປີ 1991 ມີ 164,8 ລ້ານໂດລາ, ປີ 1999 ມີ 554,3 ລ້ານໂດລາ.

2.4.2. ສິນຄ້ານຳເຂົ້າ:

ສິນຄ້າຂາເຂົ້າທີ່ກວມອັດຕາສ່ວນສູງມີ: ນ້ຳມັນເຊື້ອໄຟ (70 ລ້ານໂດລາ ໃນປີ 1999) ພາຫະນະ, ເຄື່ອງຈັກ, ວັດຖຸດິບ, ເຄື່ອງນຸ່ງຫົ່ມ, ວັດສະດຸກໍ່ສ້າງ, ຢາປົວພະຍາດ ແລະ ສະບຽງອາຫານຈຳນວນໜຶ່ງ.

ໂດຍອີງໃສ່ທີ່ຕັ້ງ ແລະ ຈຸດພິເສດຂອງປະເທດເສັ້ນທາງຄົມມະນາຄົມໄດ້ຮັບການປັບປຸງປົວແປງ, ການບໍລິການສິນຄ້າຜ່ານແດນ ແລະ ສິນຄ້າຂາອອກກໍໄດ້ມີທ່າວາງທ່າຂະຫຍາຍຕົວ, ມູນຄ່າສິນຄ້າຜ່ານແດນ - ຂາອອກກໍນັບມື້ນັບເພີ່ມຂຶ້ນ, ສ້າງລາຍຮັບແກ່ງົບປະມານຈຳນວນບໍ່ໜ້ອຍ. ໃນປີ 1999 ມູນຄ່າບໍລິການຜ່ານແດນມີ 183 ລ້ານໂດລາ, ສາມາດສ້າງລາຍຮັບຍ້ອນການບໍລິການຜ່ານຫຼາຍຕື້ກີບ.

ການຄ້າຢູ່ຕາມຊາຍແດນຈຸດດ່ານຕ່າງໆ ກໍມີບັນຍາກາດພົດພື້ນກວ່າເກົ່າ ປະຊາຊົນຢູ່ລຽບຕາມຊາຍແດນໄດ້ດຳເນີນການແລກປ່ຽນຊື້-ຂາຍ ກັບທ້ອງຖິ່ນຂອງບັນດາປະເທດໃກ້ຄຽງ ໂດຍນຳເຂົ້າສິນຄ້າທີ່ຈຳເປັນຈຳນວນໜຶ່ງ ແລະ ສົ່ງອອກຜົນຜະລິດທີ່ປະຊາຊົນຜະລິດໄດ້ ເປັນຕົ້ນແມ່ນສາລີ, ໝາກງາ, ຝ້າຍ, ໝາກຖົ່ວ ແລະ ເຄື່ອງປ່າຂອງດົງ. ເພື່ອນຳໃຊ້ທ່າດີຂອງການຄ້າຊາຍແດນສົ່ງເສີມການຜະລິດ ແລະ ການສົ່ງອອກຂະໜາດນ້ອຍຂອງປະຊາຊົນ, ຢູ່ບັນດາແຂວງຕ່າງໆກໍໄດ້ຈັດຕັ້ງກຸ່ມການຄ້າຊາຍແດນຂຶ້ນ ໂດຍມີການຄຸ້ມຄອງດ້ວຍລະບຽບຫຼັກການເພື່ອຈຳກັດຊ່ອງທ່າວາງສວຍໂອກາດຕ່າງໆ.

ຈົບ

ເອກະສານອ້າງອີງ

1. ບົວລີ ປະພັນ (2000). ໄວຍະກອນລາວປັດຈຸບັນພາກສາມ. ກະຊວງສຶກສາທິການ ແລະ ກິລາ.
2. ບຸນເລີດ ແສງສຸລິນ (1993). ບາງບັນຫາກ່ຽວກັບພາສາລາວ. ມະຫາວິທະຍາໄລແຫ່ງຊາດ.
3. ບໍ່ແສງຄຳ ວົງດາລາ ພ້ອມດ້ວຍຄະນະ (1987). ວັນນະຄະດີລາວ. ສະຖາບັນຄົ້ນຄວ້າວິທະຍາສາດສັງຄົມ.
4. ຄໍຜຸຍ ພິນລີຊາ (2013). ຂອບເຂດຂອງສັງຄົມລາວ. ວາລະສານ 450 ປີ, ພາກວິຊາພາສາລາວ.
5. ປຶ້ມຕຳລາຮຽນວິຊາລາວສຶກສາ ຂອງສະຖາບັນການທະນາຄານ ແຕ່ປີ 2002-2005.
6. ປຶ້ມປະຫວັດສາດລາວ ແຕ່ດຶກດຳບັນ.
7. ປຶ້ມ 25 ປີ ແຫ່ງ ສປປລາວ.
8. ປຶ້ມຄູ່ມື ຂຽນໂດຍ ດວງໄຊ ຫຼວງພາສີ (2006) ມາລະຍາດທາງສັງຄົມ.
9. ສຶກສາປະຊາກອນລາວຈາກມະຫາວິທະຍາໄລແຫ່ງຊາດ ຄະນະເສດຖະສາດ.
10. ປຶ້ມລາວສຶກສາ 01 ຈາກມະຫາວິທະຍາໄລແຫ່ງຊາດ.
11. ວັດທະນະທຳລາວຈາກປຶ້ມວິທະຍາໄລວິທະຍາສາດພື້ນຖານ ຂອງມະຫາວິທະຍາໄລແຫ່ງຊາດ ໃນປີ 2002.
12. ປະສິດພາບກອນ (ພ.ສ 2518) ການຂຽນຮຽງຄວາມ. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ, ໄທ
13. ຕິສິນບຸນ ຂະຈອນ (ພ.ສ 2526). ການຈັດລຳດັບວັນນາພານິດຄວາມຄິດໃນການຂຽນຮຽງຄວາມ. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ.
14. ປີຊາຊ້າງຂ້ວນຍືນ (ພ.ສ 2525). ສິລະປະການຂຽນ. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ.
15. ຊວນເພັດແກ້ວ (ພ.ສ 2522). ການຂຽນປະໂຫຍດໃຈຄວາມສຳຄັນ. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ.
16. ພິຊິດ ອັດນິດ (ພ.ສ 2525). ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ. ມະຫາວິທະຍາໄລຊຽງໃໝ່
17. ສິນວນ ບຸນຍະວັດ (ພ.ສ 2517). ການຂຽນຫຍໍ້ໜ້າ. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ
18. ຍົດ ສັນຕະສົມບັດ (ພ.ສ 2540). ວັດທະນະທຳ. ຈຸລາລົງກອນມະຫາວິທະຍາໄລ.
19. ພັດທະຍາສາຍຫຼຸ (ພ.ສ 2540). ກົນໄກທາງສັງຄົມ. ຈຸລາລົງກອນມະຫາວິທະຍາໄລ.
20. ຈິດພູມມິສຸກ (ພ.ສ 2540). ຄວາມເປັນມາຂອງ “ ໄທ-ລາວ ແລະ ຂອມ “. ບໍລິສັດເຄັດໄທຈຳກັດ.
21. ຄະນະລາຊາບັນດິດສະຖານ (ພ.ສ 2533). ອ່ານຢ່າງໃດ ແລະ ຂຽນຢ່າງໃດ. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ.

2014